

ב"ה
אין ליכט
פון תורה
ספר
חק לישראל
וירא
בלשון הקודש
ואידיש

744

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

בעזרת

ספר
חק לישראל

פרשת וירא

בלשון הקודש ואידיש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

אור צדיקים

- (ג) כשרוצה לעלות לבימה ינעול מנעליו :
- (ד) יברך בקול רם ויאמר ברוך אתה ה' וכו' ויסיר ידו השמאל ויאחז ביד ימין לבד, כי מקודם שמברך ראוי לאחוז בבי הידים ויש בו סוד :
- (ה) אין רשאי לשום אדם לסייע לחזן בשעת הקריאה כלל, דוגמת נתינת התורה בהר סיני עמדו כל ישראל ר"ל שתקו, והקב"ה בעצמו דיבר, כך בשעת הקריאה ראוי להיות כן, כי השיץ במקום הש"י כביכול והעומד אצלו לסגן הוא במקום הסרסור משרעה, לכן אוי להם ואוי לנפשם המשמיעים קולם וצועקים עם השיץ בקריאת התורה :
- (ו) צריך להיות עומד בשעת קריאת התורה, וטוב לישב בין גברא לגברא שיהא ניכר שעומד אחר כך לכבוד הס"ת, ודוקה בקהלות גדולות שיש בנין בילמער שהס"ת ברשות אחרת אבל לא בקהלות קטנות, שהס"ת מונחת על השלחן שאין להם בנין בילמער :
- (ז) יש ללות הס"ת עד סמוך לתיבה, בקניית מצוה תזהר לקנות מיד בפעם ראשונה מה שפוסקין עליו :

סימן כא תשלום התפילה וכו' ב' סעיפים.

- (א) צ"ל בכל יום מזמור של ליום, וצ"ל קודם היום יום ראשון או יום שני בשבת ובזה מקיים מ"ע זכור את יום השבת שצריך לזכור שבת בכל יום, כי שבת דוגמת עוה"ב, ויזכור עוה"ב בכל יום ועל ידי כן ישוב בתשובה מעונותיו :
- (ב) כשיוצא מבהכ"נ ילך לאחוריו להחזיר פניו לארון כעכד הנפטר מאדונו וכתלמיד הנפטר מרבו ויאמר הפסוק בישיבה אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך וישתחוה נגד הארון ויצא :

סימן כב הלכות תלמוד תורה וכו' ל"ט סעיפים.

- (א) מנהג הנכון שיקרא אחר התפילה קצת ממרגניתא דרב ושוכני בחי חומר כדי לזכור ביום המיתה ולעורר את לבו לתשובה :
- (ב) ינהג כבוד בכתב מרובע אפילו לא נכתב בקדושה :
- (ג) טוב להיות בבהכ"נ בין ללימוד בין לתפלה כי הלימוד אינו נשכח כשלומד בבהכ"נ וכן נהג מורי ז"ל :
- (ד) שורש קניית כל מדות טובות הוא התבודדות כי הוא ענין גדול לזכות לקדושה ואין להאריך :
- (ה) קבלנו מי שיחשוך בתורה כי"כ עד שיום ולילה לא יחשוב בדברי עולם השפל הגשמי, אלא חשק הלימוד, בוודאי בלתי ספק ששיג מעלה נפלאה שלא יצטרך לתענית ולסגופים :

אור צדיקים

- (ו) עיקר חיוב הלימוד לייחד השכינה בתת- ולא לתועלת עצמו חיו כנ"ל בתפלה :
- (ז) עסק התורה ראוי להיות בחשק ובשמחה :
- (ח) ירגיל עצמו לקרות פעם אחד בשבוע מענה איוב, ופרשת ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה יאמו בכל יום כי מעורר את לבו ליראה ולתשובה :
- (ט) תקנה גדולה ללמוד בכל ער"ח מסכת אבות :
- (י) יזהר שלא יעבור על לאו אל תשכן באהליך עולה ללמוד מספר שאינו מונה מטעות ויגיה כל סמרינו :
- (יא) טוב ללמוד משניות בכל יום ואם אפשר שישלים משניות בכל חודש להשלים חיי פרקים בכל יום נגד חיי עולמות מה טוב ומה נעים יהי חלקי עמו כי הוא תיקון גדול לפגם הברית סוד אל-חיי ויש להם ג"כ סגולה להרוג היצה"ר, גם סגולה להמשך נשמה שהיא אותיות משנה :
- (יב) טוב לאדם שיחשוב בשעת הלימוד שאינו עומד בעוה"ז וק בגן עדן לפני השכינה ויכניס מורא בלבו ולא ילמוד מהשפה ולחוץ :
- (יג) מצות פריה ורביה בדת- שלא יהיה עקר בשכלו שאינו מוליד וארז"ל ודלא מוסיף יסיף, וצריך שיחפש בכל יום מה שלא חידש מקדמת דנא, ובה יאירו ימיו לעולם הבא :
- (יד) כל מה שלומד בשלשים יום יחזיר ביום-לא כי הלומד ושוכח חייב מיתה ר"ל :
- (טו) וקנה לך חבר זה הקולמוס שנקרא קנה, ועיקר זכירתו על ידי שיכתוב הדברים :
- (טז) בחכמת הקבלה לא יוציא מפיו מה שלא שמע מאדם- שראוי לסמוך עליו :
- (יז) מנהג נכון לנשק הספר בפתיחה וחתימה ובפרט בספר קבלה וגם הוא סגולה לזכרון :
- (יח) צריך אדם לעסוק בתורה פשוט רמו דרוש סוד סימני פרדייט שאל-כ צריך לבוא בגלגול אף על אחד מהם :
- (יט) צריך אדם להשלים תרי"ג מצות, במעשה, ובדיבור, ובמחשבה, ולכן יש ללמוד יד הגדולה להרמב"ם או סמ"ג וסמ"ק שיש שם ביאור התרי"ג :
- (כ) יעסוק בתורה בכ' וה' שהם ימי התשובה ממש בסוד והוא רחום הנאמר בכ' וה' :
- (כא) כשיכנס לבהמ"ד יאמר התפלה הנזכר במשניות בפסוק גל עיני וכו' ופסוק ונהר יוצא מעדן וכו' :
- (כב) צריך שיפלפל בישיבה עד שיוצו וע"כ משבר כל הקלויות ובפרט בעוה"ז על חימום העבירה מזיל ר"ל :

בְּמָרָא וְהוּא יַתֵּב בְּתַרְעֵי וְהוּא יֵשֵׁב בְּפִתְחֵי הָאֵהָרָה פְּתַח הַיּוֹם: מִשְׁבְּנָא קְבִימִים וּמָא: ת"א כחט טיט. כחט טז.

בעל השורים

יטב פתח האהל. בני הכנים את האורחים: כחט. די מתקא כחט היום. כחט השמש. כחט לח עליו אור. ויבאו כחט היום אל בית ארם כחט. שאברהם יושב פתח האהל ואינו מניח למי שימואל ליכנס כחט היום אלא כחט לח עליו אור ודיכינו כחט בדכתיב ויהי לך כי לאור עולם אהל ארם כחט פי' שגב על הכותל שאין לך כחט גדול ממי שגב על הכותל כחט השמש יכנס לביהם

רשעים

מתוך הסנה וכחוב שם וירא ה' כי פד לראות: כחט היום. מה צורך לכתוב היום אלא להודיע כי בליל כתיב ויבאו המלאכים ערבם כעבוד ולרך אמור להם לוט סורו נא אל בית עברכם ולינו אבל אברהם לפי דמיון דמיון כחט יום כל עובר כחט. כחט היום בני וכו' נביטם

שפתי חכמים

אלת טוב אין יוכל לחזור ולמול עמלו פטס סניט. טוב שפתי שתינו זה כתוב בספר משפטי שמואל עכ"ל: ר' יצ' לוישכ פ"א ב' י: ושמעתי דישכ ככר קודם ונס עתה אל יב' שפתי שפול עבר עברך יושב ולא עתה א"כ להם עמל לכן פי' יושק לעמוד מפני כבוד השנים ואמר לו הקב"ה שב וכו' ואלה ההלכות כי (נח"י). ר' יצ' יהי"פ מכתבי יושב חקר נשמע סביחה יושב חסירה והיינו לפי שבישק לעמוד וכן הוא הפי' של עתה יושב לדרך) ל' דק"ל דהא אמרין כחט מ"ק לכל חומרים שב שפתי שפיה חסרה לפי שבחיותו יום מיטבו וט"ש ז' א' (לדע חזן מלחבל ולחולה דשמעט שב כאלכות שב בחוליו שגך וכו' כל הקב"ה לבקר את החולה חזן אמר לו שב ל'ס ואתה סימן הלא דרכי ליכנס או לשכט על המעט ומפרס לרשות פי' האהל הלא דרכי ליכנס או לשכט על המעט ומפרס לרשות פי' דיין מדכתיב כחט ולא כתיב כחט היום אלא ודאי ה"פ כחט פמוטוס כחטוס אמר דכתיב כחט יום כי כל עובר כחט לך הולך לפרס שפתי' ח' (נח"י). ולי' דלמ"ד דבא לכוותה ל"ת הוא כללות כי שפוד' ל'ל לחכמים עמלו לישב פתח האהל א"כ יש עובר וכי כחט דלחכמים כחט ד' שעות ואלו זמן שפוד' כחט ד' שעות כדלמרינן בשבת דף י' ובפסחים דף י"ב ע"כ לומר דבא לכוותה פטס על ישיבת פתח האהל: ר' דק"ל הא בלתי נמי לרך להיחלס כדמפרס ואילו. ומפרס ודאי בלתי נמי לרך להיחלס

הראת ה' אל אברהם

כל האדם. ר' יצ' את האלוהים וירא מלכות מלות ליל. ואל מלותיו שמור' לקיים מ"ז כי וכו' כללות כל המלכות בין הכרטי וגידים ליקדש. נס רמ"ח י"ע ופס"ה מלות ל"ת הוא כללות כי האדם שפתי' חכמים ופס"ה גידים כחטפסין. וכו' ע"ה מחמר חוכמתו פס כלומרו וירא אלו ה'. לומר לר'ס והכיתס המכלות אשר קיה הכרטיס ע"ה המלה הזכר. כי הנה תקדש יחיבות על מה שהי' מתהלל בכמה דברים. א"כ יורה אלו ה' ופטס כתוב לדוד מומור. ואמרו ע"ה פירוטס ט"פ שאמר לויב

(כ"ר): יושב. (כ"ר) יושב ד כתיב בקק לעמוד

אמר לו הקב"ה שב ואני אעמוד ואתה סימן לכניך שפתי' אפי להתליך בעדה הדיינים ה והן יושבין שפתי' (תהליס פס) אלוהים נלכ בעדה אל: פתח האהל. לרשות א"כ יש עובר ושכ' ויכתיסם בביתו: כחט היום. (כ"מ פו) האלוה הקב"ה חמה מנחתיקה ז שלא להעירנו באורחים ולפי שרחה מלעשר שלא היו אורחים באים הביא המלאכים עליו ח כדמות אכסיס:

פ' ו קסס לרשי ובי דרכה על חוליס לישב על פיר האהל

ודאי מל"ז לרשי' דלמח כללו הכי היום החוט גדול. י"ל דרשי' דיין מדכתיב כחט ולא כתיב כחט היום אלא ודאי ה"פ כחט פמוטוס כחטוס אמר דכתיב כחט יום כי כל עובר כחט לך הולך לפרס שפתי' ח' (נח"י). ולי' דלמ"ד דבא לכוותה ל"ת הוא כללות כי שפוד' ל'ל לחכמים עמלו לישב פתח האהל א"כ יש עובר וכי כחט דלחכמים כחט ד' שעות ואלו זמן שפוד' כחט ד' שעות כדלמרינן בשבת דף י' ובפסחים דף י"ב ע"כ לומר דבא לכוותה פטס על ישיבת פתח האהל: ר' דק"ל הא בלתי נמי לרך להיחלס כדמפרס ואילו. ומפרס ודאי בלתי נמי לרך להיחלס

דעת זקנים מבעלי הרומטרא

ובל אנשי ביתו כחטו אמר. ואי קשיא שנתן לו עצה מדוע לא מל עצמו לרפא נבול כדאיתא באגדה. כחוט היום. שפתי אבילת והיא שנה אבילת שותתיל היום כחוט ואו סאכל כל ארם וברפוש דב פסא ברש ספסת שבת. ועמד פתח האהל לראות אם יעבור ארם לעת כחט כאלב ויכתיבו לביתו:

אסא ענין מחלמס ז"ל על מה שמינו פטס כתוב מומור לדוד

פירוש לתורת אברהם באוניוין צו אים אין זיין ח'ק'ן והוא יושב אונ אברהם איז גי'ועסין. ורשי' שרייבט עם שמיים יושב אן ארזי דען אברהם האט גי'ואלט אויף שמיין פאר דעם כבוד פון דער שכינה האט הקב"ה צו אים גי'ואנט דו זיין אונ אויך וועל שמיין דו זאלקסט זיין אטימן צו דייע קינדער אז אויך וועל שמיין אין דר עדה פון די דיינים אונ זיין וועל'ן זי'צין פתח האהל אין דר מיר פון זיין גיעעלסט צו זעהן שאקער נועט ער זיין אריין ברענגין צו זיך אין שמוכ כחוט היום אז ידע שאנ אוי גי'וען גאנץ היום. ורשי' שרייבט גאט האט ארויס גי'וענין דיא זיגן פון איר שידד עם זאל ווערין גאנץ היים אויף דער וועלט אז מענשלין זאלין גיט קאנען זיין גדי ער זאל אים גיט כסריס זיין מיט אורחים אונ ווייל גאט האט גי'ועהן אז אברהם איז זיך קצענר נואם אורחים קומען גיט האט ער צו אים גי'בראכט סל'אכים אין דעם גישמאלט פון ספר הישר

לקושים על התורה

והוא יושב פתח האהל וגו'. ובי ר'וי נאנט אברהם ויצט פי' די מיר פון גיהנם אונ לאקט גיט אריין זיין אין גיהנם דעם יור וואס איז עכ"ל. אונ די יורין וואס אריין זיעד פי' גע'נרינגט אונ מוזין זיין אין גיהנם. גע'טס פוען אראפ די עצה פון די קינדער וואס זענען גישמאלקטן איידער פוען האט זיי פ' גי'וען אונ פוען ברעקט די ידיון מיט די עצה זיי זאלין אויפקוען ווי גיט גע'עכ'ט אונ פוען זעקט זיי אריין אין גיהנם:

פרקי דרבי אליעזר

פי אברהם קען כבד חולה זיין. פון ראנען זעהן מיר חייא גרויס עס איז דיא סגרה פון מילה. איידער אברהם האט זיך מל זייען באכטן קיבוים אונ באקין. שרה האט אזי גי'סאחן. אונ (הק לירשאל ע"ט) (הלא)

ספר הישר

פערטיג מאים צום עסיין. אונ אברהם איז געקומען אין געצאה'ט צו זיין ווייב שרה אונ ער האט גי'ואנט צו איר געם אויף געשווינטי דריי מאס מעה'ה אונ קנעט אונ זאלקסט אברהם האט קערנייל געבריינגט פאר זיי פוישער אונ מיל'ק אונ

וַיִּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָא

ב תפק עיניהו ויחזא ויחזא
תלפא נקדין ק'סין
עלוי ויחזא ויחזא
ר"א ויחזא ויחזא

בעל המורה
וכנס שלשה בניו טט גימל
גבראל ודסל :

רש"י

(ב) והנה שלשה אנשים . אחד לכסר את סרה ב אחד להפוך את סדום ואחד לרשות את אברהם שאין מלאך אחד עושה שתי שליחות (ב"ר) . תדע לך י שכן כל הפרשה סוף מוכיח בלשון רבים ויחלו ויאמרו אליו ובכשרה נאמר ויאמר טוב השוב אליו ובהסיבה הפוסק הוא אומר כי לא אורח לטעות דבר לבחלי הפני (ב"ר) . ורפאל ש"פ את אברהם ב הלך מסס להליל את לוט הוא שנאמר ויהי כהגילס אותם המזנה ויאמר המלך על נפשו למדת שהאחד היה מליל : נצובים עליו .

רש"י
שכמו אליו כדום היום בבקר שאין דרך אורחים ללון שכמו לאכול ולעבור לסיכך לא אמר להם ללון אלא

שפתי חכמים

כל לא כדמות אנשים וכסבל אברהם הניחם כדמות אנשים :
פ דק"ל למת כביא שלשה אנשים סיו לו לכביא מלאך אחד
מתקין דעה בלתי נרד לכביא שלשה מלאכים אחד לכסר את
פרס כי : י קטטה מפרסל וכו' או חדע מן סקוסיא דלילת
מלאך אחד עושה שתי שליחות ולמה כמז בני כל סמכא ומטעם
הו וקנתי מלתי ס"ק דלמא לנאל ללו חסום סקין מלאך
אחד עושה שתי שליחות אלא מסום סמלתי סין נוקטיס שליחות
אחד ועל אז אמר חדע כי . פכ"ל : ב וקסס ליל רש"י לכביא
שליחות דעה בני ככורס נאמר לטון יחד וכן בני סכינה סדום
אכל בני רשאים של אברהם לא מליה : י יחיד וי"ק לרש"י
למה בני כביא ד' מלאכים אחד להליל את לוט כי לך כתב
ורפאל ש"פ כי סקן בו וכו' הלכו כהן בני רשאים נמי י
יחיד רש"י . ועוד י"ל לךך נרד לכביא שאל חקטס לו סא
פ"מ סקדך לסכינה סדום סני מלאכים וקף על פי סכבר עשה
אחון סני המלאכים דכתיב קרבל אחד מסס סיס רפאל וכלך
פ"ס"י רפאל ש"פ את אברהם סלך להליל את לוט . זאס
סנה להליל את לוט כטלס ומסחת סדום סיה כמקרט כ"ס
סנה סכסכס כמקרט וי"כ יקרט מאמר סדום הממזנה לטוב סין
וכללס אחת סיה דקסס לרש"י א"כ למס כביא ג' מלאכים סא
היראת ה' אל אברהם .

לקמן בני סכינה סדום כתיב ויבאו סני סמלויס סדומה וכו'
סמלך שליחות ועל זס פי ורפאל ש"פ את אברהם סל
סמל להליל את לוט ולא סייע לזס סספך את סדום : (בר"ס)
חמר סין יחוס סלכו סמלוי סמלויס סמלוי : זומר זס
לוט כ"ל עטרה וס' סמטיר על סדום סס מן סליל לט סיס
ויס וכן לספך . ויס ספריס סמלויס שליחות סל רשאים
כניס סני דלוחן סניס סרסלו את אברהם וכסבר את סרס
אל אברהם .

למלכות זו . כך לא זו סממותר נלס לודו כ"ל נס לוד נלס
אל סממותר . וע"כ נאמר כי"כ לודו מותר . פד"י יאמר סכסכ
פירוש לתורת אלהים

מענקשין אזוי ויאי נייסער שמיים : (ו) וישא עיניו
האם אברהם אוף גיהויבין זינע אביגן ויחזא אונ
האם זינעזן הנה שלשה אנשים דרייא אביגן ויחזא אונ
עלי שמיים פאר אים . רש"י שרייבמ דרום האם
ער גיבראמס דריי סלאכים איינער זאל אקשורה
זאנין צו שרה אז זיא טעם האבין אזוהן אונ
איינער זאל איבער קערין סדום אונ איינער זאל
היירין אברהם . דען איין סלאך קען ניס מוהען
צווייא שליחות אונ עס איז געווען אזוי . ווארום
דיא גאנצע פרשה דערמאנט זייא בלשון רבים
נניאלהן זייא האבין זינעטין נניאלהן אלוין זייא

ע"כ נכסתי וילכסי . יפ ארס נהא נלנטו ויס ארס סלנטו נהא
ט . כך אמר אלוט אני נהא להזדקק להכניס כס והלדקס נהא
לקושים על התורה

(ב) ויֵרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים וכו' . דער מדרש שרייבמ
כ"י לוי זאגט די דריי מענקשין זענען זינען
פארשידענע . איינער האט אויפגיזען ווי אסתר פון
קבווא , דער אנדערער האט אויפגיזען ווי אשיף
האמיטאן , ד"ר זייסער האט אויפגיזען ווי איינער וואס
נאכערט אין דער ספרד , איז דא אקש"י די דריי זענען
דאך זינען סלאכים , פאר וואס האבין זי זך פארשטעלען
זענען זאל אנדערש אים זען . ווי די דריי אר"י סענקשין
זען אים , נאר דער פירונג אין דער וועלט איז אביר
וואס האט ס"י אר"י גישעפטן , אונ האלט סיל מענקשין
זו זיינע גישעפטן . דער מענקש איז אויף דעם גישעפט
אונ די אנדערע מענקשין זענען אויף אנדערע גישעפטן .
אויב עס פארשטעט דער גביר זעסן אונ , די אר"י
קוקען זיינע מענקשין זו אים בבקר ויהי , וייל זיינער
ספדק האבין זי דאך פון אים . סיר ווייסן דער מדרש זען
הבנהאם , זאלעס ניס זיינען זיין עס שמיס בהנהאם , נאר
האט נאם גשאפן די חקעל אונ ערד , און אברהם איז
גשאפן זינארין , דאס ווייסן סיר אויף זיין זיין וועלט איז
זו פייזעס אין דריי סיל , אין דרוסל איז , אין דרוסל
איז לאנד , אין דרוסל איז ספרד , ויקס , אויף זענער
זענען געשאפן זינארין אין דעם זכות פון אברהם , די
דריי סלאכים געקוקען אז אים סבקר ווארן זיין , דער
זאמפיאל , דער סלאך וואס איז אש אויף דעם לאנד האט זך
פארשטעלען ווי אראבינער וואס טראנקעט אין דער ספרד .
וואס איז אש אויף דער ספרד האט זך פארשטעלען ווי
נרא נרד לקראתם וכו' . עס שמיס דאך די דריי מענקשין
זענען גישטאנען זעבין אים וואס איז ער גלאפן .

פרקי דרבי אליעזר
איז ער גיפאלן אויף לוי פנים ווען האט האט אים גינעס
איז עס אז ער האט זך סל זינען איז אברהם זינען אונ הקב"ה
איז גישטאנען זעבין אים , אונ וייל דער אנוויי סדרה זענען
סעפר הויט

אז וי האבין זינען איינער די קלייט איז פערטיג
זינארין , גאנעס האט ער געבריינגט פאר זי די קלייט
טען זמלאת ספרים , פון בקור חילים , וואס הקב"ה אליין איז
זינען זעבין אים , אונ וייל דער אנוויי סדרה זענען
דא 8 26 (ר"א) תע לישראל ע"מ

ספר הויט
אז וי האבין זינען איינער די קלייט איז פערטיג
זינארין , גאנעס האט ער געבריינגט פאר זי די קלייט
טען זמלאת ספרים , פון בקור חילים , וואס הקב"ה אליין איז
זינען זעבין אים , אונ וייל דער אנוויי סדרה זענען
דא 8 26 (ר"א) תע לישראל ע"מ

לְקַדְמוֹתֶיךָ מִיְדָע לְקַרְאתֶם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחֲוּי מִשְׁבֹּנָא וּבְגִיד עַל אַרְעָא ג וַיֹּאמֶר יי אַם פִּעֹן אֶרְצָה: וַיֹּאמֶר אֲדָנִי אִם נָא מִצְוַתִּי

לְקַדְמוֹתֶיךָ מִיְדָע
מִשְׁבֹּנָא וּבְגִיד עַל אַרְעָא:
ג וַיֹּאמֶר יי אַם פִּעֹן
אַרְצָה: וַיֹּאמֶר אֲדָנִי אִם נָא מִצְוַתִּי

ח"א ויאמר ר'דני. עכב קני מיעיל עס עשונוס תי

רש"י

שפתי חכמים

הם ילכו על סודו ויאמר ויאמר חת סודו ויאמר חת לוה לכן פ"ה הלאה ורשעה חת לבל כשורה והכלה עני דכרסי הם ובמקום סירוסי אנו והעםם דלון מלאך חת עשע שתי שליחות לבורע שאין מספר לנדרוני על הכ"ה וזין עניות במקום עניות מלאחי: נתי' הארץ בל כלאמול ורשעה ויל' דודאי הכיא ש'ש'ק של יאטר חת אורחיס ויהי' אם היע מלאך חת יול נעשע שתי שליחות ומ"מ למה פיע הכנוד סכוי שלש מה לי אם פתוח או יומר ועל זס חרץ שכתוב על לודיענו סכוי שלש לקיים מעיל שליחות: ו ז' וזין לקשוקו למ' מלאחי כחכ וסע עומד עליהם הולכ' לפיעים. ויע לומר מאוס דרשעים ארוח כשבורע שיר למהכ והוא עומד עליהם לומר כסודך להם ממע כדו שיהא איזון מוד נשמה ארוח משל"כ בני ללכיס דלא שיר הי עטמה וס"ל מלני כהמוד כפרק ערבי ספיחס וזוי קוי עיליו רכ יכע מ"מ עטמה לזנו וחל"כ פירשו ממנו והלס להם לפי ז' זס ארבע עמדים ושתי חותם וזיל' דכניה על אברהם היז ארבע שומרים אלוא אל פתח עיתים כרות מטיח או רדומית וז' עב נלמלס כ"ס' לא יסנו כלכסם ואע"כ אלוי כדמות חששים וז' דק"ל לפס אמר מחתלה אדני ל' רכיס ואחר קד חס לא מלאחי חן כניניך לטון יחד ועל זס פ"י לנדרו עכסם אמר וזין עולוק כין

אל אברהם הראה ה'

עסה עשילום איז ואומר וירא ס' אליו. אלוא וירא אליו פ"י. כי הוא נאה ל'. ע"ד לנדו מומר. וז"ל אליו. כלומר אל העיטול הנכר. ולא אמר אל אברהם. כי לא אל הפס אברהם נראה ס'. כי אם אל עמוןו של אברהם. ואמר אליו ולא הכיר לני. כדו שבני שהוא אברהם הנכר בסוף סדר הקידוס אל המילט. לרמוז אורו כי המילט עשה וחס שמקדשו כל אכריו לנמי. משל"כ

לקוחים על התורה

דער באר מים חיים נאמט עם זענען דא צמיי עלי"י בצ"י צדקות. אייגער נוערט גערופן בעל חסד. און אייגער נוערט גירויין בעל רחמים. דער קעניש וואס איז אפגעל חסד איז אוי ווי ר' אשא וואס זייגט אקיר. אז די סיקה קוקט אן אין די ריבוסט און זיא האט גיט באק"ד איד קינד לויסט זיא זענען אקיר זיא זאל אים קענען געבן אירע טיה"ה אפזייגן. דער בעל חסד קען גיט ריזען אן טובות צו טאהן. ער ווארט גיט גיז איינער נועט קענען צו אים קעשן פון אים אמוכה. נאר ער לויסט זענען קענישין וואס דארטין טובות. ער זאל זיי קענען טאהן טובות. דער בעל רחמים זוכט קיינעם וועמען צו טאהן אמוכה. נאר אז איינער קוקט צו אים און בעט פיי אים אמוכה. האט ער אויף אים רחמינות און טוהט אים אמוכה. די מכה פון חסד האט געהאט אקרה אבינו. דרייער איז ער גיטשען. ביי די טיר און האט געקוקט קאמער נועט ער זעהן אפגעקשט גייט נועט ער אים אכזיין נעמען צו זיך אין שטוב און זעט אים געבן עסין. און אז ער האט גזעקן די ריזי קענישין האט ער זיך גיט געקענט דער וויאזשין ביז זיי וועלן קענען צו אים. אפילו זיי זענען גישטאמען נאנט צו אים פון דעספונענין זיי ער די פאר טירס גילאטין וייל. עס האט אין אים גיברענט די ליבשאפט צו טאהן חסד: וישתחרו ארצה. אבקהם האט זיך איינגעפויגן פאר גאט און האט אים געדנאנגט. וואס אין אזוי אהייסיג זאג וואס קיינער גייט גיט אין נועג. פון דעספונענין האט ער צו געליקט דריי קענישין וואס ער זאל קענען מיט זיי טאהן חסד:

ספר הישר

האבין גיז אויה גינעסיין. נוי זיי האבין אפגעיגעטין האט נסכת אבות פרק א) אויף דרייא זאכן שפיים זיא ועלמ איה מודה קענען. און אויף קפלה. דאנען. און אויף עסין. און אויף (ח"א)

לענוי כמו (כמדבר ו) ועלוי ממה מנשה. אכל נשון קיה הא כלפי המלאכים: וירא. מהו וירא וירא ס' פיעים הראשון כחאמעו שני לטון הכנה נסחלה סחי נלכיס במקום אחד והכין שלח היו רועים להקריחו חלע"ס סיודיעם היו שלח לקראתם עמוד במקומם לכדורו להראותו שלח היו להמריחו וקדם וסך לקראתם (כך הגירסא ברש"י יען) ככבא מליעא (ס) כתיב נלכיס עליו וכתיב וירך לקראתם כד מהוהו דהוא ערי ואחר פירשו ממנו מיד וירך לקראתם: (ג) ויאמר אדני אם נא וגו'. לגדול עכסם ג אמר וקראס כלם

פסל לשמעם לזרבי טודה כ"י מכהל"י: ב יי מקיים לפי ס' לו לכותב בקרא וירך אחריהם וי"ל דכניה על אברהם היז ארבע שומרים אלוא אל פתח עיתים כרות מטיח או רדומית וז' עב נלמלס כ"ס' לא יסנו כלכסם ואע"כ אלוי כדמות חששים וז' דק"ל לפס אמר מחתלה אדני ל' רכיס ואחר קד חס לא מלאחי חן כניניך לטון יחד ועל זס פ"י לנדרו עכסם אמר וזין עולוק כין

פירוש לתורת אלהים

האבין גיזאנט צו אים און בייא דער גשוורה שטייט וניאמר) איז טייקש ער האט גיזאנט און בייא דעם איבער קערין פון סדום שטייט. דער סקאף האט גיזאנט ופי לא אובל בעשותו איה קאן גיט טוהען שטייט אלץ גלשוון יחיד נוארום אויף איקליקען שליחות איז גלישיקט גינוארין אטאנדערער סקאף זינא און ער האט גיזעקן אז זייא שטייען אויף איין ארם און ווילען גיט אריין גיין צו אים האט ער פאר שטאמען אז זייא ווילען אים גיט מקריח זיין אפילו זייא האבין געוויקט אז ער נועט גיין אקעגין זייא זענען זייא פארט גישטאמען אויף איין ארם פון זיין פבור וועגין צו זייוין אים אז זייא ווילן אים גיט מקריח זיין נוצה לקראתם פסחה האהי אז ער גילאטין אקעגין זי פון דער מיר פון דעם גיזעקל נישתח ארצה און ער האט זיך גיבוקט ביז צו דער ערד: (ג) ויאמר און ער האט גיזאנט צום געלטיטין פון זייא אדני טיין האר אים נא מנתי ימו גיטיע אויב איה האב זאג וואס קיינער גייט גיט אין נועג. פון דעספונענין האט ער צו געליקט דריי קענישין וואס ער זאל קענען מיט זיי טאהן חסד:

פרקי דרבי אליעזר

דא שטיקטין פון דיא סנה גללות הקדים. דער נאם זאמס אין נסכת אבות פרק א) אויף דרייא זאכן שפיים זיא ועלמ איה מודה קענען. און אויף קפלה. דאנען. און אויף עסין. און אויף (ח"א)

אֲחֵר תִּעְבְּרוּ כִּי־עַל־כֵּן עֵבְרָתְכֶם עַל־ עֵבְרֵיכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִה אֶל־שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהֲרִי שְׁלֹשׁ סָאִים

תעברון אבי על כן
עברתון על עבדכון
ואמרו כן תעשה כפי
די מליכתא: ו ואורי
אברהם למשפנת דנת
שרה ואמר אחי תלית

דלא אחר סבורה. דחיים לו: ק סבס. מילתא זו:

בעל המורים: טעם מתקשר על האל כאלו הן הורמים וזהו שישו לבכם טעם מתקשר כלם כיון שאלה הם וזה לבכם: שפתי חכמים

באן תחת אילנה ולא תחת אהל: ש (כח"י) ועל ב' בני אדם
שיך נומר לבכם לפי שאין דעותיהם שוות כדאי כשהתדון
לי' ויהי והטעם מפני שגזירותי והמסמכים שיש להם שכלם
פאדם אכל המלאכים און לבם יסדר א"כ טעם הם דעותיהם
שיך נומר לבכם: ד דקל דכפוס חמשה אחר שחלש חכמו.
לכן מפרס אחר כן תלבו דהיינו אחר האילנה והטעמו פ"י ותלבו:
א ר"ל דמשפט דכונחם היה לאכול אלו וזהו שומר מה דתיב
לעל אל מה ויהי משפטם שלא בלו אלו לאכול אלם ע"פ קצתו ג"ט

ש מגיד שאין יתה"ר טעם כמלאכים (כ"ר): אוד
תעברו. אחר כן ת הלכו: כי על כן עברתם. כי
הלכו היה אני מתקשר מכם ומאחר שמכרתם א עלי
לכבודי: כי על כן כמו על אחר וכן כל כי על כן
שמכרתם לקמן (ע) כי על כן בלו כל קורתי לקמן
לג) כי על כן רחיתי פניך (סס לח) כי על כן לא

סדר הכנסת אורחי אברהם

ואכלו לתמן חתוקים דייך יסחי לך כח אל טעור וספתל אבר
אלם עומס ומה גם בלומר טעם סחי' מראה סימני מלגס
חמשה היום השלישי למלם: כן תעשה כאשר דברת. סס
רס"י ז"ל סיני שאחד מן המלאכים כל לרפואה אה אברהם ולא
מינו רמו כחוב אל הרפואה אה. לכן יראה שזו היחס ברוב
לאברהם שנתרס שכאשר חמר אברהם והקחה פה כל היחס ברוב
למעות לבס שטרם הוא היה חלה עם ספילא. הנה אחר לו
כן תעשה כאשר דברת. ולומר דרך ברוב שהתרס ושתכל
למעות הכל כעומתך. ולכן לאחר וימחר אברהם האילנה וכן
לאחר שכן אל הכקר נומר שתיב שחמו לו כן תעשה כמראה
ומיחר וכן אל הכקר. וזהו יתייחס מה שחמו וכן לקראתם
תעשה האילנה ששטחים הדברים אחר שכבר סיור שהיה יושב
פחה האילן ולאחר שראה וכן לקראתם ודאי מנחה האילן דן.
ועוד מה טעם נומר מתיחס מקום רן והיה מתייחס אומר אל
המקום שכן דהיינו לקראתם מבלי שישפר מתיחס מקום דן. סס

יהא וילך ככה האילנה היום וגו'. שהאילנה נחמה כח בלגס
ותשמדוהו על גבולו שיכל להתחוק במהלך הדרך. וי"ל אחר
(ככל קחח לב) שחין רכסיו יהיו ולא מנו לבכר דמלפני כריך.
וקחו אמרו והקחו פה לבס שחלבו בלפון שישפר ויתחוק לבכם.
ואחר האילנה כולה השטרו כי תוכלו לעבור וילך לדרבכם ככה
האילנה סוף מה של אחר עסק דרך רח כי הלא ידעתי ג"כ
חמשה הדרך שפ"י לאחר עסק דרך רח כי הלא ידעתי ג"כ
כ שכל כן טעמה על ענינים. כי שכל ובעבור דבר זה שהיה
האילנה הי' לבס כה שפירסם לאכול ולתיב עברתם על מלישות כה
חמשה חמשה השכנתם לאכול ולתיב עברתם על מלישות כה
עד הנה. כי נחלת זה לא היה יוליס לעבור עד המקום הזה
וחמשה חמשה השכנתם לאכול ולתיב עברתם על מלישות כה
על כן גם עתה עשו כן ובעוד לבכם פה אלם כדי שחולו אחר
לעבור מאלן וז"ל יין. האם שיהיו ע"פ דרכו כן תעשה כאשר
דברת. סיה ואלה דורש ואלה מקיים. מנו שחמה מנר אליו
וישעטו שחלל כדי לעבור הלא ולהחוק טעם כן גם אחס

דקומים על התורה

גידעו. אברהם האם גיש געוואקט נוער די אורתיים ועגען.
קענעק וואס האבין שוין לאנג גיש געגעסן. אדער זיינען.
דריבער האם ער גינאנגט איה וועל געבען אן אייניקל צו זיין
וועט איר געסן און וועט אונטער לעהגען איינער נאך אן.
מאכענעם וועט איר ווירדן ביי דיא קעניג וועט
פערמיט ווערן:

פירוש לתורת אלהים
אין אונקטער לעהנגון פון דעם הארצין איד געבוי
דער נאך וועט איר אונקט גיין פון דען דיא נאך
קעם איה פון איה על פון געברעם על געברעם וייל איר
געטם גענאנגען פון ביי פיר איינער געקעט פלוקס
נייל איר אונקט אריין גינאנגען צו סיר פון סיון
קבור וועגן יאסיר און ויין האבין גינאנגען פון תעשה
כאשר דברת אזוי ואלקטמו מוהגען ויין די האקט
גירעם: (ו) גיפטר אברהם האוילה און אברהם האם

(ו) וימחר אברהם האוילה וגו'. הי תורה לעהגט און
קווי גוטע כרות וואס קען דאך זיי האבין ווען
קען סיהם אפגעה. איינס איז די סענה נאך גיטאון ווערן
מיט געשווינדקייט גיש מיט מלישטיג. ווי דער פסק נאנג
וימחר אברהם. אברהם האם געאייגט געשווינגט, נאך
אקרה. אכענה זאל רעד קענעש פאקן אריין. גיש דוין
שוואך פון דעם פ"י יין. האם ער נאך געקענט שיקען אפגעה
נאך איר זאגן דיא באקן זאל סוכנס. פון דעקטעניען האם ער גיש אזוי גיטאון. גאר ער איז אלץ געגאנגען

אפגעה אקרה אפגעה. אפגעה זאל רעד קענעש פאקן אריין. גיש דוין
שוואך פון דעם פ"י יין. האם ער נאך געקענט שיקען אפגעה
נאך איר זאגן דיא באקן זאל סוכנס. פון דעקטעניען האם ער גיש אזוי גיטאון. גאר ער איז אלץ געגאנגען

ספר הישר
גענאמט אין וייער לאנד אנרויסין פלאץ. אויף רעם פלאץ
האם געוואקסן שיינע גראן און עם אזוי געווען גוטע
געוואלן וואקסער. און אלע יארה האבין זיי געזאמט פון
שעט געשטימקעט וואס זיי קענעש פון די סיף שפעט
קלענען ארויס גיין אויף רעם פלאץ מיט וועקע ווייבער
געזאגט ע דיא פגעשניטן פון אדם איר האם גיטאון קסד
אויף דיא וועלט:

פסקי דרבי אליעזר
ואתם פון וואנען ווייסן סיי אז קען דאך טאגן שבעת ימי
השקטת. דאס ווייסן סיי פון יעקב אבינו. ווען ער האם חתונה
גענאמט מיט לאה. האם לכן גינאנגט פריער זאל אריבער גיין דיש
וואך פון שבעת ימי השקטה אז דיש חתונה פון זאה. און אלע
פגעשניטן פון שקאם האבין נך פארוואקלט און נאך געמאכט
אפגעה און האבין זיך געפרייט מיט יעקב. וואס הקב"ה
מיט סיון געקעט יעקב איד וועל איד געבוי פריער שני

סאין קמחא דסוקתא קמח סלת לושי ועשי עגות : לוי ועבדי נריץ :

ת"א קמח סלת . פליגא פו :

רשבים

ומעוד לבכם ואחר תעבורו : (ו) קמח סולת . קמח של חטים שכל מקום שכתוב סולת מחטים הוא כדררשיני מכלואים רכתיב סולת חטים תעשה אותם : כי על כן

רשי

נתתיה (כמדבר י) כי על כן ידעת תנותנו : (ו) קמח סולת . סולת לעגות . קמח לעמילן של סכתים ב לכסות את הקדרה לשלוב את הזוחמא :

שפתי חכמים

כי הדבר הוא בו וק"ל . ועל כן כמו על אשר : ב ק"ל דשמע שחלבו אותם יורה ודמסא מהם טעות וכו' ה' אברהם רע פין שלז זה לעשות טעות מקולה לכד ל"ס סולה לכד לשגות וקמח ט' :

ספר הכנסת אורחי אברהם

הדברים מניעים וטודיע שלא רן הרבה לקראתם מפני חליו וכל רק נשתק יגע מפחה האכל לקראתם . אמנם אחר כך (אחר שאמרו לו כן תעשה כאשר דברתי) רן אל הכקר . ובמקום שנאמר שהי

פירוש לתורת אלהים

גיאילת צום גינעעלם צו שררה ויאמר אונ ער האם גיונאנט פהרי אייל אונ ברענג שלש פאים קמח סוקת דרייא קאם קעהר אונ ועקמל קעהל יושי קנעם נבשי עגות אונ מאן קקען :

לקוטים עד התורה

צו שררה אין איר גינאקעט זאגין זיא זאל געשווינקט באקין די קיבוט :

זעקמל קעהל יושי קנעם נבשי עגות אונ מאן קקען :

ספר הישר

והוא קינדער אונ קלענען דאמטין שפייען אונ טאנצין אונ זעלענען מינה זיין אונ פלענען זיך טאהרשין מיט זייערע ווייבער אויף פיר פלעג . ביי נאכט פלענען זיי גיין אהיים . אין דער פריה פלענען זיי צהייק קומען אויף דעם פלאץ . אזוי האבין זיי גיטאקען פיר טאג אין יעדער יאהר . אונ אז אפערקער קענטש פלעגט קומען מיט פחורה אין איינער פון די פיר שטעט . פלענען באליבען קומען צו אים אלע קענטשין פון שטאט קענער ווייבער זילשע אונ יונגע יעדער פלעגט חאפן צוסייבן פחורה ביו עם און דעם סוחר פון די פחורה גאר גיט געבליבען . אונ אז דער סוחר פלעגט שרייען זענען זיי געקומען צו אים איינצינענדיג אונ יעדער האט גינאנט צו אים וואס שרייקטו אויף מיר זעה גאר די בייסל פחורה וואס איה האב ביי דיר גענופען . דאס איז דאך גאר גיט ווערט . אונ נאכדעם האבין זיי דעם סוחר ארויס געקריבען פון שטאט מיט גרויס געשרי אונ דער סוחר איז קוים אנמלאסין . אקאהל האט גיטראסין אסוחר פון די שטאט זעלען האט גערישען אויף אייזיל אונ אויף דעם אייזיל איז גלעגן אטייעכע דיוואן מיט אלע צוליי שייגע באליבערין . אונ דער דיוואן איז גיווען צו געבוירן צום אייזיל מיט אשטריק . דער סוחר איז געאנגען זיין וועג געבין די שטאט פרום אונ עם איז אים דארט גאנגט גינאנדין . אונ זיילי דער סוחר האט גיט גינאקעט צו ביי נאכט אין וועג אלעין און ער אריין

נביאים מלכים ב ד

תרגום

לחשך בנה ריא צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רנח ארני נשמה רחור יהוה חת . יחיה רנח יהוה חת יחיה רחור אל שם בן שבעשתי :

א ואקמא קמחא מלשי פלמיני נביא מצוחא קדם אלישע למימר עבדה עובדיה פגלי

(6) ואשת וגי' . אר"ל שיהיה אשת סוכיה וטעסה היה בן (חא) (חק לישראל ע"ט) מצורת רוד חלחל וכתיי חלחל הלה לו ממון ככתיב ללכתי את הנביאים : לעבדים 18

עבדך היה ירא את־יהוה והגִּישָׁה פֶּאֶה לְקַחַת אֶת־
 שְׁנֵי יַלְדָיו לֹא לְעִבְדִים: ב וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלֶיךָ אֵלֶיךָ מִתְּ
 אֵעֲשֶׂה לְךָ הַגִּידִי לִי מַה־יִשְׁלַח לְךָ בְּבֵית וְתֹאמְרִי אֵין
 לְשַׁפְּתֶיךָ כֹּל בְּבֵית כִּי אִם־אֶסְדָּךְ שְׁמֹן: ג וַיֹּאמֶר
 לְכִי שְׂאֵלֶיךָ פְּלִים מִן־הַחֵוֶץ מֵאֵת פֶּלֶל־שִׁבְעִיכִי
 פְּלִים רְקִים אֶל־תִּמְעִישִׁי: ד וּבֹאֵת וּסְגַרְתְּ הַדְּלֵת
 בַּעֲדֶךָ וּבַעֲד־פְּנֵיךָ וַיִּצְקֶתָ עַל פֶּלֶל־הַפְּלִים הַאֵלֶּה
 וְהִמְלֵא תַפְסִיעִי: ה וְתִלְךָ מֵאֵתוֹ וְתִסְגְּרִי הַדְּלֵת בַּעֲדֶהָ
 וּבַעֲדֵי בְנֵיהֶם הֵם מְגִישִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא מֵיִצְקֶתָ: ו וַיְהִי
 כַּמְלֵאת הַפְּלִים וְתֹאמְרִי אֶל־בְּנֵיהֶם הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד
 פְּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין עוֹד פְּלִי וַיַּעֲמֵד הַשְּׁמֹן:

מיה ואף ידעתי ארי עבדך
 היה דחיל מן קדם יי פד
 קמילת אינבר ות נבניא דין
 דבר מנהון סאה גברין
 ואמסריןו חסשין חסשין
 גברא במערבא ותה יגף
 ומוביל לחון גדיל דלא
 לאוכלא ותהין מנסחדי
 דאחאב מן קדם דאינון
 אונסא וכען רשיא אסא
 למדבר ות תרין גני ליה
 לעבדין: ב ואמר לה אלישע
 מה אצבד לך מני לי סא
 אית לך בביחא וצמחא לית
 לאסתר דל סדעסא בביחא
 אלקין קנא דמישחא: ג ואמר

סלך קרי ששניד קרי סמוצק קרי
 איולי שאילי לך קנין מן גרא מן כל שביעכי קנין ריקנין לא ותערין: ד ותבין ותגיפין
 דלא באפך ובאפי גרד ותריקין על כל קנא הא לין וקנא דאחמלין תסלקין: ה וואלת
 סלקניה ואנפת ליה באפיה וקנא אינון מקרבין לה קנא והיא מדיקא משחא: ו ותה
 קמסלקם קנא ואמרת לברה קריב לי עוד קנא ואמר לה לית עוד קנא ופסק משחא:

רשי
 מצודת דוד
 עבדים . כעבור חזק שמעון: (ג) מה יש לך . לטובה כדרכם
 שורש בו: כל בבית . כלל לא: (ג) מן החוץ מן הכנסי
 שחו לניחך ולחוספת ביאור אמר מאת כל ענין: אא תמיעושי .
 אל תשאלו מעט בלא סדרס כלים: (ד) והמלא תמיעי . כלי
 אשר המלא תמיעי מתקומם לסעוד חסור תמיעי ולא תוח
 סאסון מתקומם על כי סאסון נעשה כמעין זין מדרך שמעון
 לזו: (ה) הם מבישים . את הכלים סריקים כי סא לא זוט
 מתקומם כס סאסון: (ו) הכלים . אשר שלטה: הבישה וכו' .
 כי לא ידעה אשר כבר נתחללו כלם: ויעמוד השמן . לא היה נסך עוד:

רשי
 מצודת דוד
 עבדים . כעבור חזק שמעון: (ג) מה יש לך . לטובה כדרכם
 שורש בו: כל בבית . כלל לא: (ג) מן החוץ מן הכנסי
 שחו לניחך ולחוספת ביאור אמר מאת כל ענין: אא תמיעושי .
 אל תשאלו מעט בלא סדרס כלים: (ד) והמלא תמיעי . כלי
 אשר המלא תמיעי מתקומם לסעוד חסור תמיעי ולא תוח
 סאסון מתקומם על כי סאסון נעשה כמעין זין מדרך שמעון
 לזו: (ה) הם מבישים . את הכלים סריקים כי סא לא זוט
 מתקומם כס סאסון: (ו) הכלים . אשר שלטה: הבישה וכו' .
 כי לא ידעה אשר כבר נתחללו כלם: ויעמוד השמן . לא היה נסך עוד:

דעם פירוש עברי מיישש נשנים כען ביא דר הפסורה מן דר וואך:

כתובים משלי ג

תרגום

לחמשך סימור ומלכות ח"א שין דלת יוד נמש שין שין דלת שין דלת יוד ויה יאהרונה נשמה דיסור א אר
 ארנ ארני נמש ארני ויה ארף דלת נון יוד נשמה המלכה יי דה וו דה ידה דיסור יקלה ויה יחידה ומלכות
 אל טם ב"ן שבשעה:

* אִם־תִּשְׁפָּב לֹא־תִפְחַד וְשִׁבְבַת וְעִרְבָה שְׁנֵתָךְ: ב אֶל־ * אִם תִּשְׁפּוֹב וְתִדְמֹךָ לֹא
 תִּירָא מִפְּחַד פְּתָאִם וּמִשַּׁעַת רִשְׁעִים כִּי תִבְאָ: ג כִּי־יִהְיֶה
 דַּמְלִיָּא וּמִן שְׁלֵיָא וּמִן חִקָא דְרִשְׁעֵי פֶד יִהְיִי: ג כְּסוּר דְאַלְהָא יִהְיֵה בְּסַעֲדֶךָ וַיִּנְסַר
 רשי

מצודת דוד
 (ב) וערבה שנתך . לדרך . כינוי כוחו מכלי סוד: (ג) אם
 ידרא . כי לא תחול עליך: כי תבוא . כלשר תחול וסכח

פירוש ע"מ
 (א) אם תשפב לא תפחד ואפילו ווען דו וועסט גיין
 דיה ליינין שלאפין וואס דאקאלס וועסטו
 קיין הורה לערנען אונ קיין מצות סאדן פון
 דעסווענען ואלקסו גיט שרעקן ושכבך ודעה
 שנהא אונ ווען דו וועסט שוין ליגען אונ שלאפין
 וועסט דיין שלאד דיר זיין זיס . ווייל דיניע חלומות
 וועלן אויך זיגען הייליגע אונ אמתה: (ב) אם תירא
 קפחד פתאים ווען דו וועסט דיה שוין אויפנאכין
 (ח'א) (ח'א)

יִהְיֶה בְּכַסְפְּךָ וְשֹׁמֵר רִגְלֶךָ מִלְּכָד : י אֶל־תִּמְנַע מִיָּד מִבְּעַלְךָ
 בְּהֵיוֹת לְאִי יְדִיָּךְ לַעֲשׂוֹת : ה אֶל־תֵּאמַר | לְרַגְלִי | לֵךְ נָשׁוּב
 וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתְּךָ : ו אֶל־תִּחְרַשׁ עַל־יַדְּעָה רַעַה וְהוֹאֵר
 יוֹשֵׁב לְבָמֶת אִתְּךָ :
 סוּד קוּר
 תִּחְשַׁב עַל סִגְרָה בִּישָׁמָא וְהוּא יִתִּיב עִקְרָה בְּשָׁלְוָה :
 מְצוּרַת רוּחַ
 סוּד קוּר

(ג) בכסף. כמחשב: (ד) אל תמנע טוב מבעליו. אל ראות הכיור רובו להטיב לעניים אל תמנעו כהיות לאל כח ידך להחליו: (ה) אל תאמר לרגלך. לעני: ויש אתך. היום שמתן לו: (ו) אל תחרוש. אל תחשוב: מתן לנפש ר'י בנפשך כן כלים בירושל ע"כ

(ג) כי ה' יהיה בכסףך ושומר רגלך מלכד. ויאם קובט אויף אקענטש וענען צווייא ערליי. אקאהר טוהט אקענטש ויך אלזין שלעקטס. דורך ויין אייגענע נארעשקייט, אונ אקאהר קובט אויף אקענטש שלעקטס דורך פנעפךע מענטשין. ואנט שלמה הקב"ה וועט דיר העלפן פון ביידע ערליי שלעקטס, ופי' ה' יהיה בקב"ה. נאט וועט ויין אין דייע נארעשקייט, ער וועט דיר ארויקהעלפן פון דיא שלעקטס ויאם דו האסט אויף ויך אלזין נעקביינגט מיט דייע נארעשקייט, נושטר רגלך מלכד. אונ נאט וועט היטען דייע פים דו ואלקט גיט פעטוואנגען ווערן דו דיא שלעקטס ויאם פנעפךע ווילען אויף דיר בריינגען: (ד) אל תמנע טוב מבעליו דו ואלקט גיט פארטיידן צו טאהן אטובה צו דעם מענטש ויאם דארף דיא טובה היות זאי ידע געטות אפילו צו טאהן דיא טובה דארפסטו האבן דיא פח, עס וועט דיר גיט גרינג אנקומען צו טאהן דיא טובה פון דעקטונעגין דארפסטו טאהן דיא טובה: (ה) אל תחרוש על ידי עיניך ויש אתך ביא דיא נארע קובט צו אים נאך דער שטיינער אז איינער קובט צו אים נאך אנדקה, פריער ענקערט ער אים איך האב איצט גיט, קום שפעטער, אז דער אדעם כאן היט די צייט אונ קובט שפעטער, ואנט ער איך האב

עיקר תוי"ט
 [א] המנחה. ברמב"ן כ"י נא כי ממנחה מלפני מנוחה השמש והשקט אורו הגדול דממנחמין למנח ימא וקומחה
 פריק ד א תפלת השחר עד חצות רבי יהודה אומר עד ר' שעות. תפלת [א] המנחה
 פריק ד א תפלת השחר עד חצות רבי יהודה אומר עד ר' שעות היינו עד סוף שעה ד' שהוא טלס היום כזמן שהיום י"ב שעות וכן זמנה לשולס עד סוף טלס היום לפי אורך הימים וקיינו כדכתיב למיל גבי ק"ש והלכה כר": תפלת המנחה
 פריק ד א תפלת השחר עד חצות דאונגען שחרית איז צייט ביו סוף די פערדער שעה. ווען דער קאן איז צענעלף שעה דאס איז אנדרישעל קאג, אונ סאיי דער קאן איז גרויס
 (חא"ה) (חוק כישראל ע"ט)

ער הערב. עד שתחך: עד פלג המנחה. זמן מנחה קמנה ירד ממש שעות ומנחה עד הלילה שהם שתי שעות ומנחה נמצא פלג המנחה שהוא חצי שיעור זה שנה ורביעי. ופסק הלכה כדברי רוב יוראי. לפי שכל כדברי חכמים ולהתפלל תפלת מנחה עד הערב יעשה ויכלול שלא יתפלל תפלת ערבית בזמן ששכחו ממנחת אחרת יום לענין שיתפלל בו מנחה אינו יכול להחשיבו לילה ולהתפלל בו ערבית אלא כל לפי שכל כדברי רבי יהודה שלא להתפלל בו ערבית אלא עד פלג המנחה שהיא שעה ורביעי. קודם הלילה עשה והסם ואיך יוכל להתפלל ערבית: אין לה קבע. וזמנה כל הלילה והוא דהני חזן לה קבע ולא תני זמנה כל הלילה לאחשיבין לתפלת ערבית רשות לפי שהיא כנגד הקרבת איברים ופדרים שקורים. הקרבן א"פ שנמחאו איברים ופדרים או אכלו ומיהו הארזא בקולו עתה כחכיה: ושל מוספין כל היום. אל חזרה חזר שבע ולא אכל מחר פשע וכן הלכה: ב' מנחה פתח על ידי מנחה ש"י כדמפרש בדריחא שלא אכל בדבר הלכה ויסמחו בני חברי הרי רעה שחבא על ידי שגגתם הלכה שבעים: ה' אני נרות הודיה על חולקי. מודה על הטובה שחלק לי שם חלקי ומישיב בית המדרש ודמי חלום הללו כדנחמו לבי המדרש וביחלתי חיבה על כל איש ואיש לחמן דהכי אמרינן כדברייהו כדנחמו מה הוא אימור וביחלתי מה הוא אמור מחמם דמוכה למימריהו: ו' ב' מעין שמונה עשרה. איח דמנחמי בנחמא שאמר מכל ברכה וזכרה מן האמצעית בקולר: ז' וזאתם על כל אחת ואחת דלמרי הכנינו ה' אלוהי דלפת

[ב] ער הערב. ר' יהודה אומר עד פלג המנחה. תפלת הערב אין לה קבע. ושל מוספין [ג] כל היום (כ"ה ל"ג) רבי יהודה אומר עד [ד] שבע שעות: ב' רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו. מה במקום התפלה זו. אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא תארוע תקלה עמי וביציאתי אני נותן הודיה על חולקי: ג' רבן גמליאל אומר בכל יום מתפלל ארס [ה] שמונה עשרה רבי יהושע אומר מעין שבע' ר"ע אומר. אם שגורה תפלתו בפיו יתפלל שמונה עשרה.

גדולה ומנחה קמנה שסוירו חכמים: [ז] עד הערב. שכן תמיד על כיון שהרבים קרבו וכו' עד הפסוק ור"י סבר שקרב וכו' עד פלג המנחה: [ג] כל היום. לפי שהתפלל מיד אחר תמיד על שחר מצא"כ מנחה ותפלתו לאחר שם ומנחה כדאיחא ר"פ דספסא. וז"ל כיון דלמניה זיכרי סקדיה מחזינין: [ד] שבע שעות. התו ז"ל לה וספדוהו סבאוי דא כדאיחא רבי ולי אלא שאלה כדמחזינין דלא מ"ל כדאיחא שאל שער מ"ל כדאיחא: (ה) אכל כמטען דלמיה לא תישיב ליה דלא רסא כיון שדריחא רבו עמו וזכרי סבאוי כדאיחא ולא עשה סוה סוה כדנחמו. אכל ר"י חזרי כדמחזינין: ז' ולא אמרינן סה סיה חזרי דהכי סבור למה עתה כדנחמין: (ח) דמי יסיס רשות דריחא ככל אמר מה הוא חזרו חזרו ר"פ מנחה לכ"כ מה חזרי חזרו. ר"פ: [ט] שמונה עשרה. ור"פ: [י] ר"פ דברכת מתיבס כיינס תקטול לאחר זמן דימי ר"ג כגון אלוהי חזן מותן ללמך

אזכר סאי דער טאג אז קלויין איז אלץ נאך רבי יהודה דיא צייט פון דאונזען שקרית ביו ארקייעל טאג תפלת מנחה עד הערב מנחה דאונזען איז צייט ביו נאכט דבי יהודה אומר עד פלג המנחה רבי יהודה זאגט דיא צייט פון מנחה איז ביו פלג המנחה ביו העלפת פון דער צייט פון מנחה. דהיינו דער אנהייב צייט פון מנחה איז פון האלב פיר ביו זעקס, אויב דער טאג איז צוועלף שעה. איז דאס צווייט און אהאלבע שעה. און העלפת פון דער צייט איז אשעה מיט אפערטייל. דאס איז ביו דרייא פערטעל אויף פינף איז דיא צייט פון מנחה נאך רבי יהודה. פון דרייא פערטעל אויף פינף ביו זעקס קרינין דיא רבנן מיט רבי יהודה. נאך דיא רבנן קען מען אין דער צייט דאונזען מנחה ביו נאכט און גיט מעריב. און נאך רבי יהודה קען מען אין דער צייט דאונזען מעריב. און גיט מנחה תפלת הערב אין זי קען די תפלה פון מעריב האט גיט אמרוס גיוצעטע צייט נאר ער קען דאונזען מעריב אונזענע נאכט וזי מייספין ביו זינס און מוסף איז צייט צו דאונזען אנאגנין טאג דבי יהודה אומר עד שבע שעות רבי יהודה זאגט דיא צייט פון מוסף איז צייט פון דאונזען אונזען אונזען שאלקין טאג. און נאך היינט קען מען אויך דאונזען מוסף נאר ער ווערט אן גירופין הדישע

עם איז אויך קען זאל אזוי טאהן: ב' רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה רבי נחוניא בן הקנה פלעקעם מתפלל זיו אריין גיעינדיג אין בית המדרש אונז ארויס גיעינדיג פון בית המדרש אקורצי תפלה אפרו מ בה קסום תפלה זו האבין דיא תקמידים איהם גיפערענט וואס באטייט די תפלה אפר זקם בכניסתו אי מתפלל שלא תארוע תקלה על ידי האם רבי נחוניא גיוואנט צו גייא נועען איך גייא אריין אין בית המדרש ביו איך מתפלל על זאל גיט פערעפין קיין שקריוקלבונג דורך מיר וואס הייסט איך זאל קיין טעות האבין אין ארין וביציאתי אין גיית תורה על תלמי אונז נועען איך גייא ארויס פון בית המדרש גיב איך אראנטק צו השם יתברך ביה מיין תלמי וזא ער האט מיר גיהאלפין איך זאל קענען ויזען אין בית המדרש אונז לערנען: ג' רבן גמליאל אומר בכל יום מתפלל ארס שמונה עשרה רבן גמליאל זאגט אלע טאג מהו אפערענט דאונזען אקצעהן ברכות ואזוי וזיא מיר דאונזען שמונה עשרהו רבי יהושע אומר מעין שמונה עשרה רבי יהושע זאגט ער דארף נאר דאונזען הקיצור פון שמונה עשרה. ואנו די תפלה ווערט גירופין הבינונו דבי גמליאל אומר אם שגורה תפלתו בפיו יתפלל שמונה עשרה רבי גמליאל זאגט ארויס ביו תפלה אין איהם נחומין אין מויל וראם הייסט ער קען דאונזען שמונה עשרה

לרכיך שהיא ברכה אחת שיש בה מעין כל הברכות האמולטיות של ש"ע וחוסה כרך אחת ה' שומע תפלה: שגורה בפיו. שהוא למוד ורגיל בה (ד) והלכה כר"ע שמי שאין תפלתו שגורה בפיו או כשמת הדקח מחפלה אדם ג' ראשונות וג' אחרונות והבינו בלחש

שהוא מעין כל האמולטיות מוח מיוחד הגשמי שאינו מחפלה הבינו ממני ש"ל מחפלה בברכת השטות ודק ממולטו שכתוב וי"ט ש"ל כדלכה כחוקי הדעת: ד העושה תפלתו קבע. שפלתו דומה עליו כמשאיו. ולשון קבש אומר קבוס עלי להתפלל ורדק עלי ללכת ממנה: מתפלל תפלה

ששנש ראשונות ושנש אחרונות של יוסף ולא יגרע מהם. כ"ה (ד) וכת"ס לזמן פי' מדורה כפי כמראה ועבורך מפרש מלך כולל האכל שחננתו משרא למיל: (ה) ולא חימא ננד ירשלים למוד אלא כנגד ירושלים וכנגד בית המקדש וכנגד בית קדשי קדשים: (ו) אבד היטא לא דק הדליל והתפללו אלך

ואם לא מצינו שמונה עשרה: ד ר"א אומר. העושה תפלה קבע אין תפלתו תחבונים. ר"י אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה אומר הושע השם את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך כ"א שומע תפלה: ה [ו] היה רוכב על החמור ירד ואם אינו יכול לירד יחזור את פניו ואם אינו יכול להחזור את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: ו היה יושב כנגד או בקרון או באסדה יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: ז ר' אלעזר בן עזריה אומר אין תפלת המוספין אלא [ו] בחבר עיר וחכמים אומרים בחבר עיר ושלא בחבר עיר.

קצרה. ומהו תפלה קרה שאמר הושע ה' את עמך וכו': אבל פרשת העבור. אפילו כשמה שסס פורטים לעבירה יהיה נרכיהם גלויים לפניך לרחם עליהם. פרשת לשון פרישת הפבור של עבירה ולחן הלכה כרבי יוחנן אלא תפלה כמקום סכנה ירבי עמך מרובים וכו' ומתפלל אדם אחת כשהוא מהלך ואינו מחפלה לא ג' ראשונות ולא ג' אחרונות וכשיעבור מקום סכנה ויחיישכ דעתו רדק לחזור ולהתפלל תפלה כמקנה אם לא עברה עונתה: ה היה רוכב על החמור ירד. אין הלכה כסתם משנה זו אלא כיון שיש לו מי שיאחז המורו בין אין לו מי שיאחז התלול והתפללו אלך דרך ארס (ו): יכוין את לבו כנגד בית ירד: יחזור בפיו. (ה) שנאמר והתפללו אלך דרך ארס (ו): יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים. שנאמר והתפללו אל המקום הזה: ו באסדה. עוים הרכה קשרים ומהודקים יקד ומשטיס אחסם נהר וכו' אדם הולכים עליהם ויגלוין מקרא קרויין רפסודות: ז אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר. כמבורות העיר כלומר ככור ולא כיהוד: בחבר עיר ושלא בחבר עיר. כין ככור כין כיהוד:

בית קדשי הקדשים: ז ר' אלעזר בן עזריה אומר אין תפלת המוספין אלא [ו] בחבר עיר וחכמים אומרים בחבר עיר ושלא בחבר עיר. קצרה. ומהו תפלה קרה שאמר הושע ה' את עמך וכו': אבל פרשת העבור. אפילו כשמה שסס פורטים לעבירה יהיה נרכיהם גלויים לפניך לרחם עליהם. פרשת לשון פרישת הפבור של עבירה ולחן הלכה כרבי יוחנן אלא תפלה כמקום סכנה ירבי עמך מרובים וכו' ומתפלל אדם אחת כשהוא מהלך ואינו מחפלה לא ג' ראשונות ולא ג' אחרונות וכשיעבור מקום סכנה ויחיישכ דעתו רדק לחזור ולהתפלל תפלה כמקנה אם לא עברה עונתה: ה היה רוכב על החמור ירד. אין הלכה כסתם משנה זו אלא כיון שיש לו מי שיאחז המורו בין אין לו מי שיאחז התלול והתפללו אלך דרך ארס (ו): יכוין את לבו כנגד בית ירד: יחזור בפיו. (ה) שנאמר והתפללו אלך דרך ארס (ו): יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים. שנאמר והתפללו אל המקום הזה: ו באסדה. עוים הרכה קשרים ומהודקים יקד ומשטיס אחסם נהר וכו' אדם הולכים עליהם ויגלוין מקרא קרויין רפסודות: ז אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר. כמבורות העיר כלומר ככור ולא כיהוד: בחבר עיר ושלא בחבר עיר. כין ככור כין כיהוד:

תפלות: ה היה רוכב על החמור ווען איינער רייט אויף איין אייזיל ואונ וויר דאוונגען יחד ויחפץ זאל ער אראפ גיין פון אייזיל אונ זאל דאוונגען זאם אייזיל יכד יבד אונ אויב ער קען ניש אראפ גיין זאם אייזיל ודתיינו ער האט אים געזען ווער עס זאל איהם היטקען דעם אייזיל ויחייש את פניו זאל ער אום קערין זיין פנים צו מןרת זייט אונ זאל דאוונגען זאם אייזיל יכד יבד אונ אויב ער קען ניש אום קערין זיין פנים צו מןרת זייט ער ווייס ניש וועלכע זייט איז מןרת: זבו פניו בית קדשי קדשים זאל ער קראקטין אין האקצין די תפלה זאל גיין אןאקגעין דעם קדשי קדשים: ו היה יושב בספינה ווען איינער זיצט אין אשיף או בקרון אדער אין אטאגין או באסדה אדער אויף דיא האלץ וואם שוויקט אויפין וואקסן: זבו את לבו כנגד בית קדשי קדשים זאל ער קראקטין אין האקצין דיא תפלה זאל גיין אןאקגעין קדשי קדשים: ז רבי אליעזר פו עבירה אומר רבי אליעזר כן עזרת ואנט אין תפלת הביטפין אלא בחבר עיר דיא תפלת מוסף האט מען גאר סתמן גיווען בצבור ווען עס דאוונגען אמן אדער או איינער דאוויקט פאר זיה ניש מיט אמן דארף ער ניש דאוונגען מוסף אפילו ער איז אין אוווי אארט וואם דארט איז ניש דא אמן דארף ער אויף ניש דאוונגען מוסף ותקיים אומרים בחבר עיר ושלא בחבר עיר אונ די תקיים זאגין סאיי עם דאוונגען אמן אונ סאיי

זאל ער דאוונגען זאגין שמונה עשרה ואם זאל פניו שמונה עשרה אונ אויב ער קען ניש דאוונגען דיא זאגין שמונה עשרה אדער ער האט קיין צייט זאל ער דאוונגען דיא ערשטע דרייא קרכות אונ די לעצטע דרייא קרכות אונ אין מיטן זאל ער זאגין היבנה. גאר וויקער קען מען ניש דאוונגען היבנה נייל ער דארף געטין זמן טל וקטר. אונ שקת צו נאקט ומצא שבת קען מען אויך ניש דאוונגען היבנה ער דארף זאגין אקה חונקנה אונ אין דער קרקה היבנה שטייט ניש (מן טל וקטר אונ ניש אקה חונקנה): ד רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע רבי אליעזר זאגט ווער עס מאקט זיין תפלה ווי איין משא אויף זיך ער זאגט מען האט מיה גענויט אז אויך מוז דאוונגען אין תפלתו תתנים איז זיין תפלה ניש אגיקעט וויא ווערט ניש אז גינקען רבי יוחנן אומר רבי יהושע זאגט תתנד במקום סכנה דער וואס זייט אין אארט וואס דאס איז אספנה מתפלל תפלה קצרה איז ער מתפלל אקראצע תפלה אומר הושע השם את עמך את שארית ישראל ער זאגט נאט העלף דיין פאלק דיא איקער קלייבונג פון דיא יודין כפי פדשת הקבור יחד צדיקים לפניך אפילו ווען וויא שיידין זיך צו איין עבירה אפילו ווען וויא וינדענען זאל אויף זיין ויער באקערפעניש פאר דיר ביה אמה יי שופט תקה גילויקט ביומו זאט וואס הערמט צו דיא

לפי מחשבות אלה כנגד חתומים
של חול כמו מחשבות הפלג
ז"ל או הפלג ממש לי שכתוב
כלל יחסול אולם כ"י:

רבי יהודה אומר. משמו ר' יהודה אומר משמו כ"מ שיש חבר עיר
היחיד פסוד מהפלת המוספין:

הכד בעיר שאין סס פסדה לה"ק חליבה דר"ל דלמר לא תקנהו אלא בחבר עיר
יחיד זה פסוד ולרבי יהודה אין יחיד פסוד אלא כשהוא במקום י' סס"ך פסוד והלכה כחכמים:

וואם דאורייתא אריין אן אסגין דארף גימ דאונגען
מוסף ונארום ער איז שוין יוצא מימ יעם מוסף
וואם דער זון האט גידאורייתא. און אויב אין
דער שטאט איז גימ דא אסגין דארף יעדער
שיינדיגער קענטש דאונגען מוסף:

איינער דאורייתא אן אסגין דארפן אלע דאונגען
מוסף רבי יהודה אומר משמו און רבי יהודה אגמ
פון רבי אליעזר'ס וועגן די מקום שיש חבר עיר
היחיד פסוד מהפלת המוספין אין דער שטאט וואס
גם אין דא אסגין וואס דאונגען מוסף דער

רשי

גמרא ברכות דף כח ע"ב

כלה כ' כלל כלי החיטון נלח למנות דנתיב אלה למד:

לא אכשל בו. וישמחו
חבירי על כשלוני הרי רשות
שמים זכאלו מ"י שאגרו להם
עיסמו: מיושבי קדוה.
עמי הארץ וזעוסין דלברי
סיהא כטילות: מן ההגיון.
מלא תרגילם במקרא יתיר
מדלי מקום למשכא ללמא
למרינא מציחא בינליים:

ת"ר בכניסתו מהו אומר יהיה מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר
תקלה על ידו. ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חבירי. ולא
אומר על ממה מהוד ולא על מהוד ממה. ולא יכשלו חבירי בדבר
הלכה ואשמח בהם. ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה' אלהי
ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קדוה
שאני משכים והם משכים אני משכים לדברי תורה והם משכים
לדברים בשלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם
עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים. אני רץ לחיי העוה"ב
והם רצים לכאר שחת. ת"ר כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקר אפרו לו רבי למדנו אורחות
חיים ונזכה בהם לחיי העוה"ב אמר ההורו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון
היינו ונזכה בהם לחיי העוה"ב אמר ההורו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון

היינו ונזכה בהם לחיי העוה"ב אמר ההורו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון

גימ גיטאון מין חלק מימ דיא קענעןשין וואס
ויען אין די נאסין שאני משכים והם משכים איך
שמי-אויף פריה. און זיי שמייע-אויף פריה איז
משכים דברי תורה איך שמייע-אויף פריה צו דערנען
תורה והם משכים דברים בשלים און זיי שמייע-
אויף פריה צו היידן ליידיגע ביידי און עמל והם
עמלים איך מאסער מיה און זייא מאסערין זיה
אין עמל וקבל שכר איך מאסער מיה און נאם
ועמל מיה קעלוינען והם עמלים ואינם עמלים שכר און
זיי מאסערין זיה און זיי וועלן קיין קעלוינאנג
עמען אין רץ והם רצים איך מיה און זיי לויפין
אין רץ לתיב עולם הבא שמת און זיי לויפין צום גרוב.
צום גרוב מין רבנן די רבנן האבין גיעעוונגם כשתיה
רבי אליעזר או רבי אליעזר איז קראנק גיטארין
נגניו תלמידיו נבגו וענען דיא תלמידים אריין
גענאנגען צו אים נעהן וואס ער סאקט אפוי עו
די תלמידים האבין גיאנגט צו רבי אליעזר רבי
רבינו אורחות חיים רבי דערין און זיי וועגן פון
דעבין נגנה בהם לתיב עולם הבא מיר זאלין זוכה זיין
דורך זיי צום לעבין אויף עולם הבא אפי תהיה
הכבוד חביריכם יבגו נניקם מן ההגיון האט רבי אליעזר
גיאנגט צו דיא תלמידים איר זאלט הייטען רעם
כבוד פון אייערע חברים און איר זאלט פאר-
טיידן אייערע גינדער פון הגיון. איר זאלט זיי

קענען רבנן דיא רבנן האבין גיעעוונגם נגיטתו מהו
אומר ווען ער גיט אין בית המדרש וואס זאל
ער זאגן זיי רבנן מלפני ה' אלהי עם זאל זיין דער
וועלען פון דיר מין נאם שלא יארע דבר תקלה על ידו
עם זאל גיט שרעפין דורך מיר קיין שמויכלונג
זאל אפלי דברי הלכה איך זאל גיט געשמרויכולט
ווערן ואיך זאל קיין מעות האבין אין ארין וישמחו
בי חבירי וועלן מיינע חברים זיה פרייען איבער
מיר. וועט זיין צוויי געבורות. איינס וואס איך
וועל האבין שקעמט געפסקת דעם רין, דאס
צווייטע ווייל זיי וועלן זיה פרייען און וועלן
לאבין פון מיר וועלן זיי גישמראפט ווערן פון
נאם זאל אפוי על סמא מהוד ולא על מהוד סמא און איך
זאל גיט זאגן אויף סמא עם איז סהודי. און גיט
אויף פסוד עם איז סמא ואל יכשלו חבירי הלכה
און מיינע חברים זאלין אויף גיט גישמרויכולט
ווערן וזאלין אויך קיין מעות האבין אין ארין
ואשמח בהם מאסער וועל איך מיה פרייען אויף
זיי איך וועל פון זיי לאבין. וועל איך גישמראפט
ווערן ביציאתו מהו אומר ווען ער גיט ארום פון
בית המדרש וואס זאל ער זאגן מודה אני לפניך
ה' אלהי איך לויב פאר דיר מין נאם ששמת חלקי
מיושבי בית המדרש ולא ששמת חלקי מיושבי קדוה וואס
דו האסט גיטאון מין חלק זאל זיין פון דיא
קענעןשין וואס זיען אין בית המדרש. און האסט

דעו לפני מי וכו'. כד והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים וכשתאם מתפללין דעו לפני מי שיתפללו ביראה וככוה :

גים לאוין לערנן פול תניה והושיבום בין גרפי תלמידי חכמים איך ואלם ועצין איערע קינגער צווישען די קניה פון די תלמידי חכמים, דאם מיינט קען זיי נאלין אייביג זיין אין בית המדרש לעבין דיא

וזהר וירא דף ק"ב ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

סאי טעמא חמסק אכרהס לדכאה לכני נשא בנין דליהו טעור וחקרי טעור. דכתיב (איוב יד) מי יתן סהור ממחא לא חסד. סהור לה אכרהס דנפק מחרח. רבי שמעון אמר כניין לתקנא דהוא דרגא דאכרהס ומאן חיה פ"י"ס בג"כ אחקין דלכאה בני עלמא כמיא. ובשעתא דלואמין לתלמידין שירוחא דמילוי מה כתיב יתן נא מעט מים בנין לתחמקא כהוא דרגא דמיון שראן כה ובגניי כך הוה מדכי לכל בני נשא מכלא מדכי לן נוסקרא דע"ו ומדכי לון מסקרא דמסכאבא וכמה דליהו מדכי לגוברין הכי נמי שרה מדכאית לנשין ואשכחא כלה דלחיון לגבייהו דכיון מכלא. ת"ח חילנא נטע אכרהס ככל אחר דדיוריה תמן ולא הוה סליק ככל אחר כדא יאות בר בשעתא דדיוריה בארעא דכנטן ובכהוא חילנא הוה ידע מאן דלחאחיד ביה כקב"ה ומאן דלחאחיד בע"ו. מאן דלחאחיד כקב"ה חילנא הוה פריש ענטוי וחסי על רישיה ועביר עליה ללא יאה ומאן דלחאחיד כסטרא דע"ו הוה חילנא הוה אסתלק וענטוי הוה סליקין לעילא. כדון הוה ידע אכרהס ואחרי ליה ולא אעדי מתמן עד דלחאחיד במהימנותא דקודשא בריך הוא והכי מאן דליהו לכיא (ד"א ל"ג הכי) מקנל ליה חילנא. ומאן דליהו מסכאב לא מקנל ליה. כדון ידע אכרהס ומדכי לון כמיא ומטיילא דמיוא הוה תרות האו חילנא ומאן דלריך עבילה מיד מיון סלקין לגביה וחילנא אסתלקין ענטוי כדון ידע אכרהס דליהו מסכאב וכפי עבילה מיד ואם לאו מוא גבינן כדון ידע דכפי לאסתחאב ולאסתמרה סעבה יומין. ת"ח דלחיון בשעתא דלואמין לון ומלאכין אמר לון והשענו תחת העץ בנין למחמי ומלמדק כהו ובכהוא חילנא הוה כדק לכל בני עלמא. לון (לכלל) בנין קב"ה קא (עבד) אמר דליהו חילנא דחיי לכלא ובנין כך והשענו תחת העץ ולא תחת ע"ו. ות"ח כד חב אלס כען הדעת טוב ורע חב דכתיב ומען הדעת וגומר וליהו ביה וצו וגרס שותא לעלמא מה כתיב ועתה פן יטלח ידו ולקח גם מען החיים וגו' (וגרס מוחא לכל בני עלמא) וכד תחת אכרהס בחילנא אחרא אחקין עלמא דהוא חילנא דחיי ואודע סהימנותא לכל בני עלמא :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר מנלה סתרים מרב נסים נאמן : ש"ע וי"ד סי' רנ"ז

מי שטעס עבירות גדולות כגון מי שכל על אשת איש והוליד ממנה וכן כיוצא בזה מעבירות חמורות שיש להם פני מביש פריים כשה"ו והשיק שטור ומוזון להם לפס"ד. וע"ו נאמן ביודו ליתן מיד ועניים מצוים שם ואם אין שם עניים מפריש ומכניז עד שימצא עניים ורוקא במפריש צדקה חתם

מי ששנא עבירות גדולות דער קענקלש וואס האט גיטאקאן גרויסקע עבירות גנון מי ששאב מי אשת איש והזייד פסקה דהיינו איינער האט קוגה גינען מיט א אשת איש אונג זיא האט גיבארין פון אים אסקור וכן כיוצא בהם מעבירות חמורות שיש להם פרי אדער נאה אונעלכע שווערע עבירות, וואס פון די עבירות איז געבליבען אאגדיינגען אויף דער נועלם מניח פריים בעלם תהי די פירות פון דעם שקטראף איז אויף דיא נועלם וויא עם שקטיים אין פסקו והיסקי שסור ויסקויה להם לעולם כהא אונדער עיקר שקטראף איז אפגעדיים אונג אונגעביריים צו זיין אויף עולם הקא ועל זה נאמר אויף דעם איז האט גינאנט רז נאמקס גיט פארשפעטיגען צו

בצאהלין שתיי בניו יתן מיד ועניים פשיטתם שם ווארום ער האט דאך דעם רובל אין האנטם אונג נאמן אים באדל געבין אונג ארעקע ליים זענען אויף דא באדל, פאר וואס זאל קען גיט באדל געבין דיא ארעקע ליים דעם רובל וואס איז שם עניים אויב רארם זענען גיטא נאמא ארעקע ליים מפרש ויבנה עד שימצא עניים זאל ער דעם רובל ארויס געקען פון זיינע געלם אונג זאל אים לייגן בוזגער, ביו ער נעמט קרעפין ארעקע ליים נועם ער זיי געבין דעם רובל ויבא מפרש דנקה ספם דאס איז נאר ש

הרי לנבי ט"א ונבי פירות כתיב ואיך אספה הרע' הנהו' חלוק וחסותי לאלהים. ונבי ט"ד כתיב גדול פוני מנשוא. כשכל חל' נסה"ר מה כתיב יורת ס' כל פסתי חלקות לסון מדרכות גדולות: **העיר חייבים למרנסו אל"ך דקרביו ג"כ נוהגים בבית:** **ה) המחלק צדקה צריך ליותר שלא ירבה לקרביו יותר משאר בני אדם:**

חרי אלו מותרים: (ב) צריך ליותר מלידור וגם פוסק' צדקה וצריך לפסוק עמכם יאמר בלא נדר: (ג) עני שיש לו קרובים עשירים שכולין למרנסו אין גבאי **העיר חייבים למרנסו אל"ך דקרביו ג"כ נוהגים בבית:** **ה) המחלק צדקה צריך ליותר שלא ירבה לקרביו יותר משאר בני אדם:**

ער אויה מענין גרי איז מותרים מענין ריב גבאים **טאהן מיט דעם געלט וואס זיי ווילען:** (ב) צריך זייתר פלידור אמענקש זאל זיך היפען פון צו טאהן אנדר וואס פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמכם יאמר בלא נדר אויב מענקשין זאגן צו צונעבן צדקה אונג ער מוז אויך צו זאגן. זאל ער זאגן בלי נדר זאן אנדר וועל אויך אויך געבין צדקה: (ג) עני שיש יו קרובים עשירים שיכויזן למרנסו דער ארעם מאן וואס האט רייכע קרובים וואס זיי קענען אים שפויזן איז גבאי העיר מתיבין למרנסו דארפין אים גיט געבין די גבאים פון שטאט פון צדקה געלט אף על גב דקרביו גם בן נתינים בבית אפילו זיינע קרובים גיבען אויך אין ריב צדקה: (ד) לא יפן אדם גל צדקותי לעני אחר גבאי אמענקש זאל גיט אנועק געבין זיינע גאנצע צדקה געלט גאר צו איין ארעם מאן: **(ה) המחלק צדקה צריך ליותר שלא ירבה לקרביו יותר משאר בני אדם דער נכאי וואס מייקט צדקה דארף זיך היפען ער זאל גיט געבין צו זיינע קרובים מער ווי ער גיט צו אנדערע מענקשין:**

גרויסע געבירות. שטייט בייא לשון הרע דער ווארט גרויסע געבירות. די געבירה פון לשון הרע איז פיל מאהל גרויס:

אונקלרס יורא יום ב תורה

לחמשיק מתיב ר"א יהוה נפשי יהוה יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחיה ד רמילוי ירד אל שם ב"ן שעשועה בניקוד חולם:

זולות תורתי רהט אברהם ז ואלל...הבקר רין אברהם ויקח

ת"א ואל הכקר: טס טו טז: **(א) ואל הכקר:** ב' תנו על הכר"ף לומר שלש כהמות סו כמות זה ניתן לו בן ל' טע: ואל הכקר רן. מותרות ואל הכקר רן שרן אחיו למטרה. ואל הכקר רן. בני רן למטרה:

פירוש לתורת אלהים
(א) ואל הכקר רן אברהם אונ צו דיא רינד שטאל איז
גוט געשיקט אש"ית ער זאל בריינגען אברהם פון פלד, ווייל ער האט גינואנט ערשטונס מרדי, זאלקט טאהן געשוויגט, צווייטונס דירק אים אל"ין, אונ צו שרף האט ער אויך גינואנט ערשטונס מרדי, זאלקט טאהן געשוויגט, צווייטונס

ספר הישר
גענעקטונג די אנדערע נאכט אויך ביי הודו, אונ ער איז אויפגעשטאנען גאנץ פריה אנועק צו גיין האט הידוד גינואנט צו אים דעם אנדערן טאג אויך דאס זעלביגע די וועקט פריער אפעס עסקן נאכדעם וועקסט גיין זיין וועג, זיי האבן זיך גינעצט אסון האבן גינעצט געשרינגען.

וְשָׂרָה שָׁמְעַת בְּתַרְע מִשְׁבָּנָא וְהוּא אַחֲזִירָהּ : שְׁמַעַת פְּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲזִירָהּ :

רשבים

סרודך . וכל זה רדך התחלת הרבור : (ו) והוא אחריו . שרה את דבריהם : כעת חיה . כעת יולדת רחמיב עת הפתח של אהל שרה היה אחרי המלאך לפיכך שמעה יולדת ילדת וכן בהלכה קרויה יולדת וקרוי לדבר כי חיות הנח כעין מילת :

שפתי חכמים

רש"י

(גו') : והוא אחריו . הפתח היה ע אחר המלאך : ע ואת מיל' לרשי' דלמא אפסא (מכרמ"ט) וי"ל דל"כ הל"ל והוא לפניו ר"ל המלאך היה לפני הפתח ולא עמד משמע שהמלאך לא היה מן האהל לפני פתח האהל כאשר הוא האמת שאברהם יצא על פתח האהל ודבר המלאך עמו אבל אי קלי' אחריו על הפתח דסיניו הוא המלאך היה אחר הפתח א"כ יהיה הפירוש שהמלאך היה אחר הפתח והוא מן האהל וק"ל .

פירוש לתורת אלהים

נוערין אזוקן צו דיין נוייב שָׂרָה וְשָׂרָה שָׁמְעַת : אין דער מיר פון דעם גינצעלטם והוא אחריו בתה האהל אונ שָׂרָה האט דאס צו גיהערט דען דיא מיר איז גינזען אונקסער דעם מלאך :

ספר הישר

דעם שפטיק אונ מיין שיינעם דינואן וואס ער איז געפארקט מיט שיינע קאלערין . וואס דו האקסט אים געחאלטין , האט הידוד געזאגט צום פרעקדין איה וועל' ריד געשיידן דיין חרום , דער שפטיק נוייט און דו וועקסט לאנג לעבין , דער דינואן מיט די קאלערין נוייזן און דו וועקסט אבוים גארטין האבין מיט פיל שיינע פרובטין פערשידענע , האט דער פרעקדער געזאגט צו הידוד איה האב דיר וואקענדיג גיגעבין צו געחאלטין דעם שפטיק מיט דעם דינואן , דו

נביאים מלכים ב ד

תרגום

חמשוך מנח ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה הנצח ארני נשמה דהור ינון חיה יחידה הנצח יהוה חיה יחידה דהור אל שם ב"ן שבעשית :

א ותבא ותגד לאיש האלהים ויאמר לכי מכרי אתי השמן ושלמי את-נשיכי ואת בניכי תחיי בגותר : ב ויהי היום ויעבר אלישע אל-שונם ושם אשה גדולה ותחוקתבו לאכל-לחם ויהי מדי עברו יסר שמה לאכל-לחם : ג ותאמר אל-אשה הגדולה ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד : ד נעשה-נא עלית-קיר קמנה ונשים לו שם משה ושלחן וכפא ומנורה ויהי פבאז אלינו יסור שפוח : סנשיך קרי סובניך קרי

א ואתה ותחייאת לנביא דין ויאמר אוילי וביני ית משחא ושלמי קמרי חובתיך ואת ובינה התפרנסין מדשפאר : ב והנה יומא ובעבר אלישע לשונם ותמן אתמא דחלת חטאין ואתקיפת ביה למיכל לחמא והנה בזמן מעידותיה מתפני לחמן למיכל לחמא : ג נאמרת לבשעה קא קען ידענא ארי נביא דני קדישא הוא מתפני לותמא דקירא : ד געביד בען עלתה פתלא במיתוהי לותמא יתפני לחמן :

מצודת דוד

רש"י

(6) נשייך . החכות שלך : (ב) גדולה . משוכה : כל היום אשר עבר אלישע אל שונם : אשה גדולה . חסד משוכה : ויהי מדי עברו . מיום ההוא והלאה מדי עברו קרי : (א) הגה נא ידעתי . מכירה אני כי שפוח איש קדוש ואין מהרואו לנשבת חטתי יחד ואמרו רז"ל האשה מכרת באורחים יותר מן האיש : עובר . אף הוא עובר עלינו תמיד בכל עת כוונת פס ואלך יצא עמנו יחד פעמים רבות : (ד) עלית קיר . עליה קנים כנוס בקיר אכנים בנין מעולה : יסור שפוח . להפסוד בחלוו לבד : רעם פירוש עברי שיישם נעמיים מען בייא דער הפסורה פון דער וויאך : (חג) לישראל ע"ט (ח"א)

להשליך מיסוד ומלכות ד'א שני דלת יוד נפש שני שני דלת שני דלת יוד וזה יאהורגוהו בשפת ריסור א אר
אזר אזרני נפש אזרני רוח אלק דלת נון יוד נפש ומלכות יו דו וזו דיה ויהיה ריסור יתקנה דיה ויהיה
דמלכות אל שם בן שבועשה:

א אל תרוב עם אדם חנם אמלא נמלה רעה: ב אל תבנא
באיש חכם ואל תבחר בכל דרכיו: ג כי תועבת ידעה
גלו ואת ישרים סודו: ד מארת ידעה בגינת רשע ויגנה
צדיקים יברך:

סתיב קרי

קדם יי ועם הריצוא שועימיה: ד קוּמָא דאַלְקָא בְּמִיתוּן דְרַשְׁעִי וּמַעְמַדוּן דְצַדִּיקִי יִגְדֵךְ:

מצודת דוד

רשי

(ה) אל תרוב עם אדם. להחלוק מלא עם לא
שנמלך רעה שער על ולהכנת לרעך כמוד: (ב) אל
תבנא. לעשות כמעשי: (ג) גלו. מעוות בדרכי:
ואת ישרים. ועם ישרים סודו:

(ה) במלך רעה. גם תחנן כמעט קולו במקרא ל' נמול וכן
וזה גומלים חנם עליו (וי' ל') (ג) באיש חכם.
בהנחת איש חכם: (ג) גלו. ספר והוטע מדבר פסוק: ואח.
עם יורם מעמיק סוד עליו מהכנתו חותם וכת"ל ויחמר פי
סמכסס אני מהכנסם ג'ו. (נראשית י"ט): (ד) מארת ה'.
ל'ל כעשר אשר כבית קולל כי הוא כי שורה לרעהו
וחתם איך קוללם: יברך. שטח על פי למר שטח יברך את אשר
פירוש עימ

קענמשין וואס גייען אין גלייכין וועג האט הקב"ה
זיין אזוי ריב אז ער זאגט זיין גייע סודות פון
דיא הורה און דיא סודות פון ועלמליקע ואכין
זיין זאלין קומען צו העלקה אויף דיא ועלמ:
(ד) מארת ה' בגינת רשע דיא פלוכונג פון הקב"ה וועט
זיין אין דיא שמוצ פון ארשע. אפילו דער רשע
האט אפמארקע שמוצ פון דעקסווענין וועט
זיין פארלעערט ווערין וורה דיא פלוכונג פון
הקב"ה יתה צדיקים יברך און דיא וואהנגונג פון
דיא צדיקים וועט גאט בענמשין. אפילו דיא
צדיקים וואס האבין גיט קיין שמוצקע שמוצ
גאר אוואהנגונג פון דעקסווענין וועלן זיין
גיבענמשט ווערין. וייער וואהנגונג נאל זיין
אויף אייביג:

א) אל תרוב עם אדם חנם דו זאלקם גיט קריגען מיט
אפענמשין אומניקם אס לא נמלה רעה אויב
ער האט דיר קיין שלעקעס גיטאקו: (ב) אל תבנא
באיש חכם דו זאלקם גיט בנא זיין דיא העלקה
פון אנולן ואל תבחר בכל דרכיו און דו זאלקם גיט
אויסקערטיילין זייענע ווענין. צו גיין אין דיא
ווענין וואס ער גייט אין זיין. דאס סיינט קען
דו זאלקם גיט שאקן ווי ער שוהט אפילו ווי דיא
נושע ווענין זייענע זאלקמו גיט שאקן. דהיינו דו
וועקט עקה ער גלנה און גיט פיל צדקה וועקמו
זאגין אויך ווער אויך גלונן און וועל געבין צדקה.
זאלקמו גיט שאקן אזוי: (ג) כי תועבת ידעה וייל
זיין גאט איז פארמיאוסק דער בענמשט וואס
זיין אין קרוסען וועג ואת ישרים סודו און דיא

משנה שבת פרק ד

ברמורא

כלי אמלטי דגבורה דמלכות דיליה מלהים

פרק ד א במה מומנין. ובהא אין מומנין. אין מומנין לא בגפת ולא
בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בון לחים בון
יבשים. לא בתבן. ולא בוגים. ולא במוכין. ולא בעשבים

המוסף הכל. אלל כדכר המסמך הכל איזא דכר המוסף ואסור: לא בגפת. פסולת של זוחים והמסמך
כסחול כטס יחד חס מחד: לרחים. יש כה הכל הרבה יותר מוכסין: זבין. קליפי העכסני: חרצנים.
גרשתי העכסני: מוכין. כל דכר דך קרוי מוכין כגון אמר גפן ומלטי אמר דך של כהמה וגריות

זכסין יא בגפת גיט אין אויפגעקוועטשטע
אייגליךרשען און גיט אין מאקן וואס קען האט
פון זיי ארויס גיטוועקן די אייל ויא בויג און גיט אין
מיקם ויא בפה און גיט אין זאלץ ויא גסיד און גיט
אין וואפגע ויא בויג און גיט אין זאקס בן גיט בן
בשים סאיי פיקשע זאקס און סאיי שווקענע
זאקס יא בנהן גיט אין שפרוי ויא בגיט און גיט
אין שאלאק פון זיינערדיגין ויא בגיט און גיט
אין אלשע קליידער ויא בגשמים און גיט אין נראו

פרק ד א במה מומנין ובהא אין מומנין אז ער נעמט
אנראם אקאפ מיט זכסין הייקע פון
קויקען פרייקאנ פארין נאקם און וויל דעם קאפ
באהאלטין דאס זכסין זאל זיין ווארעם אויף בייא
נאקם. פרעקט דיא משנה אין וועלכע ואכין קענ
קען באהאלטין דעם קאפ וייר דיא ואכין גיבען
גיט צו קער היץ. און אין וועלכע ואכין קאר
קען גיט באהאלטין וייל זיין גיבען צו קער היץ
זיין מוקין קען קאר גיט באהאלטין דעם קאפ

וחכמים אומרים גומל [ב] ואינו יכול להחזיר וחק"א גומל ומחזיר. את הקדירה. וחס לא נפלו תזין שמחלו ומחלו ולא נתקלקלה הגומא מחזיר הקדר' למקומה ולא חסרין ליה ליטול את הקדרה לכתח' גיירה שמה נתקלקל הגומא ומודים חכמים שאם נתקלקל הגומא שלא יחזיר והלכה כחכמים: לא יבסנו משתחשך. שאסור להטמין בכסת בין בדבר המוסף הכל בין בדבר שאינו מוסף הכל בדקר הטמלי: כסת: תחת הכר. שמיים מראשותיו וזע"פ שאם מלה מוכין או מלה שאין לדך הטמל ככך: כסת: גדול מכר:

שבת לא פקדו פקדו יום אויב עד האם דעם טאפ גימ צו גידעקט פרייטאג ווען עס איז נאך גיווען טאג לא יבסנו משתחשך זאל ער אים גימ צו דעקין ווען עס איז שוין גיווארן פונקטער אום שבת פסטי אז ער האט דעם טאפ צו גידעקט ערב שבת ונתנה אונ ער איז אפ גידעקט גיווארין אום שבת פסטי כסותו מען מען אים צוריק צו דעקין אום שבת פסטי אף תהיהו ער מען אן יקטען אקרייניל וואסער אום שבת ונתן פסות הכר או תחת הכסת אונ ער מען שפעלין דעם קרייניל אום שבת אונקער אקרייניע קלישין זאער אונקער אונקער אקרייניע:

די וואל אין דעם ארץ ווא דער טאפ איז גיוועסין ואינו יכול להחזיר ועמ ער גימ קענען צוריק אריין שפעלין דעם טאפ אין דיא קארב וועט ער אום שבת גלייך מאכין דיא טאל אין די קארב ויבסנו אומרים אונ דיא חכמים זאגין ער דארף גימ איין גיינין דיא קארב נאר נופי ער נעמט ארויס דעם טאפ. אונ אויב דיא וואל איז גימ אריין גיפאלין זמחיר שפעלט ער דעם טאפ צוריק אריין, אונ אויב דיא וואל וועט יא זיין אריין גיפאלין וועט ער דעם טאפ גימ אריין שפעלין. ווארום ער זייט נאך אז מען פאר גיט רירען דיא וואל אום

רמ"ו

נמרא שבת דף מט ע"א

תוספות

בארישע בעל נפשים להכי נקט אלישע למתחתיו כיון שנעשה לו גם בחטיון היום וסיר כהן והיה לו גוף נקי ומזוה הסעם אין אלו יבולין ליפטר עבדי כה אלו יבולין לזכור וכן חייבו על מה שנתנו זכר רפויה בידעט עבד בניו חכמים היום רפויה כדתייל בפרק ר' אליעזר דמילא (דף ק"ג) ר"ש בן אלעזר אומר כל מטה מלא מסרו עמון ישראל עליה כשת גזירת מלכות כהן תפילין עדיין הוה רפויה בידם וסא דלמרינן כס"ק דר"א (דף י"ו) פושטי ישראל בניסון קרקפתא דלא מנה תפילין אומר ר"ת דמריי בלחון שטובין שחמח מרד ומניין בלחנות וזמחין כרעטע שדודס ובראשם גדלחח כיומח (דף לו) פשטיס אלו המרדין וסא דלחור מחדש תפילין מפני מה לא החזיקו בן מפני שהמלך אין כחא ליה דמחשו רמחין נחנשו מלכותו מזה חלף ל"פ מפני מה לא החזיקו בלחנות כלחם המות תפילין וקלחתי מפני סמחתי ספיו מיתין תפילין לרמוח בני אדם כדמפרש תחם מעשה בחלמוד אחד שהפקוד מעותיו אלל אחד שהיה מנוח תפילין כשתבוע צו אחר להד"ס אמר ל' אוחו תלמוד לא לך הסקדתי אלל לתפילין שעל ראשך וד"ס ע"ס: אבי אחר כדפי' בחוקים אבל לא חייב שמה יין דלע"ג דשמיים לא יוכל לזכור משיה ורובא מלרד' גם שיטול להעמיד עמון כשפס שחלחמו כשינה שלא יין פחאוס ומייה אכ"י נמי מודה דלחור ליש כהן כדתייל בפרק סיטן (דף ק"ו וסא) דלחור ליש כתיילין בין שינת קבע בין שינת ערוא':

שלא יישן כהן ממוסם שלא יפיה כהן כשעת הרוא: שלא יישן בהן. שלא יפיה או יראה קרי חכל אס יכול לזכור עמון יישן כהס כל הגופים נקיים כפח' שגולוס להעמיד עמון: ויקרו את מוחו. שהס חתח התפילין. ינקרו ל' ינקרו יום כהן ממוסם על כך:

מינוח: קסודר. מינוסטר"ל' שהיה ממוסם על כך: שיוכל לשמור עמון מלכיה פוי יוסיר התפילין לא לך הסקדתי אלל לתפילין שעל ראשך וד"ס ע"ס: אבי אחר כדפי' בחוקים אבל לא חייב שמה יין דלע"ג דשמיים לא יוכל לזכור משיה ורובא מלרד' גם שיטול להעמיד עמון כשפס שחלחמו כשינה שלא יין פחאוס ומייה אכ"י נמי מודה דלחור ליש כהן כדתייל בפרק סיטן (דף ק"ו וסא) דלחור ליש כתיילין בין שינת קבע בין שינת ערוא':

בכנפי יונה ובנמורה וכו'. אסר רבי ינאי תפילין צריכין גוף נקי באלישע בעל כנפים רבי ינאי האם גיואנאמ דער מענטש וואס לייגט תפילין דארף ער האבין אריינעם גוף אזוי וויא אלישע בעל כנפים האט געהאט מאי היא וואס מיינט מען אריינעם גוף אבי אפר שלא יפיה כהן אבני זמנס מען מיינט ער זאל ויה היטען עס זאל פון אים גיין לופטין ארויס זיין פון אונקען רבא אפר שלא יישן בהן רבא זאגט מען מיינט ער זאל ויה היטען פון שפלאף ווען ער (חק דישראל ע"ס)

כנפי יונה. כדמפרש לקמין מפני שהמלות הם מנייני ליהרצל והוא להם ככנפים ליונה שהיא נמשלת ליונה האמתי ככנפים: כנפיה מנינות עליה. מן הנינה ומכל טוף וזלם הנה עליה היא נלמחת ומכה בראש נסיה מה שאין כל כשאר עופות:

רץ מפניו. ורץ אחריו וכיון שהגיע אצלו נמלך מראשו ואחון בירו אל מה זה בידך אמר לו כנפי יונה. פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה לפיכך קורין אותו ארישע בעל כנפים ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות משום דאמהילו כנסת ישראל ליונה שנא' כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה כנפיה מנינות עליה אף ישראל מצות מנינות עליה:

נפלים הראשו. ואפי' דלחר כסנהדרין (דף ינד) (תוס') כשעת גזרת המלכות אמר של מלך קלה הירג ואל יעבדי ואפי' לשט"י ערקתה דמסולי' אסור סיני משום דבשטיי ערקתה מתנה ככבדו ודומה שמואל' עלמו מכלל ישראל אבל הנה חרט טרסה בלום קלה שאין לו תפילין כראשו שפה אחת והרניה ישראל שאין להם תפילין כמותו: כנפיה מנינות עליה. אורי' דלחמ' כדמדרס כל השופות שסן יעפין ויטו ע"ג טעם. והיונס כשסם שסאל יעסו שורחת בלחמ ונמח בלחמ:

גיועקן גייענדיג אין תפילין רץ מפניו איז ער אנקלאפין פאר אים ורץ אחריו איז דער עלצטער גילאפין אינקטער אים און האט אים געיאנט גיין שהגיע אצלו וויא דער עלצטער איז גיקומען געבין אים נסן פראשו וואונו גייר האט ער אראפגענומען דיא תפילין פון קאפ און האט זי א געהאלטן אין האנט אפר יו האט דער עלצטער גיאנט צו ארישע פה חז בידו וואס האקטו אין האנט אפר יו גנפי יונה האט ארישע גיאנט צום עלצטן איה קאב אין האנט פליגיל פון אטאהב פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה האט ארישע אויך געשפרייט וגייעניגטן די הענט האט מען געפונען פליגיל פון אטאהב לפיכך קורין אותו ארישע בעל כנפים דריבער רופט מען אים ארישע בעל כנפים יסאי שנא כנפי יונה משאר עופות פאר וואס האט ער דלחמ' כדמדרס כל השופות שסן יעפין ויטו ע"ג טעם. והיונס כשסם שסאל יעסו שורחת בלחמ ונמח בלחמ:

וודר וירא דף ק"ד ע"ב ת"ח דלילת יוד הא ווא הא

ויקומו משם האנשים וישיקפו על פני סדום. ר"א אמר תא חזי כמה אהבא קב"ה טיבו עם כל בריו וכל שכן לבינו דלזלי בחורתי דלמי' כזומא דכעי למידן. עלמא חיבו נרים למאן דרחיס ליה למזכי כמלה עד לא ייתי ההוא דינא לעלמא דתינון כשעתא דקב"ה רחיס ליה לכ"ג מסדר ליה דורוגא ומאן חיבו ונסכנא בניו דיוכי ביה וכיון דזכי ביה חיבו אמשך עליה חד חוסף דחסד דלחממא מקשר ימינא ופריס ארישי' ורסיס ליה בניו דכד ייתי דינא לעלמא ההוא מתכלא יודר ביה ויחוק עיניו וחתמ לההוא רשימו וכדן אסתגל אוכי קודם לאכרהס ושדר ליה דורוגא למזכי עמחונו בניו לשוכא ללוט בר אחוה מתמן הו"ד ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפ' ולא כתיב ויזכור אלהים את לוט דהא לכזות' דלכרהס אשתוכ. ומאי ויזכור דלכיר ליה מאי דלזכי קודם עס חטו תלת מללכין. כגוגא דא בר נש דלזכי בלדקה עם גני בשא כשעתא דדינא שריא בעלמא קב"ה אכרס ליה לההוא דנקא דשכד בניו דככל שעתא דזכי ב"ג הכי אכתיב עליה לעילא ואפי' כשעתא דדינא שריא עליו קב"ה אדכר ליה לההוא טיבו דשכד וזכה עם בני בשא כד"ל (משלי יא) וילדקה תזיל ממות. כניני כך אקדים ליה קב"ה לאכרהס בניו דלזכי וישויב ללוט:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

מגלת סתרים מהרב נסים גאון
 אס תראה אחד מן רשעים שהשפע לו הפקיעה טובה והנסיפ עליו כשלא פנה אפסר ששפה מלוא כעוס' וטוט שכרו כלן
 אס תראה אחד מן רשעים שהשפייע לו תקדוש ביהוה הוא טובה והנסיפ עליו בעולם הזה אויב דו וועקט
 זעהן איינער פון דיא רשעים איז גליקלי'ה וואס גאט האט אים גינעביין טובות און האט אים זיס געמאכט זיין לעבין אויף דער וועלט, וועלסט דיה גיט וואנדערדין אפער שפעטת מצוה בעולם הזה עם קען זיין ער האט גיטאהן אמצוה אויף דער וועלט ונפסי שכרו בלא אונ ער געקט זיין שוכר אויף דיא (חק לישראל ע"ט) (ת"א) 13 26 העלם

הדרתקים אחד ב' ימים ואם קמץ עליו החלי אלו חלו
 נכנסים מיד: (ב) אפי' הגדול ילך לבקר הקטן ואפי' כשה
 פעמים ביום ואפי' בן גילו וכל הכוסף ה' משוכח
 ובלבד שלא יטרוף לו: (ג) המבקר את הזולה לא
 ישב על'ג ספה ולא על'ג כסא ולא על'ג ספסל אלא
 סתמץע וישב לפניה שהשכינה למעלה מראשותיו:
 (ד) אין מבקרין חתולה בנ' שעות ראשונות של יום מפני
 שכל חולה מוקל עליו חלו בבקר ולא יחוש לנקש עליו
 ורמיס ולא בנ' שעות אחרונות של יום שאז סבבדי
 עליו

כדי טיפח נפרטים ממנו כעס'כ כמו עולמו ומסלם לטוליו אל
 פניו לטובתו ומתחמקין ומסלם לטובתו עקב דליוטן עבדן
 קדושים כחיסון למגדלות. מכשילו בשלם נתולו כשישור עמסם
 כשלים כוה. וכו' כי נלמד שד כו כליזון עשיר ענינות
 עשוקות כקב'ס חיסון כבד' כשישור מה שמרקין עשיותו
 טיפל לו שכל כעס'כ ומסלם כל דקויות לפחד לכל דבר זה
 נאמר בהלכות ובתלמוד ח'י ואלו חכמים כלן מה שמרז
 בתלמוד ח'י לפי שפסחו בו דרך קצרה וכן אמרו רובו יכח
 תישוקו ענינות מיעוט פכירות קים ידיו נפרטים ממנו כעס'כ כדי
 ליישר לו שכל מסלם לפחד לכל הדיו פכירות ומיעוט זכיות

מתחיל

הדרתקים אחד שלשה ימים אחר ד'א קענטקשין ונאם
 זענען גימ קרובים אחר גימ קרובים. ונאקשין ביח
 נאך דרייא סאג. או ער איז שוין קראאק דרייא
 סאג. אויף דעם פערטין סאג. קענין שוין אלע
 גיין צו אים מבקר חולה זיין וואס קמץ עליו החלי
 און אויב אים קראאקיים איז ארויף געשפרינגען
 אויף אים מיט איוון סאהל, ער איז מיט איוון
 סאהל שמארק קראאק גיטארין איז ווייני ונכנסים סיד
 גייען אלע קענטקשין בארד אריין צו אים מבקר
 חולה זיין: (ב) אפילו הגדול ילך לבקר הקטן אפילו
 אנרויסקער מאן ואל גיין מבקר חולה זיין
 אקלענערין פון אים ונאפילו פסה פעמים גימ און
 אפילו געקליבע סאהל אין סאג ואל ער גיין צו
 אים מבקר חולה זיין ונאפילו בן גילו און אפילו ער
 מיט דעם קראאקען זענען אין איוון שעה גיטארין
 גיטארין, און אז ער גימ אריין צום קראאקען
 געקם ער צו פון אים אעקציג טולק פון זיין
 קראאקיים, פון דעס טענענין מוז ער אריין גיין צו
 אים מבקר חולה זיין וכל המוסף תרי זה משוכח און
 ונאם קער אמענקש גימ אריין מבקר חולה זיין,
 קער סענה האמ ער ויבדל שלא יטרוף לו נאר ער
 ואל גימ סקרין זיין דעם קראאקען: (ג) התפסי
 את הטילה דער קענטקש ונאם גימ אריין צו
 אים מבקרין זעהן ונאם ער מאכט יא יושב על גבי ספס
 ואל ער גיין זענען אויף אכעם ואל על גבי ספס און
 גימ אויף אשמונהל יא על גבי ספס און גימ אויף
 אבאנק ואל סתמץע וישב לפני נאר ער באדעקט
 ויך מיט זיין קלייד און זיצט פאר דעם קראאקען
 שהשכינה למעלה מראשותיו ווארום ד'א לשכינה איז
 איבער דעם צו קאפין פון דעם קראאקען: (ד) איז
 כבד'י התיחב בשלש שעות ראשונות של יום קען ואל
 גימ מבקר חולה זיין ד'א ערשטע דריי שעה פון
 סאג ספני שני וז'ה ספני עליו חלו בבקר ווייל ד'א
 יעדן קראאקען איז אין דער פריה דרייגעד ד'א
 קראאקיים, וועט ער מיגען אז דער קראאקער
 ווערט שוין געזינד יא יחש נפש עליו ה'מים וועט
 ער גימ זארגין פאר דעם קראאקען ער ואל פעסין
 צו נאם פון זיגעטענען ואל בשלש שעות אחרונות
 של יום און ער ואל גימ אריין גיין מבקר חולה זיין
 אין ד'א לעצטע דרייא שעה פון סאג שני ספני
 עליו

וועלם כדי שהיו נפרטים ממנו כעס'כ כמו עולמו ומסלם לטוליו אל
 קענען שמראפין אויף זייען עבירות אויף עולם
 ד'א כמו שזאמר וויא עם שמיים אין פסוק ומשלם
 לשונא'י אל פניו ההאבירו ומרדמין טיימשם דער
 הרגום ומשלם ושאנוה פבין דעיון עבדו ג'סמיה בחייתו
 לאובדוהו נאם באצאהלם צו זייען פינגד ביי זייער
 לעבין פאר ד'א ונאם זייער וואס זייער האבין גיטאהן
 פאר אים, זייער ואלין נאכדעם קענען פארקארין
 זוערין, און אזוי זאגט דער פסוק ומשלם
 לשונא'יו אל פניו, נאם באצאהלם זייען פינגד,
 פאר אים, בייא זיין לעבין, ולהאבירו, ער ואל
 אים פארקארען פקשילו בשלש שעות נאם מאכט אים
 שמרוי'קען מיט דעם וואס ער באצאהלם אים
 גנאס אויף דער וועלם גשיעיר ששעה בשלם תה
 אזוי ווי ער האט גיטאהן מצות אויף דער וועלם
 זכמו בן נאמר עד איוון איז נאך גיטאהן גיטארין
 צו תפדיק שבער עבירות מוטמת הקדוש ברוך הוא מיכרו
 בשלם תה גשיעיר מה שמבדקין עונותי דער צדיק ונאם
 האט גיטאהן אכיסול עבירות, לשמראפם אים
 נאם מיט יסורים אויף ד'א וועלם, מיט אזוי פיל
 יסורים אז עם ואל זיך קענען אפרעקענען פאר
 ד'א עבירות ונאם ער האט גיטאהן שהיה לו שטר
 גטוח'ו ומשלם כל דבריהו ג'תתי נאם ער ואל האבין
 דעם שטר פון זייער אלע פרוקמקיים ונאם ער האט
 גיטאהן אין נאנצין אויף עולם ד'א ד'א יא נאמר
 בגמלתו ובקמדתו יא, ישרא'י ד'א ואל גיטאהן
 גיטארין אין אונזער נארא און אין דער נארא
 פון ארץ ישראל, אין ירושלמי וואס מ'פדיח פון פה
 שאמר בקמדתו ארץ ישראל און קיר ועליו ד'א
 דערמאנען ונאם קען האט גיטאהן אין סלמוד
 ירושלמי ד'א שפסטי בן דוד קצה נויל דארם האט
 קען גילערוגם מיט קודען ווערשער וכן אויב און
 אזוי זאגט דער פלמוד ירושלמי וזה ג'יהו ובישמו
 עבירות דער קענטקש ונאם האט מצות פיל און
 עבירות ווייניג מיעוט עבירות שלש בידו ג'רעים קסט
 בשלם תה פאר דעם ביסול עבירות ונאם ער האט,
 שמראפם עבירות אים אויף ד'א וועלם ד'א יפעע לו
 שטר משלם ג'תתי נאם קען ואל אים באצאהלן דעם
 שטר פאר זייער מצות אין נאנצין צו עולם ד'א
 וזה עבירות ובישמו זכיות און אויב ער האט עבירות

עליו חוליו ויתואש מלבקש עליו רחמים :

נותנים לו סכר מלות קלות שיש לידו כטוה"ו כדי ליפרע מתם משלם לעו"פ רובו עבירות יורש גיהנם רובו זכויות יורש ג"ע :

עליו קיוו דאקאלם ויערמ ויין קראנקייט שווערער.
 וועט ער מיינען עם איז שוין קיין היקף צו אים
 ויתואש מלבקש עליו רחמים וועט ער שוין גיט וועלן
 בעטן צו נאט פון ווינעטוועגן :

שטרקאף אויף עולם נפא רובו עבירות יורש גיהנם דער וואס האט
 ער ויין אין גיהנם רובו זכויות יורש ג"ע און דער וואס האט
 מצות קער פון מצות וועט ער ויין אין ג"ע ערן :

וירא יום ג תורה

אונקלרס

המשך סת' דרא יהודה נפש י יה יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה ויה יחידה ו דמלי רז אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

יא ואברהם ושרה סיבו
 עלו ביומין פסק מלמהו
 לשרה אורה פנשיא :
 יב ותיבת שרה במערה
 ת"א ותלמך מגילת ט מיעה ט 4

בעל המורים

(יא) ארח כנשים . ר"ת וס"ת בנימ' נדה :

שפתי חכמים

פ וא"ת והלא פירש"י לעיל שחיות ווס פירסה נדה ונזמלת הפיסם
 ש"ת דהיה לה אורח כנשים . וי"ל פיהת סבורה שנקרה הוא
 ולא תורת וסת וזכו שאמרה סיחה ל' עגנה אמרה כל פוספוסת
 גלומר הדס שראיתו כבר מוספת אני בזה אם הוא וסת שלי או לא כי אם
 מקרה שנחלת מכת מהירת הלישה שאמר אכרסם
 אכרסי שלט סלים קמה וכו' ודלא כפי' הר"ם ספרי"ז גבי שינה הכתוב מפני
 יאדנה חגל אדוני וכן וכו' מכת מהרש"ל ומה' שנה ללידה כדי שיהיה לה ג'
 חדשים שתקבע לה וסת כיון דעת זקנים מבעלי התוספא

רש"י

(יא) חרל לחיות לשרה ארח כנשים . פי' שראתה רב בוקנתה מה שאין כל בשאר הנשים אבל אין לנרש שאינה רואה שהרי מצעה פירש"י שפירסה נדה :

לוקמים על התורה

פירוש לתורת אלהים

(יא) ואברהם ושרה זקנים און אברהם מיט שרה וענען
 אלם גיווען באים בנשים ויאי וענען גיקומען אין די
 אלקטע יאהרין חרז עם איז נוארין פאר מיטען דהיות
 לשרה אורה פנשים צו ויין צו שרה דער סדר אזוי
 וניא דרא יונגע ווייבער דאס הייבט ויא האט
 שוין גיט גיהאט קיין סדר גשים : (יב) ותצחק שרה
 בקרבה און שרה האט גילאכט אין ויה ועלברערט,
 רששי שרייבט ופקרבה) איז מיינט אין איר בויף
 קלובר ויא האט גיקוקט אויף איר בויף און האט
 האט געקיינט אז דאס איז אקענטש און ער גיט נאר ויין פרבה . ער וויגשט שרה זאל האבן אזוקן . דריבער
 (יב) ותצחק שרה בקרבה וגו' . האט שרה אין ויה געלאכט פון ווינע רייד . ויא האט גיזאגט ווען איך בין יונג גיווען
 האב איך קיין קינדער געמאט און איזט אז איך בין אכט גינווארן וועל איך צוריק יוג ווערן און
 ספר הישר
 שטרק, און היידוד האט גיזאגט ער האט גיט געניבען
 און גיט גיזעקן גיט אדיוואן און גיט אשטרק, דער שופט
 שרעק האט גיזאגט צום געקעקן די נאקלעס וויסן אז היידוד
 האט

אונקלוס

למישר בטר דסיבית תהי
לי עולימו ורפוני סיב
י ואמר יי לאברהם למא
דנן חייבת שרה למישר
הפרם בקושמא אילוד

לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה
ואדני זקן: י ואמר יהוה אל
אברהם למה זה צחקך שרה לאמר
האף אמנם אלך ואני זקנתי:

ת"א חתי . יומא פ . מליטה ס
ואדני זקן . יכמוס ס . מליטה ס
י ואמר יי . מליטה ס : ואני זקנתי . מליטה
ס . מליטה ס :

בעל המורים

(יב) עדנה . ותעדן הבשר ויהפשומו הקמסום :
(יג) ויאמר ה' . הבלאך הגדול שבתם : ואני זקנתי . שאמרה אחרי בלתי וגו' :

רש"י

אפשר הרקנים הללו טעונן ולי השלים הללו שלמך
מוטבין מלב (המחומה) : עדנה . לחיות כשר . ולבון משכה
נדות : (יג) האף אמנם . הכס לחמת חלד : ואני זקנתי .
דעה זקנים מבעלי התוספות
ובחו שרה

(יג) ויאמר ה' אל אברהם וגו' . (יג) ויהיאל מה' דבר וכו' .
(טו) ותבאש שרה וגו' . ידוע קוסיות הכנת סמוך זכ אס
שרה סימח ויבא מה' מדוע לא יבאש לכבדים אח' ס' לאמר לא
לחתי . ורבו המכותיו ע"ז . והכר בעל המשי ס' כחכ כי כך
הוא פירוש המסוק ויל' ורבו עולמו כי אכרסם לא יבאש לשרה
הנאמר לו מהל ס' אכל שרה למשך וילדה לך כן . אולי המתין
עד שנת ס' אלס כשכנסו כיום מתר כי ידע לא יבאש ס'
אלסם דבר כי אס גלה סודו אל עבדו הניחלים . או מרוב
זרזותו כמתק ס' סודו כמתוה ובמתה סם רב אסר כניחו
ואח"כ כחולשתו יבן לו פתח סהלא והמלכסו כלא ערס סגידי
לס דבר . ואח"כ לאמר כן פתח סהלאס כדמות אלוסו ושרה שומעת
פתח סהלא סהלא סהלא לאכרסם שוב אהוב אלהך כעת
חיס אלה כן לשרה למשך וסכרית מתחת סהלא אורח ורזה
לכרזת חס בעל סהלא ורזה או שעת כשנתה סהלא און לס ולז
מכרז א"ס ואח"ס . ואומר בדרך כרכה סהלאי סהלאס לבוב
דבריו . ותאמר אחרי כנלוחי כיהו לי ערס . כחתי . ואלני
כחלמתי עינלי סוח סחלד . להס הדבר . להס חתי כן חלד
בדרך חלד און כן יבאש ס' . ולא די עולא חתי כן חלד נס
ואדני זקן . לא חמר לו ס'ן וזיקע אכרסם חמר לשרה . מדוע

אליכס בעת חזק והנה כין לשרה אשתן] פ"כ זקנה שרה פ"כ
זקן וכו' כסוח ככות ידע כי חללס מן כממטות סחלד . ויאסר
כמנע כעפיה . רלוי לס סחלמין שכלס כיות סחלד או סחלמר
כחקקן] לאמר סחף אמנם חלד ואלני זקנתי . [ומה סחמכס עוד
לא סחמין . סיהלא מה' דבר . לא דבר . הוא מה סחמר

פירוש לתורת אלהים

גיואנמ איז רען מיגלעך אז די גידערים זאלין און
זיך בראנין אקירד ארעד איז רען מיגלעך אז די
איינ גישרונפענע ברופטען זאלין פון זיך זיהען
מיגלעך לאמר אונ האמט אזוי גיואנמ אחרי גייתי גאך
רעם צום איהך פון אלמס הייזע לי ערנה זאל איהך האבין
מיין צייט פון רעד גרה זאייני זמן אונ מיין מאנגן

איז אלמט : (יג) ויאמר יי אל אברהם האמט גיואנמ צו אברהם האמט גיואנמ צו
גישפעט לאמדי צו זאנגן מהפ אמןס אדני איז רען דאס אמת אז איהך זאל גיבארנין אקירד ואני זנתי אונ
איהך פון ראה אלמס . נרשיי גאנוארנינג אפילו שרה האמט דאך גיואנמ מיין מאנגן איז אלמט גאר
הכביה האמט מושנה גינען דאס לשון פון כרה שלום וענין כדי אברהם זאל גיט כרוינין זיין

ספר הישר

אמס ידי גום בעלשטיק דעם חילום תהימם אלע פענשטין
זייסין אז הייזד פארשליפיש צו בעלשטיין אהלים . דער
פארענדער האמט גיואנמ צום שופט גיט אין חילום איז דאס
ג רען . גאר וואכענדיג קאב איהך אים גיבעניך דעם ריזאן
מיט דעם שפירק . זיי האבנין זיך גייעד שפארק געקריגט .
הייזד האמט גיואנמ צום פערענדיג גיב סוד פון גידין פאר
דעם חילום פלשטיינג . אונ בצאאל סוד פאר די פיר סעודות
זיאמס דעם קאמפ פיי סוד גינעסן . דער פערענדער האמט
גינאנמ צו הייזד איהך זעל דיר בצאאל'יין פאר די פיר
סעודות האמט איהך האב פיי סוד גינעסן זיג גיב סוד
(זק ליכראל ע"ס)
(ח"א)

יִדְ הַיְפְלֵא מִיְהוָה דְּבַר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב
 אֵלָיִךְ כְּעַת חַיָּה וּלְשָׁרָה בְּן: שְׁנֵי
 מו וְהַבְּחַשׁ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צַחֲקֵתִי
 בִּי יִרְאָה וַיֹּאמֶר לֹא כִּי צַחֲקֵתִי:

וְאָנָּה סְבִית: יִדְ הַיְפְלֵא
 מִן קָדָם יִי פְתַנְמָא וְיִמֵּן
 אֵי הַיּוֹב לְתַתָּךְ פְּעִידֵן
 דְּאֵתוּן קִימִין וּלְשָׁרָה בְּר:
 מו וְכַדְבִּיבַת שָׂרָה לְמִימֵר
 לֹא חִיבִית אֲרִי דְחִיבִית
 וַיֹּאמֶר לֹא פְּרָם חִיבִית:

ת"א למועד. ר"ס יח:

רשב"ם

(יד) היפלא מה' . ששלחנו אליך דבר . וכן וה'
 הכתוב על סדרם גפירות ואש מאת ה' מן השמים .
 הראשון שבפסוק הוא גבראל . והשני שבפסוק הוא
 הקב"ה . וכן מפורש בספר האגדה :

רש"י

טובה הכתוב מפי השלום שהרי הוא אמרה ואלו
 זקן : (יד) היפלא . כתרנונו היתכסי וכי עוס
 דבר מופלא ומופלא ומכוסה ממני צ' מלעשות כרלוני :
 למועד . לאותו מועד המיועד בקצתני לך אחמול למועד
 הנה כענה האחרת : (טו) כי יראה וכו' כי צחקת .
 הראשון משמע לשון דעה הוא שמתן קעס לדבר ותכסה
 כרה לפי שרעה . והשני משמע כלשון אלא ויחמר
 לא כדכריף הוא אלא צחקת שאלמו רבותיו כי
 משמע כדכרע לנשות אי דילמא אלא דעה :

יותר לשון על ותו ה' ערה לא אמרה כלשון חמה רק התלוייה
 דעת וקנים מבעלי התוספות

(יד) צמועד אשוב אליך . כמאן רמו דמה שאח"כ כי בפסח
 נולד יצחק למועד בנין . בפסח : כעת חיה . פירש"י
 כעה הווא שתהיו חיים לשנה הבאה מר"א קרי בעת חיה
 ה"א לעת שהאשה יולדת דהיינו תחשה הדרשין וזוהי קרי
 ביה ואשה יולדת כר"א שלש מפתחות לא נסמרו לשלח .
 של נשמים . ושל חיה . השתא דקרי
 כעת לאמר שאתם חיים וקיימים . ונ"ל דשפת רש"י כשמת
 סדר העולם ומכילתא דרבי אמר התם . בס"י בנין דבר
 הקב"ה עם אברהם . בס"י בנין בן מלאכי השרת לבשר
 עוגות תרא אברה ששפט היה וכן משמע בפרשת מילה לעיל
 כו פה פליגי אפרק קמא דר"ה דמסיק למועד אשוב אליך דקאי
 בן ונגע ושרק ר' אליעזר דרביה הכפרים נמול אברהם אבינו
 ובפסח השומר את הפולגים אברה' אברה' דרביה שליש
 מילתו ברא המלכים אצלו ואו נתבשרה שרה והא דאסרינו
 ברה' דקאי בתר' ר' יצ' דהבא . ואי קשיא אישמה דהתם
 מאי למועד הזה בשנה פסיק נבי ברה' נפקת שרה רחל ותו כשפת רש"י
 האחרת בין דבסכות קאי וקא"ל לפסח א"כ באותה שנה
 חיה' יצ' דסבירא ליה כר' יהושע ראפר בנין נברא
 העולם ולחכי קרי פסח שנה אחרת :

שפתי חכמים

חדשים ור"ס קול' : צ' (מרת"ם) מרש"י נשמע עלה לפרס
 היפלא לשון פלא ותומה ור"ל וכו' יום לחמה ולהפלא מן ספ"י
 שיעשה דבר חידוש ופלא כתרנונו וכו' דלתרנונו ק' אוך ידק
 מ"ס הקב"ה היפלא ור"ל היתכסי על לחיקת שרה לפי סה"ל
 אמרה ואלוני זקן משמע שהיא דבר ממש שתלך לפי סה"ל
 הניכר מה' דבר או הוד' ה' תקצר משא"ל לפי לשון פלא
 ותומה א"ס ל"פ לשלם היפלא כתרנונו היתכסי א"ס
 לתשובה על דברי שרה שהיא נמנע ר"ל וכו' יום דבר וכו'
 מלשנות כלזוני כי לא דבר המנוס מהלם הוא מוסרד ממנו
 מלשנותו בעליוהי שאל ויכל לעשות כשורא ויכל לומר אי וידע
 סיבה זה . וזה שלא כפר רש"י כפי' לשון עלה ותומה
 משום דל"ג ה"ל היפלא על ה' וגו' דגני חומה שידך לומר
 שהיא ערה וכו' יתכן על זה תשובת היפלא ור"ל :

ובזה שרה

האורה . למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן . כהכרח הוא
 דבר ה' . כי מי ויכול להכתיב ולומר למועד אשוב . וכיון שסרה
 הכינה מדכריה בעלה אברהם כי נכון לפי כמות שחלף לה
 על בן התקרטה על שחלקה ותכנס [אלהי אברהם] לא כי
 לא לחקתי . כי יראה ממנו . ויחמר [אלהי אברהם] לא כי
 חקתי . או הכינה כולו כי כינאיה לאמר לו בן א"כ שחלק
 לא עתה אותו דבר :

שרה . בס"י בנין נולד יצחק ואסרינו נבי בכר' לוי יתעשי
 דכתיב איש הרדך דך שרה למועד הזה בשנה האחרת אבנם
 הווא דקאי בתר' אברהם וקאמר למועד ראשון שיהיה דהיינו
 פסח . ונגע ושרק ר' אליעזר דרביה הכפרים נמול אברהם אבינו
 ובפסח השומר את הפולגים אברה' אברה' דרביה שליש
 מילתו ברא המלכים אצלו ואו נתבשרה שרה והא דאסרינו
 ברה' דקאי בתר' ר' יצ' דהבא . ואי קשיא אישמה דהתם
 מאי למועד הזה בשנה פסיק נבי ברה' נפקת שרה רחל ותו כשפת רש"י
 האחרת בין דבסכות קאי וקא"ל לפסח א"כ באותה שנה
 חיה' יצ' דסבירא ליה כר' יהושע ראפר בנין נברא
 העולם ולחכי קרי פסח שנה אחרת :

לפסחים על התורה

(יד) היפלא מה' דבר וגו' . נאם האם גינאנט ויישער
 צו אברהם . איה וועל דיר זאגן אז שרָה
 וואלט גיבארין קינדער אין ויגענד וואָלט דען דאָס גינען
 אוןאנדער פון נאָם . אַלע ווייפער גיבארין קינדער אין
 ויגענד ויגענד . אָבער אז שרָה וועט גיבארין אָנקינד אין
 דער אַרץ נעמט דאָס זיין אוןאנדער . דריבער זאָג איה
 דיר איבער אַזאָהר אין די צייט וועל איה נאָה אַקאָרף
 קינדען צו דיר און שרָה וועט האָבן אַזאָהר ווייל דוּך
 אַברָהָם איז גינאָהן גינאָהר נאָם און דוּך אַלע איה נאָה
 ביי אַרץ נעמט גינאָהן גינאָהר נאָם און דוּך אַלע איה נאָה
 גינאָהן שרָה זאָ גיבארין דעם זימן איה וועל אַלשער
 עס זאָל דוּך איה איה גינאָהן ווערין אַנטן די וועקער
 וואָס נאָם האָט גינאָהן צו אַברָהָם האָט אַברָהָם גינאָהן
 צו שרָה :

(טו) והבכחש שרה וגו' . שרה האם געליקניגט אונג האם
 גינאנט צו אַברָהָם אין האָב גיט געליקניגט .
 גאָנטס . נאָנטס . ווי דוּ האָסט יא גיבאָנט :
 1 27 2
 (חא"ט)

פירוש לתורת אלהים
 אויף שרָה : (יד) היפלא מה' דבר איז דען פאר
 האנדען אונד עס זאל גיט גימוהען ווערין וויא ביין
 גישיר עס זאל גיט גימוהען ווערין וויא ביין
 רצון צמועד צו דער צייט וואס איה האב דיר
 געבטיין בעשטיקט אשוב איה וועל איה ווינער
 קערין צו דיר כעת אזוי וויא דיה צייט
 איבער אַזאָהר הנה און איר וועט אלע
 לעבין וישרה בן און צו שרָה וועט זיין אַזאָהן :
 (טו) והבכחש שרה און שרָה האם גיליקניגט
 זאמר און האם גינאנט לא צחקתי איה האב גיט
 גישפעט מי וישרה ווארם ויא האם ויה גיפארקמיין
 ויאמר און ער האם גינאנט צו שרָה לא עס איז
 גיט וואר מי צחקת דען דו האסט יא גישפעט :
 האם אַברָהָם גינאָנט צו שרָה זיין . עס איז גיט
 (חא"ט)

המשך מלה ורא צבאות נפש צ צב צבא צבאות ויה יהוה לשמה נצח אדני לשמה דעתי יהוה היה יחידה נצח יהוה היה יחידה ויהוה אל שם בן שבעשה :

*** ויהי היום ויבא שמה ויסר אל העליה וישכב שמה :** ב ויאמר אל גיחזי נערך קרא לשונמית הזאת ויקרא לה ותעמד לפני ג ויאמר לו אמר נא אליה הנה חרדה אלינו את כל חרדה הזאת מה לעשות לה הויש לדבר לה אל המלך או אל שר הצבא ויאמר בתוך עמי אנכי ישבת ד ויאמר ומה לעשות לה ויאמר גיחזי אבל בן אין לה ואישה זקן : ה ויאמר קרא לה ויקרא לה ותעמד בפתח גיחזי בקושטא בד לית לה ובעלה סוב : ה ויאמר קני לה וקרא לה וקמת בתקעא :

רשי
(ג) חרדה אלינו כשכינו הסרדה הולח לשם אל לכן סמך עלנו מה לעשות לך מה את נריכה שנעש כשכניך בתוך עמי בתוך קרובי ואין מוקמי ואחזי נריכה למלך ולא למד הכחו :

(ה) ויהי היום בל כיום אשר כל שמה אחרי עשותה את המלך : (ז) אמר וגי - לא רעם לרוב עם האלף פלס : הנה וברו רצו כמנון שאת מטריחא עמון סרדה סולח כמנונו מוה כמנון לעשות לך חסד יך לך דבר מה נדבר כמנון אל המלך וכו' : בתוך עמי רצו אחי ושבח כחוך בני משפחתי ואין מי מסס ששק רעם עמדי לשאמך קבלו ולסחר' על מי : (ד) ומה געשות לה אמר שאלכך מתינו שאל גיחזי ומסר אלכ כמנון שאלכך לשם חסד וכו' וזכרך סמך לא חלד עוד ואם חלד מי בן יחשכ כמנון רב : (ה) כפחה כדלות' שאינו מדנו עמס פלס' הוספי' לטרוחך וסמרה כפחה :

מצודת דוד
דעם פירוש עברי שיישש נעמינמ מען ביא דער הפסודה פון דער וואך :

המשך מלמד ומלכות דא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד ויה יהוה נשמה אדני א ארנ אדני נפש אדני נפש ארנ דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו הו היה יחידה דיסר יהוה היה יחידה דמלכות אל שם בן שבעשה :

*** אסללצים הוא ילנין ולעניינים יתרחן :** ב פבור חקמים * ולמקמי נסחוף ולענוני ינחלו וקבילים מרים קלון : ג שמעו בני מוסר אב נסחפו וקבלי נקבלו צערא : ד שמעו בנאי כדוקא :

רשי
(ה) אם לרצים אם חסד מתכר עלמז ללצים סוף שבוה ילנין עמסה : ולענונים אם לענוני מתכבר סוף שחתו משמו מן בעיני כציוח : (ב) וקבילים מרים קלון מפרים קלון חלקו : (ג) מוסר אב :

(ה) אמר וצעים הוא ילנין אויב איינער לאכמ פון דיא סענשטשין ונאם היסען די הורה אונ מצות וועט הקביה בריוונגען אויף אים אאואקליק אז סענשטשין וועלן לאכין פון אים גענוינס יפו מן אפער די סענשטשין ונאם זענען בייא זיך גידעריג אונ זענען מכבד דיא סענשטשין ונאם היסען דיא הורה אונ מצות וועט הקביה געבין ויערען דיא בייא סענשטשין אונ מען וועט וייא געבין פבור : (ג) פבור חקמים ינחלו דיא חקמים ירשען פבור אויף צייביג , דער פבור ונאם מען ויט די חקמים און

מצודת דוד
(ה) אם לרצים רצו לרא מסל נמול כמיה סמול חס ללצים סענשטשין ככני חס יוכב סובח אשר יתוללו כסס ככני יוס חרס : ולענוני' אשר הם ספלי סרוח ומכבדים לכל חרס יתן חס בעיני כול ויכבדו להם : (ג) ינחלו וטחלים לעמם הכבדו : מרים כלא מפרים סקלון לחקו : (ג) שמש בנים , חסם ישראל פירוש ע"מ

רשי
דאם בייא וייא וויא אירזשה אויף אייביג , אפילו ויערע קינדער האבין פבור ווענין ויערע פאסערס ונאם זענען גיווען חקמים יקבילים מרים גיון אונ די נארין הייבין אויף זיי פאררענעסערין ויער שאנד , אפילו ויערע קינדער ווערין פארר שערמם דורה ויערע פאסערס ונאם זענען גיווען רשעים : (ג) שמש בנים מיסר אב ותקשינו לעיני ביקה שלמה המלך זאנמם הערם קינדער איך ווער איך דער ציילין דעם מוסר ונאם איך האב גייערס פון מיין פאסער , אונ איר זאלם פאררענעמען די קלענע

דאס נאציחו למדע ביוגא: וְהַקְּשִׁיבוּ בְּדַעַת בִּינְהָ: י כִּי לִקַּח מִוֶּב נִתְחִי לְכֶם הַמְדַרְחִי
 ד קטול ריילקנא טקא יהדות: אַל תַּעֲזֹבוּ: ה כִּי־בִן הַיְתִי? לְאָבִי בֶן הַיְתִיד? לְפָנַי אָמֵי:
 לכן ונכוס: לא השקבון: ה קטול דרבא הית ל'אבא קפנא ויתרא, קרס אמי:

רשי

הקכ"ה: (ד) נתתי. הכניח מדבר כשליחותו של הקדוש
 ברוך הוא: (ה) כי בן הייתי לאבי. ולא תמחר
 שלמה ה' שנה הכריות שזוהר על הגול ועריות שגושו
 של אדם מתאו' להם לכך אמר כי בן הייתי לאבי כו': רך
 ויחיד וגו'. שה' אוהב אותי יותר והזכירני ג"כ על זה:

פירוש ע"מ

אונ פארשטענדיגע רייר נואם איך וועל צו איך
 ריידן: (ה) כי לך טוב נתתי לך נוארום איך האב
 אייך גיגעבן אנושע לערנדיג. די לערנונג נואם
 מיין פאטער האט מיה גילערנט חרתי אל מעובי
 אונ מיין לערנונג נואם איך לערן אייך ואלט איר
 אויך גיט פארלאזן: (ה) כי בן הייתי לאבי נוארום
 גאר איך בין גיווען גירעכונט אוועק בייא מיין
 פאטער, אפיצו מיין פאטער האט געהאט נאך
 גיגנער פון דעקטונען האט ער גאר מיה
 האט מיה גילערנט:

עיקר תוי"ט משנה יבמות פרק ד ברטורא

פרק ד א החולץ ליבמתו. הוא סותר
 בקרובותיה. ללא חליה הוא דהא
 לא כשאל חליה וקרובות וקרובים דמתני' היינו הק'
 דלשכרות על האם מהמת אשתו וקרובים הנאכרים על
 אשה מחמת כעלה: אם אין
 הולד של קיימא. אהא
 נפל: ב וחייבין בקרבן.
 טבעל אשת אח טלא כנוקס

[א] ונמצאת. לא כשי נמימר החולץ ליבמתו מעובר' מטוס ללא
 לורה ארעה וכ"ס כסיפא דכונסם סהיה דשע י"י מניס
 לשאת אחיו מעוברת רובין יולדת ודל של קיימא. י"י:
 [ב] אסור. אש"ג דתן לתן מ"י דלא תתנן ער טיפה לה ג"ח
 ודכל תוך ג"ח כיון שמתנא' מעוברת קתי מ"מ כדיעבד כוי חליה
 תו': [ג] וחייבין כו'. ושל"ג
 דלא חיקע חיסורא ופסר שאין
 כלל חיסור כלל אכל כפ"ד
 דכרימת' מ' כ"כ דכעיקר דוקא

מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו. ולא פסלה מן הכהונה.
 אין הולד של קיימא הוא [ב] אסור בקרובותיה. והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה:
 ב הכונה את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה. בזמן שהולד של קיימא יוציא
 [ג] וחייבין בקרבן. ואם אין הולד של קיימא יקיים. ספק בן תשעה לראשון

פרק ד א החולץ ליבמתו ווען איינער האט גיגעבן
 חליצה ויין יבמה ונמצאת מעוברת
 דער נאך איז געפונען גיטארין אז ויא איז מעוברת
 יקדה און ויא האט גיטארין אקניד גיטן שתייל של
 גייטא אויב דאס קינד לעבט ורבייסיג טאגן איז
 דיא חליצה גאר גיט הוא סותר בקרובותיה ער קעג
 חתונה האבען מיט אידע קרובים ורבייני מיט
 אינע אשונעקטער אידע אמוטער אונ נאך
 אונעלבען ותיא מותרת בקרוביו און ויא קעג חתונה
 האבען מיט וינע קרובים ורבייני מיט ויין ווען
 אידע מיט ויין אייניקול אונ נאך אז אעלעקע קרובים
 ויא פסלה מן כהונה און ויא איז גיט פסול צו אפנהן
 ויא קעג חתונה האבען מיט אפנהן איז הולד של
 גייטא אבער אז דאס קינד האט גיט גילעבט
 דרייסיג טאג טייל ער איז גיווען אגפל איז דאך
 די חליצה גיווען אנוטע חליצה הוא אסור בקרובותיה

מלוי: הולך כשר. מה נשך: וחייבין אשם תלוי. שכל דבר שחיבין על דזו כרת ועל סגנתו סמלת חיבין על לא הודע של אשם תלוי: ג שומרת יבם. (ח) הכיף מתנתה ומלטה ליבם: שנפלה לה יבם.

לחיקטע אשור: (א) כמי ואיני שער את סדנך: (ב) וכן נכס לאו כרל וקרחין כחונה חפני שכן כחובין כה. כ"י: (ג) שוקר בגמ' דסיפא עירי כעסו כה מחמר ולא חמיר דמי כחיה לעיל אשתי עמי כו' אלא משו' דסבדי דמחמר שוכס דמי ארוס' הדות צרס ומיטו לה כדמי נשואס משוי לה למקמי יבם ירושה אלא

ספק בן שבעה לאחרון. יוציא. והולד כשר. וחייבין באשם תלוי: ג שומרת יבם שנפלו לה נכסים. מדיים ב"ש וכו' שומרת ונותנת וקיים. מרה. מה יעשו בכתובותה ובנכסים הנכנסין ויוצאין עמה. ב"ש אומרים יחלוקו [ד] יורשי הבעל עם [ה] יורשי האב. ובה"א נכסים בחזקה. כתיבה בחזקה יורשי הבעל. נכסים הנכנסים ויוצאים עמה. בחזקה יורשי האב: ד [ו] כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר.

כחובות' וספקי עד ספירס דינא כלדרי כיה וכו' כ"ס ל"ט וכו' אלא ככסי מלוג ככדי: [ה] יורשי אב. שחלפי כדרי לה וכו' דלא קתיי ירשי האשה כדקתי כלי מי נחת משום כדכא חין ירוש' אש היבם ירושה או כלי משפחה' י"י: (ד) ולא קשיא: ח"כ לחמי להו ככדי נכסי מלוג דלא שוי להו מוטס דלכסי י"ב אחריותן על הבעל משא"כ נכסי מלוג ונשא"כ מו' לא ירשי ח"י בחזק' יורשי הבעל קאמ' ול"ק דל"כ ליתמי נכדי כחונה. דל"כ שו' ככתיבי דל"כ הוי הכיף' מתי' חל מנה ומתי' חל פ"ג ח"י: [ו] כנסה. שכל עניה כדכתיבי יבמה יבא עליה. י"א:

רובל נדן שרייבט איר דר טאן צדיקט צו געבן איר אז ער נעמט שטאקאבין מויענד מיט פינף הונדערט אונ וואס מוהקט קען מיט די מויענדי רובל וואס זיא האט אריין געבריינגט צום טאן. וועקען זאל קען ראם געבען. אונ וואס זאל קען טאן מיט דעם פאקטענין וואס זיא האט בייא זיך וואס זיא האט גיט אריין גיבראקט צום טאן נאר מנגנסים ווייצאן עקה זיי גייען אריין אונ גייען ארויס מיט איר. דאס הייסט זיא זענען דען גיט אין מאנס רשות נאר אין איר רשות וואס רופט קען נקסי מלוג בית שמאי נאמן ויחזיקו זאלען זיך צו מיינען ירשי הבעל די יורשים פון טאן וואס אין דער יבם' עש ירשי האב מיט די יורשים פון איר פאקטער בית הגד אפרים אונ בית הלל זאגן נכסים הנהגת דאס פארקענין אין אין דער מנהגה. צו וועמען דאס האט גינהערט צום טאן זיך איצט זאל טייטער גיהערדין כתיבה בחזקה ירשי הבעל די כתובה האט ב"ו איצט גינהערט צום טאן דער הויב האט געווארן געבן דיא צוויי כתובות פון זיין פארקענין גינהערט דאס טייטער צו די יורשים פון טאן נכסים מנגנסים ויוצאים עקה אונ די גבסי מלוג וואס ב"ו איצט האבן זיא גינהערט צו איר אונ גיט צום טאן זאלען זיא טייטער גינהערן הנהגת ירשי האב אין דעם רשות פון איר פאקטערס יורשים אונ דעם נדן וואס זיא האט גיגעבן צום טאן זען זיא האט הנהגת געהאט זאלן זיך צו מיינען די יורשים פון דיא אשה מיט דיא יורשים פון טאן: ד' נכסה אז דער נכס האט גענומען די יבמה פאר אונזיב הרי היא באשתי ק"ל ד"ר האט זיא דעם דין טי אונזיב צו יעדער זאך גלייך ווי זיא וואקט גיט גינענד

האב. דספק נטויה הוי (ג) וזונה היבם כתיבי ירושה' חספק שבעל יודע את אשתו וזה חספק נטויה' הוי אלא וזנה כפולג: נכסים בחזקה יורשי האשה (ד) בחזקה ולא פירושו כ"ה אי בחזקה יורשי האשה (ד) משוי הנכסים שלה אי בחזקה יורשי הבעל שחמרותיה עליו ולענין דיכא יחלוקו אפילו לדברי כ"ה: ד' באשתו לכל דבר. שנגרסה נעט ולא כעלה חלינה וממזיר

קניד צום ערשטען טאן. האט קען גיט גיבארט קניבם זיין געט אונ קען טיים גיט בן שבעה מאקער איז דאס קניד נאר גיבארטין גינארין זיבען חדשים געזיין אונ ער גינהער צום לעצטען יצום יבם. די יבמה האט גיבארין אקניד צו זיין חדשים פון איר ערשטע מאנס שטאקאבין אונ דאס איז זיבען חדשים ווי איר מאנס ברויער האט מיט איר הנהגה געהאט. טיים קען גיט צו זיא האט שוין גיבארטין פון צוויי חדשים פריער פון ערשטען טאן אונ דער קניד איז צו זיין חדשים גיבארין. אדער זיא איז מעוברה גינארין פון יבם אונ דער קניד איז צו זיבען חדשים גיבארין יוציא דער יבם טוה איר גשין פון ספק וועגין תהליך זשי אונ דאס קניד איז אקשר קניד וועגין באשם גיני אונ דער יבם קען דער יבמה דארפן גריינגען אקרבן פון ספק וועגין מאקער האבן זיי גיבארטן איין געבירה: ג שופרת יבם איבקה וואס נוארט אדף דעם יבם ער זאל איר קניבם זיין שפליי לה נכסים אונ איידער ער האט איר קניבם גינען איז צו איר גיפאלען ארושה מדיים זענען מודה בית שמאי מיט בית הלל שמיכת זיא קען פאר קויפן ונהגת אונ שיינגען זגים אונ עם איז גוט. דער יבם קען איר גיט שטערען מתי אז די שופרת יבם איז גישטארקטן מה יעשו כתיבה וואס זאל קען טאן מיט איר כתובה וואס איר קוקט פון אידך טאן די צוויי הונדערט גילדין וואס קוקט יעדער כתובה. וואס מוהקט קען מיט דיא כתובה וואס דער טאן האט איר געשריבען אדריטאל קער פון דעם נדן וואס זיא האט אריין געבריינגט אז אאשה גריינגט אריין מויענד

(חק לישאל ע"ש) (ה"א)

והכלכל ב' . כלומר וכלכל לענין זה אינה כלשתו אלא כמנהג' על כפיו אלא על נכסי בעל הראשון . וכן מ"ע אשכנזי לו מן משמית : (ה) וכ"כ הטור והר"ם . וזו נסתלק מ"ש הזו"ם מה מרווח הדין כדן כיון דהא לית לה מראשון חקיע' ל"ס משני ולפירו' ל"ק דמתני' סתמא קמי' ומן סתמא הוה אלמנא מן הכסוף אכל ודאי היכל דסיחא שומרי' יבם מן הלידותיו ודאי דלית לה אחתי' כן חמ"ז מ"ב פ"א דכתובות ועתי' ע"ז : (ח) לא רצה . מפרש כמה לא רצה ליה אלא לתון הולכי' על כל האחים כ' דנח לו בינוס של קטן מחליף הנדול וקטן הייס קטן סכמתי' וחינו פחות מי"ג שנה ויום אחד והכיל' כ' שפרות נ"י : (ט) הלזן כו' . ומתק' בו חלק לא יזנה א"י איבם או אחיו . ר"מ : (א) אב . דל"מ ובכאן קודם לכל יזנה י"ט .

[ו] וכלכלר שתהא בתוכה על גבמי בעלה הראשון : זה מצוה בגדול ליבם לא רצה מהלכין על כל האחים [ז] לא רצו חורוין אצל גדול ואומרים לו עלי' מצוה . או הלוי או יבם : [ו] א"ל תלה בקמן עד שיגריל . או בגדול עד שיבוא ממרה"י . (פ"א או בחרש או בשומה) אין שומעין לו . אלא אומרי' לו עלי' מצוה . או חרוץ או יבם : ז החולץ ליבמתו הרי הוא באחד מן האחים לנחלה . ואם יש שם אב הנכסים של אב . הבונס את יבמתו וזה בנכבים של אחיו' יהודה אומר בין כך ובין כך אם יש אסורה בקרוביו . הוא אסור באמה . ובאם אמה . ובכבתה . ובכבתה בנה . ואחותה . בזמן שהיא קיימת . והאחין מותרין

כשיר' ולה מיתסרע עליה : על נכסי בעלה הראשון שהיו קרקעות של בעלה הראשון אחריו וערכין על כתובתה וזו לית לה כתובה מבעלה הראשון כותב ל"ס היכס כותבה על נכסיו והוא מנה כלכלר (ה) : זה מצוה בגדול ליבם . כלילסין מוהיבה הכסוי' : ו או בגדול . שהיה גדול האחים כמדומה היס ותלה גדול האחים שלטניו זו לומר המתני' ל' שהיא גדול ממני (וכתוב וכשטה עד שיגריל) אין שומעין לו : עלי' מצוה . אע"פ שאחין כמדומה היס היא גדול ממך כיון שאחיה גדול דשהוי מזה לא משהיג : ז הרי הוא כאחד מן האחים . ולא הספיק חלקו כשכל' שחק' דמ"א לגסייה

והואל והספידה מיוחס שפסלה על האחים : וזה בנכבים אחיו . ואפי' גרשה למחר דיקוס על סס לחיו אמר רממא והרי קס : נכסים של אב . דכתבי' והי' הכסור מה כבוד אין לו כתי' הכא חף יבם אין לו כתי' ואכא וזין כן הלכה אלא הכונס את יבמתו וזה בנכסיו אחיו ואפי' במקום אב : אסור בקרובותיה . וכליו היא אשתו וכל קרובות הנאכרות מחמת אשה גמור' אסורות מדרבנן כחלו' : בזמן שהיא קיימת . אאחותה קלי' ולא אשאר

איבקה ויכלר שתהא בתוכה על גבמי בעלה הראשון גאר צו דער זאך הייסמ זיא גימ זיין ווייב אז דיא קתובה נעמס זיא פון ערשטען מאנס פארקענין גימ פון יבם אז דער יבם נועם איר גניין אדער צו נועם שטארבן נעמס זיא די קתובה פון ערשטין מאנס פארקענין ועיני' בהרע"כ ובתו"ש : זה ס'נה גדול' גימ דיא קתובה איז דער עלקסקטער ברודער זאל קניבם זיין לא רצה אז דער האם גימ גינואלט קניבם זיין מהלכין זי די האחין גימ קען פרעגין צו אלע ברודער נוער עם וויל זאל קניבם זיין יא רבי אז די ברודער האבין אויף גימ גינואלט קניבם זיין חורין זאג' גדול גימ קען צוריק צום עלקסקטין ברודר ויאמרים יי אונ קען נאמס צו אים עלי' ס'נה אויף דיר איז דאך די קענה או הייז או יבס אדער גיב חליצה אדער זימ קניבם : ז מהלכין ער שגירי' אז דער אלטערער ברודער האם זאן גיהאנגיין ער האם גינאמס קען זאל ווארקען אויף דעם זינגקטען ברודער כיו' ער נועם גרויס נוערין טאקטער נועם ער נועלען קניבם זיין או גדול ער שגירי' תם אדער ער נאמס עם איז דא נאך אלטערער ברודער פון כיר אין אנוייטע לאנד אויף דעם זאל קען אויף אים ווארקען כיו' ער נועם קוקען טאקטער נועם ער נועלען קניבם זיין או גדול אדער עם איז דא אטיובער ברודער או בשטה אדער אקשווענער זאגמ דער אלטערער ברודער קען זאל אויף זיין ווארקען ביז זי נועלען זינדער נוערין טאקטער נועלען זי קניבם זיין כיו' שיקצין יי הערמ קען אים גימ זיא

אומרים יי נאר קען נאמס צו אים עלי' גימ אויף דיר איז דיא קענה או הייז או יבס אדער גיב חליצה אדער זי קניבם : ז הייז ? קבתי דער נואם האם גינעבין חליצה די יבמה הרי היא באחד מן האחים ? הנה איז ער גליה' מימ אלע ברודער צו ירשון דעם גישמארקענין ברודער זאל עם יב אונ אויב זייער פאקטער לעבט נכסים של אב גיהער דאס פארקענין די ירושהו זאם פאקטער זיננס את יבמתי אקער אז דער ברודער האם קניבם גינוען די יבמה נכה האם ער אליין וזכה גינוען הנכסים של אחיו אין דעם פארקענין פון זיין ברודער . אונ די איבעריגע ברודער אדער דער פאקטער נעמען נאר גימ פון דער ירושה . רכי יהודה זאגט כיו' ג' יבין גד כיי אזוי אונ כיי אזוי . כיי קען גימ חליצה אונ כיי קען איז קניבם אם יש שם יב אויב עם איז דא אפאקטער נכסים של אב גיהער דאם פארקענין צום פאקטער חחיז ? קבתי דער נואם גימ חליצה די יבמה הוא אסור בקרובותיה ער טאר גימ נעמען אינע קרובים והיא אסורה בקרובי' אונ זיא טאר גימ נעמען זייגע קרובים הוא אסור באמה ער טאר גימ נעמען איר מוסקער ובאם עשה אונ גימ איר מוסקער ובכתי' אונ גימ איר טאקטער : וואם זיא הוומ פון איין אנדער קאן ובכתי' אונ גימ איר טאקטערס טאקטער ובכתי' אונ גימ איר שנועקטער : וואם זיננס טאקטער ובכתי' אונ גימ איר שנועקטער : וואם זיננס טאקטער אזוי זאגט נוי די חליצה לעבט קאר ער גימ נעמען איר שנועקטער והחיו סתמין אונ די ברודער קענין נעמען

פרווח : פותר : אדם בקרובת צרת חלוצתו .
 ללא אמרי' למה כחולצ' שהיא חסור כחחות צרת חלוצתו כמו
 שהיא חסור חולצת חלוצתו : ואסור בצרת קרובת
 חלוצתו . ראובן חלץ ללזה ורמל נשאה לנכרי (ו) ולה
 צרה ומת הכרי אסור לחותה
 צרה לראובן וטעמא הוי שבזמן
 חולצת חולצת חלוצתו חלץ וכ"ע לא
 ידעי ליה מנייחו תלין ואיכא
 דסכרי לדרמל חליץ וכי נסיב
 צרת רחל היינו צרת קרובת
 חלוצת אמרי' צרת חלוצתו
 נסיב חלוצתו סכרי שרמל
 אצתה נסיב אחיו הוה סכרי
 חלץ לרמל אבל חלץ היינו
 חלוצתו צרתה עמה בזמן
 חלוצתו הלכך כי נסיב חמות

והיא אסורה כאביו [א] ובאביו אביו .
 (ס"א ל"ג) (ובאביו אמו) ובכנו . ובבן בנו .
 באהיו ובבן אחיו . פותר איום בקרובת :
 צרת חלוצתו ואסור בצרת קרובת חלוצתו :
 ח חלוצת ליבמתו ונשאה אחיו את אחותה
 ומת חלוצת ולא מתיבמת . וכן המגרש את
 אשתו . ונשאה אחיו את אחותה ומת . וירי וכן
 פטורה מן החלוצה ומן היבום : מן שומרת יבום
 [כ] שקדש אחיו את אחותה משום רבי יהודה
 (ס"א בן בתירא) אמרו אומרים לו המתין עד
 שיעשה אחיך [ג] הגדול מעשה . חלץ לה
 שחיו או כנסה יבכום את אשתו . מתה היבמה

כזרה לא אמרי' חמות חלוצה נסיב : ח וכן המגרש
 את אשתו וכי . בגמרא פריך וכן ס"ד אלא
 אימא אבל המגרש כו' שחמות גרוסה מד"ל ולכך
 פטורה מן החלוצה ומן היבום את חמות חלוצה מדכרי
 ספרים ולכך חולצת ולא מתיבמת : מן שומרת
 יבום . מממת ליבם : שקדש . אחד מן החמים : את
 אחותה . אחר שפלה זו לפיכא והוקחה לכולן :
 שיעשה אחיך מעשה . שכינים אחיך את היבמה או

נעקען די קרובות פון די חליצה ויהא אונז יא ודי
 חליצה אסרה באביו קאר גיט נעמען דעם פאקער
 פון דעם חליץ יבאבי אביו אונז דעם פאקערס
 פאקער יבאבי אמי אונז ויין מוקערס פאקער יבאבי
 אונז וזהן פון דעם חליץ יבאבי גיט אונז ויין וזהנם
 וזהן אונז ויין טאקערס וזהן באביו ויין ברודער
 יבאבי אמי ויין ברודערס וזהן . צו דיא אלע
 קרובים פון חליץ איז די חליצה אסור מיט אים
 בקרובת צרת חליצתו אפגעקמש מען נעמען די קרובה
 פון דער צרת חליצתו . דהיינו נפקלי איז
 גישטארבין אונז האט גילאזען צוויי ווייבער ושרה
 אונז רבקה האט גינעבין חליצה צו שרה .
 איז רבקה די צרה פון דער חליצה פריי אן חליצה .
 דריבער מען גיט נעמען דיא קרובות פון רבקה
 יאסר בצרת קרובת חליצתו אונז ער קאר גיט נעמען
 די צרה פון דער קרובה פון ויין חליצה . דהיינו
 נפקלי האט גינעבין חליצה צו רבקה ויין
 ברודערס נייב אונז רבקהס שוועסטער שרה איז
 גיווען צו אסאן וואס ער האט געהאט נאך אנויב
 אונז שרהס מאן איז גישטארבין . איז דער דין
 אזוי וויא נפקלי קאר גיט נעמען שרהס ווייל ויא
 איז קרובת חליצתו אשוועסטער פון די חליצה
 אזוי קאר ער גיט נעמען די צרה פון שרה . דאס
 הייסט צרת קרובת חליצתו וועיין בהרעב :
 ח חלוצת חליצה צו ויין יבמה עם נענען
 גיווען דריי ברודער ראובן שקען פון אונז פון
 פון גישטארבין אן קינדער . האט ראובן גינעבין

גמרא . [א] ובאביו אביו . משום כלת כח סוף
 איז אלא מר"ם דכא כלת כטו משניות לרנן הוא אפי' גזר
 רנן נמי כחליצה ויביט למסקנא דמי' גזרו עיזו כחליצה וכו'
 סתו ובה ללא תני במת' אפי' אש וכו' כיון משום דתנא ופירני
 (ו) ותמטו כתי' דכא תני מתני' ובאסות' כיון כתי' הימת סוף
 מהו עריל וכן נמי לקמן חלץ
 וכן ומת עיקר בחמותה ומתני'
 את סכרי שחלץ לחמותה דאפי'
 צרת חמותה שפגולא לכרי חלוצתו
 מהאי עסקמא וסוד דתנן פלחין
 פותרים אפי' דלולוי סכריס
 לתי דינו אלא נראה דמירי
 דוקא כשנשאה לחמין ופי' ש
 הכי דלחטעני כס משא' שחלצ' דמיל
 דמיל ספי גרוס' אסור גוס גרוס'
 קרוב' כשפגול' לחמין דלולוי
 לצרת מנוה . אבל צרת חלוצתו
 ללא חטעני כס משא' לא דמיל
 גרוס' הלכך קרוב' שריא' אבל
 חטע' . ויהי נשון סתו' אבל
 כשחלצ' צרת ללא לא דמיל ללא
 גרוס' וכל חטעני כס משא'
 ופלוני רמל ספול קרובה צרת חלוצתו פריא חמ' . [כ] שקדש
 כו' . דעת הכי' דזוקא כשנשאה חמיו נכונות הוא דמפקס
 זוקא מיניו אבל משום כשחלץ לחמותה (למפוט') לא פקס
 ולפיכך ימתין וכו' סבת רש' וסרלי' פ"ב מ"ו ודעת סתו' והרמ"ש
 דדוק' קידש . ומתו"ע : [ג] הגדול . אמר גדול על עיקר
 סקדס מל' בגדול ליבם . סי' כ' כלומר וכו' דנקט ללא דוקא :

המתין . מלכנס דקא פגמט כחחות זוקא : עד
 יחלץ לה ויעקר את זיקתה מעלין : מתה היבמה
 חליצה לנים נוייב לאהן . ונשא אחיו את אחותה אונז
 ויין ברודער שקען האט גענוקען די שוועסטער
 פון דער יבמה פון לאהן ויהא אונז דער ברודער
 שקען איז גישטארבין חליצה ואל שקעןס נוייב
 נעמען חליצה פון ראובן ויא פתיבט אונז ראובן
 קאר איר גיט מיבם ויין וכן אונז אזוי מבעש את
 אשתי ראובן האט גיט ויין נוייב ונשא אחיו את אחותה
 אונז ויין ברודער שקען האט גענוקען איר
 שוועסטער ויהא אונז שקען איז גישטארבין ויין
 וי פסידה מן חליצה ויהא היבום איז שקעןס נוייב פטור
 פון חליצה אונז פון יבום : מן חליצה יבם איבמת
 וואס וואקמ אויף דעם יבם ער זאל איר נעמען .
 דער טייל שקבש אחיו את אחותה האט ויין ברודער
 מקבלש גיווען די שוועסטער פון דער יבמה משום
 רבי יהודה גז' כתיב אפי' פון רבי יהודה גז' במיראם
 גיווען האט קען גיבאמ אפריס יו קען אגמ צו
 אים וצו דעם וואס האט מקבלש גיווען מפקו ווארט
 די זאלקט נאך גיט חתונה האבין מיט איר די
 שיעשה אחיו הגדול פגשה ביי ויין געלמענער ברודער
 וועט פטרין דיא יבמה מיט חליצה אדער מיט
 יבום נעקסט דער נאך חתונה וואבין מיט איר
 שוועסטער חמ' כי אחיו אז דער געלמענער ברודער
 האט איר גינעבין חליצה או גיט אדער ער האט
 איר גענוקען ויבאם גיווען יבום את אשתי ואל דער
 ברודער וואס האט מקבלש גיווען די שוועסטער
 פון דער יבמה געמען ויין נוייב פתה היבמה איב
 די יבמה איז גישטארבין פאר דער חליצה איז

יבנום את אשתו. דלפי' כנסה ומתה שומר כאלמנה:
 מת היבם. ולא נותר אח אלא זה שקדש את אלמנה:
 מוציא את אשתו בנזם ואת אשת אחיו בחליצה.
 אבל יבומי לא משום דלחות גרושתו הוא וגומר ספק

הלכה כרבי יהודה כן
 בתורה: י לא תחלוץ
 וכו'. מפרש בנזמא עטמא
 דלכותי אס לא יספוק האיש
 לקחת את יבנותו ועלתה
 יבמתו וכו' הא אס יספוק
 יבם כל העולה ליבום עולה
 לחליצה וכל שאינו עולה
 ליבום אינו עולה לחליצה
 (י): בתולות. גרויט
 אסו בעולות ארוסות אסו

כשזאת וכן הלכה. והג' ד' חדשים הם ל' חוץ מיום
 שמת בו בעלה או נתגרשה בו וחוץ מיום שנתארסה בו: הנשואות יתארסו. דעטמא דלמורה כדי להכניח בין
 דע רשטין לזע עני. (ה) שלא תלך בין ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחריו וכארסו' יבא למימד
 הכי: והארוסות ינשאו. דהא לא איבער מראשון: חוץ מן הארוסות שביהודה. שהיו מחדלין את הכלה
 חזק היתון כיבודה קודם כניסתן לחופה כדי שיהיה רגיל ומשחק עמה ולא יבאו בנזים זה מזה כבעלת מזה
 סלך מיישיבן שמה בעל: כל הנשים יתארסו. משום דר"י לא מפליג בין אלמנה לגרושה ומחייב לאלמנה
 לזרם אפילו חוץ שלשים יום של ימי אכלה אחו' רבי יוצא לאלמנה עליה כהא וזכר לאלמנה לזרם חוץ ל'

ירא בחליצה. שאינו נפטרה ממנה סתיה אחת גרושתו
 שאלו חיקת' קדמה לדידו גרושה (י) וכל הנז דחוללות ולא
 מתגרמות כגון אחות חלוצה ואחות זקוקה ומסק לרת ערוה.
 סתם משום ללא חסר הוא דר"י לטעם חסרו. כלנך כיון
 דמחלוציהא כח יבום היא חלוצה אכל הכא דלפטר נשטיי משיטין
 יבא הכר כדיתר רס"י. וקידש
 מ' מב' אפיה דמחלוציהא
 חוללות ולא מחלוציהא אחר'
 סענ' כנמלה משום דכח אפיה
 כח אס יבא חלוצה כו'. מ' מ' ס'
 כ' חדשים אפיה אס יבא חלוצה
 יאמר וזה אינו משובר לא
 סתי' דלא מנוח ואלמנה מן
 כנישואין לכנן גדול דחוללת
 דלחלוציהא בתם רבייה קרוב גמי'
 ד' וסתי' ס' (ח) וסתי' ענין
 סעני' מזה אלא על סודו'
 שרשו מיוחס אחריו: (טו) אחר
 ביהודי' כו'. ס"ק אחר כהנ"ל
 אלא בעולות שנתארסו או שנתגרשו בין מן החיובין דלפני

נשואות וכו' ארוסות. ר' יהודה אומר הנשואות
 יתארסו והארוסות ינשאו. חוץ מן הארוסות
 שביהודה מפני שלבו גם בה. ר' יוסי אומר כל
 הנשים יתארסו. חוץ מן האלמנה מפני האבול:

אויך דער דין יבנום את אשתו. אז ער מעג געקען
 דין נוייב פת יבם אז דער יבם איז גישטארבן אונג
 גום איז גיטא קיין אנדערער ברודער נאר ער.
 שטייגען פאר אים צוויי שוועסטער אייגע צו קינזם
 דין אונג אייגע וואס ער האט איר קקבש גינען
 קאר ער קיינע גיט געקען. נאר יוציא את אשתו
 גיט די וואס ער האט קקבש גינען מוז ער גטין
 יאשת אחיו בחליצה אונג דעם ברודערעם נוייב מוז ער
 געבין חליצה: י' היבמה לא תהיוץ ולא תתיבם אנקמה
 קאר גיט געקען חליצה אונג מען קאר איר גיט
 קינזם ויין ער שיש זה ששמה חלשים ביו דרביי חלשים
 נאה דעם מאנס שטארבן וכן פ' שאר חלשים אונג
 אזוי אונג אנדערע נוייבער וניט יבמות וואס די
 מאנען זענען גישטארבן יא יתארסו קאר קען וי
 גיט קקבש ויין ויא ינשאו אונג מאקען גיט חתונה
 האבין ער שיהיה זהו ששמה חלשים ביו עם זאל ויין
 דרביי חלשים נאה דעם מאנס שטארבן אחר
 בתולות סיי ויא איז אנקמה וזכר בעולות אונג סיי
 דא איז אנקמה אחר גרושות סיי ויא איז גיטם
 גינארין פון מאן וזכר אלמנות אונג סיי ויא איז איין
 אלמנה פון מאן דער מאן איז גישטארבן אחר
 גישואות סיי ויא איז גיטם גינארין אדער איין אלמנה
 גינארין נאה דער חתונה וזכר גרושות אונג סיי ויא
 איז גיטם גינארין אדער איין אלמנה גינארין
 נאה די קדושין פאר דער חתונה. קאר וי אלץ
 גיט געקען קיין אנדער מאן ביו ויא זאל וואקען
 דרביי חלשים. רבי יהודה זאגט הנשואות די וואס
 זענען גיטם גינארין אדער אלמנות גינארין נאה
 דער חתונה יתארסו מעג קען וי קקבש ויין איין

דרביי חלשים. נאר גיט חתונה האבין גישואות אונג
 דיא וואס זענען גיטם גינארין אדער אלמנות
 גינארין נאה די קדושין פאר דער חתונה: נשאו
 מענין וי חתונה האבן קיט איין אנדער מאן
 אפילו אין דרביי חלשים חוץ מן הגרושות שביהודה
 נאר דיא ארוסות ופלותו פון דער קדינה יהודה
 אז זייא זענען גיטם גינארין אדער אלמנות
 גינארין פאר דער חתונה מוויין וי וואקען דרביי
 חלשים מפני שלבו גם בה וייל אין דער קדינה
 יהודה קקבש מען קינד ויין דעם חתן קיט דער
 פלה קבי ער נאר קיט אר גינארין וועלען קען
 ויין אז ער האט איר בנזל גינען פאר דער חתונה
 אונג ויא איז מעקבת גינארין אונג אז ויא נועם
 גיט וואקען קיין דרביי חלשים נאר ויא נועם
 באדך חתונה האבן מאקער נועם ויא צו זענען
 חלשים נאה דער חתונה האבן אקיד נועם מען
 גיט וויקען צו וועקען דאס קינד גיהער. צו ויא
 האט אים גיהאט צו גיין חלשים אונג ער איז פון
 ערשטען מאן אדער ויא האט אים גיהאט צו
 זענען חלשים אונג ער איז פון אנדערען מאן.
 אדער אז ויא וואקט דרביי חלשים. צו דרביי חלשים
 דער קעגט שוין אאשה אויב ויא איז מעקבת
 נועם מען שוין וויקען נועמעס קינד דאס איז וואג
 דאס איז דער טעם פון דער גאנצער משנה רבי
 יוסי זאגט פ' חלשים יתארסו אלע טייבער גרושות
 מעג מען קקבש ויין פאלך נאה דעם גם חוץ מן
 חלמנה נאר איין אלמנה קאר מען גיט קקבש
 ויין פאלך נאה איר מאנס שטארבן נאר ויא מוז
 וואקען דרביי חלשים מעג מפני האימי סתמא אפלות

כל ימי חגגה: יא' די אחים וכו'. ויהי חגגה כמי
 סובי נמי אס חגגה כמסוקיהו הרשות נידה לכנס את
 כיון והאי דניקס ד' ענה מינה קמ"ל ד' אין ספי לא
 כי היכי לתקניה שונה כהמס (ס): ביאתה או

יא' די אחין נשואין ד' נשים [אין] ומתו אם רצה
 הגדול שבתם ליבם את כלן הרשות בידו. מי
 שהי' נשוי לשתי נשים ומת. ביאתה או חליצתה
 של אחת מהן פוברת צרתה. היתה אחת בשישה
 והאחת פסולה. אם היה חולץ חולץ לפסולי.
 ואם היה מיבם מיבם [אין] לבשרי: יב' המחזיר
 גרושתו והנושא חלוצתו והנושא קרובת
 חלוצתו יוציא והולד מסור דברי ר' יע. וחכמי
 אין הולד מסור [אין] ומודים בנושא קרובת
 גרושתו שהולד מסור: יג' אוהו מסור כל
 שאר בשר שהוא [אין] בלא יבא דברי ר' יע. ו
 שמעון התימני אומר כל שחיבין עליו
 כרת בידי שמים והלכה כדבריו רבי יהושע
 אומר כל שחיבין עליו מיתת ביד

חליצתה של אחת מהן
 פוברת צרתה. ולא
 מיבם לחרווייהו דכתיב
 אשר לא יבנה את בית אחיו
 בית לא יהי בונה ואין בונה
 ב' בנים ילא חילן לחרווייהו
 שכל שאינו עולה ליבם אינו
 עולה לחליצה (י) והואיל
 ותרווייהו כפי הדדי לא סלקו
 ליבם כדלחרווייהו בית א' הוא
 בונה ה"ל לא סלקו לחליצה:
 חולץ לפסולה. ולא יפסול
 את הכשרה לכשרה. שהלוח'
 פסולה לכהו"ל ולא יפסול
 אדם מי כוהו ואחרי' לריבם
 להם: יב' המחזיר את גרושתו. משכחת (יא):
 והנושא את חלוצתו. דקיימא עליו בלאו דלא יבנה
 ביתו ולא בנה טוב לא יבנה: דקיימא קרובת חלוצתו.
 דקסבר ר"ע דלחליצתו כחשבו הסכתוב קראה ביתו (יג)
 דכתיב לוחין חילן כהנל וקסבר נמי ר"ע ש' ממזר
 מחייבי לוחין ואינה הלכה: קרובת גרושתו. דגרושתו
 כחשבו ואתה וחמותה חייבי כריתות נתינה: יג' כל שאר
 (יג) ואפי' אין בה כרת: כל שחיבין כרת. אבל לא חייבי לחוין וכן הלכה (יד) שכל שאמורים אשר

בחלתו כיון כן כסאחין דייטו כשלות נמי: [סח] וסחי. ס'ק
 חרבעס מחזין כו' דלח"ה ומתו לו מתו נטון מלן מיבם נמרי:
 (ט) פירש"י שנתה ת"ח מערב סנה לפ"ס וכ' ל"ו ופ"ס דמסתמא
 כלל אדם מיריד ולא סני לכל מלך וחדל עובד כחורס סלח ככנס
 סאלי דהמס קקט לו מן סמחוס ואפי' נביתת מוח סני מנה אלס
 דמסוס עובד עובס אמרי' דליית לס
 לגרושי נפחוס מחזין כחורס
 (ו) סמחוס: יל' סל' לפרס כספסוס
 בלא כשילם יחול מעורס ויבס
 סמחוס סייג מ"ב כ"ס: יל' כש' כש'
 נשיס דלח"ה חייב לפרוס שנת
 סס סל ו' ו' ו' כיון סמפירס
 ככתיבות דל"ס: (י) והי"ט לא
 מיבם לחיו וחיין לחיו וחיין
 להו' ליבם סל' נמי' לא כיון
 דלחי' דלח"ה חייב ליבם כשניס
 כיון דלחי' שולס לח"ה דברי
 ארי' חילן: יב' כחוס חוס':
 [אין] דכשרי' בלא רשאי ליבם לכשר'
 והלוח' מיבם לחיו ס' פירס:
 (יא) כפירש"י ובספירס דקדל'
 כו'. ובספ"ס דסוסס כחוס סל"ס
 ודקדוקין תלס כ' ח' ס' ג':
 (יג) נמרי'. וליח ליב סמחוס
 דלח"ה סח"ן ליכמותו וסח' וסח'
 את לחוסו ומת חילת' דל"ס ספורס נמרי. רש"י: [סח]
 וסודים ס'ן. וקמ"ל דליפ' אלס כחיבי לחוין. אבל כחיבי
 כריתות מוחו ולא כפי חייבי מיתות כ"ו: (יג) רש"י ופ"ס
 מחזיר גרושתו דלאו קרובס סיי' ואמר ר"ע לעיל דסולד ממזר
 [אין] פירש"י שער דברי ר' יע' אלא כשר וכל סחוס בלא סח':
 [אין] ברא ביב' כו'. מלכו ליפ' לס כממנה מקראי: (יד) דחן

כל שאר בשר שהוא בלא יבא. כל קרובה שהוא בלא
 (יג) ואפי' אין בה כרת: כל שחיבין כרת. אבל לא חייבי לחוין וכן הלכה (יד) שכל שאמורים אשר

דיא דארף פרידערין נאך דעם מאן דרייסיג סאן:
 יא' ארבעה אינו פיר פרידער גשמיין ארבע נשים האבין
 געהאלקטין פיר נייבער אונ עם וענען גיווען נאך
 פרידער ופתי אונ די פיר פרידערענען גישאארבין
 אס רצה חזילו שבתו ליבם את בנין אויב דער עלקסקער
 פרידער וויל קיבם זיין אלע פיר נייבער קרשות
 ביי קען ער מיבם זיין פ' שתייה נשי' גשמי' נשים ועען
 איינער האמ' גיהאמ' צוויי נייבער ימת אונ אוי
 גישאארבין ביאתה או חליצתה דער יבום ארבער דיא
 חליצה של אחת סחו פון איינע פון זיי. אז ער האמ'
 קיבם גיווען ארבער חליצה גינעבין צו איינע
 שטייה זדעה דאס פסקה שרין דיא אגדערע חותה
 אמת גשמה קיימ' פסקה אויב איין ווייב איז קשר
 גענומן צו וערין צו אבהן אונ איינע איז פסול צו
 אבהן אם היה חולץ אויב ער גימ' חליצה חילן פסקה
 נאל ער געבין חליצה דיא פסקה. אונ גימ' דיא
 קשרה. פרי זיא ואל גימ' פסול וערין צו דער
 קהונה ווארום אהליצה איז פסול צו אבהן ואם
 היה מיבם אונ אויב ער וויל קיבם זיין מיבם גשמה
 נאל ער קיבם זיין די קשרה: יב' תפסיד גיששו
 איינער האמ' גינמ' איינע אונ דיא האמ' גענוסקען
 איין אגדער סאן דער נאך דער אגדערע
 סאן איר אויף גינמ' ארבער ער איז גישאארבין את
 דער גרשאקער סאן האמ' איר צוויק געניסקען
 גיששו את חליצתו ארבער ער האמ' גענוסקען דיא

יבקה דער נאך ווי ער האמ' איז גינעבין חליצה
 תגישא קרובת חליצתו ארבער ער האמ' גענוסקען די
 קרובה פון זיין חליצה אינע אשונעסקער דיא
 נאל ער זיין גימ' ותידי פסור אונ דאס קינד וואס
 זיא האמ' פון אים איז אמסקור דברי רבי גשמי' אויז
 נאנמ' דבי עקיבא אונ די חקמים נאנן איז חילן פסד
 דאס קינד איז גימ' אמסקור ויסדיו אונ די חקמים
 זענען סודה צו רבי עקיבא גישא קרובת גיששו
 אז ער האמ' גענוסקען די קרובה פון זיין ווייב וואס
 ער האמ' איר גינמ' ער האמ' גענוסקען אירע
 אשונעסקער שתייה פסד איז דאס קינד אמסקור:
 יג' איזו ס'ן. וועלקער קינד איז אמסקור די שאר
 גיש אלע קרובים. אז ער האמ' גיהאמ' אקינד פון
 אקרוכה שיהא גימ' יבא וואס ער נאך גימ' קיסען
 צו איר. דאס הייסק ער סאר גימ' קונה זיין סים
 איר אונ סאר גימ' חתונה האבין סים איר. איז
 דאס קינד אמסקור ועין תי"מ דברי רבי עקיבא אויז
 נאנמ' רבי עקיבא. שפען הפימני נאנמ' גי שחיבין
 עליו כרת בידי שמים די גערויות וואס עם קיבם אויף
 זיי כרת איז קען זיא איר קונה סים וי"א ארבער קען
 האמ' חתונה האמ' זיא איז אמסקור אמסקור.
 ארבער אז עם קיבם גימ' כרת נאר ואלחוס סלקות
 איז דאס קינד גימ' אמסקור חליצה גיבין אונ דער
 דין איז ווי זיינע רייד. ווי שפען הפימני. רבי
 יהושע נאנמ' גי שפתיים עליו מיתת ביד דיא גערויות

אמר ריש בן עזאי מצאתי מנחת יוחסין כרת הולך ממזד מוד חן בירושלים ובתוב כה איש פלוני ממזר [כ] גדלה אכל מחייבי לשון מאשת איש. [כא] לקיים דברי רבי יהושע, אשתו שמתה מותר באחותה גירשה ומתה מותר באחותה נשאת לאחר ומתה מותר באחותה. יבמתו שמתה מותר באחותה. הלץ לה ומתה מותר באחותה נשאת לאחר ומתה מותר באחותה:

התחל כותים כספ"ג דקדושין זמ"ט מ"ו פ"ג דמס"ג : [כ] מאשתי איש. מיתת דל"ה קטע מימי מית' כ"ד מסה ולי שפוט דמטעס פסי' כ"ד סיה אל"כ מל"ג דמי כר"י וי"ל דקטע אל"כ לרבות לר"ע"ג שבי"ח כהנא וקול פשור מימי מיתת ויהי לה סיגור כפי' אורכס חו' : [כא] לקיים כ"י. לא סיה כתיב כמגילה אל"ה פרישא קלי אמר רש"ע לקיים דברי ר"י. ר"י : יבמתו כ"י. אמר"י כגמ' דמשנס שפוט לרביס סיה ופי' פשוט' דל"ה כמל"ג דל"ה :

התחל כותים כספ"ג דקדושין זמ"ט מ"ו פ"ג דמס"ג : [כ] מאשתי איש. מיתת דל"ה קטע מימי מית' כ"ד מסה ולי שפוט דמטעס פסי' כ"ד סיה אל"כ מל"ג דמי כר"י וי"ל דקטע אל"כ לרבות לר"ע"ג שבי"ח כהנא וקול פשור מימי מיתת ויהי לה סיגור כפי' אורכס חו' : [כא] לקיים כ"י. לא סיה כתיב כמגילה אל"ה פרישא קלי אמר רש"ע לקיים דברי ר"י. ר"י : יבמתו כ"י. אמר"י כגמ' דמשנס שפוט לרביס סיה ופי' פשוט' דל"ה כמל"ג דל"ה :

האם קען איז אירף וי' חייב מיתה ביי ביה דין אז קען איז קונגה מיט וי"א אָדער קען האט חתונה מיט וי"א איז דאס קינד אַסקור ואַבער אז עס קומט גאר פֿרַת אָדער מלכות איז ניט דאס קינד אַסקורן אָפּ רבי שפוטן בן עזאי ספּאטי מגילת יוחסין דיישלים רבי שמעון בן עזאי זאגט איה האב געפונען אַמגילה וואס דארט איז גיווען געשריבען דער יחוס פון פיר קענקשאין ופּחוב ביה אונג אין דער מגילה איז געשריבען איש מיני יענער קענקש וקיים זיין נאָמען כפּור פּאשתי איש איז אַסקור ווייף ער איז גיבארין פון אַאשתי איש וואס האט קונגה גיווען לקיים דברי רבי יהושע צו קמיים זיין די רייד פון רבי יהושע אז אַסקור איז גאר פון מיתה בית דין דריבער שטייט אין דער מגילה בפירוש מאשתי איש אשתי שפּתה אז

גמרא יבמות דף לט ל"א רי"ג

תנן התם. כנסת נכרות: אכשרי ריי: כנסת ובי נכסו כדורות: תנן התם מצות יבום קודמת למצו' חליצה בראשונ' שהיו מתכונין לשם מצוה. עכשיו שאין מתכונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת יצחק אלשוור דרי מעיקרא סברי לה כבא שאול ולסוף סברי לה כרבנן רתניא אבא שאול אומר

תנן התם מצו' יבום קודמת למצו' חליצה אין דיא הורה שטייט אויב עם זענען גיווען צווייא קרידער נראיבן אונ שמוען. אונ ראובן איז גישיקארבין אן קינדער. דאָרף שמוען נעמען ראובנים ווייב צו זיך פאר אַווייב נאָם הייבט קיינבם זיין. אונ אויב שמוען וויל ניט נעמען ראובנים ווייב צו זיך פאר אַווייב נאָם הייבט ער וויל ניט קיינבם זיין נאל ער איר נעבין חליצה עוויא עם שטייט אין דיא סדרה מצאו. זאגט די כשנה דיא גרשטעט סענה איז ראובן נאל ניא קיינבם זיין. אונ אויב ער וויל ניט קיינבם זיין איז אַמקנה ער נאל איר נעבין חליצה פראשונת דאס איז גיווען אין אַנהייב שהי סחבנין לשם מצוה דיא סענקשאין וואס האבין קיינבם גיווען. האבין גאר גיימיגט צו קמיים זיין די מצוה עכשיו שאין סחבנין לשם מצוה איצט אן קען איז ניט קיינבם פון מצוה

הבונם את יבמתו לשם נוי ולשם אישות
 ולשם דבר אחר כאלו פונע בערזה וקרוב אני
 בעיני להיות הולד ממנו והכי"א יבמה יבא
 עליה מי"ם. מאן תנא, להא דת"ר יבמה יבא
 עליה מצוה. שבתחלה היתה עליו בכלל
 היתר נאמרה חזרה והותרה יכול תחזור
 להיות הראשון ת"ל יבמה יבא עליה מצוה
 מאן תנא אי"ד יצחק בר אבדימי אבא שאול
 היא והכי קאמר יבמה יבא עליה מצוה שבתחלה
 היתה עליו בכלל היתר רצה לשם נוי כונסה
 רצה לשם אישות כונסה נאמרה חזרה
 והותרה יכול תחזור להיותה הראשון ת"ל יבמה יבא
 עליה למצוה

הבונם אישות. דהיינו לוי עמי
 על אישות גר"י כי אין
 חזקה כספא דכחמור רבא
 לטע מי כונסה רבא לטע אישות
 כונסה דכחמור רבא לטע אישות היינו
 לטע משה יבום וכי"ג חזקה
 עב כפ"ט על יבמתו (דף ע"ג
 ובס) אפי' טעמיה טובנין או
 גמרייה דכספא חויד רבא וטע ולא
 פרי כספא דקאמר רבא (דף ע"ג)
 דכ"י רבאנה כ"ל טעני טובנין
 דכספא חויד כחמור רבא לטע
 וכן אפי' כול טעני וטע חויד:

בכונס את יבמתו לשם נוי או ער נעמט דיא יבמה
 נוייל דא איז שוין וקשם אישית אנדער ער נעמט
 דא נוייל ער נוייל דא פאר אנוייב וקשם דבר אחר
 אנדער וענין איין אנדער ואף גאלי פונע גמרה איז
 גליקה וויא ער וואלט גינעסען אשטעקסער אנדער
 שוין אנדער אשה ער קאר דא איז גיט נעמט
 גרייב גלי בעני היותו הילד פסור עם איז כ"יאי מיר
 נאקנט צו זאגן אז דאס קינד וואס איז נעמט
 קאבין פון אים נעמט זיין אטמור תקמים אופרים און
 דיא תקמים זאגן עם שטייט אין פסוק יבמה יבא
 עליה דער יבם זאל ויא נעמט פאר אנוייב ספי
 פסוס וויא אזוי ער נעמט ויא נעמט, מעג ער ויא
 נעמט. אפילו ער קעמ גיט מיינען לשם סענה
 זאין אנהייב האם קען גיהאלטן וויא אבא שאול
 אז קען סייגט גיט לשם סענה קאר קען גיט
 סייגט זיין, דריבער האם קען גיזאנט אז דיא
 סענה פון חליצה איז פריער וויא דיא סענה פון
 יבום. נאכדעם האם קען גיהאלטן וויא דיא
 רבנן אז דער יבם מעג סייגט זיין דעם ברודערס
 נוייב אפילו ער סייגט גיט פון סענה וענין.
 דריבער האם קען גיזאנט אז דיא סענה פון
 יבום איז פריער וויא דיא סענה פון חליצה
 פון דיא קאר דעם רבנן ווער האם גילערונט דאס
 וואס דיא רבנן קאבין גילערונט, עם שטייט אין
 פסוק יבמה יבא עליה דער יבם זאל ויא נעמט פאר
 אנוייב סענה דאס איז אטמור נוייל איר מאנן
 אזו גישטארבין זון קינדער, איז אטמור אז איר
 מאנט ברודער זאל ויא נעמט פאר אנוייב, און
 דאס קינד וואס ויא נעמט גיזארין זאל דאס זיין
 אויף דעם נאמען פון איר גרשמיין מאנן, עם זאל
 בלייבן אויף דער נעלם אאנדיינקען פון איר
 מאנן שבתחלה היתה גלי נעמט היתר נוארום אין
 אנהייב איידער ראובן האם ויא גינעסען פאר
 אנוייב, איז ויא גינען סופר צו שפען, האם
 איר שפען איר גינעסען נעמען פאר אנוייב
 נאמרה נאכדעם אז ראובן האם ויא גינעסען פאר
 אנוייב, איז ויא גינעסען אסור אויף שפען.

נאכדעם אז ראובן איז גישטארבין ויהיה היתרה
 איז ויא צוריק סופר גינעסען צו שפען יבם היתרה
 היתרה הראשון איה נואלט סיינען ויא זאל סופר
 זיין צו שפען אזוי וויא ויא איז גינען סופר צו
 אים איידער ראובן האם מיט איר חתונה גיהאט
 תקשר וישר לערונט אונן דער פסוק צו זאגן יבמה
 יבא עליה דער יבם זאל מיט איר חתונה קאבין
 סענה פון וענין סענה. פריער איידער ראובן
 האם מיט איר חתונה גיהאט וואס שפען ויא
 גינעסען נעמען פאר אנוייב וענין וואס ער האם
 נאר גינעסען, נוייל ויא איז שוין, נוייל ויא איז
 רייה, אנדער וענין וואס ער האט נאר גינעסען,
 איצט אז ויא איז שוין גינען זיין ברודערס נוייב
 און שפען נעמט ויא פאר אנוייב נאך זיין
 ברודערס נאכדעם. מה ער ויא דאס גילערונט
 וועגן סענה פון זאין ווער האם נאם גילערונט
 אפר רבי יצחק בר אבדימי אבא שאול דא רבי יצחק בר
 אבדימי האם גיזאנט דאס האם גילערונט אבא
 שאול דכ"י קאמר און אזוי זאגט אבא שאול יבמה יבא
 עליה סענה דער יבם זאל ויא נעמט פאר אנוייב
 פון וענין סענה שבתחלה היתה עליו נעמט היתר פריער
 איידער ראובן האם ויא גינעסען פאר אנוייב,
 האם שפען ויא גינעסען נעמען פאר אנוייב
 וועגן וואס ער האם גינעסען רצה לשם נוי כונסה
 אז ער וואלט נעדין איר נעמען וענין גינעסען.
 וואלט ער גינעסען רצה לשם אישות כונסה אז ער
 נואלט וועלן ויא נעמען פאר אנוייב, ויא זאל
 קאבין אסאך. וואלט ער גינעסען נאמרה נאכדעם
 וויא ראובן האם ויא גינעסען פאר אנוייב, איז
 ויא גינעסען אסור אויף שפען. נאכדעם אז
 ראובן איז גישטארבין ויהיה היתרה איז ויא צוריק
 סופר גינעסען צו שפען יבם היתרה הראשון
 וואלט איה סיינען ויא זאל איצט זיין סופר צו
 שפען אזוי וויא ויא סופר גינען צו אים
 איידער ראובן האם מיט איר חתונה גיהאט
 תקשר וישר יבמה יבא עליה לערונט אונן דער פסוק
 דער יבם זאל מיט איר חתונה קאבין סענה נאר
 הענין

יבא עליה למטה שמעט לסס
 מלח יטוס דכתיב ויבמה :
 היתה בכלל היתר רצה כונסה רצה אינו כונסה נאסרה חור' והותרה
 רבא אמר אפ"י תימא רבנן והכי קאמר יבמה יבא עליה מצוה שנתחלת
 יכול תחזור להיתרה הראשון רצה כונסה רצה אינו כונסה. ורצה אינו
 כונסה הא אנירא ביה. בכדי תפיק אלא אימא רצה כונסה רצה תולץ
 לה תיל יבמה יבא עליה מצוה :

עליה מצוה. מלח עליו
 יבמה יותר מן התלויה : יכול תחזור להיתרה הראשון. ותו לא. דלוי כתי לא כוים לה תלמוד תמר
 יבמה יבא עליה מלח : בכדי תיפוק. כתיב :

וענין מצוה. ששקעו זאל גיט מראבמין ביי דיא
 חתונה וענין גיין זאך. גיט וענין איר שיינקייט.
 גיט וענין איר געלט. האט ער מיט איר חתונה.
 ער זאל נאר מראבמין אז ער מוהט דאס נוייל
 גאט האט אזוי גיבאמין דא אפר אפילו מיטא רבנן
 דא זאגט מיר קענען זאגן אז די ברייתא האבין
 דיא רבנן גילערויגט. וזאט זייא האלמין אז שקען
 מיינט גיט וענין מצוה. מעג ער זיא אויך געקען
 פאר אנוייב. ווען אין די ברייתא וואלט גישמאגען
 דיקמה יבא עליה למצוה. וואלט מען טאקי אזוי
 גילערויגט. דער יבם זאל מיט איר חתונה האבין
 וענין מצוה. עס שטייט דאך אקער אין דיא
 ברייתא ויקסה יבא עליה מצוה. מיינט מען עס
 איז אמצוה דער יבם זאל מיט איר חתונה האבין
 והכי קאמר און אזוי זאגט די ברייתא יבמה יבא עליה
 מצוה עס איז אמצוה דער יבם זאל זיא געקען
 פאר אנוייב שבתחה היתה בגלי היתר פריער איידער
 ראובן האט מיט איר חתונה גיהאט. איז זיא
 גינען מוקר צו שמעון דעה כונסה דעה אינו כונסה
 אויב שמעון וואלט וועלן וואלט ער זיא גינעקען
 פאר אנוייב. און אז ער וואלט גיט וועלן. וואלט
 ער זיא גיט גינעקען פאר אנוייב נאכה נאכה
 וזיא ראובן האט זיא גינעקען פאר אנוייב. איז
 זיא גינעקען אכער אויך שמעון. נאכהעס וזיא

זוהר יודא דף ק"ז ע"ב ת"ת דלעילת יודא וואו דא
 רבי חזקיה פתח (א"כ כח) כי הוא לקנות הארץ יבוס תחת כל השמים ויראה. כמה אית לון לכוני נשא
 לאסתכלא בעובדו דקב"ה ולאסתכלא באורייתא יממא ולילי דכל מאן דאסתכל באורייתא קב"ה אסתבח
 ביה לטלא ואסתבח ביה לתתא בנין דאורייתא אילגא דמי איהו לכל אינון דעסקין בה למיב לון חיינ בעלמא
 דין ולמיב לון חיינ בעלמא דחיי. ת"ת כי הוא לקנות הארץ יבוס למיב לון מונא ולסקפא לון מכל מה דאטעריו
 בנין דאיהו אשנח בה תדיר דכתיב (דברים י"ז) תמיד עניו י"ו אלהיך בה מראשית הבנה ועד אחרית זונה. בנין
 דלחך דא מיה כתיב (ל' משלי ל') ממרחק תביא למנה ולכתר איהו יבוס מונא וטרפא לכל אינון מיוון ברא
 דכתיב (ס') ותקם כבוד לילה ותחן ערף לבינה וזק לערותיה. וע"כ כי הוא לקנות הארץ יבוס תחת כל
 השמים ויראה לכלה בני עלמא למיב לון מונא וספיקא לכל מה דאטערין כל חד וחד דכתיב (תהילים קמה)
 פתח את ידך ומשבע לכל חי רעון. ד"ל כי הוא לקנות הארץ יבוס לאסתכלא בעובדו דב"י ולאסתחא בכל מה
 דעבדי בני נשא בעלמא. תחת כל השמים ויראה מאסתכל וממי לכל חד וחד :

הלכה פסוקה ש"ע ח"ט סימן פ"ו
 יוסף לחק הרמב"ם ה' מומתא צרעת פ"ו דין י'
 (א) צריך לישבע בשם או באהר מכל הכינים חצרתא הוא סאס סאמור כשחטות כולל ענייני סרנס סאין דומן וז'
 (ב) צריך לישבע בשם או באהר מכל הכינים חצרתא הוא שם האמור בשחטות כולל ענייני סרנס חצרתא
 וזאם דאם בית דין גיבען אים אשבעת. שצין דוסין זה זנה ראם ווארט צרעת איז
 (ח"א) (ח"א) (ח"א)

המקור ואם נשבע מישהו אינו חוזר ונשבע וזהו אמר
 לכתחלה מיושב בין של חורה בין של דבריהם בין
 על מענה ראי בין על מענה פסק. שנים שנשבעים
 בזמן ונשבעו שלא יעשו אלא האבה ואח"כ מחוייב
 אחד מהם שבועה לחבירו י"א שאינו נאסר בשבועה
 הראשונה: (ב) סדר שבועת היינים כך הנשבע
 אוחז ס"ח בזרוע ועומד ונשבע בשם או בבשר

מפני לכן שר פלדס קרוי נרעה ונסלה קלת שטר פלדס
 או סוקן קרוי נרעה ויטוי עין סכנדים או סכניס קרוי נרעה
 הם כשיטי פלחוד ככנדים וכנתיס סקראחו חורק נרעה
 בשותפות כסס אינו מתחבט על עולם אלה אזה ופלה כיוס
 שרעלו כדי להסירן מ"י סרע סטמספר כל סרע מסחטת
 קרובת כיתו אם חזר בו יספר כנית ואל עמד ברעט עד סכות
 כנית מסחטין לוי שטר סכניס סחול איסר וסוכר עליו אם
 חזר בו יספר ואל עמד ברעט עד סיסרט מסחטין סכניס
 סטליס אם חזר בו יספר ואל עמד ברעט עד סיסרט
 מסחטת שרו וימכרו. ויהיו חובל ומפורסס כלבו עד

עד שלא יתפסק כשיחת פרענים סחול סלינת ולסן סרט

דארף עד שנוערין בייא דעם נאמקען פון נאם.
 אָדער בייא איינעם פון דיא ביינאמקען וואס נאם
 ווערט גערופן וואל רחום. סנון. אונ אזוי
 גויסקערן נאמקען אונ גאר דארף שנוערין שטייענדיג
 ואם נשבע מיילב אונ אויב ער האמט גישווארן
 ויצענדיג אינו חוזר ונשבע דארף עד גיט שנוערין
 נאך אקאהל ופלסיד חכם אפילו נכחוקה מיילב אונ
 אהלסוד חכם מעג פאלד אנהייבין שנוערין
 ויצענדיג בין של חורה בין של דבריהם נאוי די חורה
 האמט גיהייסין שנוערין דיא שבועה. אונ סאיי די
 רבנן האבין גיהייסין שנוערין דיא שבועה בין על
 סענה ודיא בין על סענה פסק סאיי. עד שווערמט אויף
 אנטוויקע סענה. אונ סאיי עד שווערמט אויף
 אנטענה פון אפסק לעגס שנועצט בזו צוויי סענטים
 האבין זיך נישטארקט מיט וייערע סענה בייא
 דעם בית דין נשבעו שלא יעשו אלא האמט אונ ביידע
 האבין גישווארן זייא זאלן מענען אקת ואחר נד
 נחתיב אזה סתם שבועה לחברי נאכדעט איז איינער
 פון זייא שולדיג גינוארין צו שנוערין צו זיין חבר
 של אסרס שאינו נפטר בשבועה הראשונה אונדערע
 זאנין עד ווערמט גיט פטור מיט דיא פריערדיגע
 שבועה וואס עד האמט גישווארן ער זאל נאר
 זאנין אקת. נאר עד מוז איצט נאך אקאהל
 שנוערין: (ג) סדר שבועת היינים נד אז דיא היינים
 האבין איינעם געשולדיגט עד זאל שנוערין. אז
 אזוי גינען דער סקר ודער ארבענונג פון דיא
 שבועה הלשבע אינוס סקר חורה בזרוע ועובר ונשבע בשם
 או בבשר דער וואס שנוערמט האלט אפסר חורה
 אין האנט אונ עד שטייט אונ שנוערמט בייא דעם
 שם (הרידה) אָדער בייא דעם ביינאמקען פון נאם

אשוקפוחדינער נאמקען אויף אלע ערלייא מינים
 צרעת וואס זענען גיט גלייך איינע צו דיא
 אנדערע ווער נגע האמט אפאיינער נאמקען.
 אונ אלע נגעים צו זאמקען הייסין צרעת שברי
 יקב ער נאמט קרוי צרעת אז דיא היים פון מענטש
 ווערמט טייס. ווערמט דאס גירופין צרעת יפית
 קצת שטר הראש והקו קרוי צרעת אונ אז עס פאלט
 צוויס אפיסול האר פון קאפ אָדער פון בארד
 ווערמט אויף גירופין צרעת ושיעי עין הנגים או
 ספתיס קרוי צרעת אונ אז עס ווערמט גיענדערמט דער
 קאליער פון דיא גליידער אָדער פון דיא הייער
 ווערמט אויף גירופין צרעת וזה השיעי האמט בנגים
 יפתיס אונ דער ענדערונג וואס איז גינואנט
 גינוארין בייא דיא גליידער אונ בייא די הייער
 שיקראט חורה צרעת בשוקמה השם וואס דיא חורה
 האמט זייא ביידע גירופין מיט דעם שוקפוחדינען
 נאמקען צרעת אינו כפחטו של עינס דאס איז גיט
 מיט דעם פירונג פון דער וועלט ודאס איז גיט
 פון דער אסמורן בייא אזי ופלא היה גישולא נאר
 דאס איז גינוארין בייא דיא יודן פאר אציובין
 אונ אוואונדער נבי יהוחיז מלשון הגי קען זאל זייא
 אָנזאנין זי זאלן גיט ריידן לשון הרע שהספר
 גלשו הגע ווארום דער וואס רעמט לשון הרע מסתנות
 קייזת כיתו זענען גיענדערמט גינוארין די גאליערין
 פון די נענט פון זיין שטוב אם חזר בו אויב עד האמט
 חרטה נעהאמט. עד האמט גיקאחן השבועה אויף די
 צענייה יספר הכית וועמט די שטוב ריין ווערין ואם
 עמד ברשעו עד שהתיק הכית אונ אויב עד איז
 געקליבען זייא זיין שלעקטס ביי קען האמט צו
 שמוסיין די שטוב מסתנין נבי התיי שבכיתו שהא יושב
 וישוב גליה ווערין גיענדערמט די גאליערין פון
 זינע לעדערנע פלים וואס איז זיין שטוב וואס עד ויצט אונ
 ער לינט אויף זיין יום אם חזר בו
 יספרי אויב עד האמט חרטה אויף זינע זינד. וועלן זי
 ריין ווערין ואם עד נשבע עד שישא אונ אויב עד
 איז געקליבען ביי זיין שלעקטס ביי קען האמט פארברענט
 די לעדערנע פלים וואס עד איז אויף
 זייא גיעסין אָדער גילענין מסתנין הנגים שעלי ווערמט
 גיענדערמט דער קאליער פון די גליידער
 וואס עד גיט אָנזאמקען אויף זיך אם חזר בו יספרי אויב
 עד האמט חרטה אויף זינע זינד. וועלן זייא
 ריין ווערין ואם עמד ברשעו עד שישא אונ אויב עד
 איז געקליבען ביי זיין שלעקטס ביי קען האמט די
 גליידער פארברענט מסתנין שרו והפסי ווערמט
 גיענדערמט דער קאליער פון זיין היים אונ ווערמט
 אפצוקע ויהיה סכנה וסופרש לבדו אונ עד וועמט זיין
 אפגעשיידט אליין בעזונדער עד שלא יתפסק בשעת
 הרשעים שהא חלונות ולשון הרע ביי עד וועמט זיך
 שוין גיט מער בשעפטיגען מיט די רייד פון דיא
 רשעים. עד וועמט שוין גיט לאכין פון חורה אונ
 מצוה אונ וועמט שוין גיט ריידן לשון הרע

נעם לישראל ע"ה) (ח"א) 27 18 29

ועל ענין זה מוזיקר בנדרה ואומר הסתר כנענ הנרעית זכור את אשר עשה ה' אליך למרים בדרך סרי הוא חומר התכוננו מה אירע למרים הכנענה עזרבה כלחיס עסיהם גדולה ממנו עשיתם ונדלחו על דרכים וסכנה בעלמה לחלוני מן המים והוא לא דברם כנענותו אלל עטתם שהסוהו לשאר נביאים והוא לא הקפיד על כל הדרכים הללו ענה' והואים מסה עניו מחד ולעספי' מיד נעכד' כנענת ק"ו לנני חרם הרשעים העשפים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות לסיך רליו למו עושה לבין אורחותיו למרחק משיבתן ומלכדן עממן כדי שלא יתפס אלם כנענת רועים וסבלתם - כנענת עממן לוי וקול כסיל כדור דברים ומחור כך גליו למפר נגנות סלויקים כענין ענה' חלמנה שמה עקר הדונות על דיק עתק ומחור כך יסיה לכן הרגל לדבר כנעני' ולתו דופי כדרכיהם

בשבוט' או כאלה מפי' או מפי הדינים כיצד מפי' אומר הדיני נשבע ברום אלהי ישראל או הדיני נשבע כמי ששמו רחום או כמי ששמו חנון שאינו חייב לזה כלום וכן אם אומר הרי הוא ארור לה' אלהי ישראל או הרי הוא ארור למי ששמו רחום או למי ששמו חנון אם יש לזה אצלו כלום כיצד מפי הדינים משביעין אנו אותך בשם אלהי ישראל

חס דרך יסיה סלניס הכשעס בתחלה מרניו כדברי הכלי עתק ומחור כך יסיה לכן הרגל לדבר כנעני' ולתו דופי כדרכיהם

ועל ענין זה פתיר בחירה אויף די יאף ונאגם חן דיא תורה ואמר אונ משה רבינו האם ג'יאנאס האן דיא כנענע הצרעת ואלקט דיה היטען אין די ריגים פון אנגע צרעת ואלרע קען מיינט ואלקט די היטען גים צו ריידן לשון הרע. עם זאל גים קומען אויף דיר אנגע צרעתו. זכור את אשר גשה ה' אליך למרים כנענת רבינו האם ג'יאנאס צו מרבים פון ריידן ווען. ווייל זיא האט גירעמו לשון הרע אויף איר ברודער משה אזי זיא גינארין מצרע רבי היא אויפ' משה רבינו האם ג'יאנאס צו די יודין התכוננו פה איבע למרים הנביאה איר זאלט אייך פעטראכטוין אונ פארשטיין וואס האט געמאכטאפן צו די נביאה מרבים שבדירה בחייה זיא האט גירעמט לשון הרע אויף איר ברודער שיהיה גיזתה גיזתה בשנים אפילו זיא איז גינען אלסער פון משה מיט יאהרין ונדלחו על דרכיה אונ זיא האט אים געארע-וועט אויף אירע קניה וספניה בעצמה להצילו מן המים אונ זיא האט זיך גישמעקט אין סכנה זיא זאל אים רעקטוין פון וואסר ונוען די מומטעו האט אים אריין געליינט אין עקסטיר אונ געלאזט שווימען אויף רעם וואסער) נחיא לא דברה כנענתו אונ זיא האט גים גירעמט אויף אים שענדליכע הייר אלא מעשה שהיהו לשאר נביאים זיא האט גיאר געהאט

בשבוט' או כאלה ער ונאגם אשבוט' ארער אקללה מפי' או מפי הדינים ער ונאגם דיא שבוט' מיט זיין מויל, ארער דיא דיניגן זאנין דיא שבוט' מיט וייער מויל כיצד מפי' ווי אזוי ונאגם ער די שבוט' מיט זיין מויל אויפ' ער ונאגם הדיני נשבע בשם אלהי ישראל איך שווער בייא רעם נאמען פון רעם נאמט פון דיא יודין או ארער ער ונאגם הדיני נשבע מפי ששמו רחום איך שווער בייא רעם נאמט וואס זיין נאמען איז רחום או ארער ער ונאגם איך שווער מפי ששמו חנון בייא רעם נאמט וואס זיין נאמען איז חנון שאניי חייב לזה גלים אז איך בין רעם מענטש גאר גים שוודיג וואס איז שבוט'הו וכן אויפ' אונ אזוי איך אויב ער ונאגם אקללה הרי הוא ארור לה' אלהי ישראל ער זאל ער פארפלוכת צו רעם נאמט פון דיא יודין או ארער ער ונאגם אזוי רבי היא ארור. מפי ששמו רחום ער זאל זיין פארפלוכת צו רעם וואס זיין נאמען איז רחום או ארער ער ונאגם ער זאל זיין פארפלוכת מפי ששמו חנון צו רעם וואס זיין נאמען איז חנון אם יש לזה אצלי גלים אויב דער מענטש האט עפעס בייא מיד כיצד מפי הדינים וזיא אזוי גיט ארויס דיא שבוט'ה פון רעם מויל פון דיא דיניגים משביעין אנו אותך בשם אלהי ישראל

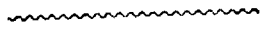
אטעות אונ האט פארנלייבט משה צו אלע אנדערע נביאים והוא לא הקפיד על כל הדברים האלה אונ משהן האפין די אלע רייד גאר גים געהארט שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק והאיש משה עניו קאר דער מענטש משה איז גינען ביי זיך נאנץ גירערונג ואף על פי כן סיד נענשה בצרעת פון רעם-וועגין איז זיא בארד גישטראפט גינארין מיט צרעת-קל וחומר לבני אדם הרשעים הספשים די מענטשין וואס זענען רשעים אונ גארין שמרבים לדבר גדולות ונפלאות וואס ריידין פיר לשלעכטע רייד מיט גרוסקייט אונ מיט וואנדער. זיי וועלן גענוים גישטראפט ווערן פ'ינף ראי' מפי ישראל לבנון אורחותיו דריבער דער מענטש וואס וויל גיין אין גלייבן ווען. בארף ער זעהן להתבהר משיבתו ויפדבר עבדים ער זאל אים דערנויטערן ווען רעם נאמט זיי ויזען אונ ער זאל גים ריידן מיט זיא כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסבלותם דער מענטש זאל גים געלאנגען ווערן אין דיא געז פון דיא רשעים אונ אין וייערע נארעשקייט ויה דוד ושיבת הלצים הרשעים כאם איז דער פירונג פון די רשעים וואס לאכין פון די תורה בתחלה מרבו כדברי הנביא אין אנהייב ריידן זיא גאר אנעלכע רייד וואס זענען נארעשקייט בענו שנאמר ווי עם שמיים אין פסוק וקול כסיל רבוו דברים דיא שמוקע פון רעם גאר קומט מיט פיל רייד ויחמד פד באין לפסר בגנות הצדיקים אונ פון דיא רייד ציהט איין לשמועס אין רעם אנדערין בוי זיא קומען ריידן שענדליכע רייד אויף צדיקים בענו שנאמר ווי עם שמיים אין פסוק האמנה שפתי שקר תדוברות על צדיק עתק זאלין פארשמוקט ווערן די לעפעצין וואס ריידן פאלש-קייט וואס ריידן אויף רעם צדיק שטארקע רייד ויחמד פד ציהת לכן הרגל לדבר כנעני' ולתו דופי כדרכיהם אונ פון די רייד וואס זיי ריידן אויף די צדיקים וועלן זיי זיך גענויגען צו ריידן אויף די נביאים

כפינו שנה' ויהי מלפניו כמלפני דברים וכו' ונתחמתי
 ככחיו וחמור כד כלים לדבר כללים וספריו כעיקר כפינו שנה'
 וחסרו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' ולפניהם וסרי סוף
 אומר שח בשמים פיהם ולפניהם תהיה כללך פני גרם כסה לשיח
 בשמים פיהם לשונם כמלפני כללך וו היה שיחת הרשעים
 עשורתם לכן ישיבת קרנות . וישיבת כתי כמכיות אל עמי הולך .
 אלף דכתי חורם והכמה וליפני הקדיש סוף על ידן ומזכר אותן כה שנה' או לזכרו יראה ה' אים אל רעמו ויקחם ה' ויחמם ויכסם
 כספר וזקן לפניו לירחי ה' ולחמסי כמו :

או במו ששמו חנוך שאין לזה בידן כלום והוא עובת
 אמן או שיאמרו הרי פלוני בן פלוני יורד לה' אלוד
 ישראל או במו ששמו חנוך אם יש לפלוני אצלו סמון
 ולא יורה לו והוא עובת אמן ;
 וישיבת כתי משתאות עם שתי סכר . אבל שיחת כמרי ישראל חיה
 אלף דכתי חורם והכמה וליפני הקדיש סוף על ידן ומזכר אותן כה שנה' או לזכרו יראה ה' אים אל רעמו ויקחם ה' ויחמם ויכסם
 כספר וזקן לפניו לירחי ה' ולחמסי כמו :

אזן ועליו געגון אאונגלוויבונג אין ויערע בייד
 געגון שאממר ווי עם שטייט אין פסוק ויהי מלפניו
 גמלאכי איהים וימי האבין פארשעקט דיא מלאכים
 ודי שלוחים פון נאם וזוים דכריי אונ ויי האבין
 פארשעקט די בייד פון נאם וכפפתים גביאית אונ
 האבין פארקריקט דיא בייד פון די גביאים ופחד
 גב אים לזכר גביאים אונ פון די בייד וואס ויי האבין
 גירעט אויף די גביאים נענען ניי געקומען ביידן
 אויף נאם ופחדו געביר אונ ועליו לייקענען אין
 דעם עיקר פון די נאמליקייט . ויי ועליו זאגן
 עם איו גאר גיטא אאנאם אויף דער ועלמ געגון
 שאממר ווי עם שטייט אין פסוק ויחמם גבי ישראל
 דברים אשר לא על ה' אלהים די וידיו האבין אויב-
 געפראכט אויף נאם אזעלכע זאכין וואס נענען
 גיט ריקטיג ויהי הוא אומר לך הקלף האם גיטאנאם
 שחת בשמים פיהם ולפניהם תהיה כללך ויי האבין גיטאנאם
 ויער מויל אין היקסל אונ ויער צונג גיטם אויף
 די גרד מי גרם להם לשיח בשמים פיהם ויער האם ויי
 געבריינגט צו די געבריה אז וימי זאלין פאקן ויער מויל אין היקסל . ויי זאלין ביידן אויף נאם לשונם
 שהולכת תהיה ברוח דאם האם גיטאנאם ויער צונג אין פריער גענאנגען אויף די גרד . פריער
 האבין ויי גירעט אויף די מענטשין וואס נענען אויף די גרד . אויף די צדיקים , אויף די גביאים .
 ביו ויי נענען געקומען ביידן אויף נאם וי היא שיחת הרשעים דאם נענען די בייד פון די רשעים .
 שנתפת יתן וישיבת קרנות ווייל ויי נענען גיטעסין אין די נאסין וישיבת גבי קנסיות של עפי הארץ אונ ווייל
 וימי נענען גיטעסין אין די פארזאמלונג פון דיא עמי הארצים וישיבת גבי משתאות עם שתי סכר אונ
 ווייל ויי נענען גיטעסין אין די היינער צו זאקען מיט דיא מענטשין וואס מרינקען וויין . דריבער
 נענען וימי נענען צו אזעלכע בייד אבלי שיחת גשיר . ישראל אינו אלא דבריו מורה וחכמה אבוער דיא
 בייד פון די פרויע וידן איו נאר אין תורה אונ אין חכמה ויפירך תהיה גריד הוא עזר על ידן דריבער
 העלפט ויי נאם ויפנה איתם אונ ער איו וימי מנקה צו תורה אונ חכמה שאממר ווי עם שטייב
 אין פסוק אז ויבדו יהי ה' אים אזי ושהו באמאלם האבין גירעט די מענטשין וואס האבין מורה פאר
 נאם איינער צום איינערין בחשב ה' וישמע נאם האם פארנומען ויערע בייד אונ ער האם גיהערט
 דבקת ספר ובריו לפני אונ ויערע בייד נענען פארשריבען גיווארין אין אבנה פאר נאמו . ויי זאלין
 געבריינגט ווערין גירא ה' ויחמם שמו צו דיא מענטשין וואס האבין מורה פאר נאמו אונ וואס
 ביי ויי איו מיער דער נאמען פון נאם :

די וייניגים זאגן צו דעם מענטש מיר באשווערין
 דף מיט דעם נאמען פון דעם נאם פון די וידן
 או אדער די וייניגים זאגן צו אים מיר באשווערין
 דף גבי ששמו חנוך ביי דעם נאם וואס ויין נאמען
 איו חנוך שאין ליה בידך כלום אז דער מענטש האם
 בייא דיר גאר גיט והוא ענה אמן אונ ער ענפערט
 אמן נאם איו אשבעתה או אדערי וימי זאגן
 אקללה שאמרו וימי זאלין זאגן ויי פלוני בן פלוני
 יענער דער זקן פון יענעם ודי וייניגים ביידן
 ארויס ויין נאמען אונ דעם נאמען פון ויין פאטער
 ארוי לה אלו ישראל וימי זאלין זאגן ויי פלוני בן פלוני
 נאם פון דיא וידן או אדער דיא וייניגים זאלן
 זאגן ער זאל ויין פארפלוכט מי ששמו חנוך צו
 דעם נאם וואס ויין נאמען איו חנוך אם יש פלוני
 אצלו סמון ולא יורה לו אויב יענער מענטש האם ביי
 אים נעלמ אונ ער נעמם גיט מודה ויין צו אים
 והוא ענה אמן אונ ער ענפערט אמן :

להמשך מתת דיא יהוה נפש י יה יהוה יהוה . ויה יוד הא ואו הא . נשמה יהוה תית יחיה ה דמלו יה ה א
שם בן שבועיה בניקוד חולם :

טו ויקמו משם האנשים וישקפו על
פני סדם ואברהם הלך עמם
לשלחם : ויהוה אמר המכסה אני
מאברהם אשר אני עשה :

טו ויקמו מתמן גובריא
ואסתביואו על אפי סדום
ואברהם אייר עמהון
לאלוואיהון : ו י ויי אמר
המכסי אנא מאברהם די
תולדות אהרן
היוך עסס . פיעלע טו . וי' אהר . וימל' נה :

בעל המורים

(טו) על פני סדום ס"ח מול שטיוור מיל הלך עמהם לשלח דשיור
יהוה מיל : הולך עמם לשלחם וי' . נלמד שהשכינה מלווה ללויקים :

זכנ אברהם עודנו עומד לפני ה' . פסוקים אלו מדרכי שלישי :
להפוך את סדום ואני יודע שבניו ישמרו דרך ה' ויזכו להביא את אשר דבר לאברהם לתת
רש"י

(טז) וישקיפו . כל השקפה שמקרא לרעה חזן
מהשקופה ממעון קדש (דברים כ) גדול כח ממות
עניים שהוכן מדת הרגונ לרחמים : לשלחם . ללוחם
ק כסבור אורחים ר הם : (יז) המכסה אני . בתמייה :
אשר אני עושה . כסודם לא יפה לי לעשות דבר זה
עלה מדעתו אני נתתי לו את התורה והאמת וחסמה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יז) המכסה אני וגו' ואברהם היו יריה . אמר אילו לא היה
תמיד להלירי בנים לא יהיה כגלה לו משפט סדום כי
לארס שכותב בלא בנים שיצוה אותן לשמור דרך ה' ולקבל
שכר מה לו לגלות משפטים . אבל אברהם היו יריה וגו' כי
ידעתיו וגו' . ולפי שהיה לגוי גדול אגלה לו דין של סדום
כי יודע אני בו כי למען דין שאעשה ברשעים הללו יצוה
את בניו לשמור דרך ה' ולעשות צדקה ומשפט למען הביא
די' וגו' . ויזכו לירש את הארץ . שאם לא יהיו שומרים
משפט וצדקה לא יזכו לזה :

כי המלאכים סוללים לסדום לעשות גילוחים כאשר יזיחים לעשות .
לא נמרו עוד המלאכים מאברהם . רק ויעט מסס האנשים

פירוש לתורת אלהים

(טז) ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדום . הקושית
רצו כפסוקים אלט . אבל פסע הפעין הוא . אמר כסודס
והבשורס הוכר רלו המלאכים ללכת בדרך שוללים לסדום :
אכל כמרוו שאלרסס הולך עמם לשלחם . ללוחס . שקפיו על
פני סדום אכל לא פנו ללכת בדרך השולכת לסדום כיוי שלא יבין
אברהם ששוללים לסדום . כי אז יחקור מסס על מה הם שוללים
עמם [כי ידע אברהם שלוק בן אחיו יושב כסדום אולי יג לסס
לזה דבר אלו] . וכאשר ראה ה' שממדת אברהם המלאכים
שמתהים בדרך וזיני שוללים מטר לסדום . ע"כ אמר ה' המכסה
אני מאברהם אשר אני עושה אגלה לו כל פעין סדום ואגלה לו
ואחרי הודיע אלטים את אברהם עיני גליוותס המלאכים לסדום
ויבט סמוחם . אכל אברהם ערטו עומד לפני ה' להחלל :

פירוש לשלחם : ויהוה אמר המכסה אני
אשר אני עשה ויירא איה וייל שיהעין עם
איו גיט שייין איה ואל דאם שיהעין אן זיין וייקען .
[רש"י שרייבט גאט האט אזוי גי'אגט איה האב
איים גי'עקעין דאם לאנד אונ די פי'נף ש'קעמ וואס
איה וייר איבער קערין וע'נען איה פון דעם לאנד
גי'הערין וייר דאך צו אים וייר שיקט זיך אז איה
הי'שר
קענטשין ציהען פון די נייטיג . דביי קענטשין ו'אייין אים
ציהען אין די נייט אונ דביי קענטשין ו'אייין אים ציהען אין
א'נערעע נייט . ביי ער וועט ש'פארדיין אונ ווען די
קענטשין וועלן שרייבן זאך קען צו זיי זאגין אזוי ווערט
גי'טאקו וז ערער קענטש וואס קומט אין אונזער לאנד .
די'ך דעם וועלן שיוין גיין פ'רעמדע קענטשין קווען און
אונזער לאנד . אז זיי וועלן הערין וואס מיר מו'קען מיט די
פ'רעמדע קענטשין . אז א'ארעטס מאן א'נערעדיער פ'עקט
א'פאר א קופען אין סדום פ'עקט מען אים ג'עפין זאך אונ
ו'צ'בער נאר מען האט אויפ'געדיפן אין א'לע ג'אסין מען
זאך אים קיין עסין פ'ארקויפן פ'עקט ער ש'טארדיין פון
ה'נ'קער . זא'נערעס פ'ע'ענין קווען די קענטשין פון סדום
יעדעו

ספר
געהייסן זכנן . דער שופט פון ג'בוים האט געהייסן קען .
א'ליעזר דער ג'נעקט פון אברהם האט גערופן זיערע קענטען
שקרא . ש'קרא . פ'נן . מ'ליל דין . די שופטים האבין
געהייסן זיערע קענטשין ויי זאלן שפעלין געטיין אין די
ג'אסין פון ש'טאט . אז א'פ'רעמדער וועט קומען זעכטיגען
אין ז'ש'טאט זאל מען אים לייגן אויף א'בעט . אונ דביי
קענטשין זאלן שטיין ביי דעם בעט צו קאפין אונ דביי
קענטשין זאלן שטיין צו פאסין . אזויב דער קענטש וועט
זיין ק'ר'צער ויי די בעט . זאלן אים די זעקס קענטשין
ציהען . דביי זאלן אים ציהען ביי דעם קאפ דביי זאלן אים
ציהען ביי די פיס . ביי ער וועט ש'טארדיין . אונ אזויב דער
קענטש וועט זיין זיי'גער פון די בעט זאלן אים די זעקס
(תק לישראל עלט)
(ח"א)

וְאִבְרָהָם הָיוּ יְהוּדָה לְגוֹי גָדוֹל
 וְעַצוֹם וְנִבְרָכְוּבוּ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ׃
 יֵשׁ כִּי יִדְעֵתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצוּה אֶת־
 בְּנָיו וְאֶת־בָּיִתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ
 דְרָךְ יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט

אֵינָא עֲבָדוּ׃ יֵי וְאִבְרָהָם
 מִדְּוֵי יְדֵי דְעַם סְנִי וְחִקְוֵי
 וְיִחְבְּרוּן כְּדִלְיָה פֿל
 עֲמִי אֲרֵנָא׃ יֵי אֲרִי גְדִי
 קְדָמִי כְּדִיל דִּי יִפְקֵד יֵי
 בְּגוֹדֵי יֵי אֲנֵשׁ בִּיתָה
 פְּתוּרָה יִמְרוּן אֲזִיחִין
 דְמִלְּפָן קְדָם יֵי לְמַעַבְד

ה'יא וְאִבְרָהָם הָיוּ יְהוּדָה לְגוֹי גָדוֹל וְעַצוֹם וְנִבְרָכְוּבוּ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ׃ יֵשׁ כִּי יִדְעֵתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצוּה אֶת־ בְּנָיו וְאֶת־בָּיִתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָךְ יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט

רשבים
 להם את ארץ כנען ואלו העיירות מנחלת בניו הם
 בוכתיב בגבול בני כנען ב' נח ויהי גבול הכנעני
 מצידון באבה גדרה עד עזה באבה סרובה ועמורה אדרסה
 וצביים עד לשע. ואין אחרוב קרקע שלו וקרקע בניו

שפתי חכמים
 כסס מים נרחון וייל כי מ'י הכסוה והרפואה ה'א שברכש
 דבר ססס מלכיים לבן קלמר כסור ססס תורחיים וכו'. ה'רא'ס׃
 של דלי לה מ'י אלה טעם רשון כד' ה'א מה עימלה סוה עלו
 ומה עלה ימלה לה יסיה עלו ולכך מ'י קרלחי חומו וכו' ואלו אמר
 אה הטעם לבן ה'א מה סוהו בלרלו סוה עלו אלה ה'ארכסע

הארץ: (יט) כי ידעתיו. לשון חיבה כמו (רות 3)
 ולדעך כסס. ולאמס טיקר לשון כולם אינו אלא לשון
 ולמה ידעתיו למען אשר יטוה לפי שהוא מלנה את בניו
 ש'טח את בניו וגו' אין למען נוטל על השלשן: יצוה. לשון
 פירוש לתורה אלהים

אל פארלעקדן דיא קינדער און זאל גיט מוריע
 זיין דעם פאטערזגוט: יאָהֶם אונ אַבְרָהָם הָיוּ יְהוּדָה
 עַד נִוְעַם זַיִן גְּדוֹל צו אַנְרוֹיִם פֿאַלק פֿלוֹמר וְעַל
 אַיִךְ דַּעַן פֿון אַיִם די זאָה פֿאַרהוֹלִיִן עַד אִיז דאָך
 גִּילִיבִים פֿאַר מִיר עַד זאָר זַיִן צו אַנְרוֹיִם פֿאַלק

ספר הישר
 יעדער האט אפגענומען זיין גאנצן און זילבער וואס ער
 האט אים גיבען, ווי האבן פון אים אראפגעצויגן זיינע
 גלידער, און ווער פון זיי עס איז גיווען שטארקער האט
 זיי געגעבן, נאכדעם פלעגען ווי אים ארויס טראגן זאקעס
 אין דער מידע, און האבן אים געקאמפן אונטער אביהם,
 אסאך האט שרקה געליקט איר געקעט זאלענער אין פרום
 צו איר ברודער לויט וערן וואס ער מאכט, ווי אלעזער איז
 געקומען אין פרומ האט, ער גישראקט ווי איבער פון פרום
 האט אראפגענומען אלע קליידער פון אפגעקויפן ארעם
 פון און איז אנוועק געגאנגען מיט זיין, דער ארעם מאן
 זאגט געשרייען און גיבעטן ביי אלעזער ער זאל אים
 העלפן אפגעקויפן די גלידער פון דעם קעניש, האט
 אלעזער געזאגט דעם קעניש פון פרום און האט אים

גינקעטן געזאגט האט מיר גיט דער בערלינער מחותן אז גיט גיט
 נעם געבן יח זיין פאכשער פינג מויזענד ריבל, האט דער גביר גיזאגט צום שרדן פון וואנען קעגן איר דאס איימען אז ער
 נעם געבן זיין פאכשער פינג מויזענד ריבל, האט דער שרדן גיזאגט ווייל איר האב זייענען אז ער האט הנהגה געמאכט ניין
 שותפים פאכשער האט ער איר גיבען זויני מויזענד ריבל גבן, וועט ער דאך איר אונטערן פאכשער געמיסן געבן פינג
 מויזענד ריבל, הקדוש ברך ווא האט אויך אברקס גליטן אויך אזוי געזאגט איר, זייס אז אברקס וועט אונטען זייען געמיסן
 זי זאלן סתהן דרקה און שלשם, ווייל איר זעה אז ער לעריקס צו פערמעדע מעקשנין זי זאלן סתהן דרקה און שלשם וועט ער
 דאך זיינע קינדער געמיסן געבן זיא זאלן סתהן דרקה און שלשם׃
 (זק לישאל ע"ג)

בעל המורים
 (יט) וְאִבְרָהָם הָיוּ יְהוּדָה לְגוֹי גָדוֹל וְעַצוֹם וְנִבְרָכְוּבוּ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ׃ יֵשׁ כִּי יִדְעֵתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצוּה אֶת־ בְּנָיו וְאֶת־בָּיִתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָךְ יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט

רש"י
 סדומה ועמורה וגו'. קרלחי חומו אברסה ש' אכ' הסון
 גוים ואמטור את הכניס ויהא ארודיע לזכ סהוה ארובי׃
 (יח) וְאִבְרָהָם הָיוּ יְהוּדָה לְגוֹי גָדוֹל וְעַצוֹם וְנִבְרָכְוּבוּ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ׃ יֵשׁ כִּי יִדְעֵתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצוּה אֶת־ בְּנָיו וְאֶת־בָּיִתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָךְ יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט

משלי חכמים
 (יט) כִּי יִדְעֵתוּ וכו'. האם זאגט איר ווייס אז אברכה וועט
 געשיפען זיינע קינדער זי זאלן סתהן דרקה און שלשם
 איז דאך אפשיא האט זאגט דאך גיט אויך אפשיפען וואס ער
 וועט זיין אצוריק אדער ארשע, דער הירוח איז רבמשל אשדכן
 איז אפארקל זאקעס צו אקביר און האט גיזאגט צו אים איר
 האב פאר איינער ווען אשדדק פון ד' סאקשער פון דעם גביר
 וואס וואהנט אין ברלין, דער שרדן פאכשער וועט גביר ווי פיל
 גיט איר גבן איינער ווען, האט אים געבן גביר גיזאגט איר גיב
 פינג מויזענד ריבל, פאכשער דער גביר דעם שרדן און דער
 כרויפן פון ברלין ווי פיל וועט געבן גבן זיין פאכשער, זאגט
 דער שרדן ער וועט געמיסן אויך געבן פינג מויזענד ריבל,
 זאגט דער גביר צום שרדן איר האט שוין גיזאגט מיט דעם
 בערלינער מחותן ער האט אייך שוין גיזאגט געמיסן אז ער וועט
 פינג מויזענד ריבל גבן זיין פאכשער, האט דער שרדן

לכבוד
 16
 27
 (ח"א)

למען תביא יהוה על־אברהם את אשר־דבר עליו : כ ויאמר יהוה ועקת סדם ועמרה כי־גדלה רבה

אברהם ודינא דידי דיימי
על אברהם ית די
ליל עלוהי : כ ויאמר יי
קבית סדום ועמרה ארי
הולדות אהרן
ייאמר יי : ית סס סמורין קט :

בעל המורים
פיה טורס אפד יתס כנימי חורס וכנימי : כ) כי רסס
כנימי כחקא ריכס :

רש"י

יחזק : למען הביא. כך הוא מזהו לבניו שמרו דרך
ה' כדי שיבא ה' על אברהם וכו' על בית אברהם לא
נאמר אלא על אברהם למען כל המעשים כן לזכור
כלאר איש מת : (כ) ויאמר ה'. אל אברהם עשה כלאר

פירוש לתורת אלהים

וייאת ושמרי דבר ה' הימס גאמס ווען לכנז פון ווענין
רעס הביא יי על אברהם את אשר דבר עליו גאמס זאל
כרענגען אויף אברהם וואס ער האט גירעט פון

פרקי דרבי אליעזר

(כ) ויאמר ה' ועקת סדום ועמרה כי רבה גויה. הקב"ה האם
ניאם ס איה ויל סאחן אגריפס זאך אויף רעד
ועקס וזל איה זאך וזאכען ויל איה האב אים ליב.
כני חננא זאמס רביי ללאבס זענען געקומען סיס הקב"ה צו
אברהם אבינו. איינער האט אים געזאגט אז שרה וועט זיכארין
אוהרן. אונ איינער האט אים גיזאגט וואס גאט וויל סאחן
סוס סדום אונ עמורה. ער זאל רינגען ווייטן סיר אז איינער וויל
זאגן צו זיין חבר זענעלע זאכן וואס אים וועט גיס גיפענין.
זאל ער אים פריער זאגן זענעלע זאכן וואס אים וועט יא
גיפעלען. אברעמס קען ער אים שוין זאגן אזילו זענעלע זאכן
וואס אים וועט גיס גיפעלען. רייכער האט הקב"ה געהייסן
רעס בלאך ער זאל פריער זאגן צו אברהם די בשורה אז שרה
וועט האבן אוהרן זאכענס זאל סען זאגן צו אברהם וואס עס
וועט זיין סיס סדום. אברהם האט אנהייבליכן קעסין ביי
הקב"ה ווענין לום. ער זאל רינגעסן ווענין סוס סדום. רבי
זעירא זאגט די סענעטשין פון סדום זענען גינען די רייכקעסע
פון רעד וועלס. די פללערע זיינער זענען גינען גרעס אונ פאסטע.

בלען וואס סען דורף אויף רעד וועלס איז גינען אין סדום. ווען איינער האט געקויפט אביסל
ער פרוקטין איז גינען נאלד צווישען די פריקטין. זילבער איז גינען אונ סדום. בריליאנטן אונ פערל איז גינען אונ סדום.
דרבער האבן זיי גיס געזאמט זייער פארזיכערונג אויף גאט. זיאי האבן זיך גאר פארזיכערט אויף זייער רייכקייט. רבי
יהושע בן כרחה זאגט זיי האבן גיס גינעוואלט געבן פון זייער ברויט צו אפרעמין גיס צו אפרעמס גיס צו ארייבן.
זיי פלעגט אפהאקן די אוקצייטע פירות פון די פאשין בימער די פיגיל זאגן ווי גיס פארנינגען די פיגיל
גיס געזענט עסין די פירות. האבן זיי גיס פארנינגען די פיגיל זאגן ווי גיס פארנינגען די פיגיל
האבן געמאכט רייניג. אז אפרעמער קענטש און געקעסען אין סדום פלעגן זיי אים בריינגען צו זייערע רייניג און דיא
רדיניג האבן געפאקט סען זאל ביי אים צו געקעסן און געלס און
פאסטע. אונ די סענעטשין פון סדום פלעגן זייען. ואס אים אלס
און האבן גיס געזענט צו אפרעמס פון אזילו אפשטקל ברויט. רבי יהודה זאגט די סענעטשין פון סדום האבן אויסקערט

משלי החכמים

(כ) ועקת סדום ועמרה כי רבה גויה. למשל אפלטון וואס
לערוס אין חרר מיט סעלעקע קינדער זענען רא
פאנדעקע קינדער זענען געוואהנט רעד רבי זאל זיי שלאגן.
זען רעד רבי שלאגט זיי ווייזען זיי גיס אונ שרייבן גיס. ווייל
זיי זענען שוין געוואהנט מיט רעס אפלטון. אברעמע קינדער
זענען רא וואס רעד רבי זאגט זיי גיס. אז עס זאל אפאלד
פרישין רעד רבי האט אים פאר אונזערעס מיט רעס קאנזאשק
רייפס ער שוין אונ שרייב. אפאלד איז אריין געקומען צוויי

וְהִטְאֵתֶם כִּי כְבֹדָה מְאֹד: כִּי אֶרְדָּה בָּא וְאֶרְאֶה הַכְּצֻעַקְתָּה הַבְּאֵה

סניצת וחובתהון ארי
הקיפת לחדאי: כא אתגרי
פען ואדון הפקבדתהון
בעלת לקדמי עבדו

רשי

שפתי חכמים

כרכים הללו אינם סגן לכך כדן לפני הטעמים: מהכחיל:
ת לאו למחיה דמלתה ותרעה חסיון לה אלל מלשון וירעה
כחדס קודר מכסלו ללכת ולרעות ולתקור כעבר דלתיכ מלי ר"ח
הרדה לכוף מעמיס: קלי כרואה ולומר ד"ל הרדה נא ועוד
גאל סיה לו לפרט למד על הדיוטס על מלת הרדה נא אלל על
וסא עדין לא קן רוחם אלל סירדה יהיה לרעות אלס עשו טעכיה לך מניה ד"ל ופי ד"ל קסה ס"ל לומר פרסה נל

יכמתן: (כא) ארדה נא. למד לדייוטס טלה יססן
דיני נפשות אלל כרואה ת הכל כמו וספרטה כפרטה
הפלנה. ד"ל ארדה נא לכוף מעמיס: מהכצוקתה.
דיני נפשות אלל כרואה וכה מלת הרדה נא אלל על
וסא עדין לא קן רוחם אלל סירדה יהיה לרעות אלס עשו טעכיה לך מניה ד"ל ופי ד"ל קסה ס"ל לומר פרסה נל

פירוש לתורה אלהים

פסקענין דיני נפשות נאר אז ויני זעהו ריכסיג
דיא ואן און קלערין גימ נאך. אדעו אזוי איז דער
פושט פון ארדה נא איה ועל קלערין צו דעם סוף
פון וייערע מעשים) הפצקתה אויב אזוי וויא איר
גישריי פון דעם מיידעלן וואס ויני האבין איר
אמיתה משונה אן גיטועלן פאר דעם וואס

עם איז גינארין וייער פיל וחסתאס און וייער וינד
כי כבדה מאד איז וייער שווער: (כא) ארדה נא איה
ועל אראפגינדערין וראיה און איה ועל זעהן,
(רשי שרייבט נאם האט גימ באראקפס זעהן
ווארום ער ווייסט אלץ נאר נאם האט דאס
גיטועלן קדי צו לערנען די דיניגים ויי נאלין גימ

ספר הישר

ויער עס וועט קענס געבן צו ארעם כאן אמיל אשפוקל
בריים, נאל קען אים פארברענען אין פייער, פלפסיה דיא
פאקטער פון לוס וואס זעהנען געהאט טיט איינעם פון דיא
ברעכעט מענטשן פון סדום, אפארל האט זיא גייען דיך
איר פונקטער ווי ארעם כאן זעסט אין נאם, וואס זיא געזאגט
גרויס גער זיא האט אים גינאלט פועס געבן ווי וואס אבגר
סורא געהאט פאר די מענטשן פון סדום, וואס האט זיא
גיפארן, ווען זיא קלענט גיין זעפן וואסער האט זיא אריין
געלייגט אין קרוב פון אלע מינים שפיין וואס זיא האט געהאט
אין שטוב און זיא קלענט גיין געבן דעם ארעם כאן און פלעגט
אים אונטן געבן די שפיין, אפארל האבין דיא מענטשן פון
סדום גינאגט וייער צום אונזערין פון וואנען לעבט דער ארעם
פארן, געוויס גיט אים איינער אין דערשפייל צו קען, ביי זיא
האבין גייען די צו פאקטער פון לוס גיט אים קען, האט מען
איר געפירט צו פארברענען, די פאקטער פון לוס האט גינאגט
צו הקב"ה טוח סיינ מספם פון די מענטשן פון גרום, און ווען

האט אלעווער אים גיט גינאלט בפארלוי, דער מענטש
האט אבגר גיט גינאלט אפלאוין אלעווער און אלעווער
האט געזאגט גיין מיט אים צום שופט, ווי האבין דערצייגט
דעם שופט וויאערע פענות און דער שופט האט געפסקט
אלעווער סוף בפארלוי, ווי אלעווער האט גייערען דעם
מישפט, האט ער געזאגט אשפין און האט אים גינארפין
דעם שופט אין שפערין אז ארום גענאנגען פיל ברום פון
זיין שפערין, האט אלעווער גינאגט צום שופט אידם בפארל
די מיי פאר דעם ברום ועל איה בפארלוי דעם מענטש,
אדער בפארלוי די דעם מענטש, און אלעווער איז אונזעק
גענאנגען, ווי די פיר מלכים האבין געהאלטן מלחמה
מיט די מלכים פון סדום און ווי האבין געפאנגען לוס מיט
זיין פארקמען און אבריהם האט געהאלטן מלחמה מיט
די פיר מלכים און האט פון ווי צוריק אונזעק געפונען לוס
מיט זיין פארקמען, דאקאליס האט דאס ווייב פון לוס

קיין האט איר פארברענט איז איר געשטיי ארום גענאנגען צו נאם האט גיט גינאגט אויב די מענטשן פון סדום האבין פארן
אזוי גיפארן ווי איר שרייען איז, ועל איה ווי פארלענדן, שלמה הרבך האט גינאגט הרבך איר חכמים חזקים, ווער עס
גיט מיט חכמים וועט קליג וערין, דאס איז גליק ווי איינער גיט אריין אין אבריהם וואס האט דארם ווערס פארקייטם בשמים,
גיט ווי דער מענטש וואס גיט מיט בשמים נאר גיט גענומען מיט זיך פון דעםפונען האט ער אין זיך איינגעזאפט אונטערן ריט,
זיין אז דער מענטש וואס איז אבגר מיט בשמים צוריק סוף בשמים געמען פון וייער פרוקמיס און פון וייער גושע פששים, ורוחק כריס
אנארבראנעט, אפילו ער האט פון דער גארברענט נאר גיט גענומען מיט זיך פון דעםפונען האט ער אין זיך איינגעזאפט
דעם שלעכטן ריט, אזוי איז דער מענטש וואס גיט מיט רשעים ער איז פון דעםפונען האט ער אין זיך איינגעזאפט
זיא גיט מיט חכמים וועט קליג וערין, דאס מינים מען לוס, ווייל ער איז גענאנגען מיט אבריהם האט ער זיך אונטערווען פון
זיינע מעשים אזוי ווי אבריהם פלעגט אריין געזען צו זיך אין שטוב פרעמדע מענטשן און האט זי געזען עסי און פרינגעקט
פלעגט לוס איה אזוי פארן און ווי לוס איז געקומען אין סדום און ער האט גייערען די מענטשן פון סדום האבין אים פרינגעקט
ווער עס וועט געבן קען צו אפגעדין מענטש ואל קען אים פארברענען, האט ער מורא געהאט צו געבן קען צו פרעמדע
מענטשן גיטא סאג נאר בייא נאכט האט ער געזען קען צו פרעמדע מענטשן, דריבער זענען די מלכים געקומען אין סדום
אנתייב נאכט ווייל צו האבין געוואקס אז ווי דארפן זיין ביי לוס און לוס נעמט גיט אריין פרעמדע מענטשן צו זיך אין שטוב ביי
סאג נאר ביי נאכט, וויא לוס האט דער זעהן די מלכים און ער קען געשיינען ווי זענען מענטשן איז ער גיפארן ווי אפגעדין

קיין האט איר פארברענט איז איר געשטיי ארום גענאנגען צו נאם האט גיט גינאגט אויב די מענטשן פון סדום האבין פארן
אזוי גיפארן ווי איר שרייען איז, ועל איה ווי פארלענדן, שלמה הרבך האט גינאגט הרבך איר חכמים חזקים, ווער עס
גיט מיט חכמים וועט קליג וערין, דאס איז גליק ווי איינער גיט אריין אין אבריהם וואס האט דארם ווערס פארקייטם בשמים,
גיט ווי דער מענטש וואס גיט מיט בשמים נאר גיט גענומען מיט זיך פון דעםפונען האט ער אין זיך איינגעזאפט אונטערן ריט,
זיין אז דער מענטש וואס איז אבגר מיט בשמים צוריק סוף בשמים געמען פון וייער פרוקמיס און פון וייער גושע פששים, ורוחק כריס
אנארבראנעט, אפילו ער האט פון דער גארברענט נאר גיט גענומען מיט זיך פון דעםפונען האט ער אין זיך איינגעזאפט
דעם שלעכטן ריט, אזוי איז דער מענטש וואס גיט מיט רשעים ער איז פון דעםפונען האט ער אין זיך איינגעזאפט
זיא גיט מיט חכמים וועט קליג וערין, דאס מינים מען לוס, ווייל ער איז גענאנגען מיט אבריהם האט ער זיך אונטערווען פון
זיינע מעשים אזוי ווי אבריהם פלעגט אריין געזען צו זיך אין שטוב פרעמדע מענטשן און האט זי געזען עסי און פרינגעקט
פלעגט לוס איה אזוי פארן און ווי לוס איז געקומען אין סדום און ער האט גייערען די מענטשן פון סדום האבין אים פרינגעקט
ווער עס וועט געבן קען צו אפגעדין מענטש ואל קען אים פארברענען, האט ער מורא געהאט צו געבן קען צו פרעמדע
מענטשן גיטא סאג נאר בייא נאכט האט ער געזען קען צו פרעמדע מענטשן, דריבער זענען די מלכים געקומען אין סדום
אנתייב נאכט ווייל צו האבין געוואקס אז ווי דארפן זיין ביי לוס און לוס נעמט גיט אריין פרעמדע מענטשן צו זיך אין שטוב ביי
סאג נאר ביי נאכט, וויא לוס האט דער זעהן די מלכים און ער קען געשיינען ווי זענען מענטשן איז ער גיפארן ווי אפגעדין

משלי חכמים

קען שיינ גיט איםפאלטן, דאס זעלבדיגע האט נאם גינאגט
אויף סדום, און סדום איז אלע מאהל גינען געשיינען וויינט
האט דער גענהקט ביי ויין חכר, מארינן האט זיין וחקר גענהקט
28

וינאל איז געוואקס דער רבי ואל אים שלאגן און ער וויינט
גיטאל אין דער שפיל, און אז ער וויינט און שרייט אזוי
שטיקע געשייט האט דער מלך גוט געשלאגן, אז ער
28 (חיא)

אָרְי עֲשׂוּן פְּלֵה וְאַס־לָא אֲדַעָה :

עֲשִׂיךְ עֲשׂוּן נִסְרִיָּא
אֵם לָא תִיבּוּן וְאֵם
תִּיבּוּן לָא אֲתַפְרְעֵ :

רשבים

ואנשי סודם רעים וחמאים : (כא) עשו כלה. פסיק יש בנתיים להפריד את הדבר כלומר א"כ עשו מעשה אותם כלה.

שפתי חכמים

רש"י

וארס לך לרדך גם לעמם רשון. מהרש"ל : לא רשע למחך דסיי לו לכתוב הבלעטת כמו שכתוב לפניו והטעם ולמה כתוב לשון נקמה אללו וכי' : ב דלתיכ מלי עשו טא ככר תיכ והטעם וסי עמי אותם בדבש והדבורים נשכו אותם עד שמתם ומליל דרישם סיחם יל מוירכט שום על דבר אשר לא עסקם בעיר בני ישראל ממחורבם פשוט לעמם רשון קסא ומי חילק סייקא קמי קב"ש שלם עשו מעשה כסם ללם לכן פ"י עסקת ריבנו וכי' ט"ס פול כדכריס שזמורם ששלל כדון סינוס ורש"י ספרנו : לנין ארסס מה אעשה וכי' אלל המעשה סיס ידוע וגלוי לפני. מהרש"ל :

אל א מדינה : הבאה אלי עשו. וכן עומדים במדרס ב כלה חני עושה כהם. ואם לא יעמדו במרדן אדעם מה אעשה להפרע מהן כיסורין ולא אכלה אותן. וכיוצא ו מליט במקום אחר (שמות לג) ועתה הורד עדיך ממליך ורשעה מה אעשה לך. ולסיכך ים הססק נקודת פסיק בין עשו ולכלה כדי להפריד תיבה מחברתה. מרומתו דרשו הבלעטתה עקת ריבה אחת שהרנוה עתה משונה ג על שנתנה מזון לעמי כמפורס בחלק :

פירוש לתורת אלהים

יא האם שייך ארום סאן עסין גינעבין
הבאה עלי ואם איז גיקוקען צו מיר עשו
האבין וייא גיטהען און וייא טוהען גיין
השובה גנה ועל איה וייא פארלעגנין ואם

פרקי דרבי איעזר

את האם די גינעבין וי יאלין אביין גיין צו אים געבטינען את די האם וי ארין גענישען צו זיך אין שטוב. דערטיל האם פאקני גינען וי לים פירט ארין צו זיך צוויי קנעקע קענעשין האם ער נישט גינאם פאר זיין פאטער און סייער אין פאליקע קעטין האבין זיך פארזאמלט אלע קענעשין פון סרום ארום די שטוב פון לום. און וי האבין גינאקט לום ואל וי ארין געבין די צוויי קענעשין (פלאגים) און מיר ועלין סאקן סיס וי וי מיר סרוהן מיט אלע פקעקע קענעשין. האבין די פלאגים וי גליך געמאכט, וייר דער סארניקעשען איז אויפגעגאנגען האבין די פלאגים גענעקען לום מיט זיין פייב און סיס וינע צוויי קעקער און האבין וי ארין געקירט די פלאגים און דער פלאך האם וי גינאם וי זאלין נישט קעקען אונפער זיך, ווארום עס הייבט שוין אן קענענען סיס פייג און פוקעבעל. עקרת דאס וינע פון לום האם רחוקות נקתאם אויף אירע קעקער וואס ענען געבליבען אין סרום ביי וייערע מאנען האם וי אקט גינאקן איינפער זיך פאטער גינען וי אויך, וי זא האם אונזיק (ברענגן פארזאמלען איז ארויף אויף איר דער נענין פון קעקעלי און פייג און וי גינאקן אונזיק ונען, זיא שפיים אינעך ברוי טייניקען קאם, אלע קאג געבן אפ דאס אקטו דא ונען גיין אויף סיס, און גיין זאקט וואקסט זיא ארויף צוריק :

משלי חכמים

די אים, דער האם געשריגען געקבין, דער אנדערער האם געשריגען דיינען, און פרום אליין געייט שוין וייער פאטער, זיא אליין קענען שוין אויף נישט פארקעגנין דא

נביאים מלכים ב ד

למשך מנה' ה'א צבאות נמש' צ צב צבא צבאו צבאות רח יהוה נשמה הנח אדני נשמת הדרד י'הוה ויהי יחידה דנח י'הוה ויהי יחידה הדרד אל שם ב'ן שבועות :

תרגום

ואמר לוקמא הדין געדין א ויאמר למועד הזה פעת חיה אתי חבית בן דאיהן קרימין תהא ממקבא גרא ואמרת גבעו רבוני גבייא דני לא יתפדיב רש"י

מצודת דוד

(א) כיסוד חח כעת ויח. ר"ל למן כלה כעת פלתיס היום פיס ר"ל יחידה וסיף ככלות תפסו חמיס עסס זיא סכרין : את דרבכת בן. ר"ל תפספס פזנר עס כק' לחכסו ורף פי כחתי' אל דכר פסס אל פס אחר שרלס לנשיו' שעתדס כסמת חור לנדב עמס : אל ארזני. אל חכר כדכריס סלס : אל חמר דכר סנסק נעסור (פסס לכ שפחתן ועל כי חמר חוקקת בן סטורס לטעאפ פס אל סכתי' לטעמיס לטס חמר) 8

(ב) כיסוד הוה בעת חיה. כמו שאת קיימת היום כן תהיה קיימת למועד הזה וחוקת בן : אל חבוב. אל תרלינו דכר שפסוק ים לך כח לכקס רמסס אה חבוב. אל חמר דכר סנסק נעסור (פסס לכ שפחתן ועל כי חמר חוקקת בן סטורס לטעאפ פס אל סכתי' לטעמיס לטס חמר) 8

בְּשִׁפְחָתָהּ : ב וְתַתְּרַת הָאִשָּׁה וְתַלְדַּד בֵּן לְמוֹעֵד
 הַזֶּה בַּעֲתָהּ הִיא אֲשֶׁר-דִּבְרָ אֵלֶיהָ אֱלֹהִישֶׁע : ג וַיִּגְדַּל
 הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּצֵא אֶל-אָבִיו אֶל-הַקְּצֵרִים :
 ו וַיֹּאמֶר אֶל-אָבִיו רֵאשִׁי וְרֵאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל-הַנְּעַר
 שְׂאֵתוֹ אֶל-אָמוֹ : ה וַיִּשְׁאַתּוֹ וַיִּבְאֵהוּ אֶל-אָמוֹ וַיִּשֶׁב
 עַל-בְּרִפְיָה עַד הַצְּחָרִים וַיָּמָת : ו וְהַעֲלֵל וְהַשְׁכַּבְתֵּה
 עַל-מַטְּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וְהַסְבֵּר בְּעַדוֹ וְהַצֵּא :
 עֵדוֹן שִׁמְרָא וַיְמִית : וְסֻלְמָת וְאֶשְׁכְּנַבְיָה עַל עֵרְסָא וְנִבְיָא דְבִי
 וְאַנְפָּת בְּאַפְתֵי וְנִמְקָת :

לחודש אל השמיני בחדר סליון מתקיים : (ג) אשר דבר, כפי
 אשר דבר אלישע : (ד) יודד דודו, כל סיום אשר אל אל הכני
 כמחול שחוד של סקולרים : (ה) ראשי ראשי, יו לי כלל כראשי
 וכלל סמלם כדלך סטוסם עמלם כמו מתי מתי אומילם (ירמיה ד) :
 דעם פירוש עברי פיישש נעשינם סען ביא דער הפשוטה סון דער חזק :

רשי

מצודת דוד

לחודש אל השמיני בחדר סליון מתקיים : (ג) אשר דבר, כפי
 אשר דבר אלישע : (ד) יודד דודו, כל סיום אשר אל אל הכני
 כמחול שחוד של סקולרים : (ה) ראשי ראשי, יו לי כלל כראשי
 וכלל סמלם כדלך סטוסם עמלם כמו מתי מתי אומילם (ירמיה ד) :
 דעם פירוש עברי פיישש נעשינם סען ביא דער הפשוטה סון דער חזק :

תרנום

כתובים משלי ד

לחודש אל השמיני בחדר סליון מתקיים : (ג) אשר דבר, כפי
 אשר דבר אלישע : (ד) יודד דודו, כל סיום אשר אל אל הכני
 כמחול שחוד של סקולרים : (ה) ראשי ראשי, יו לי כלל כראשי
 וכלל סמלם כדלך סטוסם עמלם כמו מתי מתי אומילם (ירמיה ד) :
 דעם פירוש עברי פיישש נעשינם סען ביא דער הפשוטה סון דער חזק :

וַיִּזְנוּ וַיֹּאמְרוּ לִי יִתְקַדְּ דַבְּרֵי דְבָרָה שְׂכַר מַעֲשֵׂי חַיִּית : א וְאֶלְפִי וְאָמַר לִי יִי וְקַמֵּץ
 ב קַנְיָה חֲכָמָה קָנְיָה בִּינְיָה אֶל-הַשִּׁפְחָה וְאֶל-הַמֵּץ מֵאֲמָרֵי-פִי :
 ג אֶל-תַּעֲזֹבְתָהּ וְהַשְׁמָרְתָּהּ אֶתְהַלְּכָה וְחַצְרָתָהּ : ד רֵאשִׁית חֲכָמָה
 סְאֵמְרֵי פִימִי : וְלֹא תִשְׁכַּחְתָּהּ וְהַנְּסִיחָהּ רַחֲמָה וְהַשְׁגָּבְתָּהּ : ד רֵישׁ חֲכָמָה קָנְיָה חֲכָמָה

רשי

מצודת דוד

וַיִּזְנוּ וַיֹּאמְרוּ לִי יִתְקַדְּ דַבְּרֵי דְבָרָה שְׂכַר מַעֲשֵׂי חַיִּית : א וְאֶלְפִי וְאָמַר לִי יִי וְקַמֵּץ
 ב קַנְיָה חֲכָמָה קָנְיָה בִּינְיָה אֶל-הַשִּׁפְחָה וְאֶל-הַמֵּץ מֵאֲמָרֵי-פִי :
 ג אֶל-תַּעֲזֹבְתָהּ וְהַשְׁמָרְתָּהּ אֶתְהַלְּכָה וְחַצְרָתָהּ : ד רֵאשִׁית חֲכָמָה
 סְאֵמְרֵי פִימִי : וְלֹא תִשְׁכַּחְתָּהּ וְהַנְּסִיחָהּ רַחֲמָה וְהַשְׁגָּבְתָּהּ : ד רֵישׁ חֲכָמָה קָנְיָה חֲכָמָה

אין דיא תורה נאם דיא איז דיא חכמה (ג) א
 פאפא השפעה די ואלקם גיט פארקאנין די תורה
 נעם דיא דיה הישען פון אלע שלעקסם ויהיה תורה
 אויב די נעקס ליב האבין דיא תורה נעם דיא
 דיה הישען די ואלקם נאך גליקליך נערין אויך
 ואמאקל היט איינער דיא תורה וייל ער האט
 מורא נאט נעם אויף אים בריינגען שלעקסם א
 ער נעם דיא תורה גיט הישען, ואנן רער פוסק
 אויב די נעקס די תורה יא הישען ביזנס זיכער
 אויף ריר נעם שוין גיין שלעקסם קישען, א
 אויב ער היט דיא תורה וייל ער האט יא ליב,
 נעם אים דיא תורה אויף ליב האבין און נעם
 אים הישען ויגע אלע גישעפסין זאלין גליקליך
 ויין ויז ער האט ליב : (ה) באשית חכמה שיה חכמה
 דער אקנייב פון חכמה מה אפעקטש קויפין
 חכמה, רער מעקשש וואס וייל נערין וחקם מה
 ער דיא חכמה קויפין פון נקמים פון זיה אלץ

ובכל הגנה קנה בינה : קנה חכמה ובכל-לגינה קנה בינה : מלילה והירוסקה
 הפקיה פי תרוסקנה : תבבדך פי תתפקנה : י תתן לראשה קניתינו עשרה
 וספקיה די תתקרה : והשים
 קרישה אינתא דחסדא
 תפארת תמננה :

קליא דשקורא עלה :

רשי

קנה חכמה . תחלה הכמתך למוד מחמרים
 ואמיכ : ובכל קנינך וכו' . מתכוון כה משמך להשכיל
 השעמים : (כ) מלילה . חסדה סוי מור עליה לדקוק
 סה :

מצורת דוד

קבע סהלא שקוע סך : בכל קנינך . סמוחה ככל סדריס
 הקניס לך וסקוסיס אלנך ססיס קניית סביעס : (פ) סלילה .
 סהלא ממססה כה כקנישוח וחרומס אוחך : בי תרובקנה . סלמך
 סהכך אוחס לסיות דכוסק כך : (י) ליות סן . תדיכ ללמך
 סכורי סתן : סמנך . סמסור לך ספרת סהלרת :

פירוש עים

למך סמלה . ותיך סכור סכלות סרוב סלביס . אקבע סן
 דעקסוטיענין נועקסו יא סהלמיין קלענער סון זיה .
 נועס דיא תורה דיה ערהויבין אזוי נויא די
 ערהויבקס יא סכבך זי סתמנה אקבע אז
 די נועקס דיא תורה ארוקנעקסן יא זאל
 זיין בייא דיר גלייה סיס דיר . ונועס דיא
 תורה דיר אויה זעבין כבוד . די נועקס
 סאבין כבוד נועגין זיין תורה : (ס) סת
 גראשך קיה סן אקבע אז די נועקס זעבין
 דיא תורה פאר אכאקעספונג סון סן צו
 זיין קאפ . די נועקס זאנין דיא תורה ניט
 דיר סן . נועקסו סהלמיין די תורה קנעקער
 אונ טייגערע סון זיה עסרת ספארת סמננה
 נועס דיא תורה דיר זעבין סען זאל דיה
 שעקציין נויא אשיינע קרוין :

ברסנווא

משנה ב"ק פ"ד

עיקר תוימ

כלי אמשי דלה דמלסת דליכס א אל
 פרק ד א שור שננה ארבעה וחמשה שוורים
 זה אחר זה ישלם לאחרון שבהם
 חזי נוק : לאחרון . תלה . כגמרת מוקי למתניתין .
 כגון סתפסו ינוק לסור סמויק לנכות נומט וטפס
 כגון דלה אינד כרי ודלחן כרי חלה משוס דססתמה מיעדין
 ככר לסרי לא סיי כן : (כ) כולמך וכרי סיי דישס ססור
 עלי סומר סכר (ב) וכסילא סתחת ידו וסויק סיוק סרסוסן
 סרסור ד א שור שננה ארבעה וחמשה שוורים אאקס סהמ
 גישומוסיין סיר אדער סינה אקסין
 סי יוד סה איון אקס נאה דעס אונדערין . אונ ביי
 שלע איו ער גיוען אפס . נואס דער כצל סבית
 דארף ניט צאהלין סון זיין פארקעגין נאר דער
 אקס אליון צאהקט דעס סאלבין שארין אונ אויב
 ער איו ניט נוערמ נויא סיר דער סאלבער שארין
 איו . דאס איקערנע איו פארפאלין . אונ נויא
 אזוי קען זיין ער זאל שמוסיין סיר אדער סינה
 אקסין אונ זאל זיין בייא אלע אפס . דאס קען
 אזוי זיין . ער סהמ גיוען אאקס אונ סהמ אים
 גישומוסיין . אונ ער סהמ גיוען אאקס אונ סהמ
 אים ניט גישומוסיין אונ ער סהמ גיוען אאקס
 אונ סהמ אים גישומוסיין אונ ער סהמ גיוען אאקס

כלי אמשי דלה דמלסת דליכס א אל
 פרק ד א שור שננה ארבעה וחמשה שוורים
 זה אחר זה ישלם לאחרון שבהם
 חזי נוק : לאחרון . תלה . כגמרת מוקי למתניתין .
 כגון סתפסו ינוק לסור סמויק לנכות נומט וטפס
 כגון דלה אינד כרי ודלחן כרי חלה משוס דססתמה מיעדין
 ככר לסרי לא סיי כן : (כ) כולמך וכרי סיי דישס ססור
 עלי סומר סכר (ב) וכסילא סתחת ידו וסויק סיוק סרסוסן
 סרסור ד א שור שננה ארבעה וחמשה שוורים אאקס סהמ
 גישומוסיין סיר אדער סינה אקסין
 סי יוד סה איון אקס נאה דעס אונדערין . אונ ביי
 שלע איו ער גיוען אפס . נואס דער כצל סבית
 דארף ניט צאהלין סון זיין פארקעגין נאר דער
 אקס אליון צאהקט דעס סאלבין שארין אונ אויב
 ער איו ניט נוערמ נויא סיר דער סאלבער שארין
 איו . דאס איקערנע איו פארפאלין . אונ נויא
 אזוי קען זיין ער זאל שמוסיין סיר אדער סינה
 אקסין אונ זאל זיין בייא אלע אפס . דאס קען
 אזוי זיין . ער סהמ גיוען אאקס אונ סהמ אים
 גישומוסיין . אונ ער סהמ גיוען אאקס אונ סהמ
 אים ניט גישומוסיין אונ ער סהמ גיוען אאקס
 אונ סהמ אים גישומוסיין אונ ער סהמ גיוען אאקס

אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו. ה"ק אם יש בו מותר בנזקו יחזיר לשלפניו כגון שחלי נזק של הרשעון היה מנה וכו' של האחרון היה חמשים והשור שזה מלת' מחזיר' כשנת שור זה שור של הניזק הראשון שחלי נזקו מנה קיה לניזק כשור זה מנה ולכעלים מנה וכשפתסו הניזק ונכנס חמת וכו' אין לבעלים להפסיד מנה שהיה להם בו שחרי לא היתה שמירתו עליהם אלא על הניזק שפתסו וכשהיו לפני ויהי חלי נזקו ג' אשד הניזק הראשון מן הנזק שלו חמשים וטותן לזה הניזק

השני והמתיר עד מנה חזרו לו והכעלים נוטלים וטניהם המזיק כשור המזיק וטניהם, זה ניזק ראשון: גומל ג' זוז והבעלים ג' זוז. לוי לניזק ראשון בו החלי הלך מלס חלי השלומי נזקו: חזר ונגח שור שזה מאתים האחרון גומל מנה. החלי מכל מי שהיה דמגופו נשתלם ונמלא

וגל סיי אלא כ"ה דרייה ולפיכך כשפתסו נחזרו חמשים ט"ה: (ג) כלומר וכר"ע ס"ל דלחמ' ויחלט' כשור' לחלי נזקו. ונמלא' שיה' כחם או שיה' כוח' כשפת' טניהם לא יכנס שומר אלא מחלקו דעל כל אחד מוטל למשור' חלקו אכל כ"ה סתם לו אלא מכורו כגוף השור לשעבוד' כשנמלא' הוא דחפיים ט"ה. וכו'

כמו ראונו שחייב כשפתסו כשפתסו שמתנו מכל ראונו מן שש' מחזיר' כדי לפרש שפתסו שחייב שמירתו כל הפסד. אבל לר"ע כיו' כמו חפן על טניהם ששפתסו זה שומרו ולפניהם זה ולפניהם שחזרו על טניהם והט"ה: [ב] האחרון וכו'. והט"ה דק"ל דשפתסו חולקין כפי מספר השותפין לא לפי המעות כמ"ס נמ"ד פ"י דכותכות

הנזק שנתם: ר"ש אומר וכו'. ר"ש סבר שחפתי מתחייבים בנזקו. כולד שור שזה מחמתים שנתם וכו': ושלפניו. זה ניזק ראשון: גומל ג' זוז והבעלים ג' זוז. לוי לניזק ראשון בו החלי הלך מלס חלי השלומי נזקו: חזר ונגח שור שזה מאתים האחרון גומל מנה. החלי מכל מי שהיה דמגופו נשתלם ונמלא

האם יהודה וזין האלקין שארין אין נאנצין. אוב ציו האם פון זיין האלקין שארין דיא העלפם. אוב שמעון האם אויך פון זיין האלקין שארין דיא העלפם דאם איז וואס דיא משנה זאגט וואס יש בו כותר אויב עם איז דא איבעריג יחזיר שלפני פניו זאל מען אנועק געבין צו דעם ניזק וואס איז פאר ציו, צו שמעון והאחרון אחריו בשבך ויער עם איז גאר דער לעצמער. פאר דינט, ער נעמט זיין האלקין שארין אין נאנצין. אוב ראובן'ס הונדערט גילדן בלייבט אייביג אין נאנצין זיבן רבי פאר אוי וואס רבי מאיר רבי שמעון אפטר רבי שמעון זאגט שור שיה פתים אאקס וואס איז נוערמ צוויי הונדערט גילדן עגנז שור שיה פתים האט געהרג'ן אאקס וואס איז נוערמ צוויי הונדערט גילדן ויה נפיש פנה אוב דער ניזק ושמעון נעמט הונדערט גילדן. אוב איידער מען פארקויפט דעם אקס איז ראובן אוב שמעון גלייכע שותפים אין דעם אקס חזר ונגח שור אחר שיה פתים אויב דער אקס האט גישמוסין נאה אאקס וואס איז אויך נוערמ צוויי הונדערט גילדן האחרון דער לעצמער. ציו נפיש פנה נעמט הונדערט גילדן. אהאלבין שארין ושלפני אוב דיא פריערדיגע, ראובן אוב שמעון יה נפיש חפשים יז ראובן נעמט פופציג גילדן יה נפיש חפשים יז אוב שמעון נעמט פופציג גילדן. איצט זענען שוין דרייא שותפים אין דעם אקס, ראובן האט אפערטיילט, שמעון האט אפערטיילט, ציו האט אהאלבין חזר ונגח שור אחר שיה פתים אויב דער אקס האט גישמוסין נאה אאקס וואס איז אויך נוערמ צוויי הונדערט גילדן האחרון דער לעצמער

גילדן. אוב ראובן זאל נעמען הונדערט גילדן. אוב שמעון זאל נעמען הונדערט גילדן. אוב שמעון האט גיחפמ דעם אקס, ער זאל קענען נעמען פון אים זייגע הונדערט גילדן. אוב שמעון האט גיט געהיט דעם אקס איז דער אקס ארויס גינאנגען אוב האט געהרג'ן דעם אקס פון ציו. דארף שמעון באצאלען דעם האלקין שארין צו דעם אנדערין ניזק וצו ציו. אבער ראובן פון זייגע הונדערט גילדן דארף גאר גיט שארין האבן, ווארום דער אקס איז דאך גיט גווען אין זייגע הענט עד זאל אים הימען. גאר שמעון דארף אנועק געבין זייגע הונדערט גילדן צו ציו. אויב צוים האלקער שארין באמערעפט אויך הונדערט גילדן ואם יש בו מותר אויב עם איז נאה גיבליבען געלט פון דעם האלקין שארין, דהיינו דער האלקער שארין פון ציו באמערעפט נאר פופציג גילדן יחזיר ושלפני זאל מען די אנדערע פופציג גילדן אנועק געבין צוריק צו שמעון, אוב אויב ציו האט אויך גיחפמ דעם אקס פאר זיין האלקין שארין, אוב דער אקס איז ארויס גינאנגען פון זייגע הענט אוב האט געהרג'ן דעם אקס פון יהודה: נעמט פריער יהודה זיין האלקין שארין ואויב צוים האלקער שארין איז הונדערט גילדן, אוב יהודה'ס האלקער שארין איז אויך הונדערט גילדן, האט שמעון גאר גיט אין דעם אקס דורך ציו, אוב לוי האט גאר גיט אין דעם אקס דורך יהודה, גיהער דער אקס צו יהודה העלפם אוב צו ראובן העלפם אבער אז צוים האלקער שארין איז נאר פופציג גילדן, אוב יהודה'ס האלקער שארין איז נאר פינף אוב צוואנציג גילדן, האבן אלע דרייא אין דיא הונדערט גילדן, יהודה פינף אוב צוואנציג, אוב צוויי פינף אוב צוואנציג, אוב שמעון פופציג.

ש"ס לפי שלל נשתתפו לדעת
 בשל דק"ל דחולקין לפי המטות ה"ר"י [ג] ואינו. מסקינן
 כנראה ללא תנין כו"ו אלא אינו מועד ודינא קאמר לאועד לחד
 מינה אפי"ו ללא מחתימי ליה מינה חתימיה למחוי"י נכת ליה אל
 מסתמיה אינו מועד אלא לאותו מין שהועד לו. י"י (ד) י"ל דכתי

אחתו שלפניו שהיה החזי שלו משלם מחוקו חזי מנה
 שטעול האחרון: ושנים הראשונים. ניוק ויאשו והכעלים
 שה"ל להם לכל א' רביע משלמין כל אחד רביעית של נוקו:
 דינר זהב. טהס כ"ה דיעריס על כסף. ב מועד
 לקמטנים ולגלוס (ד):
 אמרו לפני רבי יהודה:

נוטל מנה ושלפניו חמשה זוז. ושנים
 הראשונים דינר זהב: ב שור שהוא מועד
 לראשון ואינו מועד לשאינו מינו. מועד לארס.
 ואינו מועד לבהמה. מועד לקמטנים. [ג] ואינו
 מועד [ג] לגדולים. את שהוא מועד לו משלם
 נוק שלם. ואת שאינו מועד לו. משלם חצי
 נוק. אמרו לפני ר' יהודה הרי שהוא מועד
 [ד] לשבתות. ואינו מועד לחול. אקר להם
 לשבתות משלם נוק שלם. לימות החול משלם
 חצי נוק אימתו הוא תם משיחור בו ג' ימי
 שבתות. ג שור של ישראל שנגה שור של
 הקרש. ושל הקרש שנגה שור של ישראל פטור.
 [ה] שנאמר שור רעהו ולא שור של הקרש. שור
 של ישראל שנגה לשור של עכו"ם [ו] פטור

שטעול מנה ולא מחתימי כחד מינה
 וס"ה בלחם. ועוה"ט. [ג] לשבתות. כתי מני'
 כיון דמסניף חזרה דג' ימים
 למחר מפדל' גמור' ודוק
 (כ"ג) מ"ד' הרי כו'. ואינו
 מועד לימות החול שבמייס מכו.
 מי אמרינן כיון דחור בימינו
 החול שבמייס ולא נכת ספר
 לשבתות כו' ל"ט דמסניף אפסתר
 מקח' ומי הפדל' ג' ימים ועוה"ט:
 (ה) ולפי' הכי' י"ל שהעבירו לפניו
 כתי אלס: [ד] שנאמר כו'.
 ואפי"ו לנניח חס כחוב כההוא
 אפי"ו דחייב חס חייב כמות
 כדלחש' גמ'. הלכך כיון דמועט קרס רטו. כל היכא ללא סו
 ניוק ומזיק (סדלי ודאי' רטו קרינא כסו ומפסרו. י"י: [ו] פטור. כנראה ה"א תינה ל"י חלל זמנא (כ"פ ע"ב) ומשני

ג שור של ישראל שנגה שור של עכו"ם פטור.
 [ו] פטור. כנראה ה"א תינה ל"י חלל זמנא (כ"פ ע"ב) ומשני

ג שור של ישראל שנגה שור של עכו"ם פטור.
 [ו] פטור. כנראה ה"א תינה ל"י חלל זמנא (כ"פ ע"ב) ומשני

לעצמער, והורה נישל מנה נעמט הונדערקט גילדין.
 אהאלבין שארין. יעדער שוהף גיט אהעלפמט
 פון זיין חלק ראובן גיט פון זיינע פופציג גילדין
 פינף אונ צוואנציג. שמעון גיט פון זיינע פופציג
 גילדין אויף פינף אונ צוואנציג אונ לוי גיט פון
 זיינע הונדערט פופציג. נעמט יהודה הונדערט
 גילדין ושלפני אונ דער פריערדיגער, לוי חמשים
 יח פופציג גילדין גיט ער פון זיין חלק. אונ
 פופציג גילדין בלייבט אים יששכר הראשונים אונ די
 ערשטע צווייא שיהפים, ראובן אונ שמעון
 דינר זהב יעדער פון זייא גיט פינף אונ צוואנציג
 גילדין פון זיין חלק. אונ יעדוין בלייבט פינף אונ
 צוואנציג גילדין: ב שור שהוא מינו מינו אאקס
 נואם ער איז אמועד צו זיין מין. צו אאקסין, ער
 האט גישטויסן דרייא אאקסין ואינו סתד' לשאינו
 איז, אויב ער גיט אמועד צו דעם וואס גיט זיין מין
 איז, אמועד צו זשטויסמט איין אנדער מין. דארף
 ער נאר באצאהלן אהאלבין שארין מינו יארס.
 אז דער אקס איז אמועד צו מענטשין, ער האט
 געהרג'ת דרייא מענטשין אינו טיגד נהתס איז ער
 גיט אמועד צו אנהמה, אז ער שטויסט אנהמה.
 דארף ער נאר באצאהלן אהאלבין שארין מינו
 קפנים אז ער איז אמועד צו קליינע בהמות צו
 קעלבער, ער האט גישטויסן דרייא קעלבער
 ואינו טיגד' הנזלים איז ער גיט אמועד צו גרויסע
 בהמות, אז ער שטויסט אנרויסע אנהמה.
 דארף ער נאר באצאהלן אהאלבין שארין את
 שהוא טיגד' וז צו נועמין ער איז אמועד משלם נוק
 ששם באצאהלמט ער אנאנצין שארין ואת שאינו טיגד'
 וז אונ צו וועמין ער איז גיט אמועד משלם חצי נוק
 (הכ לישראל ט"ם) (ח"א)

באצאהלמט ער אהאלבין שארין אפי"ו לפני רב
 יהודה די תלמידים האבין גיזאנט גיז'רעג'נט פאר
 רבי יהודה הרי שהיה כועד' לשבתות אז דער אקס איז
 גיוענע אמועד צו שבתים, ער האט געהרג'ת דריי
 אאקסין אין דרייא שבתים אינו טיגד' יהוי אונ אום
 דער וואכין איז ער גיט גיז'רעג'נט אמועד, האט דער
 וואכין האט ער קליינע געהרג'ת אפי"ו דהם האט רבי
 יהודה גיזאנט צו גיט תלמידים' לשבתות משלם נוק
 שלם אז ער שטויסט אום שבת באצאהלמט ער
 אנאנצין שארין לימות החזי משלם חצי נוק אז ער
 שטויסט אום דער וואכין באצאהלמט ער נאר
 אהאלבין שארין אימתו הוא תם ווען ווערמ ער
 צוריק אהם משיחור בו שלשה ימי שבתות אז ער
 וועט חרקה האבין דרייא שבתים, אז ער וועט
 זעהן דרייא שבתים בהמות אונ וועט זייא גיט
 שטויסין, דעם פערטין שבת אז ער וועט זייא גיט
 אנהמה אונ וועט איר שטויסין וועט ער נאר
 באצאהלן אהאלבין שארין: ג שור של ישראל שנגה
 שור של הקרש אאקס פון אייד האט גישטויסין
 אאקס פון בית המקדש וש' הקרש שנגה שור של
 ישראל אדער אאקס פון בית המקדש האט
 גישטויסין אאקס פון אייד פטור דארף קען גיט
 באצאהלן גיט קען דארף באצאהלן צום בית
 המקדש, אונ גיט דער בית המקדש דארף
 צאהלן צו איין אנדערין שנאמר ווארום עם שטיים
 אין פסוק שור רעהו אז ער וועט שטויסין זיין
 חב'רם ויא שור של הקרש שנגה שור של
 אקס פון בית המקדש שור של ישראל שנגה שור של
 עיבר כוכבים אאקס פון אייד האט גישטויסין אאקס
 פון אנעצין דינער פטור דארף קען גיט באצאהלן
 7 28 (ח"א)

ורא יום ד

עיקר תירום

הוי והדר מפרש והריסא לא פריך דכך דהכא לנפול ולעיל
לפרוסי כלתום סקלד: (1) מסוס סיפא ליתעודי לרישא מרסוס
נפיק רש"י. ובגמרא מפרש מתי ואמתי. ופתיחא: [1]
הרש"י כהרש"י שמיטע וברוי סוף וקלין דמי מרש
מתיקור. אבל פקח ובתורה כתיב סוף וקלין בכל יומי

של עכו"ם שנגח לשור של ישראל בין תם בין
מועד משלם נוק שלם: ד שור של פקח. שנגח
שור של [ז] חרש שומה וקפן חייב. ושל חרש
שומה וקפן שנגח שור של פקח פטור. שור
של חרש שומה וקפן שנגח. ב"ד מעמידין להן
[ח] אפטרופוס ומעידין להם בפני אפטרופוס
נתפקח החרש. נשתפה השומה והגדיל הקפן.
חוזר לתורתו דברי ר"מ. ר' יוסף אומר הרי
הוא בחזקתו. שור האצטרין אינו חייב מיתה
שנאמר כי ינח ולא שניגחיהו: ה שור שנגח
את האדם ומת מועד משלם [ט] כופר. והם

דכתיב עמד ומודל ארץ דאה יותר גוים. ראה שבע
מזות שלטנו בני נח על"ה קיימו אהוין (1) ואומר הופיע מהר
פארן גלה ממון של עכו"ם והתירן מהר פארן משעה שסכב
והחזיר את התורה על הסע"ס ולא קבלה: ד ושל חרש
שומה וקפן שנגח שור
של פקח פטור. קפן
מעמידין אפטרופוס לתם
לגבות מגופו דמטעלי הוי.
ואמר' בפרק קמא דף י"ד
עוד כסף מלמד שאין בית
דין נוקטים אלא לנכסיהם
לכן אמרין ואוקימנא ביתמי
(1): מעמידין להם
אפטרופוס וכו'. אם
הוסיקו לנכסיהם מעמידין להם
אפטרופוס ולא לנכסיהם הוי נוק
אלה לטוי' מועד כדי

(א) יתומים אלה לנ' דכרסו [כגפ"י דערין] כהא חזקי נכסין
מפיהו אפטרופוס ממנע ולא עבדי. בגמ' ואפי' כהא חזקי
דמ"ד פ"ה דגמין כו' דכא חזקי נכסין כהא חזקי
אלה סוס כהא חזקי נכסין כהא חזקי נכסין כהא חזקי
(1) ויבטול יתומים כהא חזקי נכסין כהא חזקי נכסין
דלן סוס עבדין ליה סמירי מעולם ולא הוי נכח ולפיק דינין
ליה כהא חזקי נכסין כהא חזקי נכסין כהא חזקי נכסין
כ"י: [ט] כופר. דטור כהא חזקי נכסין כהא חזקי נכסין

ויבטו נכסו מקרקעי ל' יתומים (כ) : חוזר לתורתו.
דסבר מועד טעם מרשות בעליו ונכסו לרשות בעליו.
אחרים חוזר לתורתו דרשות מאינה מס' את דין התרלותו
(1): שור האצטרין. שמויחד לנתיבות ומלמדן אותו
לקד: ה מועד משלם כופר. ואף על גב דבבבא
דננה קטלי ליה אשכחין מועד כגון סהרנ גלשה כותים
רש"י עבד בובב"ם שנגח לשור של ישראל. ה אאקס פון
אנעצין דינער אז ער האט גישמויסן אאקס פון
אויב צו תם בין מועד סאיי דער אאקס איז אהם און
סאיי ער איז אמוער פלשנ נוק שלם באצאהלמ דער
געצין דינער צו דעם יוד אאנאצין שארין:
ד שור של פקח שנגח שור של חרש שומה וקפן אאקס
פון אנעוונקטן מענטש אקלויגן האט גישמויסן
אאקס פון אמויבין אדער פון אמשונגענעם אדער
פון אקניד חייב דארף דער בעל הבית פון אאקס
באצאהלן. אזוי וויא מען באצאהלמ צו אלע
מענטשן ושל חרש שומה וקפן שנגח שור של פקח און
אאקס פון אמויבין אדער פון אמשונגענעם אדער
פון אקניד אז ער האט גישמויסן אאקס פון
אנעוונקטן מענטש אקלויגן פאר דער חרש שומה
וקפן דארף נים באצאהלן שור של חרש שומה וקפן
שנגח אז אאקס. פון אמויבין אדער פון
אמשונגענעם אדער פון אקניד האט גישמויסן
בית דין פסידין גען אפטרופוס נעקט דאס בית דין
אפענקשין וואס זאל אקמונג געבן און זאל זיין
דער בעל הבית פון דעם אאקס ופסידין גען בפני
אפטרופוס און ער דער אקניד ווען דער אאקס
שמויט קוקטן עדרת און זאגן צום חרש שומה
וקפן ווען דער אפטרופוס איז דער ב"י. אז דער
אאקס האט גישמויסן. בין דרייא קאהל. דער
אאקס זאל ווערן אמוער. און אז דער אאקס איז
גינארין אמוער און האט גישמויסן. געקט מען
אפ דעם שארין פון זייערע פעלדער. גאר ווען
דער אאקס איז אהם וואס מען דארף באצאהלן
דעם שארין פון אאקס. קען מען גים געקען פון
(תק לישואל ע"ט)

אחרש שומה וקפן. וייר קען קען גים געקען
בייא ויאי סמלפלין. אבעק אז דער אאקס איז שרין
אמוער סוויין ויאי באצאהלן פון זייערע פעלדער
נתפקח התיש אז דער מויבער איז גיעפניג גינארין
זיינע אויערין. ער הערט שוין נשתפה וישומה דער
משונגענער איז רוחיג גינארין. ער איז שוין נים
משונגענער התיש תקפו דאס קניד איז גרוים גינארין.
גיים דאך ארויס דער אאקס פון דעם רשות פון
אפטרופוס אין זייער רשות ויר פסידין ווערט
דער אאקס צוריק אהם דגי ודי פאר אזוי זאגט
דבי יוסי ונתירם) דבי יוסי אומר הרי היא בהקטו
דבי יוסי זאגט דער אאקס בלייבט אמוער אזוי
וויא ער איז שור האצטרין אאקס וואס קען לערנען
אים ער זאל הרנגן מענטשין אינו תיב מיה דארף
קען אים נים הרנגן שטאר ווארם עם שמויים אין
די תורה פי ית אז דער אאקס וועט הר ג אקענטש
פון זיה אלרין. זאל מען אים הרנגן ויא שנייהו
אחרים אבער איז אנדערע מענטשין מאכין אים
שמויסן. ויאי לערנען אים ער זאל שמויסן
מענטשין און הרנגן. דארף מען גים הרנגן דעם
אאקס. ה שור שנגח את האדם ויפ אאקס האט
גישמויסן אקענטש און ער איז גישמארין דרייא
משלם כופר אויב ער האט שוין גישמויסן דרייא
מענטשין און האט ויאי געסרנען. זאל דער
בעל הבית פון אאקס געבן אויס לויי געלט ויאי
פיל דער זינק איז ווערט גינען ווען ער האט
גילעבט. אז מען וואלט אים פארקויפט אין נאם
פאר אקנעבט. אזוי פיל זאל מען געבן צו זייער
ירושים ויקם און אויב דער אאקס איז אהם. ער

ואינו דמי נזק. ועתי"ט: (י"ז) וכוונתו לעב"ס הו' מועד לישאל' דל' כני' גמי' דיון. י"ז: (י"ב) וכלו' כי"ס וכ"ה בנימ': [נ] מיתה. בדחת נמי כתיב כקל יסקל. רש"י: (י"ג) כמג' יליף ל' וזוקף כבן קיימא ודאי' אכל כן ח' ואפי' כן ע' פחות מל' פטור דמסקי' לא מפקינן ממונה. י"ז ועתי"ט: [יא] עבד כ"י. בעבד כעניי המושכל לט"ס

(יא) אי נמי שהרג ג' ישראלים ערפה דאקרא' לא קטלין ליה דגברא קטילא קטיל אי נמי דקטל וטרק לאגלי' (יב) לאחר שהעידו בו: וכן בבבן וכן בבת. טעם ותוקף חייב עליהן סקילה וכופר (יג) כגדולים: ו שור

פטור מן הכופר. וזה וזה חייבים [נ] מיתה. וכן בבבן. וכן בבת. נגח [יא] עבד או אמה. נתן ל' סלעים. בין שהוא יפה מאה מנה. ובין שאינו יפה אלא דינר א': ו שור שהי' מתחבך בכותל. ונפל על האדם. נתבין להרוג את הבקמה והרג את האדם. לעכו"ם והרג בני ישראל. לנפלים והרג בן קיימא פטור: ו שור האשה (ס"א) שור היתומים) שור האפטרופוס. שור המדבר. שור ההקדש שור מיתה. ורבי יהודה אומר שור המדבר.

שהיה מתחבך בכותל וכו'. פטור. מן המיתה ואם היה מושג כגון שהי' מועד להתחבך בכותלים ולהפילם על בני אדם (יד) ומתחבך בכותל להנחיתו והפעילו על האדם ומה. השור פטור מן המיתה והנפלים משלמים את הכופר השור פטור מן המיתה דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתה הכעלים כך מיתה השור מה

בעלים אין חייבים מיתה אם הרגו את הנפש עד שהרגו ככוונ' כך השור אינו חייב עד שהרגו בניווה וסכעלים משלמים את הכופר דכתיב אם כופר שהיו יכול לכתוב כופר וזאת עליו מאי א' כופר לרבות ההרג שלא ככוונ' לתייב כופר (טו): ו שור היתומים. שאין לן אפטרופוס: ושור האפטרופוס. השור של יתומים הוא אלא שגל אפטרופוס לשמרו: הרי אלו חייבין. לשנעה שור כתובים בפרשה בנזח ארס חד לגופיה ושנעה שוריים הללו (טז): ר' יהודה אומר

בעלים אין חייבים מיתה אם הרגו את הנפש עד שהרגו ככוונ' כך השור אינו חייב עד שהרגו בניווה וסכעלים משלמים את הכופר דכתיב אם כופר שהיו יכול לכתוב כופר וזאת עליו מאי א' כופר לרבות ההרג שלא ככוונ' לתייב כופר (טו): ו שור היתומים. שאין לן אפטרופוס: ושור האפטרופוס. השור של יתומים הוא אלא שגל אפטרופוס לשמרו: הרי אלו חייבין. לשנעה שור כתובים בפרשה בנזח ארס חד לגופיה ושנעה שוריים הללו (טז): ר' יהודה אומר

האם נאך גיש געהרנת דרייא מענטשין פטור פו חופר דער פערל הבית פון אַקס בארף גיש צאהלין אויס לייז נעקט צו דיא יורשים זה וזה חייבים מיתה סאיי דער אַקס איז אַמאס אונ סאיי דער איז אמועד, בארף מען דעם אַקס הרגט ונאר די ארץ קשאי אוי אז דער אַקס הרגת דעם ערשטן מענטש געהרנת מען אים. ווי אזוי קען ער ווערין אמועד, איז דער פירוש עם קען זיין ער האט געהרנת אונ איז אנטקאפין, אונ נאך דעם דריטען מאהל האט מען אים גיחאפטן ווערין בהערים וכן בבן וכן בבת אונ אזוי איז דער דין אז דער אַקס הרגת קליינע קינדער. סאיי אנקר אונ סאיי אנקרה נגח עקר או אפי' אז דער אַקס האט געהרנת אקנעקט אדער אדרינקט פנעגרים ונזן שלשים סלעים ואל דער פערל הבית פון אַקס באצאהלין דרייסיג סאקער בין שהיא יפה מאה פנה סאיי דער קנעקט אדער די דרינקט איז ווערט הונדערט מאהל הונדערט גילדין וכן שאינו יפה אלא דינר אחד אונ סאיי דער קנעקט אדער דיא דרינקט איז גיש מעהר ווערט גאר איין גילדין. בארף מען אלץ געבין פאר זייא דרייסיג סאקער, אונ דעם אַקס בארף מען הרגן: ו שור שהיה מתחבך בכותל אַקס האט זיך גיקראצט אויף אטאנט נפלי על הנפש אונ די וואנט איז גימאלן אויף אקנעקט אונ האט אים געהרנת. אדער נחפיו נהרג את תבחה דער אַקס האט גיוואלט הרגן אבהמה, ער איז גילאפין צו אבהמה ער זאל זיא הרגן. דער נוייל איז דירך גינאנגען אקנעקט והרג את האדם האט ער געהרנת דעם מענטש. אדער לעבד פוכבים דער

אקס איז גילאפין צו אעובר פוכבים ואגעצין דינערן ער זאל אים הרגן. דער נוייל איז דירך גינאנגען אייד והרג את ישראל האט ער געהרנת דעם יוד, אדער געליגס דער אקס איז גילאפין צו אנפל. אקינד וואס דיא מיטער איז מיט אים גיווען קענערקת ונאס אקס תלשים אונ דאס קינד קען גיש לעבין אונ האט אים גיוואלט הרגן. דער נוייל איז דירך גימאלן גיווארין אקינד וואס קען לעבין והרג פו גנאי האט ער געהרנת דאס קינד וואס קען לעבין. ביי דיא אלע זאכין פטור בארף מען גיש הרגן דעם אקס ווערין בהרעב ותיירם זענן כופר: ו שור האשה אויב א אשה האט האט געהאט אַאקס אונ דער אַקס האט געהרנת אקנעקט שור היתומים אדער יתומים וואס האבין קיין אפטרופוס האבין געהאט אַאקס אונ דער אַקס האט געהרנת אקנעקט שור האפטרופוס געהאט יתומים ונאס האבין אפטרופוס האבין געהאט אַאקס אונ דער אַקס האט געהרנת אקנעקט שור המדבר ונאס מיינט מען אַאקס וואס האט גיש אבנול הביתו האט געהרנת אקנעקט שור ההקדש אַאקס פון בית המקדש האט געהרנת אקנעקט שור הגר שפת וזין יו יורשים אדער אַאקס פון אגר וואס איז גישאקרבין אונ עם איז גיש דא ווער עם זאל אים גישגן. איז דער אַקס האט געהרנת אַאקס פון הבית. אונ דער אַקס האט געהרנת אקנעקט שור היתומים ונאס איז חייב מיתה דיא אלע אַאקסין מוז מען הרגן או זייא האבין געהרנת אקנעקט בני היתומים אומר שור המדבר כפי יהודה זאנט דער אַקס פון

פ"ג דהסוה אהס לאים לכל עומדין אבטרוה לא אחיל אלל סוה
דספרס נלמרה כל' זכר . והסוה סב' דלח חימנ' ל' זכר דוקא סב' **סוה**
היכל דכתיב אזח ארטרוד רטויה וסכח אר"ב דלח זכור סוה אלל
ל' זכר סוה וליפין מנוקין דלכתיב כסו סוה ח"י זכור סוה ח"י
ל"ח סוה ח"י כיון דלחו כ"י דעס ניכסו לא מחייבי' והטעמו עומדין ל"ח
כיון דליכא סמיו' כל דסו ואל

שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשים
פמורים מן המיתה. אפי' נגה והל"כ הקדים נגה
והל"כ את הגר ליה פוסק ר"י. (וי) ולכן הלכ' כר"י :
ד' אים שחפיו. הסור כבלי' דכתיב מקול יסקל הסור ולא
יחלל את כסרו מממשע סנא'
סקול יסקל הסור איני יודע
סנא' נכל' ונכלה הסורה
באכילה ומה ח"ל ילל' ואלל
את כסרו אלל לומר לך סנא'
קדס ושחטו לאחר שנגמר דינו
חסור (וי): הקדישו בעליו
מוקדש. ונספק מיני' דלוי
מחטני מניה מעל: מ' ובעל
בפניו כראוי. כדלת סיכולה
לפמוד כמות מניה והיטו
שמירה פרות. ומועד

פסור. מלד העדל' שכו אלל תמות במקומ' עומדת ומלס
ח"ל כחם (וי) דכתיב ולא ישמרנו נבי מועד הא שמרו

בעליו' ספדי חס ל"כס לא פני ליה כסמירה פחותה וס"ח לא השתעק
מסמרו למי שחטו מוכיח לשמרה שחירה מטולה חסוד דסעק ומלס אלל חלי
בכחו ככעלי. כ"י: (וי) גמרה וסכרה סוד דלסו. כסבל סעסעה

דער הבר שור ההקדש און דער אַקס פון ביהמיך
שור הגר שמת און דער אַקס פון אגר וְאִם אִין
גִּישְׁמֵאֲרָבִין און עם אִין גִּים דא וְעֵר עם זאל
אִים יִרְשֵׁן. דיא דריי' אַקסין אויב זייא האבין
גְעִהָרְנָה אַמְעַנְשׁ פּסירם פן פּסיהת דארף קען זיי
גִּים הִרְנָן פֿי שְׁפִין קָם גְּעִים טוֹייל זייא האבין גִּים
קִיין בעל הבית, און אָפִילו דער גר אִין
גִּישְׁמֵאֲרָבִין דער נָאָה ווי דער אַקס האט גְעִהָרְנָה
דָּעם אַמְעַנְשׁ אָדער דער בעל הבית האט הייליג
גִּיםאָקס דָּעם אַקס פאר אַקָרְבִין דער נָאָה ויִיא
גְר האט גְעִהָרְנָה דָּעם אַמְעַנְשׁ. דארף קען אויף
גִּים הִרְנָן דָּעם אַקס וועיין תירמ: ד' שור שווא
יִצא? הפלג דאם בית דין האט גְעִסְמָקְהָ אויף דָּעם
אַקס קען זאל אויף אִים ווארפן שְׁמִינְעֵר בִּין
קְעֵן וועט אִים הִרְנָן (דאס היימט קְרִיָה) וְהִקְדִּישׁוּ
בְּעִלּוֹ האט דער בעל הבית גִּיזאָגט דער אַקס
זאל זיין הייליג צום בית המקדש אינו סִמְקָשׁ אִין
דער אַקס גִּים הייליג שְׁפִים אויב קען האט דָּעם
אַקס גִּישְׁאָקְבִין בְּשִׁי אָסור פֿאר קען גִּים גְּסִין
דִי פֿלייש פֿון אִים זאָם ער שלא נִפְסֵר דינו און אויב
איינער דאם בית דין האט גְעִסְמָקְהָ דָּעם דין
צום פאר שְׁמִינְעֵן ווען אַקס הקדישו בְּעִלּוֹ האט
דער בעל הבית גִּיזאָגט דער אַקס זאל זיין הייליג
צום בית המקדש סִמְקָשׁ אִין ער הייליג, און קען
הִרְנָה אִים, נָאר אז קען האט הנָאָה פון אִים ווען
ער קעבט נָאָה. ווארף קען בְּרִינְיָעֵן אַקָרְבִין
קְעִיָה זאָם שְׁפִים און אויב קען האט גִּישְׁאָקְבִין
דָּעם אַקס בְּשִׁי מִסִּיר קען קען גְּסִין דיא פֿלייש
פון אִים: מ' סִפְרוּ לְשׁוֹפֵר תָּם אִינְעֵר האט גִּינְעֵבִין
פֿיין אַקס צו זיין חֶבֶר ער זאל אִים היימקען אִים

פ"ג דהסוה אהס לאים לכל עומדין אבטרוה לא אחיל אלל סוה
דספרס נלמרה כל' זכר . והסוה סב' דלח חימנ' ל' זכר דוקא סב' **סוה**
היכל דכתיב אזח ארטרוד רטויה וסכח אר"ב דלח זכור סוה אלל
ל' זכר סוה וליפין מנוקין דלכתיב כסו סוה ח"י זכור סוה ח"י
ל"ח סוה ח"י כיון דלחו כ"י דעס ניכסו לא מחייבי' והטעמו עומדין ל"ח
כיון דליכא סמיו' כל דסו ואל

שור ההקדש שור הגר שמת. (ס"ח ואין לו יורשים)
פמורים מן המיתה. לפי שאין להם בעלים:
ח שור שהוא [יב] יוצא והסקל. והקדישו
בעליו אינו מוקדש. שחטו בשרו אסור ואם
עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו מוקדש
ואם שחטו בשרו מותר: מ' [יב] מסור לשומר
הנם ולשווא' לנושא שכר ולשוכר [יד] נכנסו
החת כבעלים מועד בשלם נזק שלם והם
משלם חצי נזק. קשרו בעליו במוסרה ונעל
בפניו כראוי ויצא והזיק אחד תם ואחד מועד
חייב דר"מ. ר"י אומר תם חייב ומועד פמור

[יג] מסור. עד שלא נגמ. ולא חרסא קמי' אלל מנהא חרתי'
סוד. רש"י: [יד] נכנסו כו'. כדלח עכדי שמירה נלל קח מיורי.
ומס"ח פסוק ותי נכנסו כו' דל"ח לומר דמחייבי' כסמירת נזק

לבעליו' ספדי חס ל"כס לא פני ליה כסמירה פחותה וס"ח לא השתעק
מסמרו למי שחטו מוכיח לשמרה שחירה מטולה חסוד דסעק ומלס אלל חלי
בכחו ככעלי. כ"י: (וי) גמרה וסכרה סוד דלסו. כסבל סעסעה

וְיָקִים יִשְׂרָאֵל אָדָּעֵר עַר הָאֵם פֿאַרְאָהָרְבִין דָּעם
אַקס צו זיין חֶבֶר לְנוֹשֵׂא שְׂכָר אָדָּעֵר עַר הָאֵם
גִּינְעֵבִין זיין אַקס צו זיין חֶבֶר עַר זָאל אִים הִימְעֵן.
און ער באַצְהָרְלֵם אִים פֿאר דָּעם וְהִימְעֵן יִשְׂרָאֵל
אָדָּעֵר עַר הָאֵם פֿאר דוֹנְעֵן דָּעם אַקס צו זיין
חֶבֶר, און זיי האבין דָּעם אַקס גִּים גְּעִיָהִים. און
עַר הָאֵם אֲשָׁרִין גִּיזָאָהָן נִכְסוּ פּתח וְגַבְלִים גִּינְעֵן
אֲרִיין דיא פִיר עֲרִיזִיא קְעַנְמִשֵׁן אויף דָּעם אַרְמ
פון בעל הבית, און וְאִם דער בעל הבית וְאָרְמ
גִידִירְמֵם באַצְהָרְלִין, מוֹיִן זיִיא באַצְהָרְלִין סוֹד
קִשְׁלֵם נָקָם שְׁלֵם אויב דער אַקס אִין אָמוֹעֵר דִארְפִין
זיִיא באַצְהָרְלִין אָנְאָצִין שְׁאָרְדִין זיִים קִשְׁלֵם חֲצִי נָקָם
אויב דער אַקס אִין אָמֵם דִארְפִין זיִים באַצְהָרְלִין
אֵהָאָרְבִין שְׁאָרְדִין קִשְׁרוּ בְּעִלּוֹ כַּסּוּתָה אויב דער
בעל הבית האט צו גִיבּוֹדְעֵן דָּעם אַקס מיט
אֲשְׁטְרִין וְנַעֲי בְּגָזִי אָדָּעֵר עַר הָאֵם פֿאַרְשָׁלֵאֶסִין
דיא מִיר פון שְׁמָל פֿאר דָּעם אַקס ער זאל גִּים
קְעַנְעֵן אֲרִיִים גִיין בְּרָאִי און דיא מִיר מיט דער
שְׁלָאם וְעַנְעֵן גִינְעֵן ויִיא עם דִארְף צו זיין.
אָנְעוּיִיגְמִילְקִיעֵר ויִינֵם וועט גִּים קְעַנְעֵן צו
בְּרַעֲכִין דיא מִיר וְנָצָא וְהִזִק און דער אַקס האט
וִיָה אָפּ דְעִרְסִין פון שְׁמִרְקִי. אָדָּעֵר עַר הָאֵם צו
בְּרַאֲכִין דיא מִיר און אִין אֲרִיִים גִינְאָנְעֵן און
הָאֵם גִיזָאָהָן אֲשָׁרִין אִיָד פֿם וְאָדָּר סוֹד סִמִּיר
דער אַקס אִין אָמֵם און סִמִּיר עַר אִין אָמוֹעֵר
הִיב דִארְף דער בעל הבית באַצְהָרְלִין פֿאר דָּעם
שְׁאָרְדִין וְחֶבֶר וְיִי () אָזִי וְאָמֵם רִבִי סִמִּיר וְיִי וְיִי
אִמֵר פֿם חֲטִיב רִבִי וְהִזְדָּה וְאָמֵם אויב דער אַקס
אִין אָמֵם דִארְף קען באַצְהָרְלִין אֵהָאָרְבִין שְׁאָרְדִין
וּסְעֵד פֿסִיר און אויב דער אַקס אִין אָמוֹעֵר דִארְף

זריתין אטו לומר דל תמות כו' שנא' ולא ישמרנו בעליו ושומר הוא זה ר"א כל דהו פטור מלד העדלא: לחומר ה"ס לקולא דליתו מבבלא אלא מנפו ואין ממדירן הטעמו ומוהי לפטור כבודותו ל"ח דל תמות כו' דכיון דלייעד לאו חסם כלב רע בחוך ביתו ולא ידעתי ר' נתן אומר מנין שלא יגדל חסם דמיס בכיור עתו"ס: ימותו סולס רשוע בחוך ביתו סגל' ולא חסים דמיס בכיור עתו"ס:

תמות שבו עד ששמרנו שמירה מעולה ולר' אליעזר במעול' שחוט שור המועד כדי לסלק ההזק:

אדם אהאקבין שארין, אונ פאר אמועד אנאנצין שארין, אבער אז קען האט זייא געהיים אנישע היטונג אונ זייא האבין גיטאהן אשארין, דארף קען גאר נים באצאהלין, נים פאר אדם אונ נים פאר אמועד, אונ רבי יהודה האלמ אדם אז קען האט אים געהיים אנעוויינמליכע היטונג אונ ער האט גיטאהן אשארין, דארף קען באצאהלין אהאקבין שארין, אונ אז קען האט אים געהיים אנישע היטונג אונ ער האט גיטאהן אשארין איז קען פטור, אונ אמועד אז קען האט אים געהיים אנישע היטונג אונ ער האט גיטאהן אשארין איז קען פטור, אונ אז קען האט אים געהיים אנעוויינמליכע היטונג אונ ער האט גיטאהן אשארין דארף ער גאר באצאהלין אהאקבין שארין ווי אדם, אונ רבי אליעזר האלט אדם אז קען האט אים געהיים אנעוויינמליכע היטונג אונ ער האט גיטאהן אשארין דארף קען באצאהלין אהאקבין שארין, אונ אז קען האט אים געהיים אנישע היטונג אונ ער האט גיטאהן אשארין איז קען פטור אונ אמועד אפילו קען האט אים געהיים אנעוויינמליכע היטונג אונ ער האט גיטאהן אשארין אז קען איהר באצאהלין אנאנצין שארין:

קען נים באצאהלין דעם גאנצין שארין גאר אהאקבין שארין וייא אדם שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק בייא אמועד ולא ישמרנו בעליו אויב דער בעל הבית נועט אים נים הימען, אונ ער נועט טאהן אשארין דאס דריטע מאהל, ואל קען באצאהלין פאר דעם גאנצין שארין, אז קען היט גאר נים דעם אקס דארף קען באצאהלין דעם גאנצין שארין ושומר הוא זה אונ דער אקס איז דאך געהיים גיטארין, דארף קען נים באצאהלין דעם גאנצין שארין גאר אהאקבין רבי אליעזר אומר אין ו' שמייה אלא ספין רבי אליעזר זאגט דער מועד האט נים קיין היטונג, ווי פיל קען נועט אים הימען איז אלץ גאר נים, גאר קען ואל אים שעקמין, דריבער אפילו קען האט דעם מועד נים געהיים אונ ער האט גיטאהן אשארין דארף קען באצאהלין דעם גאנצין שארין, ווארום רבי אליעזר מייטשט דעם פסוק ואל ישמרנו קען קען אים נים הימען, וקרניען דעם דין דרייא תנאים, רבי מאיר האלט אדם אונ אמועד איז גלייך, אז קען האט זייא געהיים אנעוויינמליכע היטונג אונ זייא האבין גיטאהן אשארין, דארף קען באצאהלין פאר

גמרא ב"ק דף כה ע"א

ר"ש"י

כלה ה' כלה כלי המילין נדחצ דמלכות דביאה במ

הופיע גיל' ממנו' והתיר: מפארן, כסכנז והחזיר חת התורה על כל האמות

תניא נמי הכי שור של ישראל שנגח שור של עכו"ם שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלכו נזק שלם שנא' עמד וימורד ארץ ראה ויהר גוים ואומר הופיע מהר פארן מאי ואומר וכי תימא האי עמד וימורד ארץ מבעי לכדרב מתנא וכדרב יוסף ת"ש הופיע מהר

פסוק עמד וימורד ארץ ראה ויהר גוים ואומר נזק שלם געשמאנען אונ האט מתיר גיווען די פעלקער ער האט מתיר גיווען דאס געלט פון די פעלקערן ואמר הופיע מהר פארן נאך זאגט דער פסוק נאם האט געמאכט שיינען פון פארג פארן מאי ואמר צו נואם דארפין מיר דעם אנדערין פסוק וכי מיסא טאמעד נועסטו זאגין האי עמד וימורד ארץ מבעי דכרב מתנא ודכרב יוסף דעם פסוק עמד וימורד ארץ דארפין מיר צו דער נאך נואם רב מתנא אונ רב יוסף האבין גיטאהן נאך זאגט פא שפט הישע פטר

תניא נמי הכי מיר האבין אויף אזוי גילערונג שור של ישראל שנגח שור של עכו"ם פטור אז דער אקס פון איר האט געשמויסן דעם אקס פון אנערס, דארף נים דער יוד באצאהלין צום עכרים שור של עכו"ם שנגח שור של ישראל אונ אויב דער אקס פון אנערס האט געשמויסן דעם אקס פון איר צו פס יבין מיעד סיי דער אקס שמויסט איצט דאס ערשטע קאזהל אדער דאס אנדערע קאהל אונ סיי ער שמויסט שוין דאס דריטע קאהל משיס נזק שלם דארף דער עכרים באצאהלין צום יוד דעם גאנצין שארין שנאמר ווארום עם שמיים אין

(ב) כמה תחת האונא ויהיה חייב להטוב שותת
בשר כיצד הרי שכבר שות שש בחמש או שות שבוע
בשש או שות חמש בשש או שות שש בשבע
ה' או אונאה ונק' המקה וחייב המאן' לשלם האונא'
ולדחור' כולה למתאנה: (ג) חירות האונא' פחות מזה
בכל שותא כגון שכבר שות שבועים בששים

היראה וקניטו וגדלותו לרשמי ולטובים כגון נק' ובר' וסל' וסל' וסל'
מקנף תאח חמ' כי חתם מן הפוטלים אשר כנחף יסלו ויוחר
אסמא כסור לשלם וכחשמו למשלו פרי ממחין סכנל לפת בזה
מאוס ולא נתכנס כי יסתר כענין חרוב הדמס כי כסור אכר
עברך חספ' ענין חספ' זו כסמלת ולכל ישראל שדקכוהו לעבודתו
עברך חרוב' לכושרו כסמלתו ענין חספ' חספ' מל' חספ' חספ'
מסנן כחשמהו מן יסור כגדו ממלך וחספ' מר' חספ' חספ'
חספ' כגדו' כחחוק' דכור ככסור פ'ה סודלי וחספ' חספ' חספ'
חלל כשני מכות' חלל' סמורק' סעיד' סמורק' סעיד' חספ' חספ'
חסי' חלל' יסור' חלל' חסי' חספ' חספ' חספ' חספ' חספ'

פלי' חתם ככסור בריח קדס וחתם חספ' ונכמה פסנא חספ' חספ'
כספ' חספ' חספ' חספ' חספ' חספ' חספ' חספ' חספ' חספ'

היראה וקניטו וירי' ער נועם מורא האבין פאר גאמ
דרדקער ואל ער געבין פבור קפניע גענוי' קניע
קניע' צו קליינע און צו גרויסע צו שלעכטע
און צו גוטע, און דאס זאל אלץ זיין גנב גני ובר
סימ אריינע הארץ און אקלארע, גים סימ
פאלשקייט וספ' וסג'ו כנחף חספ' זאלקס זיין ביי
זיך נידעריג און זאלקס אלץ לידן און זאלקס
קראני' אויף דיין אקסי' דק' וספ' חספ' חספ'
אין כנחף חספ' זאלקס קראכמן און זאלקס דיר
פארשטעלן אז די ביזנס פון די ארייבייטער וואס
מראנין משה אויף זייער אקסי' ויחי' משה און
גאר קער פון זייא בשר' זע' ונחמור משה' דו זאלקס
זיין וויא דער אקס וואס קראנט אויף זיך דעם
זאכט פון זאקער און זיי דער אייויל וואס קראנט
אויף זיך די משה זיי ספ' חספ' חספ' חספ' חספ'
זאלקס ווארשין אויף די משה, ווען די משה וועט
צו דיר אקוקטען פלוגלונג, וועט זיא דיר גים
צו שווער זיין, און וועסט גים פארעמן אויף איר,
נוארום דאס, וועט זיין אין זייער אויגן אריינע
זאך דק' חספ' חספ' חספ' חספ' חספ' חספ'
פארשטעלן אז דאס קלייד פון דיא ליכטיגקייט
פון גאמ באדעקט אויף דיר תפסה בו בשלמה זיך

אלאו נוארום גאמ האמ גיאנאם לא חנו, איד
זאלם גים גארין: (ג) כמה תחת האונא ויהיה חייב
להשיב וויא פיר זאל זיין דאס גארונג, און קען
זאל סוזן צוריק געבין שותה בשות אנלייכע
ועקקסיר' ביז ווי אזוי זיי שפכר שות שש בחמש
ער האמ פארקויפט זאך וואס איז נוערם זעקס,
פאר פינף או שיה שבע בשש אדער ער האמ פאר-
קויפט זאך וואס איז נוערם זיבען, פאר זעקס
וקאמ זיך גענארט דער פארקויפט' או שיה חספ'
בשש אדער ער האמ פארקויפט זאך וואס איז
נוערם פינף, פאר זעקס, או שיה שש בשבע אדער
ער האמ פארקויפט זאך וואס איז נוערם זעקס,
פאר זיבען וקאמ זיך גענארט דער קויפט' זיי
זי אונא דאס היינט גענארט וקנה המיט' דיר זאך
אוי געקויפט גינוארין, קען קען גים חרטה האבין
וחייב הקאנה לשלם האונא ויהחזירה כולה למתאנה נאר
דער וואס האמ גענארט מוז צוריק געבין צו
דעם וואס איז גענארט גינוארין אין גאנצין זיי
פיל ער האמ אים גענארט: (ג) היתה האונא פחות
מה ככל שהיא אויב דאס גארין איז גינוען אביסול
זייענדיגער ווי אעקקטיל כגון שפכר שות שבועים בששים

היראה וקניטו וירי' ער נועם מורא האבין פאר גאמ
דרדקער ואל ער געבין פבור קפניע גענוי' קניע
קניע' צו קליינע און צו גרויסע צו שלעכטע
און צו גוטע, און דאס זאל אלץ זיין גנב גני ובר
סימ אריינע הארץ און אקלארע, גים סימ
פאלשקייט וספ' וסג'ו כנחף חספ' זאלקס זיין ביי
זיך נידעריג און זאלקס אלץ לידן און זאלקס
קראני' אויף דיין אקסי' דק' וספ' חספ' חספ'
אין כנחף חספ' זאלקס קראכמן און זאלקס דיר
פארשטעלן אז די ביזנס פון די ארייבייטער וואס
מראנין משה אויף זייער אקסי' ויחי' משה און
גאר קער פון זייא בשר' זע' ונחמור משה' דו זאלקס
זיין וויא דער אקס וואס קראנט אויף זיך דעם
זאכט פון זאקער און זיי דער אייויל וואס קראנט
אויף זיך די משה זיי ספ' חספ' חספ' חספ' חספ'
זאלקס ווארשין אויף די משה, ווען די משה וועט
צו דיר אקוקטען פלוגלונג, וועט זיא דיר גים
צו שווער זיין, און וועסט גים פארעמן אויף איר,
נוארום דאס, וועט זיין אין זייער אויגן אריינע
זאך דק' חספ' חספ' חספ' חספ' חספ' חספ'
פארשטעלן אז דאס קלייד פון דיא ליכטיגקייט
פון גאמ באדעקט אויף דיר תפסה בו בשלמה זיך

שפוטתה אינו חייב להחזיר כלום שכל פחות משתות דרך
 חבל לחסול בו: (ד) היתה הגוונאה יתירה על השתות
 כל שהוא כגון שמכר ששה ששים בהששים פחות מרובה
 במל הבקח והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא יקנה
 כלל אבל המתאנה אינו יכול להחזיר אם רצה זה לקבל:
 ועדכרם כגלים אינו יגב ולמה יסיה אדם עד פנים ויגב בוראו מילתו לכן אל יזלא מלם כחיו לבעל אלא תורם או שפודה או שוראם
 או טעם מי שגדל לו פרת היתכן שבעלנו וכעסו יעבר כליו טעור אלה פרחים לא יעלה על דעתך ואלתה כן אדם ידעת כי נשמך
 טעם פלסים וכדכסך ועלכך יחלק ויחך חסנך על מי טעה ותלמד מי עולם לכן כונן בעמחה כהול כל פלה פלין ולא תפסד
 חל מלך וישי ואלו נחמתיך כי בו חזקת

ויראהו דהיינו עד האם פארקויפם אואה נואם
 איז נוערם ויבעציג. פאר ועבציג מיט אפרוקה
 איז חייב להחזיר פלום דארף ער גאר ניט צוריק
 זעבין שכל פחות משתות דרך הכל פחות בו ונארום
 אלץ נואם איז נוייניגער ווי אועקסקטיל איז דער-
 שמיניגער פון אלע קענקשין ויזא נאלין דאם
 מוחל זיין: (ו) היתה האנאה יתירה על השתות כל שהוא
 אויב דאם נארין איז גיווען מער ווי אועקסקטיל
 גען שפכר שיה ששים בהששים פחות פרוסה דהיינו ער
 דאם פארקויפם אואה נואם איז נוערם ועבציג.
 פאר פופציג ווייניגער אפרוקה נפי הבקח נוערם
 גאר ניט פון דעם פארקויפונג והמתאנה יכול להחזיר
 החפץ ולא יקנה פלי און דער נואם איז גענארט
 גינארין קען צוריק געבין דיא זאה און צוריק
 אפ געטין זיין געלם אבד הפאנה אינו יכול לחזור אם
 רצה זה גבלי אבער אז דער נואם איז גענארט
 גינארין פאשטיים אויף דעם קויפונג און וויל
 גיט תרטה האבין. גאר דער נואם האם גענארט
 וויל תרטה האבין. קען ער ניט:

דאם מיד גימאכט גאט ער אייערע רייד שפירש רבותיו וקרום בקרבה די רבנן האבין געזאגט
 זאמר הקדוש ברוך הוא גאט נאנט מי סובל חילוק ואינו יגב איה קראג דיא אקצע נועלם און נוער ניט
 כיד ויבדקרים בפלים און יגב און הערדינג די ליידיגע רייד וואס וועלן שרמון גידין ווער איה מיד וקמ
 יהיה אדם עו פנים ויגב בוראו היתה פאר נואם זאל דער קענקש ויין איין עזרה פנים געגין גאט און
 זאל אים וועלן מיד מאבין מיט וייגע ליידיגע רייד גבו מי יוציא פלה מפי בפסלה דריבער זאל
 אקענקש ניט ארום ריידן אפילו איין נוארם וועלכין ער דארף גיט אלא תורה או עבודה או הודאה
 או ששים ער זאל גאר ריידן תורה אדער הפלה אדער לויבין גאט אדער זאגין שלום צו זיין חבר
 מי שאבד לו פרה דער קענקש נואם האם פארקארין ארוביל תיפון שבעצבנו וכעסו ישבר פלי ששה אלה פרחים
 קען דען זיין אז וועגין דעם מרויערקייט און בייגקייט פון דעם רוביל נואם ער האם שארין
 געהאמ. זאל ער צו פרעכין אפלי נואם איז נוערם טויזענד רוביל מא יעלה על זבעד דאם נוערם נאך
 גאר ניט אפגיין אויף זיין שלק אז אקענקש זאל אזוי סתאן וואשה גו אדם ידעת כי בשמחה מושב
 אלהים און דו בענקשן וייקסם נאך אז אויף דיין גשקה איז דאם יצונק פון גאט ויבנקוד והצניק
 ימלך און דורך דעם פנים און ריין מרויערקייט נוערם דיא שכיבה פון דיר אנועק גיין ויחד מציב
 על הני שעה ויאבד הני שים ויזא אויז קענקשו מרויערין אויף דעם לעבין פון דער נועלם
 נואם איז גאר אקדצע ציים. און דורך דעם פארלירקשו דאם אייביגע לעבין גבו סגל בשמחה
 זאגל מי הכא זנד דריבער זאלקשו ליידין מיט שמחה אזוי ויזא הלל. אלץ נואם אויף ריר נוערם
 קוקען ויא תשוב את מלכה און זאלקם ניט אנועק לאיין פון ריר דיין מלה הקדוש ברוך הוא וידי את
 תבונה דאם זאל זיין ריין מרייקסטונג גיט תרבה וואס דו וועקס זיה באהעמטין צו גאט ויזא
 קני יצוד און גאט נוערם מאבין לייכטין זיין פנים צו ריר ואתה אמי תבד און דו זאלקם זיין מיט
 אפריילאך פנים צו גאט:

וירא יום ה תורה

אונקלוס

למסך סלה דלא ידעה גמי ייה ייה ייה ייה ווא הא נלשה יהיה ויה יהיה ה דמלי ויה אל עמ:
כן שבטשה ביקר ושלם :

ב ויפנו משם האנשים וילכו סדמה
ואברהם עודנו עמד לפני יהוה :
ב ויגש אברהם ויאמר האף תספה
צדיק עסרדשע : כי אולי יש חמשים
צדיקים בתוך העיר האף תספה
ולא תשא למקום למען חמשים

ב ויפנו משם האנשים וילכו סדמה
ואברהם עודנו עמד לפני יהוה :
ב ויגש אברהם ויאמר האף תספה
צדיק עסרדשע : כי אולי יש חמשים
צדיקים בתוך העיר האף תספה
ולא תשא למקום למען חמשים

בעל המורים
(כב) עומד לפני ה' . לפני המלאך לבקש פניו :
(כג) תפלה . תפלה בכתוב אספה עלימו רעה חצי
אבלה במ . אבלה כפל לשון של אספה : (כד) בתוך העיר . סדרם ומלך סדרם היה ראש לכל המלוכה שבמקום
שפתי חכמים
(כז) ויפנו משם . מקום שכרסו אברהם (יום עש :
ואברהם עודנו עומד לפני ה' . והלא לא הלך למח
לפני אלה הקב"ה כל אללו וחדל לו זמקת פדום ופדומה
כי רכס ויהי לו לכחוב ויה' שדט עמד (אש) אברהם
אלה חיקון ספרים ד' הוא (כ"ד) (אש) הסכורה
רו"ל לכתוב (כ) : (כז) ויגש אברהם . מושג הגשה
למלחה (ש"ס ר') ויגש ויחזק וגו' הגשה לפתח ויגש הלו
יהודה . והגשה למחלה (ת"ל ית') ויגש אליה הנביא
האף תקפה . הגש תסה ולחרוס אל חוקלותו סחרמ
(כד) אולי יש חמשים צדיקים . טענה לזיקים לכל
מירוש לתורת אלדוים

(כב) והנני משם האנשים און ריא מאנען ואנען
ריא סלקאבם האבין ויה פה דארטין גיקערמ וייא
וענען אנטעק גינאנען פון דעם ארט טאם
אברקהם קאם וייא דארטין אהין כאליים גיבוי
גיפה אונ וענען גינאנען צו קרום והברם שדט
שדט קפי ה' אונ אברקהם איז נאך גישטאנען פאר
נאם : (כג) ריש און אברקהם איז גיעהגם ויאם
און קאם גינאנען האך דער צאנען גימס דיה אן
היקה רי ואלקט פאר דארבין דעם צדיק כעם דעם
רשע : (כד) אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר פילייקם
איז פאר האנדן פופציג צדיקים אין דער שטאט
ספר הישר

ואמר רבי חנינאי וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
ואמר רבי חנינאי וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
ואמר רבי חנינאי וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
ואמר רבי חנינאי וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
ואמר רבי חנינאי וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'

וּפְאִין דִּי בְּגִיָּה : הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ: כִּי חִלְלָהּ לָךְ :
 כִּי קִרְשָׁמָא אֵינִין דִּינָךְ
 מִלְּמַעְבַּד כְּפִתְמָא הַדְרִין
 לְשִׁינָאָה וּפְאָה עִם חִיבָא
 וְיֵהִי וּפְאָה כְּפִתְמָא
 קִרְשָׁמָא אֵינִין דִּינָךְ הַדְרִין
 כִּי אֲרַעָא לָא יַעֲבִיד
 רַחֲמֵי מַלְאָכָא לִי . עֲזָרָם וְיִסְכְּלִי דַּ

רשבים
 ההוא : (כה) השופט כל הארץ . ששלח כמן לא יעשה משפט :
 רש"י

שפתי חכמים

ו כרך וכרן כי ה' מקומות יש : (כה) הצדיקה לך .
 וא"ת לא ילולו הצדיקים את הרשעים כמה תמית הצדיקים :
 ודלילה לך . חזונו הוא לך ויחמרו לך הוא אומנותו שופק
 הכל לדיקים ורשעים כך עשית לדורח המכול ולדור
 הפלגה : כדבר הזה . לא הוא ולא כן כיוולא לך : כהצדיקה
 לך . לעולמי הבא : השופט כל הארץ . קוד
 בחטף פת"ה ה"א על השופט לטון תמים וכן מי שטוא

צדיקים ורשעים היה נודאי כדור הפלגה . עיין בנר"אם מה שפסקה יש ללמוד ש"כ יחמרו לו הכס מחאה שפין אומותו כן
 ואע"פ הם אומרו כי ח"כ אפילו אם לא אמית הצדיק עם הרשע אלא שיללו הצדיקים עדיין יחמרו לך הוא אומותו לטעון הכל
 וכו' ופי' שדאי ילילה לדלעיל קמי חיליה לך עמעות שלא תשא למקום כזותים הצדיקים הנמלאים כי יחמרו העולם לך הוא אומותו
 שפוטק הכל הצדיקים רשעים יחד כי חיים ויודעים עשוי רשעים לכד רק נמקום כזותים הצדיקים נטעון עמהם וח"כ כדי להקן
 יחמרו להמית לדיק עם יעש שאין לו קשר עם מה שנמלא היינו שברי לא אמר עד כאן אלא שפילוי הצדיקים את המקום ולא
 שיאלו הצדיקים עמלם בוסוף וז"ת והוא נמשך עד חיליה לך האחרון וז"ת לא ילולו הצדיקים את הרשעים אלא מזה לעשות
 כליה בלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט ואחר שיקון מ' המקראות שב ל' מלת חיליה עכ"ל . ויש קצת ישוב
 גם כן בתם שכתבו וק"ל : מ וק"ל כדפסוק לו קרא משמע לדבריה לא היה מתפלל אלא אלא יעשה עול כיוולא כזה ולא
 היה מתפלל על אנשי סדום וח"כ ח"ך אמר כפתלו חילי ים חמשים צדיקים ש"מ על אנשי סדום כולם שיללו חיליה לך הוא
 ולא כיוולא כן ל' הוא כולל גיסיס לעמיד וזהוהו ר"ל היה מתפלל גם על ישראל ככפיו חוטאין אלא ימות הצדיקים עם רשעים וזהו
 שפ"ה ח"כ כיוולא לך ל' הוא כולל הבא ר"ל לדורות הבאים : ו' ר"ל כדלחמירין בחלק דחנני . קדום חילי לם חלק לעולם הבא ומהר"ל
 פי' אם כך הוא כשולם הוה כפי חילול הכס אפילו לעולם הבא שאין שייך חילול הכס מ"מ לא נמלא טעם לדבר למס

בקשת אברהם עבור אנשי סדום

קח או שון כלל . אין ספק שפילוי כפי אין לאיש שהוא מקום
 אל תרשמת על הלקך שהוא כלל . אבל עוד יש להוסיף לו טובה
 ותשואתו וכן לא חזרו משט הונון אשר הגדילו על כל שרי ועבדיו .
 וח"כ השי"ת אשר ילינו מן הענש מכלתי שילפס חובות או יריון
 מחמתו . שבס יביטנו אל הספר כמו שהיונו לא יסחפון כל משכיל .
 שאין לשים מקום לתרשמת עליו שבס שבי את האיש אל הספר
 והוא חף בלי פשע . חמס כי כן כאשר התקף הוא אל הורגל
 מועלס והוריד אחד שריו מגדולתו בלי חטא ופשע . הנה כדבר
 יוריד את זה אפילו אם לא יהי' לו תרשמת על הענין כעצמו .
 כיון שכרוננו להשפוט הגדילו חף גם זאת ככר יח' קלת מקום
 לתערומת על שביס עמו הממורגל אללו ולא התנהג עמו ע"פ
 מדותיו אשר יתנהג עם כל עמו . וזה אם המלך שהוא הורגל
 להרוס בלא חטאת ולהשפיל בלא חטא . אם יוריד שרים אחרים
 לטבת חמסם ותרדם והוריד גם את זה בלי חטא ואשם יחד
 עמהם בלאו אחד ג"כ יהי' לו תרשמת שני שמהחר שהורידו מגדולתו

פירוש תורת אלהים

דיר הישמים כל הארץ לא יעשה משפט שיקמ ייה
 רען ראם דער וואס איז ארעקטער ענון דער
 גאנצער וועלט זאל גיט מוהען אמשפט אמת .
 מען וועט זאגן אזוי איז ויין סדר ער פאר
 דארקט ריא צדיקים מיט ריא רשעים אזוי האט
 ער גיטוהען צו דעם רור המכול און צום רור

הישר

זום הימל און זיא איז גלישמארבין דורך גרויסע יסורים ,
 וועגן דעם מיידיל איז געחבתת גינארין . זייער גור דין ,
 און גאט האט געשיקט צוויי מלאכים און קדום זיי זאגן
 רשעטן דאס מיט זייער שטעקער , און גאנצעם וויא דאס
 מיט זייער שטעקער און זיין ווייב זענען ארויס בעגאנגען
 (חק לישראל ע"ט)

אונקלוס

דינא: כי ואמר יי אם
אשכח פסחים חמשין
זבאין בגו קרתא ואשבוך
לפל אתרא בדיקרון:
ת"א ונחמי. מסכדין ט:

מִשְׁפָּט: כי ויאמר יהוה אִם-אֲמַצְיָא
בְּסֹדֶם חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר
וְנִשְׁאָתִי לְכָל-הַמָּקוֹם בַּעֲבוּרִם:

רש"י
(כ) ויאמר ה' השליך:

שפתי חכמים

שופט לא יעשה ב משפט אחת: (כ) אם אמצא
בסודם וגו' לכל המקום. לכל הכרעים ולפי שסודם
היתה מטרטולן והסנה מכולם חלה זה הכתוב:

סמחיה לדיק עם רשע ע"ל: כי יתע שפולך לפרע ה"א התימה
הוא לומר וכו' מי שהוא שופט וכו' ולא הספיק לו מה שפ"ה ה"א
של השופט לזון תימה הוא שרונה להודיע שפ"ה התימה הוא אפי"פ
שהוא כמלה השופט כתימה הוא קרי על מלה לא יעשה משפט:

בקשת אברהם עבור אנשי סדום

הנהג. סמחיה כתיב"ת הוא מתנשב כמשפט לזוסן כל הארץ
לכלתי כיוח תימה כלה עון למה יענה כמנהג. ולכן אמר אברהם
ראשונה כי ה"א כלדיק כרשע ע"ל על שפחה לדיק אם הרשע.
ואמר עוד השופט כל הארץ לא יעשה משפט. כיון שהוא מורגל להתנבג
עם כדומיו כמשפט. ועל שתי הפרעוטה סללו אמר פתמים מליג

יחד עם שאר ערים סמחייכו הורדה מנין חמס. הרי כסוד
בס א"ח זה שלא חסד עמכם ומלך זה יחי' לו תרעומת. ולכן אמר
אברהם שדאי אין לו תרעומת עליו ית' כסגס ימית לדיקים כיון
עמן העטר כחלם. אבל אם ימית אותם יחד עם הרשעים שהסוד
הוא עם הרשעים יחי' לדיקים תרעומת. ועוד תרעומת עני על

פירוש לתורת אלהים

אין ראך דארשען גיווען פינג פקומות וואס דער
מאנט דער פסוק גאר סודם אין דער תערוץ וייר
סדום אין גיווען די הויפם שפאטט אונ אין גיווען
השיבער פון די אלע שפעם דרום דער מאנט דער
פסוק סדום אפדער עם גי"מ אויף אלע פינג שפעטע:

הפלה: (כו) ויאמר יי האם גיאנתם אם אמצא
בסודם חמשים צדיקים בתוך העיר אז וועל גיפיען
אין סדום פופציג צדיקים אין שפאטת תשאלי לך
מקום בעתכם וועל איה מוחל איה גאר דאם
אקום פון זייערם וענין. ורש"י באנאניקם עם

ספר הישר

בעהאלסין אין מקעלער. אונ וייר וי"א ונאמן געמינט
אז אויף דער וועלט איז שוין פער קיין פענענש בא. דרייב
דאבין וי"א גי"מאלס פננה זיין מיט זייער פאפער. די זאלק
דאבין פון אים קינדער. אונ זיי דאבין געמאען זיין אין

ווייל דאס ווייב פון לוח האם אקום גיפאמן מיט דעם פנים
אויף סדום. ועדן אויב עם איז אמת אז די שפעם גרענען
אז שנועבול אויף אז געקוען אונ אז איז גי"מאלס
אשפיקס זאלק. אונ לוח מיט דיא פעקטער גיעסין

תרגום

נביאים מלכים ב ד

להבטיח מלה דרא צבאות נפש צ צב צבא צבאות רח יהוה נשמה רננה ארני נשמה דהוד יתרה וחה
חיה רננה יהוה חיה חיה יהוה אל שם בן שבעות:

א ותקרא אל-אישה ותאמר שלחה נא לי אחד
מן-הנערים ואחת האהנות וארוצה עד-איש
האלהים ואשובה: ב ויאמר מדוע אתי הלכתי
אליו היום לא-חדש ולא שבת ותאמר שלום:
ג ותחבש האתון ותאמר אל-נערה נתג ולך
אף-תעצרי לי לרפב פי אם-אמרתי לך:
ד ותלך ותבא אל-איש האלהים אל-תו
הפרטל ויהי פראות איש-האלהים אותה מנגד
ויאמר אל-גיחתי נערו הנה השונמית חלו:

אח קרי סחלכת קרי
מצודת דוד

רש"י
(ג) ותחבוש. ותמנור: נהג ולך. מהרה: אל
תעצור. אל תמנע על ידי כתיבה:

(כ) לא חדש ולא שבת. כי כתיב וסכת סיתה רנינו נקננ
מיו: ותאמר שלום. ר"ל אין דבר רע שאלך כפסדו אל
כתיב לך רחם לננות סוכר לנפש: כי משנה מוסב שיעש' סוכ
כתיב: (ג) ותחבוש. קשרה סחלכת: נהג ולך. נהג סחלכת ולך
סחה ואל תמנע כעטורי סחרכ אל כה כי אל כעטר סחור לך
(ח"א) (ח"ק ישראל ע"ט)

(ד) מרעון: ובה השתמחת חלו. לך
סחל

היא שונמית יביכי: ה קצין ה עתה רויץ-נא למראתה ואמר-קה השלום
 רהוט קצין לקדמותה ואמר
 לה השלם? ייה השלם לך השלום לאישך השלום לילך ותאמר שלום:
 לבעליה השלם לרביא נאמרת שלם:

מצורת דוד

סוזת סכסס סיה ססונמית: (ס) ותאמר שלום. אחר ששאלה אמרה לו הכל שלום ולא רלחה לגלות גם סלע
 דעם פירוש עברי סייטש עפענימ מען בייא דער הפסורה פון דער וואך:

כתובים משלי ד

תרגום

לסמשך מיסוד ומלכות דוא שוין דלת יוד נפש שוין שוין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמת דיסוד א אד
 ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה רמלכות יו הו וו הו חיה יחידת דיסוד ינה חיה יחידת רמלכות
 לא שם ב'ן שבעשה:

א שמע ברי נקבל מני ונקניין א שמע בני נקח אמתו וירבו לך שנות חיים: ב בדרה
 שגיא דתניה: ב איתקא חכמה הרתייה הרבתייה במעגלי-אשר: ג בלכתה לא-
 דחקסקא אלפקה וסלפקה יצר צעדך ואם-תרויץ לא תבשל: ד החוק במוסר אל תרף
 בשבילי תריצי: ג בר מיניל גלרתיא פיתויא חיה: ה בלאח רשעים אל-תבא ואל-תאשר
 בדרה רעים:

בבקריתא ולא תרפא נקריתא במול רהוא חיה: ח בבקריתא ורשיעי לא מיניל ולא תמן בבקריתא ובישוין:
 מצורת דוד

(א) שמע בני. ענין חוכה הוה לו נומך חכיה. חס לו כי בני חסה וחסן בתקלתך: שנות חיים. ר"ל ענים טובים ושלום: (ב) דוריתך. אלו מלמדך ללכת כדרך חכמה: דורכתך. אלו מליכך כדרך ישר: (ג) דא יצר. לא יסיה זר מקוס ספסיעות וכו' אף חס תרוץ נו לא תבשל ור"ל לא תבשל כנוסעך: (ד) אז תרף. אל תרפא ירך ממנו: פירוש עימ

(א) שמע בני נקח אמתו וירבו לך שנות חיים: אובי דו נועם לויפין ואלקסו נים גישטרויכילט
 נוערין. דער וואס גייט פארהן אקצנה זאל ער
 גיט גיין מיט אייננע קרים מיט פוילקייט. און
 דער מענטש וואס לויפט מיט חסידות און מיט
 גרויס הייליגקייט צו אקצנה, זאל ער זען ער
 זאל גיט גישטרויכילט נוערין, עס זאל גיט
 אקאהר זיין אעבערה פון דיא מצוה. ווי מיר
 געפינען ביי דיא פיר מענטשין וואס האבן זיך
 אזוי שטארק גיהייליגט ביי זיי זענען ארויף אין
 היקער און אחר האט דורך דעם געווינדנע,
 און איינער איז גישטארבן און איינער איז
 גיווארן קשונגע ועיין מיבייט: (ד) החוק במוסר אז תרף
 זאלקט פערט האלטן מוסר, אובי חקביה
 שטראפט דיה, זאלקטו זיין צו פרידען מיט די
 יסורים, זאלקט גיט אפלאזן, זאלקט גיט זוכען
 מיטלען פריי צו נוערין פון די יסורים. ביי חקביה
 אזיין נועם זיי פון דיר צו זעקען גארה כי היא חיה
 דו זאלקט די יסורים הישען נוארום עס קען זיין
 אז דאס איז ביין לעפין. וען גיט די יסורים וואס
 חקביה האט אויף אים געשיקט, קען זיין ער
 וואלט גישטארבן פאר זיינע עבירות: (ה) בלאח
 רשעים אז תבא אין דעם וועג פון די רשעים זאלקטו
 גיט קומען זיי תאשר בדרה רעים אינ דו זאלקט גיט
 מרעטין אין וועג ווי שלעכטע מענטשין מרעטין:
 (ח) לישראל עימ

(6) חוץ מיתרת הכנר. ושתי הליכות שהיא זריז ללמד מסר כסן משוח האזר למעלה הימנו. והא ליכא למה דלחסי הכר ודקסיהו לה מילתא דהאי קרא חתיב ביה כפרה וכפר עליהם וגי' ואימורין לא עמבא כפרה אלא כולס לדרשא (וסקרה) כפי' ועי' תוי"ט: [6] שאם. הי"כ שהחין עם והיא גירסה נכונה: [3] הקומץ. ואי נישא פטיעא דקמין' קמין' לא מחייב עליה כרת משום פגול דהא כי אילי משה פקע ליה בגולה סמרי לא קרב בתחרי. תחרי כיון שסולת פאור כתיבו דלמי' כמין

פרק ד א בשיא כל הנתנין על מזבח החיצון. יש מהן שטעונין ד' מתנות ויש שטעונין ב' סק ד' ויש שטעונין מתנה ה'. כדחתן בארך פירקין והסתחא קחמי דכולן גלגל כחן אלא מתנה ה' בדעבד

כלי חלטי דהוד דמלכות דלייט א אל אלה אלהי אלהים
 פרק ד א בית שמאי אומרים כל הנתנין על מזבח החיצון שאם נתנן מתנה אחת כפר. ובחמאת שתי מתנות. ובית הלל אומרים אף חמאת שנתנה שנתנה אחת כפר לפיכך אם נתן את הראשונה בתקונה. ואת השנייה חוץ לזמנה כפר. נתן את הראשונה חוץ לזמנה ואת השנייה חוץ למקומה פיגול וחייבין עליו כרת: ב כל הנתנין על מזבח הפנימי [6] שאם חסר אחת מן המתנות לא כפר. לפיכך אם נתן כלן בתקונין ואחת שלא בתקונה פיגול ואין בו כרת: ג ואלו דבריה שואין חייבין עליהם משום פיגול [6] הקומץ

אחת חמאת שנתנה שנתנה אחת כפר לפיכך אם נתן את הראשונה בתקונה. ואת השנייה חוץ לזמנה כפר. נתן את הראשונה חוץ למקומה פיגול וחייבין עליו כרת: ב כל הנתנין על מזבח הפנימי [6] שאם חסר אחת מן המתנות לא כפר. לפיכך אם נתן כלן בתקונין ואחת שלא בתקונה פיגול ואין בו כרת: ג ואלו דבריה שואין חייבין עליהם משום פיגול [6] הקומץ

כפי' דלחסי ודס זכחדי קסד פסוב' אחת משמע מדלח' כתיב סביב למשמע ב' מתנו' סק ד': ובחמאת ב' מתנות. שלס פדסיות נאמרו במסלות החוליות בויקרא אחת בשעיר גסוי וחסים במסלת יהוד ה' ככבש' ואל' בשעירה חסרים כתיב על קרנת חסר והא' מל' וכו' וכן לסיס יש אס למקרא אלה יאן ססו ואלן במזבח אלה ד' והכ' היתרות לא נאמרו אלא ששאלן הכתוב לעכס זכ' סכרי אהוי מקרא למשמע שס וסחיני מסורת למשמע ארבע הליכך טסי חדא אמסורת וכלר חדא ממקרא והווי להו חמש ד' למנוסו וחד לעכס ואס כחן מתניס לחת כפר: לפיכך. מסלת וכל הזכאים לבית הלל ולבית שמאי. שחר הזכאים חוץ ממסלת: נתן את הראשונה בתקונה ואת השניה. במחשכ' אכילת כפר חוץ לזמנה: כפר. וכסר הקרבן על לקרב ע"י מתן' ראשונה לזמן השניה מתרת הכשר סכרי חסר ע"י. ומתניס ראשון' ללכך אינה מפגול': נתן את הראשונה חוץ לזמנה וכל' פיגול וחייבין עליו כרת. שאין מחשבת חוץ למקום דלמי' מוליאחו מידי פיגול סכרי הוקבע כראשונה שקרב כל' מתחיו. ב אם חסר אחת מכל המתנות לא כפר. דכפר העולם דכר כתיב ועסר' לפר כחשך עש' לפר המסלת כן יעש' לי ומקרא סוף' הוא סכרי לו עבודותיו וספרסו בו (6) אלא לכסול כזארתת החלו' שבו הוא דלחתי וסחי משמע ועש' לו ככאר כתיבתי לו עשיותיו וסגני עוליהם לעכס חסר אחת מכל המתנות לא כפר: לפיכך אם נתנו כולן בתקונין. הוואיל וכלן מתירות חוץ זו מתרת כלל זו ואין זו מפגלת כלל זו: ואחת שלא בתקונה. במחשבת חוץ לזמנה. פסול. שלח הותר בראשונות: ואין בו כרת. שאין מופגלים כחתי מתיר: ג אלו דבריה שואין חייבין עליהם. כרת באכילתן משום פגול: הקומץ. אם קמץ על מנת לאכול כירי' למחר ותפגלה המנח' שאינה נאכלת אלא ליום

פרק ד א בית שמאי אומרים כל הנתנין על מזבח החיצון בית שמאי ואמין אלע פדומין וואם קען דארף ויאי שפריימץען ארף דעם אוים וויינג'מטען מ'זבח שאם נתנן סתיה אחת אויב ער האם פון דיא ג'לוט נאר איין שפרייץ גיטאהן אויף דעם מ'זבח כפר האם קען איים שוין מוחל גי'וען דיא עבירה ובהמאת שתי מסנות אונ אויב די ג'לוט איז פון אקרבן חמאת אז ער האם געשפריימץט אויף דעם סוכס צוויי שפריימץען האם קען איים שוין מוחל גי'וען דיא עבירה וביה הלל אומרים אף חמאת שנתנה מתנה אחת כפר אונ בית הלל' ואמין אפילו אחמאת אויב ער האם געשפריימץט אויף דעם מ'זבח פון איר ג'לוט נאר איין שפריימץ האם קען איים אויף מוחל גי'וען די עבירה לפיכך דריבער ווייל איין שפריימץ איז אויף גענוג אס נתן את הראשונה בתקנה אויב ער האם געשפריימץט דעם ערשטין שפריימץ אזוי וויא דער דין איז ואת השנייה חוץ לזמנה אונ נוען ער האם געשפריימץט דעם אנדערין שפריימץ האם ער גיטראכט ער זאל עסין דעם קרבן שפעטער וויא דיא צייט איז צום עסין כפר איז פון דעקס' ווענין דער קרבן כפר נח את הראשונה חוץ לזמנה אפער נוען ער האם געשפריימץט דעם ערשטין שפריימץ האם ער גיטראכט ער זאל עסין דעם קרבן שפעטער וויא דיא צייט איז צום עסין ואת

דקרי' כו' רש"י: (ג) דלון לה מתיר כעבודת המזבח דלע"ג
דמזבח הקמינה קדמת. סקורה דקמינה לא מתייבש סקדוס
ותו"ט: (ג) רש"י וועמיינו דכמנחת כהן חוץ פניו רש"י
פרי' דמזבח ופ"ל דקמ"ל: (ד) רש"י לה ידענא למאי נית
פירוש דך ככהן. תו"ט. ול"ג דקמ"ל דלמי על פשוטיה פ"ט
פיי' דלא תימא דמתי' געריס

והלבונה והקמורת ומנחת כהנים. ומנחת כהן
משיח (מ"א) ומנחת נסכים והדרם והנסכים
הכאים בפני עצמן. ד"ד מאיר וחכ"א אף הכאים
עם הבהמה. ל"ג שמן של מצורע (ג) ר"ש
אומר אין חיובין עליו משום פיגול ור"ם אומר
חיובין עליו משום פיגול. שד"ם האשם מתיר
ובל שיש לו (ד) מתירין בין לאדם בין למזבח

ול"ל' אין האוכל את הקומץ ככרת שאין פגול כל אלא כן
דבר שיש לו מתירין אחרים דפגול משלמים ילפינן ליה
דכתיב ולא האכל יאכל מבשר זבח שלמי וגומר מה שלמים
מוחדי' שיש להן מתירין בין לאדם בין לנזבח אשם
מתיר להקטיר פאמזרין למזבח
ואמזרין מתירין באשם לאדם
ותיבין עליהם ומשום פגול
אף כל שיש לו מתירין בין
לאדם בין למזבח תיבין פ"ח
משום פגול לאסוקי כל הכי
דחשיב כמתירין שאין להם
מתירין אלא הן עליון מתירין
פ"ח מתרת את המזבח' כש

לחמים שהאכל מהן אינו חיוב משום פגול: והלבונה. אין אחר מתירה (ב) אלא
קומץ: מנחת גרבת כהנים. (ג) כולה כליל וז"ל' נקמלת הלכך אין אחר מתירה: ומנחת כהן משיח.
דתינו הבית' כ"ג שהיא קרבה כלל יום המתיה כבקר ומתאחה כערכ. ומנחת נסכים ל"ג דהא מפליג פליג' בה ויש
שילוק בין כהה עם הזבח לכהה כפי עממ: והדרם. הוא המזיר: והנסכים הבאים בפני עצמן. פגון שהתנדב
מנחת נסכים כלל זבח כדלמריק כמנחות מתנדב אדם מנחת נסכים כפי עממו. ח"ל הביאה כשכלי הזבח אלא
שהיא זבח היום ונסכו למחר דלמחר מר ומנחתם ונסכיהם אפילו למחר אכל אם מביאין עם זבחו ויגול כזבח
מתנגלו הנסכים: והכ"א אף חבהמה. דכיון דיכול להקריב נסכים למחר. מאלה שאין כזבח
מתירין ליקרב אלא הן מתירין את עממן והלכ' נכחמים: ל"ג שמן של מצורע. שירי נחלים (ז) א"ן
חיובין עליו משום פיגול. אם סיגל כחשט לא נתפגל הלוג. אף על פי שהלוג חלוי כחשט דכתיב על אד
האשט דלם לא. הן מדם האשט תהלה אין מתינה השמן כלום חס"ה כיון דלדום מביא אשמו עכשו ולגו עד י'
יתום נתלח שאין מתירין וכו' דלפ"ן לו מתירין אין חיובין עליו משום פיגול: ור"ם אומר. ל"ג הנל
עם האשט זו כיוס: חיובין עליו משום פיגול. אם סיגל כחשט וח"ל כר"מ: בין לאדם בין למזבח.

קמ"ח. אן אקרבן. אויב ער האשט גיטראקמ ער
נאר דיא טייין גיטען אויף דעם קמ"ח שפעטער
וויא דיא צייט איז גינען צום גיטען. וזיא אלע
זאכען טערעין גיט פיגול. אקער די טייין קומט
צו זאקען מיט דעם קרבן. אויב דער קרבן טערעם
פיגול. איז דיא טייין אויף גיטרארין פיגול ד"ב רבי
פאיר אזוי זאגט רבי מאיר ונקמס אומרים אונ דיא
חכמים זאגין אף תבאים עם מתהבא אפילו דיא טייין
נואם קומט צו זאקען מיט אקרבן. נוערם אויף
גיט פיגול. גיט דורך דעם קרבן אונ גיט דורך
זיך אליין זונ ששן ש' פגולע דיא קנארט אפיל נואם
אקצורע דארף קריינגען רבי שפען זאגט אפילו דער
עלוי משום פיגול רבי שפען זאגט אפילו דער
קרבן פון דעם קצורע איז גיטרארין פיגול. פון
דעם קטענעגין איז די אפיל גיט פיגול. אונ דורך זיך
אליין קען זיא אויף גיט נוערין פיגול רבי פאיר אויף
תיבין עליו משום פיגול אונ רבי מאיר זאגט אויב מען
האט גיטראקמ דיא קנארט אפיל צו זאקען מיט
דעם קרבן. אונ דער קרבן איז גיטרארין פיגול.
איז דיא אפיל אויף פיגול שד"ם האשט פתיי נוארעם
די בלוט פון קרבן איז סתיר דיא אפיל. פריער
מוז מען געפין דיא בלוט פון דעם קרבן אויף
דיא נראכע פינגער. דער נאה גיט קען די אפיל
אויף די נראכע פינגער אקער פון דער האט
גינעבין די אפיל אויף דיא נראכע פינגער פאר די
בלוט איז דאס נאר גישט זיך שיש' מצידי אונ די
אלע זאכען נואם האבין נוער עם זאל זיי סתיר זיין
צו זאגט סאיי צו אפעקטשין צו קמ"ח אונ סאיי

קעהל פון אמקחה. ער זאל איר מקמיר זיין אויף
דעם קמ"ח. אונ נוען ער האט גינעקען דיא
ביסול קעהל האט ער גיטראקמ ער זאל עסין
דיא איבעריגע קעהל קארנין. איז שוין דיא
זאנצע קמ"ח פיגול. אונ אויב ער עקט דיא ביסול
קעהל נואם ער האט גיטראקמ קקריב זיין. קוקט
אין גיט פרת והלבונה נוען ער האט אראפ
גיטקען דיא בשמים פון דיא קמ"ח האט ער
גיטראקמ ער זאל עסין דיא קמ"ח קארנין. איז
דיא קמ"ח מיט די בשמים גיטרארין פיגול. אונ
אויב ער עקט דיא בשמים קוקט אין גיט פרת
והקמ"ח אויב ער האט גיטראקמ ער זאל דיא
קמ"ח מקמיר זיין שפעטער וויא דיא צייט איז
צו קקריב זיין וימחת כהנים אפון האט גיטראקמ
אמקחה אקרה נואם מען דארף איר אין זאנצין
פארקענען. אויב ער האט גיטראקמ ער זאל
איר קקריב זיין שפעטער ווי די צייט איז סקריב
צו זיין וימחת כהן פתיי אונ די קמ"ח נואם דער
פון גיט קריינגט אלע קאג. פרייה אונ אקענד.
אונ דיא קמ"ח דארף מען אויף אף אין זאנצין
פארקענען. אויב ער האט גיטראקמ ער זאל
איר קקריב זיין שפעטער וויא דיא צייט איז צו
סקריב זיין וימחת אונ דיא בלוט פון אקרבן. אויב
ער האט גיטראקמ ער זאל שפריטצען דיא בלוט
אויף דעם קמ"ח שפעטער וויא דיא צייט איז צו
שפריטצען והנסכים תבאים גפני זעקן אונ דיא טייין
נואם קוקט פארינער אן אקרבן. איינער האט
גינעבין אקרה וויין מען זאל גיטען אויף דעם

לא לאו לא דהעולה דמה מתיר את בשרה
למזבח. דלתיב ודקו את הדם והדר וטרכו: ואת עורה
לכהנים. דלתיב עור העוף אשר הקריב אין לו אלא לחמר
חריק: המאת העוף. שהיא נאכלת לכהנים נפקא לן
מדכתיב וכל מחסות לרבות
פסחת חנוך דלא תיחא נכילה
יחא: פרים הנשרפים.
פר כהן משיח ופר העלם
דבר של נכור ופר יה"כ:
ושעירים הנשרפים. שטר
של יה"כ ושעירי ע"ז שכל
אלו דמן סענו הויב לפנים
לחמוריהן קריבין על מזבח
העול וטור הכשר נפק

ליף לט: [ס] אימוריהן. אבל כקרו הנשרפים אין כלל מהם
פיגול לפי שאין לו דבר המותר. הרי"ף וסו"ט דל' ע"ג
דלי' אלו חמוריהן כל הכהנים ים פיגול כל חמוריהן כמי' הרי"ף:
(ה) פ"י על הערכות שאין נרדף נגועה מתן דמים פ"י על המס
מכוס: (ו) ג"ל. (ז) פטור. דף י"ג: [י] דמים. לה מלאכי עטב
מטורס והאשר מדכתיב וטור
השר יצילו בני ישראל את
דמיהם. ודרשין ודמיהם דוקא:
[י] מחיב. גמ' אמר ר' יוסי
דוקא פלי' נחמדי' ע"ג

חייבין עליו משום פיגול: ד העולה דמה מתיר
את בשרה למזבח ועורה לכהנים. עולת העוף
דמה מתיר את בשרה לכהנים. פרים הנשרפים
ושעירים הנשרפין דמן מתיר את [ה] אימוריהן ליקרב. וכל
שאינו על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פיגול: דה קרשי
עכו"ם אין חייבין עליהם משום פיגול נותר וממא והוזהרמן בחוץ
[ו] פטור דבריו רבי מאיר. רבי יוסי [ז] מחיב. דבריו שאין חייבין
עליהם משום פיגול חייבים משום נותר. מחיב. דהו"ף מן הדם.

כצית הדטן האולי וזמן מתיר את אימוריהן ליקרב אם פיגול בהן ואכל את אימוריהן יייר עליהן משום פיגול: כל שאינו
על מזבח החיצון בשלמים. לפיגול בשלמים הוא דלתיב מה שלמים מיוחדים. מתן דמן על מזבח החיצון חף כל
דמתן נתון על מזבח החיצון לאטקו פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים דמתן טעון הויב (ה) ומתן דמים כהנים ואין כלל'
כר"ם: דקרשי עכו"ם. שטכוכ"ם טודרים נדרים וגדלות כשראל דלתיב כשרשאל חמור איש איש מנייה ישראל וגו'
ודרשין איש מה ת"ל איש איש לרבות את העכו"ם שטודרים נדרים וגדלות כשראל. חמור איש איש מנייה ישראל וגו'
וממא. דפיגול יליף מותר כנ"ס דטען טען (ו) ונותר יליף מממא כנ"ס דהקול חול (ז) וכממא כתיב ונותרו מקדשי
בני ישראל ולא מקדשי עכו"ם ואין הלכ' כר"ם: דבריו שאין חייבים עליהם משום פיגול. כגון הקומץ והקטורת
וכל השניין כממאנינו: דחייבין משום מומחה. הכוללן כממאנינו. הויב כרת: חוץ מן הדם. דמעטתה

זוה מןהם חייבין עליו משום פיגול אויב די ואך נואם
אזוי כמיר אזוי גינוארין פגול. אזוי דיא ואך נואם
נוערמ מוקר אויך גינוארין פגול: ד העולה דפר
בפרי את בשרה למזבח ועורה לכהנים אז מען שפריימץ
דיא בלום פון אעולה אויף דעם מןהם אזי נואם
מתיר מןהם קריב צו זיין די פלייש פון די עולה אויף
דעם מןהם. און די פנהנים זאלין מענין נעמען
דיא פעל פון דיא עולה. אבער איידער מען
שפריימץ דיא בלום אויף דעם מןהם. קאר מען
גים מקריב זיין דיא פלייש פון דיא עולה אויף
דעם מןהם און די פנהנים פארין גים נעמען דיא
פעל פאר זיך עינת העוף דמה מתיר את בשרה למזבח
דיא בלום פון אעולה נואם אזי אטאהב אז
מען האמ געשפריימץ אויף דעם מןהם אזי מתיר
מקריב צו זיין די פלייש פון די טאהב אויף דעם
מןהם וכל העוף דמה מתיר את בשרה לכהנים די בלום
פון אטמאת נואם אזי אטאהב אז מען האמ
געשפריימץ אויף דעם מןהם אזי מתיר צו דיא
פנהנים זיין זאלין מענין עסין דיא פלייש פרי
הנשרפים ושעירים הנשרפים דיא אקסין און דיא צינען
נואם זייער בלום שפריימץ מען אין היקל און
אין גרשי גרשים. אבער נאר אין היקל אליין.
און דיא חלב אזי מען מקטיר אויף דעם מןהם.
און דיא פלייש מיט דיא פעל פאר גרענט מען
בפוסמתי את אטמתי' ליקרב אז מען האמ געשפריימץ
דיא בלום ווי דער דין אין מען מען מקריב זיין
דיא חלב. און איידער מען שפריימץ דיא בלום
ווי דער דין אזי קאר מען גים מקריב זיין דיא
חלב בני שמעון אומר בני שמעון על מןהם תחזון בשלמים
(ה"א) (ה"א לישוראל ע"פ)

רבי שמעון זאגט דיא קרבנות נואם זייער בלום
נוערמ גים געשפריימץ אויף דעם אויבנייניג.
מפען מןהם אזוי זיין שלמים אין זייען עליו משיח
פוג אזי זיין זיין גים דא דער זיין פון פגול:
ד גרשי ערבי גיזים אויב אעובר גלולים ואנעצין
דינערן בריוינגט אקרנן אנדר אנדר אקרנן.
און נוען מען האמ גישאקמין דעם קרבן האמ
מען נישראקט מען זאל עסין דיא פלייש פון
דעם קרבן שפעטער ווי דיא צייט אז צו עסין
אין חייבין עליהם משום פוג אויב איידער האמ
גינעסין די פלייש פון דעם קרבן קומט אים גים
קרת נתי' און אויב דער קרבן אזי גיווען בשר.
נאר אשמיקול פלייש אזי געבליבען אויף נאה
די צייט ווען מען קאר שוין גים עסין. אז מען
עקט דיא שמיקול פלייש קומט גים קרת וסמ
און אויב אטמא האמ גינעסין דעם קרבן קומט
אים גים קרת וישתקן ברוץ פטור און אויב מען
שעקט דעם קרבן אויסער דיא זענדר. קומט גים
קרת דברי בני פטור אזוי זאגט רבי מאיר רבי יוסי
מתיר רבי יוסי זאגט אויף די אלע זאנען קומט
קרת אזוי ווי אויף אקרנן נואם אייד בריוינגט
דברים שאין חייבים עליהם משום פוג דיא אלע זאנען
נואם ביי זיין אזי גים דא פגול דיא נואם שמיין
אין משה'נו חייבין עליהן משום נותר אויב די זאנען
זענען גיווען בשר. נאר עס אזי געבליבען פון זיי
אשמיקול פלייש אויף נאה די צייט ווען מען
קאר שוין גים עסין. אז מען עקט נא זאם עסין
קומט קרת משום פטור אטמא אויב אטמא האמ גינעסין
אינע פון די זאנען קומט אים קרת זין פון זיין

צבן לה' . ועתו"ע : (ח) עיקר הלימוד . ע"ס פ"ח דמלוין
 כה"כ : [ח] סוכה . לא עומדת עמוך ולא עומדת הנוף .
 ר"ל ספק"א . אם אכל קטרת וזכונה או הקריב עיני עטורים
 שסוף פטור . וכן אם היה עטור והן עומת' הר"מ . ועתו"ע :
 [ט] זבח . וכשר זבח חודש שלמים שחבר' וזכיה עם שאר
 עבודות לשם עטוים וכן שאר
 הקרבנות . הר"מ : (ע) ושמע
 דה"ק מני אשמת קזי כו' .
 והר"מ פי' דה"ק מליך' שחיה
 נוחת כעל קרני כו' ועליו ר' הלוי
 יוסף כו' ואח"כ שיר' שאין
 המתעסק כו' לאסוקי לת"ק'
 דמלך' ג"כ למתעסק כעל
 הקרבן . ומה אף ת"ק לא אמר
 אלא לתחילה ולא בדעתי' מתגלים
 ועתו"ע :

קרא דכתיב ואני נתחוו לכם שלכם יהא כשאר חולין ולא
 בקדשים ועוד כתיב על המזבח לכפר לכפרה נתחוו ולא
 למעילה (ח) הלכך אין חייבין עליו לא משום עומת' ולא
 משום נותר ולא משום פיגול ולא משום אוכל דם גירדא -
 בדבר שדרבן רהאכל .
 שדרך כ"ל לחלוק' ואע"פ
 שהוא מן הקטרים כגון קומץ
 ומנחת כהנים והדומים להן
 אבל לבניה ועיני וקטורת חין
 חייבין עליהם משום עומת'
 ורבנן פליגי עליהן ומרבה
 להו' לטומאת' מקרא' דכתיב
 והכשר אשר יגע בעל עמא
 והוא לך עינים דמיטמחין

רש"א בדבר שדרבן רהאכל . אבל גמ' ל"ג כגון)
 העצמי והלבונה והקטור' אין חייבין עליהן משום
 [ח] מומחה : ו לשם ששה דברים הובה נובה .
 לשם [ט] זבח . לשם זובה . לשם השם . לשם
 אישים . לשם ריח . לשם ניהוח . והחמאת .
 והאשם . לשם חמא . א"ר יוסי אף מי שלא היה
 בלבד לשם אחד מכל אלו כשר שהוא הנאי
 בית דין שאין המחשב' הולכת אלא א' העובר :

והכשר יחיד' לרבות עינים ולבנו' והלכ' כחכמים דעינים ולבונה ממי יש בהן משום עומת' ואין לך עינים דמיטמחין
 אלא עינים של קרבן ככלד שאם נגעה בהן טומא' אסור לשרפן על גבי המזבח : ו לשם זבח . לאסוקי סיני
 קודם כגון לשם זבח אחר : לשם זובה . לאסוקי סיני בעלים כדילפינן לעיל בריש פ"ק ממונא שפתי' שחזור
 ובעת ומונ' : לשם אישים . לאסוקי אם שחט על מנת לטעותו חתיכות ללווי' כגחלי' : לשם ריח . לאסוקי אם ללאן
 תחלה חוק למערכת דהו' לא מסקי ריחא : לשם ניהוח . הנתת רוח נחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצוני וכל הני ילפי'
 להו' מדכתיב אשה ריח ניהוח : לשם חמא . לנש חמלו שהוא מכיחו עליו : אף מי שלא היה בלבד לשום אחר
 מכל אלו . אלא שחטו פסח כשר (ט) : שהוא תנאי ב"ד . שישחוט פסח . ולא לימא לשמו דלמא אחי לוימור שלא
 עמו : שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובר . הלכך אי הוה אומר שלא לשמן אף כי אמרו הכעלים
 לשמן לאו מידי הוא דלאו כדידכו תליא מלחא דכתיב והקריב אותו לא יחשב והלכה כר"י :

נָאֵר אִז קָעֵן עָקַם בְּלוֹם פֿון אַקְרָבֿן וְנָאֵם אִזו
 גַּוְתָרִי גַעבְלִיעֵן אױף אַךְ דִּיא צײט ווען קָעֵן
 טָאָר שװין גַּיט עָסִין דִּיא פֿלײש , אַדער אַטְמָא
 עָקַם בְּלוֹם , אַדער קָעֵן עָקַם בְּלוֹם פֿון פּוֹל ,
 קוֹמֵט אִים גַּיט פָֿרַת פּאָר פּוֹל , אונ גַּיט פּאָר
 גוֹתֵר , אונ גַּיט פּאָר טָמֵא , נָאֵר פּאָר בְּלוֹם
 רַבִּי שְׁמַעוֹן אומֵר בְּרַבִּי שְׁרַבְנֵן הֶאֱמַל רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר
 אויב אַטְמָא עָקַם אַועלְקֵע וְאִכְוֵן וְנָאֵם אִזו
 אַעֲסִיבֵנוּאָרְגֵן , דער קוֹמֵט וְנָאֵם בִּיסוֹל קַעְהֵל וְנָאֵם
 קָעֵן עָקַם אַראַפ פֿון אַמְנָהּ צו פּאַרְבְּרֵעֵן
 אױף דעם מִזְבֵּחַ אונ דִּיא מְנַחֵה וְנָאֵם אַפְהֵן
 בְּרִיעֲנֵט וְנָאֵם קָעֵן דאַרְף וִיא אִין גַּאנְצִין פּאָר -
 בְּרִיעֲנֵעֵן , אונ דִּיא מְנַחֵה קָעֵן דער פֿהן גְּדוֹל
 בְּרִיעֲנֵט אַלע טָאָם וְנָאֵם קָעֵן דאַרְף וִיא אױף
 פּאַרְבְּרֵעֵן אונ די וויין וְנָאֵם קָעֵן דאַרְף גִּיעֵן
 אױף דעם מִזְבֵּחַ אונ דעם קוֹנאַרְט אײל וְנָאֵם
 דער מִצְרַעַב בְּרִיעֲנֵט קוֹמֵט אִים פָֿרַת אַבֵּל העִיס
 וְהַכּוֹנֵה וְהַקְסוּדֵה אַבְעֵר אַז אַטְמָא הָאֵם אַרױף
 גִּיעֲנֵט הֶאֱלִץ אױף דעם מִזְבֵּחַ , אַדער אַטְמָא
 הָאֵם גִּיעֲקִין בְּשָׂמִים אַדער קְסוּדֵה אִז חִיבִין
 עֲנִיָּהן שִׂמִּים סוּמָאָה קוֹמֵט אִים גַּיט פָֿרַת אױף דִּיא
 טוֹמָאָה : ו לשם ששה דברים תובה נובה ווען קָעֵן
 שעקט אַקְרָבֿן דאַרְף קָעֵן טְרַאקְטִין אִז קָעֵן
 שעקט אִים וועגן דִּיא זַעֲקָם אַקְעֵן לשם נבה צו
 דעם נאָמֵען פֿון קְרָבֿן ואויב דער קְרָבֿן איז
 אַעוֹלָה , זאל ער טְרַאקְטִין ער שעקט אִים פֿון
 וועגן אַעוֹלָה , אונ אויב דער קְרָבֿן איז שְׁלָמִים ,
 זאל ער טְרַאקְטִין ער שעקט אִים פֿון וועגן
 שְׁלָמִים לשם נבה צו דעם נאָמֵען פֿון בעל הבית .

שהיו יושבין ברמה. צערו של שמואל: בניויו של עולי. למלוא מקום לבית הכתורה מן התורה: ועליה. ככל שערך קרי עליה ומסס לבית המקדש מלמד שבהמ"ק ה' גבוה מכל ה"י: וא"י גבוה מכל הארצות. לא מכניו לן כהן ולאו מהכא נפקא לן אלף מקר' אחרונה לכתוב לא יאמר עוד חי וגו' כי אם חי ה' אשר הטלה זאמר הבין את בני מרחץ לשון ומכל המקומות אשר בדהתים עם וכו': דוכתיה. מקומו ותיק מקום הגבוה

הלכס ה' כלה כלי המיון דהו דמלכות דגריהס במוקן

כח"י גבול מו הוה: אייתו ספר יהושע. לכתוב גבול המכסים ולא פרש כחלק מכל המכסים פחות גבוליהם ללכתוב רוחותיהם מוק משכס יהודה ונתייקן שחפרוהו סס כל גבולין עסיכנין ברוחתי ומקלשותי: כתיב ועלה הגבול ולא כתיב וירד. ועוד כתיב כגליה אחז כדוולסס מד

דרש רבא מ"ד וילך דוד ושמואל וישבו בניו ברמה וכו מה ענין ניות אצל רמה אלא שהיו יושבים ברמה ועוסקים בניויו של עולם אמרי כתיב וקמת ועליה אל המקום מלמד שבה"מ גבוה מכל ארץ ישראל וא"י גבוה מכל הארצות. לא הוה ידעי דוכתיה היבא. אייתו ספר יהושע בכלהו כתיב וירד ועלה הגבול ותאר הגבול בשבם בנימין ועלה כתיב וירד לא כתיב. אמרי שמע מיניה הקא הוא מקומו. סבור למבניה בעין עיטם דמדלי. אמרי יתייה ביה קליל כדכתיב ובין כתפיו שבן. ואיבע"א גמירי דסנהדרין בחלקו דיהודה

ראש ההר על פני גאן בן הנס ומסס עד היס קהו לרוח מערב כתיב ותאר הגבול וירד ועלה. זמלת בנימין כלפול של מל' יהודה גבול נבג לבנימין הוה גבול לפניה ליהודה אלף שאין לורך נהלה בנימין מד היס אלף לא עליה ולא ירדה למדט טרשא ההר על גיא בן הנס הוה אלה ועלה ותאר ולא כתיב וירד. ותאר אינה כתיב ועלה: סבור למבניה בעין עיטם. טראה כעמי טהו משון מי נכרות האמור סס אמר פליית ההר אשר על פני גיא בן הנס אשר לא נכתב ירדה בנימין: נוחתי ביה קליל. נעשה ארוח מוקן משטע ונכחה כדוולסס

ההר על פני גיא בן הנס ומסס עד היס קהו לרוח מערב כתיב ותאר הגבול וירד ועלה. זמלת בנימין כלפול של מל' יהודה גבול נבג לבנימין הוה גבול לפניה ליהודה אלף שאין לורך נהלה בנימין מד היס אלף לא עליה ולא ירדה למדט טרשא ההר על גיא בן הנס הוה אלה ועלה ותאר ולא כתיב וירד. ותאר אינה כתיב ועלה: סבור למבניה בעין עיטם. טראה כעמי טהו משון מי נכרות האמור סס אמר פליית ההר אשר על פני גיא בן הנס אשר לא נכתב ירדה בנימין: נוחתי ביה קליל. נעשה ארוח מוקן משטע ונכחה כדוולסס

דרש רבא רבא האם געפרענעם אין זיין דרשה פאי דכתיב וואס מיינט דער פסוק ג' ו' וירד

ארויף גענאנגען. און עס שטייט גיט ונירד. ער האט אראפגענידערט אפיר האבין זיין גיטאם שפע פניה הקא הוא פאזי גענוים איז דא דער העקסער ארם פון נאנץ ארץ ישראל פיר למבניה גען עיטם דמדי האבין זיין גיטאם פאקען דעם בית המקדש אויף דעם ארם ועין עיטס וואס ער איז נאנץ הויף אפיר נאכדעם האבין זיי גיטאם נתיי ביה קליל מען נועם אפיסול אראפנידערין דעם בית המקדש. מען זאל אים שפעלן אפיסול גינערניער פדכתיב וכן כתיי שבו ויזא עם שטיים אין פסוק ער נועם וזיין צווישען זינע אקלען ואביית אשא אויב די וויקעס וועל איך דיר זאגן נאך אמעס פאר וואס מען האט גיט גיטאקט דעם בית המקדש אויף דעם זעין עיטס גמירי דסנהדרין בחקו שי יתייה מיר האבין גינערניט דיא סנהדרין דאפין ווען איז דער עזרה וואס איז אין חלק פון יהודה. דען עם שטיים אין פסוק אז עם נועם זיין אנרויסע שאלה צו פסקן דאדער אנרויסע דין תניה פון נעלם זאכין איז די חקמים פון שטאם ועלין זיה גיט קענין גלייכין אפילו ועלין פסקנן אזוי איז אפייל אזוי וקמט וצליה זאל מען ארויפ גיין קיין ירושלים. פרענין דיא סנהדרין דעם זיין לערנען מיר געווייל עם שטיים ועליה. די זאלקס אויף גיין צו ווייזן אז דיא סנהדרין זאלין ווען איז דער עזרה וואס זיא איז העקער פון אלע ערשער. דען דס לשון אויף גיין מיינט מען אויף

ארויף גענאנגען. און עס שטייט גיט ונירד. ער האט אראפגענידערט אפיר האבין זיין גיטאם שפע פניה הקא הוא פאזי גענוים איז דא דער העקסער ארם פון נאנץ ארץ ישראל פיר למבניה גען עיטם דמדי האבין זיין גיטאם פאקען דעם בית המקדש אויף דעם ארם ועין עיטס וואס ער איז נאנץ הויף אפיר נאכדעם האבין זיי גיטאם נתיי ביה קליל מען נועם אפיסול אראפנידערין דעם בית המקדש. מען זאל אים שפעלן אפיסול גינערניער פדכתיב וכן כתיי שבו ויזא עם שטיים אין פסוק ער נועם וזיין צווישען זינע אקלען ואביית אשא אויב די וויקעס וועל איך דיר זאגן נאך אמעס פאר וואס מען האט גיט גיטאקט דעם בית המקדש אויף דעם זעין עיטס גמירי דסנהדרין בחקו שי יתייה מיר האבין גינערניט דיא סנהדרין דאפין ווען איז דער עזרה וואס איז אין חלק פון יהודה. דען עם שטיים אין פסוק אז עם נועם זיין אנרויסע שאלה צו פסקן דאדער אנרויסע דין תניה פון נעלם זאכין איז די חקמים פון שטאם ועלין זיה גיט קענין גלייכין אפילו ועלין פסקנן אזוי איז אפייל אזוי וקמט וצליה זאל מען ארויפ גיין קיין ירושלים. פרענין דיא סנהדרין דעם זיין לערנען מיר געווייל עם שטיים ועליה. די זאלקס אויף גיין צו ווייזן אז דיא סנהדרין זאלין ווען איז דער עזרה וואס זיא איז העקער פון אלע ערשער. דען דס לשון אויף גיין מיינט מען אויף

את כל ענותו. אשר עינה ושכניו בחלקו דבנימין ואי מדלינו ליה מתפרגין טובא. מושב דניתחי ענמו לעסוק ולדעת ושכט ביה פורתא כדכתיב וכן כתפיו שכן ועל דבר זה נתקנא רואג ונדר אם אלה כאהל וגו': הארומי כדוד כדכתיב כי קנאת ביתך אכלתני וכתיב וזכר ה' לרוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' אם אבא כאהל ביתי וגו' אם אתן שנת לעיני וגו' עד אמצא מקום לה' וגו' הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדי יער הנה שמענוה באפרתה זה יהושע דקאתי מאפרים מצאנוה בשדי יער זה בנימין דכתיב בנימין זאב ישרף:

פסוק דוד האם גיזאנט פאר גאט געווינקט צו דוד ויין גאנצין פון וואס ער האט זיך געפייניגט אונג האט גישווארן צו גאט אם אבא גאט ביה אויב איך וועל קומען אין דעם גיזעלט פון ביין שמוב אם און שנת געני אויב איך וועל געבין שלאף צו מיינע אויגן ער אפאז פקיס יח' ביו איך וועל געפונען א ארט צו גאטען א בית המקדש צו גאט הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדי יער מיר האבין דאס גיהערט אין ואפרתהו. מיר האבין דאס געפונען אין דעם פעלד פון וואלד הנה שמענוה באפרתה זה יהושע דקאתי מאפרים מיר האבין דאס גיהערט אין ואפרתהו. דאס מיינט מען געפונען אין דעם ספר יהושע וואס יהושע איז פון שקט אפרים מצאנוה בשדי יער זה בנימין מיר האבין דאס געפונען אין דאס פעלדער פון וואלד, דאס מיינט מען געפונען אין דעם חלק פון בנימין האבין מיר געפונען א ארט צום בית המקדש דכתיב בנימין זאב ישרף וויא עס שטייט אין פסוק בנימין איז וויא אנואלף וואס פארצוקט, אונג טייל בנימין איז געגליקען צו אנואלף איז ויין חלק געגליקען צו אנואלד, א חנה גפינט זיך אין וואלד:

אהויף ארט ושכינה בחלקו שרי בנימין אונג דיא שכינה דארף ויין אין חלק פון בנימין, אונג די סנהדרין דארפן ויצען נאנט פון דעם ארט ווא די שכינה איז ווי מדלינו גיה אויב מען וועט דעם בית המקדש אויפהייבן אויף דעם ועין גיטסן מתפליג סיבא וועט ויין פיר דער ווייטערט דער ארט פון דיא שכינה פון דעם ארט פון דיא סנהדרין, ווייל פון ועין גיטסן גיז צום חלק פון יהודה איז ווייט, מוז מען שפעלין דעם בית המקדש נאנט צום חלק פון יהודה מיט דניתחי בית פורתא דריבער איז געקער מען ואל דעם בית המקדש שפעלין אביסול גידערינער, אונג ער מען שטיין אביסול גידערינער דכתיב וכן כתפיו שכן וויא עס שטייט אין פסוק ער וועט ריהען צוויישען זינע אקסלען זיך דבר זה נתקנא רואג הארומי דוד אונג וועגן דיא זאך האט רואג הארומי קאנא גינען דוד, ווייל דורך דוד וועט גיבאדט ווערן דער בית המקדש דכתיב וויא עס שטייט אין פסוק דוד האט גיזאנט פאר גאט כי קנאת ביתך אכלתני דיא קנאה פון דיין בית המקדש האט מיר אויפגיניקען וכתב וזכר ה' דוד את פי ענותו אשר נשבע לה' נאך שטייט אין

זוהר וירא דף ק"ב ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ווא הא

פתח ואמר (ישעיה סג) ככל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם וגומר. תא חוי בכל צרתם דישאל כד אודמן לו עאקן כתיב לא באל"ף וקרי בוא"ו בגין דקב"ה עמהון בעקו. לא באל"ף אחר עלאה יתיר אע"ג דלאז בהואו אחר רוגוז ועקו להסתם לעילא מטא עקתא דישאל. לא באל"ף כמה דלת אמר (תהלים ק) הוא עשנו ולא אהנקו. כתיב באל"ף וקרי בוא"ו. ומלאך פניו הושיעם והא איחיה עמהון בהואו עקו ואת אמרת הושיעם אלא מושיעם לא כתיב אלא הושיעם מקדמת דנא דליחיה זמין בהואו עקו למסכל עמהון. תא חוי בכל זמנא דישאל אינון בגלותא שכינתא עמהון בגלותא והא אוקמוה דכתיב (דברים ל) ושכ יי' אלהיך את שבותך ורחמך וגומר. ד"א ומלאך פניו הושיעם דא שכינתא דליחיה עמהון בגלותא ואת אמרת דליחיה הושיעם אלא הכי הוא ודאי דאלין אינון משכנותיו דקב"ה בגלותא ובגין דשכינתא עמהון קב"ה אדכר לון לאועבא לון ולאפקא לון מן גלותא דכתיב (שמות י) וזכור את בריתי בקדמיתא ולכתר ועתה הנה לעקת בני ישראל כזה אלי. וגם ראיתי לאסגאה ראייה אחרא דליחיה קדמא דכלא וכתב (שם ב) ויזכור אלהים את בריתו דא שכינתא את אברהם לאברהם מבני ליה אלא את אברהם דא הוא חבורתא וזוגא דליה באבון. את אברהם דא הוא מערבית דרומית את יצחק דא הוא לפונית מערבית ואת יעקב דא הוא זוגא חדא כללא חדא זוגא שלים כדקא יאות כגונא דא את השמים דא הוא כללא מדת לילה כיום ואת הארץ דא מדת יום כלילה כחדא ארץ הכא כללהו את וביעקב ואת למהוי כלא זוגא חדא דלא מתפרשין דיבר וטוקבא לעלמין וזמין קב"ה לאכרוז כלל עלמא ולאשמעא קל דיימא (ישעיה סג) ויאמר אך עמי המה בניס לא יסקרו ויהי נפש למושיע כרוך ה' לעולם אמן ואמן.

מוכר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מספר תריסר דף ע"א

ש"ע חו"מ סי' שמ"ה

הרשע שהחביב עליהם וכן מזה כוא למחך יתכרך בלילה עניינהו ויבטלנהו לא יתירעם אלא ידום וזהו שמביני יראה לו חסד רב על דרך כי חסדך גדול עלי והללתי נפשי תשאלו החתנים ועוד כן אלה הפניות נמקום גרפת כדליתא בחתוני סוכר וכו' ענינת ואחיה טובה כדברים שמביאים זרעה לכן סבול המלכות וטובו בין שמחות מסוד ומחורו בינת פלמח ידע סוד קוהו ומחורו חסום בעליו וזהו לא תתקם גדולה וטובים יותר מהם אלא כחם הסכל הפיל והבטחי ואלו המחור וכהו הפסיה נאלם . אם יתפרד חלם חסם או יכר או יזכר מורה וחתם על אדם לא יהיה עבד כי כלם נכחיים וחסם לא תדמה כי כבוד השם ותדום כי חין נמלאו

(א) אמור לגנוב אמ"י כל שהוא דין תורה ואסור לגנוב אמ"י דרך שחוק ואמ"י ע"מ להחזיר או כדי לשלם תשלומיו כפל או כדי לצדור הכל אמור כדי שלא ידגול עצמו כד' : (ב) כל הגנוב אמ"י שורת פרובה עובר על לאו דלא הגנובו והייב לשלם אחר הגנוב כמון ישראל או הגנוב כמון של עכו"ם ואחר הגנוב כגדול או כסמן : (ג) איזהו גנב

בלחמת חלם ה' ולפניו העמוד בלחמת וכו' חיים למנו

(א) אמור לגנוב אמ"י כל שהוא דין תורה ד"א תורה האם גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיוענן אויף לא הגנוב . נאקמט ויום נגבנן ואסור

לגנוב אמ"י דרך שחוק אונ קען סאר גים נגבנן אפילו אויף אנעלעקטער ואפילו על מנת להחזיר אונ

אפילו ער מיינט אים בארץ צדיק צו געבוי . סאר קען אויך גים או כדי לשלם תשלומי כפל ער

נגבנת ער זאל אים דארפין באצאהלן אפילו או כדי צענדו אדער ער נגבנת יענער זאל דערנוייל

האבין צער הכל אסור דאס אלץ סאר קען גים כדי שלא ירבי עצמו כד' ער זאל גים געוואנט ווערן

צום נגבנן : (ב) כל הגנוב אפילו שיה פרישות דער וואס נגבנת אפילו אונאך וואס איז נאר ווערט איין

פרובה עובר על לאו דלא הגנובו איז ער עובר אויף דעם לאו פון לא הגנובו . איר זאלט גים נגבנן

והייב לשלם אונ ער מוז באצאהלן אחר הגנוב כמון של ישראל ער נגבנת געלט פון איד או הגנוב

כמון של עכו"ם אדער ער נגבנת געלט פון אגרויבין ואסור הגנוב כגדול סארי ער נגבנת פון אגרויבין

כענקיש או כהפן אדער ער נגבנת פון אקנד . איז ער אלץ עובר אויף דעם לאו פון לא הגנובו .

איר זאלט גים נגבנן : (ג) איזהו גנב וועלעכעס

רשעו שהחביב עליהם וכן מזה כוא למחך יתכרך בלילה עניינהו ויבטלנהו לא יתירעם אלא ידום וזהו שמביני יראה לו חסד רב על דרך כי חסדך גדול עלי והללתי נפשי תשאלו החתנים ועוד כן אלה הפניות נמקום גרפת כדליתא בחתוני סוכר וכו' ענינת ואחיה טובה כדברים שמביאים זרעה לכן סבול המלכות וטובו בין שמחות מסוד ומחורו בינת פלמח ידע סוד קוהו ומחורו חסום בעליו וזהו לא תתקם גדולה וטובים יותר מהם אלא כחם הסכל הפיל והבטחי ואלו המחור וכהו הפסיה נאלם . אם יתפרד חלם חסם או יכר או יזכר מורה וחתם על אדם לא יהיה עבד כי כלם נכחיים וחסם לא תדמה כי כבוד השם ותדום כי חין נמלאו

רשעו שהחביב עליהם וכן מזה כוא למחך יתכרך בלילה עניינהו ויבטלנהו לא יתירעם אלא ידום וזהו שמביני יראה לו חסד רב על דרך כי חסדך גדול עלי והללתי נפשי תשאלו החתנים ועוד כן אלה הפניות נמקום גרפת כדליתא בחתוני סוכר וכו' ענינת ואחיה טובה כדברים שמביאים זרעה לכן סבול המלכות וטובו בין שמחות מסוד ומחורו בינת פלמח ידע סוד קוהו ומחורו חסום בעליו וזהו לא תתקם גדולה וטובים יותר מהם אלא כחם הסכל הפיל והבטחי ואלו המחור וכהו הפסיה נאלם . אם יתפרד חלם חסם או יכר או יזכר מורה וחתם על אדם לא יהיה עבד כי כלם נכחיים וחסם לא תדמה כי כבוד השם ותדום כי חין נמלאו

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

אזנ אפילו ער נגבנת נאר עפעס האם ער עובר גיבאמין קען סארי גים נגבנן .

ותמנו תכוס ותפסנו תככל כלה תרלב כי תשאל ויערך תחומם פסיה עליו למטה ויקן כך ואלו נמלחמו רעב כי"ו בשבוע לא כמה שאלות ולמה מורד זו :

הלוקח פסון אדם במטר ואין הבעלים יודעים ובעל אם לקח בגלוי ובפרהסיא אין זה נגב אלא גזלן :

מענקטשין וואס זענען באשאפין גינוארין זענען פאר נאם גערעכונגס נאר ווי אנדערע לעבעדיגע זאכן זיסט תבש ויסט תבחי פאר אים זאלקסו דיה שעקען אונס פאר אים זאלקסו דער שראקן ווערין תלא תראח כי תשאל בקדש מאסא ו'ו קענסט דאך זעהן אז דו וועקסט אפעס פארלאנגען פון דיין חבר תהיה גליי זשטא וועקסט זיין צו שווער אויף אים זיגן דו אונס ער וועט דיה פארמיאוסין זאל נמלחמו וקה אפילו דו האסט אים גיין שלעקסט גימאהן זי זשנ בשאנד זאל כמה שאלות וועט מורד זו אונס דו פארלאנגסט פון נאם פיר ערלייא זאכן . אונס ביזט נאר גיט אמסא אויף אים אונס ער זיבט דיר אלץ דארקסטו דאך אים געוויס ליב האבין אונס דו זינגיקסט געגין אים :

דייקט גענוגכה תיזמח פסון אדם גסטר ואין הבעלים יודעים ער נעקט בייא אייגענס געלט אונ געהאלט זייא אונ דער בעל הבית ווייס גיט ווער עס האט דאס געלט גענוקען אפי אס לקח בגלוי ובפרהסיא אבער אז ער האט גענוקען דאס געלט בייא זיין חבר אונ אלע האבין גיזעהן זיין זה נגב אלא גזלן דייקט ער גיט אנגב . נאר ער דייקט אנלן :

וירא ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ז פסוקי שמ"ח נגד פילוי ב"ן ד' ה' ר' ה' ותעשה פסנו צירוף ויהי בניקוד שש

כז וַיֵּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲיֵהְיֶה־נָא הוֹאֲלֵתִי לְדָבָר אֲל־אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֶפֶר : כח אֲוִלִי יִתְסָרוּן חֲמוּשִׁים הַצְדִּיקִם חֲמִשָּׁה הַתְּשׁוּחִית בְּחֲמִשָּׁה תולדות אהרן וזכר עשר . סטט י"ז

בעל הטורים

(כז) ונכי עפר ואפר . מכלן זכה לאפר פרה ועפר טועה עפר כגמי' לטועה כשיין שאלו ואפר כגמי' כפרה . עפר ואפר . כי כמס' סכל ואיך כליוט ונמחתי על עפר ואפר וזש"ה גדול מה שנאמר כליוט ממה שנאמר כפרה :

רש"י

(כז) ונכי עפר ואפר . וכנר הייתי רלוי להיות עמדו לי : (כח) התשחית בחמשה . והלא הן חמשה עפר ע"י המלכים ואפר על ידי נמרוד לולי רמתיך אשר לכל כרך וחתה לדיקו של עולם תלטרף עמסה :

דעת וקנים מבעלי התוספות

(כז) ונכי עפר ואפר . ראוי אני להיות עפר במלחמת ארבעה מלכים . ואפר באור בשרים לולי דחטיך אשר הצלתני :

פירוש לתורת אלהים

(כז) ונכי עפר ואפר . ראוי אני להיות עפר במלחמת ארבעה מלכים . ואפר באור בשרים לולי דחטיך אשר הצלתני :

ספר

דעם קעלער . אונ זייא האבין זיגעבין זייער פאקטער בייא זאבט פיל וויין טרינגען ביז ער איז שיכור גינוארין . האט זיין זאבט פונד גיזען זיין פאקטער מיט איר פאקטער די ענדערע זאבט האט פונד גיזען דיא אנדערע פאקטער כיט איר פאקטער אונ דייא גיידע מעקטער זענען מעקטער (חמ"ח) זק לישראל ע"ה

אונקלוס

את־כַּל־הַעִיר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשֶׁהִית
 אִם־אִמְצֵא שָׁם אֲרֻבַּעִים וַחֲמִשָּׁה :
 שֶׁוַיִּסַּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָי
 יִמְצְאוּן שָׁם אֲרֻבַּעִים וַיֹּאמֶר לֹא
 אַעֲשֶׂה בַעֲבוּר הָאֲרֻבַּעִים : וַיֹּאמֶר
 אֶל־נָא יְהוָה לֵאדֹנָי וְאֶדְבַּרְהָ אֵלָי
 יִמְצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא
 אַעֲשֶׂה אִם־אִמְצֵא שָׁם שְׁלֹשִׁים :
 לֹא וַיֹּאמֶר הַיְהוָה הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר
 אֶל־אֲדֹנָי אֵלָי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרִים

בְּחִמְשָׁא ית כל קדמא
 ואמר לא אחפל אם
 אשכח מקו ארבעין
 וחמשה : אם ואסוף עוד
 למלוא קדמיה ואמר
 סאים ישמחון מקו
 ארבעין ואמר לא אעביד
 גמרא גדיל ארבעין :
 ואמר לא גען יתקף
 דנזח ביי ואסלי סאים
 ישמחון מקו היתח
 ואמר לא אעביד גמרא
 אם אשכח מקו היתח :
 ואמר הא גען אסתי
 למלוא קדם : סאים
 ישמחון מקו עשרין

ואמר

רשי

שפתי חכמים

(כס) אורי ימצאון שם ארבעים. וימלו ל' הכרכים
 ל וכן ל' יעלו ג' מהס או כ' יעלו כ' מהס או י' יעלו א'
 מהס : (לא) הוראתי. רעתי מ כמו וואל מהס :

ל (מתי) זה גמון מרבי קונו כגורם ק"ב פי שאלכרם ביקם
 אלא ימלא כעיר אחת חמשים לזיקום אפי"ה יכלל המקום ר"ל
 שם כולל ל"ב פיירות וכ"ס חם ימלא כולל עיר ועיר והקב"ה
 אדם לזכרו וכוסוף ונמד וכוסוף לכל המקום ר"ל אף לכפרים
 זכ"כ אמר פסח אחד עיר ופסע אחד מקום ופסע אחד לכל
 המקום וע"כ : מ אף לכפרות למח לא פי"י מה כן האולתי
 לקמן גפי' אלה סדכרים כתיב כואלי מהס ופירש"י שם המחיל כמו מהס לא סולתי אפי"ה ס"מ סולתי פי"י המחיל כמו פשרש"י

פירוש לתורת אלהים

נועם ויין פיר ששעם צו צעהן צדיקים לאוען
 גיצול וערין פיר ששעם ויאמר האם גאם גיזאגם
 יא אעשה בעבור הארבעים איה ועל גים סהרען פון
 נועגין דיא פערציג בלובר אז איה וועל געפונען
 אפילו נאר פערציג צדיקים נוער איה וייא גים
 פאר דארקין פון נועגין דיא פערציג : (ט) ויאמר
 אונ אברהם האם גיזאגם אי גא יתד גאני עם זאל
 גים גריסען צו מיון הארען וצדדיה וואס איה וועל
 ריידען איני יצאון שם שששים פילייבם וועלען
 דארשען געפונען נוערין דרייסעג צדיקים לאוען
 גיצול נוערין דריי ששעם ויאמר האם גאם גיזאגם
 לא אעשה וכו' איה וועל גים פאר דארקין אז איה
 וועל דארשען געפונען דרייסיג : (יא) ויאמר האם
 אברהם גיזאגם הנה גא הוואלי דובר אל איני איה
 האב גיזאגם ריידען צו מיון האר איני יצאון שם
 עשרים פילייבם וועלען דארטין געפונען נוערין

פון די פופציג צדיקים פינף המשחית בחששה את
 די קעיר נועסמו דען פאר דארקין פון נועגין פינף
 די גאנצע שטאם בלובר אז עם נועם אפילו נאר
 ויין פינף אונ פערציג נועם גיין צו איסליבער
 שטאם ניין צדיקים אונ דו גאם ביה ביום דער
 צדיק פון דער נועלם ואלכמו דיה מצרף ויין צו
 זיי נועם גיט דיר ויין צעהן צו איסליבער שטאם
 אונ דו האקט דאך גיזאגם אז עם נועם ויין צעהן
 צדיקים צו איסליבער שטאם נועסמו מוסר ויין
 צו דעם גאנצין ארם פון זייערען נועגין ויאמר האם
 גאם גיזאגם לא אעשה אם אצאא שם ארבעים וחששה
 איה וועל גים פאר דארקין אז איה וועל דארקין
 געפונען פינף אונ פערציג : (כס) ויסף עוד גיבר
 האם אברהם גיזאגם נאך צו ריידען ויאמר אונ
 ער האם גיזאגם איני יצאון שם ארבעים פילייבם
 וועלען דארטין געפונען נוערין פערציג צדיקים

ספר הישר

פירש"י : גיזען שרען אז ויא איז ויער שיון האבין וייא
 גיזאגם צו אביסלה עם איז געקומען איז גרד ויער אשייבע
 פירא : אונ וייא האבין גיזעקם אויף אברהם וואס ער
 פלעט דך אז גיט דיא פירא : האם פוען גיזאגם ער איז
 (חא) (הק לישראל ע"מ)

וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲת בְּעֶבְרַת הָעִשְׂרִים׃
 לֵב וַיֹּאמֶר אֶל־נָא יַחַד לֹא דָנִי וְאֶדְבָּרָה
 אֶת־הַפֶּעַם אוֹלִי יִמְצְאוּן שֵׁם עֵשְׂרָה׃
 וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲת בְּעֶבְרַת הָעִשְׂרָה׃
 לֵב וַיִּלְךְ יְהוָה כַּאֲשֶׁר פָּלַה לְדַבֵּר אֶל־
 אֲבָרְהָם וְאֲבָרְהָם שָׁב לְמִקְוֵו׃

וַיֹּאמֶר לֹא אֲחַבִּיל בְּדִי
 עֲשָׂרִים׃ לֵב וַיֹּאמֶר לֹא כַעַן
 יִתְקַף רוּגְזָא דִינִי וְאִמְלִי
 בְּרַם וַיִּמְנָא הָדָא מֵאִים
 לִשְׂתַּחֲוֹן מִמֶּן עֲשָׂרָא
 וַיֹּאמֶר לֹא אֲחַבִּיל בְּדִי
 עֲשָׂרָא׃ לֵב וַאֲסַפְלֵק יִקְרָא
 דִי בְד שִׁינֵי לְמַלְלָא עִם
 אֲבָרְהָם וְאֲבָרְהָם תַּב
 לאתריה

שפתי חכמים

רשי

והואלמי ה' פירושו להיות וקול: ב דבין משלמי בני חמשים
 סביב ע"י צירוף כמו שנאמר לעיל אולי יחסרון חמשים הצדיקים
 חמשה ח"כ כיבש על ט' ע"י צירוף ח"כ לא לרד. עוד לכבש
 כדאלי חס ימלא הסי' ע"י צירוף לא יסחית עיר חמח א"ך ספקיה
 לא מלא והוא מוכרי רש"י לומר כיון שלא הוציל חס"י עיר אחת
 ודאי לא מלא וכו'. יס מקשים על פרש"י ל"ל לנשי' לפרש
 חמשים צדיקים לה' וכו' ל"ל וכו' לנשים וכו' לאמר מי הכניסו
 לדתק וה ודילמא על כל הסי' ערים הוסי' ומחלסו הו
 מחללו על החמשים לתת חספון סלס על י' לכל חסד' ואחד מן
 הכרכים וחזר ופיתח וכדי שיהיה לכלל הכל הוסי' כוונתו וכו'ס'
 הרמב"ן ז"ל ולא ידעתי מי הכניסו להכריז חס"י כו' וינאה דרש"י
 דייק מדשי הכתוב בלשוןו דלפעמים כתוב לא אנוסה ולפעמים
 צירוף על ה' כרכים כתיב לא אשחית ר"ל לא אשחית חמשה נגמרי
 לכל מ"מ יסורין אביא עליהם כיון דרש"י צירוף הוא ובסביב ח"כ ע"מ
 לא אשחית נבי יסורין לא אביא עליהם כתיב ל' נמי כתיב לא אשחית
 לא אשחית כשניהם משמע לכל יסורין אביא עליהם סביב ח"כ אסמא
 וכיון דהכריז סו' רשעים אש"פ דכתיב שנים ח"כ כלל א' וא' י' בלא
 צירוף כתיב לא אשחית לכל יסורין אביא ח"כ י"ת דרשמי
 קבש על כל הערים ואח"כ על ארבע ואח"כ על שלשה ואח"כ על
 שנים ואח"כ על אחד וק"ל: ס' פ' לא ללמדנו שש"י מקבש

(לכ) אולי ימצאון שם עשרה. על פחות לא ביקש אחר
 דור המבול הו' ח' נח ונניו ונחיהם ולא היללו על דורם ועל
 ט' ע"י צירוף כבר בקש ב וכל מלא: (לג) וילך ה'
 וגו'. כיון שמתקן הסניגור הלך לו הדיין: ואברהם
 שב למקומו. כסתלק הדיין כסתלק הסניגור והסניגור
 מקמרג ולסיך ויבחו כ' המלאכים קדומה להשחית. א'
 להשחית את סדום וכו' להציל את לוט והוא אותו שבא
 לגלות את אברהם והשליטי' שבא לבשר את שרה כיון ששטה

הליכות המלאכים לסדום

דעת זקנים ובעלי התוספות

(לג) וילך ה' באשר כלה דבר אל אברהם וגו'. יתכן
 שהדיינו שאל לא היתה מתקנת השכינים עוד הוסי' מקבש
 עד הצדיק. הלא כתיב מטרע את לוט. ולכך הקדים בלשון יתד
 לומר חלילה לומר שהיה מטרע ע"ש רשע. ומעטס לו נאמר ויסור
 אלהים את אברהם כעוון כליות היה יודע שכוונת אברהם היתה
 לבקש על לוט ועוד הו' מתקן הלהט העיר כלתי עווס לדיק כי
 לא הו' רואה בהשחתת העיר עמשה כיון שהיא מול' ומתנס
 לכניו חסו שרוא"ל בסתק הדיין בסתק הסניגור לומר לט שאלס
 לא נתלק עוד הו' הסניגור:

אולי ימצאון שם עשרה. פרש"י וחשעה ע"י צירוף
 כבר בקש ולא מצא ולא ידענא מאי שנא דנבי מ"ה
 נתיב לא אשחית ונבי כ' ו' כתיב לא אעשה והדר כתיב
 לא אשחית נבי עשרים ועשרה. וכך נראה לפרש יקרא
 הדי'. ויאמר אברהם אולי ימצאון שם חמשים צדיקים
 הדיינו משלם חמשה כרכים והשיב הקב"ה אם אסמא
 וכו' ונשאוי כלל המקום בעבורם כתי' דבין שהוא מנין
 ששם אסמא עשרה ולא אשחיתם ונס א' אדבת ביסורין.
 ויאמר אולי יסורין חמשה הדיינו חשעה לכל כרך וכך
 ואתה בשרפר עם כל חשעה ותשעה ותשלם הבנין. והשיב
 הקב"ה לא אשחית אם אסמא שם ארבעים וחמשה כלו'.
 שלם בלא צירוף. ויאמר אברהם אולי ימצאון שם ארבעים
 חמשה הארבעים ולא בעבור השלשים כלו' אסמא ולא
 כיון שהמנין שלם וגם הם יהיו רוב הכרכים. ויאמר אברהם

פירוש לתורת אלהים

ר' צעקה. ורש"י שרייבט פאר (ואם האם ער ניט
 גיבעטמן אויף ווייניגער פון צעקה דען אברהם
 האט אזוי גיטראכט אין דור המבול זענען גיוען
 אכט צדיקים נח מיט זיינע וזהן מיט זיינערע
 ווייגער אונ מיט גאט ביה איז גיוען גיין אונ
 ווי האבן ניט מציר גיוען אויף זייער דור דרום
 האט ער שוין ניט גיבעטמן אויף גיין: (ט) ונגה ה'
 כאשר בנה דבד אל אברהם אונ גאט איז אונעק
 גינאנגען אז ער האט פאר לענד צו ריינדען צו
 אברהם ואברהם שב יסקמו אונ אברהם האט ווידער
 הישר

צוואנציג צדיקים לאען גיצול נוערין צווייא
 לשמעט ויאמר האם גיאונג לא אעשה בעבור
 העשרים איך נועל ניט פאר דארבן פון נוענין
 צוואנציג: (יב) ויאמר האם אברהם גיאונג אי גא
 יתר לאדני אונ עם נאל ניט גרימען צו מיין האר
 ונדברה אך הפנס איך נועל ריידין גאר דאם מאהל
 אוי'. ימצאון שם עשרה פילייבט נועלדן דאןמין
 געפונען נוערין צעקה לאען די צעקה מציל זיין
 איין לשטאט ויאמר האם גאט גיאונג לא אשחית
 בעבור העשרה איך נועל ניט פאר דארבן פון נוענין
 ספר

האם שרה גיאונג ער איז מין ברודער, אונזילף האם
 געשיקט רופין צו נח אברהם, אונ אביסלף האם גיאונג

שלישי ית א ויבאו שני המלאכים סדרמה בפערב ולוט ישב בשער סדרם וירא ללוט ויקם לקראתם

תתרגומה: ועדו תרין
מלאכיה לסדרם פרמשה
ולוט יתיב בתרע סדרם
ותרא ללוט ויקם לקראתו
ותרא ללוט ויקם לקראתו

וסיגרי

תרא ויבאו שני המלאכים
וירא ללוט ויקם לקראתם

תרגומו

שליחותו נסתלק לו: (6) המלאכים. ולהגן קראם אנשים
ע כשהיתה שכניה עמהם פ קראם אנשים. ל"ח אלל
אברהם שכחו גדול והיו המלאכים תדירין אללו כלמשים
קראם אנשים ואלל לוט קראם מלאכים: כערב. וכי
כל כך שהו המלאכים מתחבין לסדרם אלל מלאכי רחמים
היו ומתמיהים סמח ויכל אברהם ללמד עליהם סיגוריה:
ולוט ישב בשער סדרם. וכי כתיב אותו היום
צ מינהו ויבא קן עליהם ב"ח: וירא ללוט ויבא
מכר ללוט לדרוס כלן כמו בני אברהם וא"כ לתם חסר ופ"י
סמ"י כחלוט יום כחומר עשייתו סיה חסרה קודם לכן: ק ואת
דעת וקנים מבלי החטופות

דברי הסיגור מפני שהיו חפץ בנותו ברשע וכסנחחוק חו הלק
לו לזם כל קן מ"ם הכלל חלל הנבחות שחן כחזו גם וי"ק:
ע לזוט תרין כזה דמשמע לוט המקרא סהו מלאכים פתח סלכטו
לכזוט מלאכים חב א"ח סהרי לוט מלתו ארס וז"כ רחלו לו כדמות
אנשים לכן פי קראם אנשים כיו כנוי בקריות השם לכד לא
ש"חפטטו מהגשמתיה ומה שקראם בני אברהם אנשים הוא מפני
כבוד הסביבה אלל בני לוט שאלו הסביבה קראם מלאכים:
ע וקסא לפי זה פי פטעטו הוא סהמלאכים לזין נחשבים לללוט נגד
הסביבה לכן חמר ל"ח וילדא ק' א"כ וקראם ככל מקום מלאכים
וגו חילוף לא היינו יודעים סהו מלאכים א"כ וקראם מלאכים וזו
חטוט להודיענו סהו חסרירם וכי לא ידעין ש"חכרהם לזין גומר
שחר מלוט לכן תר"ך לזעם סח"ל מהסר"ל: צ לוקל לתם כתיב
פי כחלוט יום כחומר עשייתו סיה חסרה קודם לכן: ק ואת

עשרה לכרד א'. ויאמר הקב"ה לא אשוחת בעבור העשרים וכן כעבור העשרה פי' לא אשוחתם לכרד אבנים אלהם
ביסורין כאשר שלא יהיה זה כי אם המיעוט של חמשה ברכים אע"פ שהמנין שלם לשנים או לא' והיינו דרשי"ל
על תועה לצירוף לא. ששאל אברהם כשלא מצא עשרה כבר בקש ולא מצא אלא חמשה ולא אבן אבן
דבריו הקב"ה בשם הצירוף מכר כמו מנין שלם והצירוף אינו מצוי כי אם מהשחיתה ולא מהיסורין. וז"ל שפע פחות
מעשרה לא בקש שורה מכר שיהיו לום ואשתו וארבעה בנותיו וארבע חתניו שהן עשרה כדאי להציל העיר בכותם:
(6) ויבואו המלאכים מדרום שיהיו לום ואשתו וארבעה בנותיו וארבע חתניו שהן עשרה כדאי להציל העיר בכותם:
מן המקום ולא נגלה לו המעט לא ישמעו איתנו ופי' שגלו מסורין של הקב"ה דנה י"ה ונדהו סמח"תו ל"ח
שנים ואל"פ שכותבה ונפחה כי הסלאכים גודתו ברבר קל ספני החכמה יתירה שבהם כמו שמצינו בספרותו אפקיה
ומחיה שחין פולט' הדרא מפני שהיה יודע טוב בלבו של אדם וכו'. והרב ר' יהודה חסיד אמר בעם מלקין
ועמלה ששים ב"ח של מלקין ארבעים חסר אחד לפי שלמשה עונשין מכן י"ג מלקין ארבעים חסר אחד שלשה
פעמים י"ג. ומעלה אין עונשין כי אם מכן עשרים ולכן מלקין ששים שהם שלשה פעמים עשרים:

ויקראם צו זיין ארם: (א) ויבואו שני המלאכים סדרמה
וענעו דיא ציווי מלאכים נקראמין אין סדרם
איינער אין גינאנגען איבער גערין סדרם אונ
דער אנדערער אין גינאנגען מצייר זיין לום אונ
דאס אין דער אייניגער וואס האט גיחילט
אברהם אונ דער דריטער וואס אין נקראמין
מבשר זיין צו שרה או ער האט אפ גימאקן זיין
שליחות אין ער ארויף אין הימעל. אונ פאר וואס
רופט זיי דער פסוק דא אן מלאכים אונ אז זיי
זענען נקראמין צו אברהם די בשורה זאגין האט
זיין דער פסוק אן נקראמין קענמשיין אין דער
הירוח דארטען אין די שכינה גינען מיט זיי
האט ער זיי גירופען קענמשיין אונ דא אין דיא
שכינה גיט גינען מיט זיי רופט זיי דער פסוק
הישר

ספר
צו אברהם אין קאב שזין גיפאסין אין מיין לאנד מען זאל
דיר זענען גרויס קבוד וועגן דיין שוועסטער שרה אברהם
אוי ארעק גענאנגען פון אבינעלך אין זיין וואהנדיג. אונ
דער סוף האט בארד געליקט צו אברהם קען פיל פתנות,
וויא עס אין נקראמין אנהייב נאכט אונ דער סוף איז
גינעסין אויף זיין שווער אונ אין איינעדיג שטארק
אומשלאסין גינארין. אין שלאף האט אים געחלופט אז
אמילך פון גאט אין נקראמין צו אים אונ האלט אשוערד
אין אקאט אונ וויל אים הרגן. אין אבינעלך שטארק
דעשלאסן גינארין. אונ האט גינאנגען צו מלאך וואס
קאב איה געווינקט וואס די ווילסט מירגן מיט דיין
(תק לישראל ע"ט) (ח"א)

וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַפַּיִם אֶרְצָה: בַּיּוֹמָא דְהַגָּה
 נֶאֱדָרְנִי סוּרוּ נָא אֶל־בֵּית עַבְדְּכֶם
 וְלִינוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם
 וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא כִי
 בְּרַחוּב נָלִין: וַיּוֹפְצֵרְבָם מְאֹד וַיִּסְרוּ
 אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם
 מִשְׁתֵּה וּמִצּוֹת אָפָה וַיֹּאבְלוּ: דַּמְרָם
 יִשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סוּרָם

דִּסְנִיד עַל אַפּוּדֵי עַד
 אֶרְעָא: ב וַאֲמַר בְּבָעוּ
 בְּעַן רַבּוּנֵי זִוְרוּ כְּעַן לְבֵית
 עַבְדְּכוֹן וּבִיתוֹ וְאַחַד
 בְּנֵי־כוֹן וְתַקְדְּמוּן וְתַחֲבוּן
 לְאֹרְחֵכוֹן וַאֲמָרוּ לֹא
 אֶתְהוֹן בְּרַחוּבָא בְּבֵית:
 ב וְתַקִּיף בְּדוּן לְחַדָּא וְרוּי
 בְּנִתִּיָּה וְעַדוּ בְּבִיתִיָּה
 וְעַבְדֵּי דְהוּן מִשְׁתֵּיָּה
 וּפְסִיר אָפָה לְהוּן וְאֶבְרוּ:
 י עַד לֹא שְׁכִיבוּ וְאֲנָשֵׁי
 קַרְתָּא אֲנָשֵׁי דְסוּרָם
 ח'א ו'יאר ב'ס. ע'ס ע'ס

בעל המורים

(ג) ומלת. ב' נחמ' דין ואודך לני חס' ומלוח מלמד ספסח
 שיה' דלפניו דמלך דמלך ממל'ת דחס: (ד) ישכבו. ב' נחמ'
 קרס ישכבו. ע'לים ישכבו. ע'יל על פער י'שכבו. ע'י ע'לים ישכבו פסטי'ס ע'סס כלנשי סודם כי על פדומיו וכו'אל ע'סס
 רש"י

(ב) כי ברחוב נלין. אלא ברחוב נלין:

שפתי חכמים

ספר סוף מקום שדנין על כדלשכחן גבי כונו ווי'ל' מלכות
 ח'כ"ב ויסוטו שפוטו שפוטם שביה עופס: ר' וז"ל שביה מדקדק
 מלכות ספרי לא סיה מדקדק על פ"ו מדקדקים לינה לנחמ'ס:
 ע' ופירושו עתה שעברתם עלי חס' ארוניס לי: ר' ופירושו
 כבקשה מכס סוכו וכו' דל"כ למה אמר סוכו לא סיה לו לומר
 כווא אל עבדכם: א' וסא דלמר גבי אכרס' לטי' ופסי פונוט
 ועוד דרשן על בני אדם ללון תמלה וחס"כ לרמון. ועוד
 לט' חס' כשיבאו חכמי סודם ויראו שכבר רחטו
 רגליהם ועלילו עלי ויחמדו כבר עברו עלי ימים או שלשה שכאו לביתך ולא הודעתנו לפיכך אמר מוסב וישמעכסו
 כאן כחכך רגליהם שיהיו גרמין כמו שכאו עכשו לפיכך אמר לינו תמלה וחס"כ רחטו: ויאמרו ר' לא. ולאכרס'ה
 אמרו כן חמשה מכלן שמרביין לקטן ואין שמרביין לגדול (כ"ר): כי ברחוב נלין. הרי כי משמט כלשון אלף
 שאמרו לא נסור אל ביתך אלף ברמכה של עיר נלין: (ג) ויסרו אליו. עקמו את הדרך ללד ביתו: ומצות
 אפה. פסח א' היה: (ד) מרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סודם. כך נדרש ככ"ר קרס ישכבו ואנשי העיר היו

אכרס'ה מלך ר' למור על האורחים: (ב) הנה נא ארני.
 אנה נא חס' ארוניס על לי חס' שעברתם עלי. דל"ח
 אנה נא לריכיס חס' לתת לב על הרשעים הללו שלא
 יכירו בכס וזו הוא עלה נכונה: סורו נא. עקמו את
 הדרך ת לביתו דרך עקלתון שלא יכירו שאתם נכנסין
 עס לכך לחמר סוכו (כ"ר): ולינו ורחצו רגליכם.
 שרי אכרס'ה אמר להם תחילה ורחצו רגליכם אלף כך אמר לט' חס' כשיבאו חכמי סודם ויראו שכבר רחטו
 רגליהם ועלילו עלי ויחמדו כבר עברו עלי ימים או שלשה שכאו לביתך ולא הודעתנו לפיכך אמר מוסב וישמעכסו
 כאן כחכך רגליהם שיהיו גרמין כמו שכאו עכשו לפיכך אמר לינו תמלה וחס"כ רחטו: ויאמרו ר' לא. ולאכרס'ה
 אמרו כן חמשה מכלן שמרביין לקטן ואין שמרביין לגדול (כ"ר): כי ברחוב נלין. הרי כי משמט כלשון אלף
 שאמרו לא נסור אל ביתך אלף ברמכה של עיר נלין: (ג) ויסרו אליו. עקמו את הדרך ללד ביתו: ומצות
 אפה. פסח א' היה: (ד) מרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סודם. כך נדרש ככ"ר קרס ישכבו ואנשי העיר היו

פירוש לתורת אלהים

אי ביהו האבין ויי אפ גיקערט צו אים פלוקר ויי
 האבין פאר קרייט דעם וועג אונ ועגען גיקוקען
 צו אים אין הויז ונעש'ת קם משמח אונ ער האט פאר
 וייא גימאכט אקאלצייט ופצות אפה אונ ער האט
 גיבאקן מצות דען עס איז גינען אונ פסח
 ויאכיל אונ וייא האבין גימאהן גלייך ווי גיקעסין:
 (ו) פס' ישכבו וייא האבין זיך גאה גיט גילייגט
 ונאשי העיר אונ דיא שפאט לייט האבין ארום
 גירינגליקט דאס הויז. גאה אפשט אין ומרם
 ישכבו) וייא האבין זיך גאה גיט גילייגט אונ ריא
 קענטשין פון דער שפאט ועגען גאה גינען בייא
 וייא אין מויל פלוקר דיא מלאכים האבין פון זיי
 גירעט ויי האבין גיפרענט צו לומ וואס איז וייגערע
 מעשים צו ועגען ויי צדיקים צו רשעים אונ לומ
 האט זיי גינעקערט דאס קערקטע פון וייא ועגען
 רשעים אונ האבין גאה גירעט פון זיי אנשי סודם

ה'שפתי אפיים אפיה אונ ער האט זיך געקייקט מיט
 זיין פנימ צו דער ערד: (ב) ויאמר אונ ער האט
 גינאגט הנה נא ארני נון הייקט באדארקט איר
 געבין אייער הארץ אויף דיא רשעים וייא ואלין
 גיט וויקען אז איר גייט אריין צו קיר אונ דאס
 איז דיא געצה וואס איר זאלט קטאהן סוכו נא אל בית
 געדיגט איך געט אייך קערט אפ פון וועג אונ גייט
 אין מיין הויז מיט איין קרוקען וועג זיי ואלין
 גיט וויקען אז איר גייט אריין דארטין ארום וליט
 אונ געקטיגט ורחצו רגליכם אונ וואשט אייגרע פים
 והשכמתם והלכתם הדרגכם אונ איר וועט פיריה אויפ-
 שטיין אונ איר גיט וועג צו אייער וועג ויאמרו
 אונ זיי האבין גינאגט נא מיר וועלין גיט אריין
 גיין צו דיר אין שמוב כי ברחוב גיין נאר מיר
 וועלען געקטיגען אויף דער נאם: (ג) ונפצר בם
 קטור האט ער זיי שטארק גינעמין ויסירו אליו ויבאו

ספר הישר
 איינענשטאנען מיט גרויס עקערע אונ גיקעקעלע אונ זיי
 איינענשטאנען מיט גרויס עקערע אונ גיקעקעלע אונ זיי
 (ד'ק לישראל ע"ס) (ת"א)

אונקלוס

אקיפו על ביתא
 מעלימא ונד סבא פל
 עמא מסופיה: ה וקד
 לדום ואמרו ליה א
 גבריא דאתו דתקד
 בפליא אפיקינו דתנא
 ונדע יתרו: ו נפס
 לתרוז לזמ לתרעא
 ודשא אמר בתרוזי:
 ואמר פבעו בעו אמי
 דא תבאישון: ה קא בעו
 די פרתין פגו דלא יבעו
 גבר אפס פגעו יתרו
 דתוכו ועבדו לרוז

נסבו על-הפית מנער ועד-זקן כל
 העם מקצה: ה ויקראו אל-לוט
 ויאמרו לו איה האנשים אשר-באו
 אליך הלילה הוציאם אלינו ונדעה
 אתם: ו יוצא אליהם לוט הפתחה
 והגלת סגר אחריו: ו יאמר אל
 נא אחי תרעו: ה הנה-נא לי שתי
 בנות אשר לא ידעו איש אוציה
 נא אתהן אליכם ועשו להן פטוב

בעל המורים

נאמר וחו סקו: מקלה: כי כחל כל סמס מקלס כי נלמס
 סעיר מקלס נכי יכ לומר רי שראוין חלו למסולח כלו ועוד כי
 כנסתו מחלן ללדה נס סעירס מקלס:

(ד) כל העם מקצה. להודיע שאמלו כ' או עשרה
 שאמרו אברהם לא נבעא בהם: (ה) ונדעה אותם.
 משכב וכו'. וכן כפלגש כנבעה:

רשבים

שפתי חכמים

אלא חמר מלח סעירי ספס סיס וסיס לו לומר טונות מלח רל
 דלכנסט טוס סקנסט מלס סעירס לסי ככור סלורחיס וקל:
 ב חמי רשס כלומר כסורלס לומר רשעיס חומר חמי סרוס
 סלנסטיס רשעיס סוי: ג רל וכו ספסר דכר וס סכמקוס קטן
 כוס דסיעט חס ססוכס סכית וסוק כל חמי סעיר וסתרן סלון
 חלד ססס מוחס עורס וכיון סלל מיוו סרי כללו סס עלמן סע:
 ד וסלס מכל רשעי ויל מלחמיס חמר קי סנס נל וס סחי כנסת
 כירס ג סלפילו דיק חלד חן כסס: (ו) ונדעה אותם.
 פירוש להורות אלהים

רשי

כפיהם של מלאכים שהיו טוחלים ללוט מה טיבם ומסטיהם
 והוא לומר להם רובם רשעים עודם מדברים בהם ולאבי
 סרוס וגו'. ופסיוטו של מקרא וסלפי העיר חמי רשס
 ב סכבו על הכית ועל סהיו רשעיס נקראיס חמי סרוס כסו
 סלמר הכתוב וסלפי חמי סרוס רשעיס ומסלום: בל העם
 מקצה. מקלס העיר על הקלס סלון חמי ועס מוחס
 כמסככ וכו' ד כסו חמר לל ירעו חמי (כד):

נפשו על הבית דער ווייל האבין ריא מענקשין פון
 סרוס ארום גינדינגילס דאס הויו פנער ועד יגו פון
 ינג ביז אלס גי העם סקנה נאר דאס סאלק פון
 איין עק ביז אין אנדערען פלומד עם האם אפילו
 איינער פון זיי גים גינערס דען אפילו איין צדיק
 איז גים גינען צווישען זיי: (ט) ויקראו אל לוט אוב
 וייה האבין גירופין צו לוט ויאמרו לו אוב זיי האבין
 גיזאנמ צו אים איה האנשים אשר באו איה הליגה ווא
 זענען ריא לייט וואס זענען צו דיר גיקומען בייה
 גאכט הוציאם אינו ונדעה אותם גיב וייה ארויס צו
 אובו אוב מיר נעלין מיט וייה קננה זיין: (ו) ונא

ספר הישר

וא עברתיכם צו אים האם אים גאם גישלמתי סיס
 שפאנקע כמות כיו ער האם נעמסן ויא צדיק זעבין צו
 אברקסיען, אוב גאך הערר קעניג וועל איה דיר דערצילין
 וואס עם האם גישראלין די גאכט איה אלע קענשין
 געווען אברקסיע שרעק אוב אישעלענעל איה אלע קענשין
 אוב דאס איז געווען קעניג די קדיא וואס די האמס
 גענומען. דריבער גיב צדיק די קדיא וואס די האמס
 גענומען אקסיר נעמס אובו איה קענשין זיי עם האמס

האם געווען זינע אלע קענעם אוב האם וייה דערצילט
 זיין סרוס האבין די מענקשין שפאנקע מורא נעמסם. איינער
 פון זינע קענעם האם גיזאנמ צו אים, וואל דער סלר צדיק
 זעבין די סקנה צו אברקסיע ווארום ער איז איה מאן, ווארום
 דער אברקסיע מיט זיין ווייב זענען אפארל געקומען אין
 כפרים האם ער איה גיזאנמ איה זיין חויב ויא איה
 אישועטסער. פרעה דער סלר פון כפרים האמ געליקט
 סען איה גינדינגען די סקנה צו אים, אוב איה זיי קען האם
 (הק לישראל ע"פ)
 (ח"א)

בְּעֵינֵיכֶם רַק לְאֲנָשִׁים הָאֵל אֵל
 תַּעֲשׂוּ דְבַר כִּי־עַל־יָבֵן בָּאוּ בְּצֵל
 קִרְתִּי: וַיֹּאמְרוּ אִנְשֵׁי הַלְּאָה וַיֹּאמְרוּ
 הָאֶחָד בְּא־לְגוֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט עֵתָהּ
 נָרַע לָהּ מֵהֶם וַיַּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט
 מֵאֵד וַיִּנְשׂוּ לְשֹׁכֵר הַדְּלָת: וַיִּשְׁלַחוּ
 הָאֲנָשִׁים אֶת־יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת־לוֹט
 אֲלֵיהֶם תְּבִיתָהּ וְאֶת־הַדְּלָת סָגְרוּ:

בְּדַמְתִּין בְּעֵינֵיכוֹן לְחַד
 לְגוֹבְרִיא הָאֵלִין לָא
 תַעֲבִדוֹן מִדְּעַם אַרִי עַל
 כּוּן עָזוּ בְּמִלְדִּי שְׁרִיתִי :
 וַיֹּאמְרוּ קְרִיב קְרִיב קְרִיב
 וַאֲסִרוּ סָד אֶתְא
 קְאִיתוּתְבָא וְהָא דְאִין
 דִּינָא פְּעוֹן נְבִאִישׁ לָהּ
 סָדִיל הוֹן וְאֶתְקִיפוּ
 בְּנִבְרָא בְּלוֹט פְּחִדָא
 וְקִרְבוּ קְסִמְבֵּר דְּשָׂא :
 וַיֹּאשִׁימוּ בְּכַרְיָאֵת יָדֵיהוֹן
 וַאֲעִירוּ יַת רוֹט לְוַתְהוֹן
 בְּכִיתָא וַיַּת דְּשָׂא אֶתְרוּ :

רשבים

(ח) כי על כן . על אשר באו : (ט) גש הלאה . ברכתיב קרב אליך אל הגע כי כי קרשתיין ותקרב לצד הלאה . כלומר ברח לך במצלנו : בא לגור . לוט היה זר במרום : נרע לך מהם . יותר מהם נעשה לך רעה : רש"י

שפתי חכמים

וגר משמע דגם הס היו מנקהים מחמלה בענין הזה דהייט משכח וזור : ה' (ג"א) דלמיכ וכי כשכיל זה כלו אלא לוט שלא ישפן להם דבר סרי לא היו נדרפים קודם לכן מאנשי סדום : ו ר"ל דלשון גש משמע שקרב אליהם והלאה משמע שיתרחק מהם לכך מפרש קרב להלאה כלו לך מאחתי ונמלא שהוא מתקרב לאותו מקום שהולך לשם : ו יחידי מלכותי האמתי . כדרי מלכותי האחד כה לגור שהוא לשון גירות : ח מלכותי וישפט שפט

(ח) האל . כמו הלאה : כי על כן באו . כי המוכנה הולת חטשו לכבודי ה על אשר באו כלל קורתי חרנום כעלל שרומי חרנום של קורה שרותא : (ט) ויאמרו גש הלאה . קרב להלאה ו כלומר התקרב לגדלין והתרחק ממנו וכן כל הלאה שבמקרא לשון ריחוק כמו (במדבר יז) זרה הלאה (ש"א כ) הנה החני ממך והלאה . גש הלאה המשך להלן כלשון לע"ו קרית"י דנ"ש (וויכע סוף אונו) ודבר סה) קרב אליך אל הגע כי . וכן (ישעיה מח) גש לי ואשבה המשך לגדלין בעבורי ואשכ אלכך . אהה מליך על האורחין איך מלאך לכך . על שאמר להם על הבנות אמרו האחד כה לגור . אדם נכרי ו יחידי אתה כינינו שכלת לגור וישפט שפט ועשית מוכיח ח אוננו : הדלת . פירוש לתורת אלהים

פירוש לתורת אלהים
 וירא אורחיהם האחד בא לגור וישפט שפטם דו ביום אפרעקדער קענקטש אונ איין איינציגער וואס דו ביום גיקומען וואהגען צווישען אינז אונ ויילקס אונז ריבמען אונ שפראכען עמח נרע לך בהם אצונד וועלין סיר דיר ערגער מוהען איידער צו וייא ויפצרו באיש בלוט אונ וייא האבין ויין גישטארקט אָדער גישפארט אויף לוט ויגשו לשבוו תרתי אונ וי האבין גינעהנט אונ האבין גינואלקט צו ברעכין דיא סיר : (י) וישתחו האנשים את דָם אונ דיא מלאכים האבין אוים גישטרעקט וייערע הענט וביאו את יום איתים תביתא אונ וי האבין גיבראקט

אייערע אויגין רַק לְאֲנָשִׁים הָאֵל אֵל תַּעֲשׂוּ דְבַר נָאֵר צו דיא קענקטשין וְאֶלָּם אִיר גַּיִם טָאָהֶן קִיִּין זֶאָךְ כִּי יֵי בַּן בָּאוּ בְּצֵי קִרְתִּי דִיא מִיָּבֵה וְאֶלָּם אִיר טָאָהֶן פֿון מִיִּין קְבוֹד וְוַעֲנִין וַיִּיִל וַיִּיא וְעָנַן גִּיקוּמַעֲן אִין דְּעַם שְׂאָמִין פֿון מִיִּין בְּאֶלְקַעֲן דָּאָם הִיִּיקַט וַיִּיִר וַיִּיא וְעָנַן גִּיקוּמַעֲן צו מִיר אִין הוִיז : (ט) וַיֹּאמְרוּ אִין וַיִּיא הָאֲבִין גִּינְאָקַט גִּינְעֵהֶן וַיִּיִטְעֵר קְלוּבָר גִּינְעֵהֶן אויף אַזִּיִּית אִונ דְּעֵר וַיִּיִטְעֵר דִּיךְ פֿון אִונז דָּאָם הִיִּיקַט וַיִּי האבין אויף אים גִּישְׂרִינְעֵן אִונ האבין גִּינְאָקַט מִיר פֿרְעִינְן נָאֵךְ דִּיר נִימָ וַיִּיא אַזִּיִּי קַעֲקַטוּ וַיִּין אַמְלִינְן אויף

ספר הישר

שָׂרָה, אונ אַבְרָהָם האַט גִּיבְעֵטִין בִּי גָמָא אונ עַד האַט גְּעוּזָר גְּעִבְאָבֵט אַלְע קַעֲנַטְשִׁין פֿון אַבְרָהָם, נָאֵכְרַעַם האַט קִבְּבָה גְּעִבְרִיקַט שָׂרָה אונ וַיִּא אִין קַעֲיִבְרַת גִּינוֹאֲרִין אונ האַט גִּיבְאָרִין אִוְהֶן, אַבְרָהָם האַט גְּעִרוּשִׁין וַיִּין נָאִסְעֵן יִצְחָק, וַעֲנֵן קַעֲן האַט יִצְחָקֵן עֲגָטְוִיִּיגַט האַט אַבְרָהָם גְּעִמָּאָב גְּעִמָּאָב טָאָמְעֵר וַעֲנַט קַעֲן מִיַּד תְּרַגְּזוּ וַעֲנִין סִיִּין וַיִּיב, אַבְרָהָם האַט גְּעוּמָקַעֲן שְׁעָפְסִין אונ רִינְדֵּרֵר קַעֲקַט אונ דִּיקַטְשֵׁן אונ סוּיְנָקֵר טָאָעֵר אונ האַט וַיִּי גִיבְעִין צו אַבְרָהָם אונ האַט אִים צוּרִיק גִּיבְעִין וַיִּין וַיִּיב

זִיבְרָאִיִּין או פֿרַעָה מִיַּט וַיִּיבַע קַעֲקַט אִין מְצִרַם, אַבְרָהָם האַט גְּעִרוּשִׁין צו וַיִּךְ אַבְרָהָם מִיַּט שָׂרָה אונ עַד האַט וַיִּי גְּעִקְרַעַט פֿאַר וַוֹאָם וַיִּי האבין גִּינְאָקַט אִין וַיִּיא וְעָנַן שְׁוַעֲטֵטֵר אונ פֿרִידֵר, האַט אַבְרָהָם גִּינְאָקַט אִין וְעָנַן אַבְרָהָם גְּעִמָּאָב טָאָמְעֵר וַעֲנַט קַעֲן מִיַּד תְּרַגְּזוּ וַעֲנִין סִיִּין וַיִּיב, אַבְרָהָם האַט גְּעוּמָקַעֲן שְׁעָפְסִין אונ רִינְדֵּרֵר קַעֲקַט אונ דִּיקַטְשֵׁן אונ סוּיְנָקֵר טָאָעֵר אונ האַט וַיִּי גִיבְעִין צו אַבְרָהָם אונ האַט אִים צוּרִיק גִּיבְעִין וַיִּין וַיִּיב (תם לישראל ע"ט) (ה"א)

י וְיָת נַבְרְיָא דִּי פְתָרַע
 פִּיתָא מַחוּ בְּשַׁבְרֵי דִּיא
 מִזְעִירָא עַד סְבָא וְיֵאֵי
 לִשְׁכָּא וְיֵאֵי תִרְעָא :
 יב וְאִמְרוּ נִבְרְיָא דִּלְמַס
 עֻד מֵאַן דְּךָ דִּיקָא חֲתַנָּא
 וְנִבְרְיָא וְנִבְרְיָא וְכֹל דִּי דְךָ
 בְּקַרְתָּא אִפְיִק מִן אֲתָרָא :
 יג אֲדִי מִסְבְּרִין אֲנָחְנָא
 ית אֲתָרָא תַּדִּין אֲדִי
 סְנִיאת קְבֻלָּתֵיהֶון קְדָם
 וְשַׁלְחָנָא יי לְחַבְלֵיהֶון :

וְאֵת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר פָּתַח הַבַּיִת
 הָבוּ בַּסְּנוּרִים מִקָּמָן וְעַד גְּדֹל וַיִּלְאוּ
 לְמִצָּא הַפֶּתַח: יב וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים
 אֶל־לוֹט עַד מִיִּלְךָ פֹּה חָתָן וּבְנִיךָ
 וּבְנֹתֶיךָ וְכֹל אֲשֶׁר־לְךָ בְּעִיר הַזֶּה
 מִן הַמָּקוֹם: יג כִּי־מַשְׁחֵתִים אַנְחֲנוּ
 אֶת־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־גִדְלָה צְעֻקְתֶּם
 אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַחְנוּ יְהוָה

רשבים

(יח) בסגורים. מכת עורון ושססון: וילאו. פירושו לא יכלו עוד לשאת הפרח. לא בקשו הפרח. וכן ונלאו סגורים שלא ידעו וחזן ונלך וגו' עם הכנין משמע שידעו לכן פ' אם יש לך מי: ו' ואלה מלי' לרשי' וילאו בניו היו וגו' בני בניו ויל' מלכותי חזן חמילם ואלפי בניו ובנותיך משמע דקל' בניו ובנותיך על חזן דסיטו בעת השמחות: ב' ואל' דפי' לילי שאלתי עם שוכנס דסיט' יל' מחלה אמר כן אבל לאמר כך כפאלס סתפולאסן רוליס לספחית' רוליס מלין פליסס

ללה הכיבדת לנעול ולפתח: (יא) פרח. הוא החלל שבו נכנסין ויולאין: בסגורים. מכת עורון. סקמן ועד גדול. כ"ר הקטנים החסילו כעבורה תחלה שנלמד מנער ועד זקן לפיכך החסילה הנעורעת מהס: (יב) עוד מי לך פה. פשוט של מקור מי יש לך עוד כעיר הולח הן מן משחקי וכנותיך שכבת: חתן ובניך חתנים ובניך. בני בנותיך ויולאין ויולאין מול' עוד מלמד ייהס שכל הלילה היה מלין ב' עליהם שוכות קרי ביש פירוש לתורת אלהים

לוח צו ויזא אין שמוכו ונת הילת סגרי אנג די סיר האבין וי פאר שלאסין: (יא) ואת האנשים אשר פתח הבית אנג דיא סענקמשין פון קרום וואס וענען פאר דער סיר פון דעם היזו הני בפסגריס האבין ויזא גישלאנגן מיט גלינדקייטן פסן ותר גיזי פון קליין ביו גרויס ילאו סענא ופתח אנג ויזא וענען סיד גיטוארין צו גיפונען דיא סיר: (יב) ויאמרו והעשים אל יום האבין דיא סלאכים גיזאנגם צו לוח עדי פי ד' פה ועד נאה איז פאר האנדנין צו דיר דיא איז דיא שקאמ אויפער דיון טייבו אנג דיזנע סענקסער וואס וענען בייא דיר אין היזו, אנג דיא מדרש שאקם דעם פלשם ועודן נאה טייל ויזא וענען אעלעכע דשעים ומי קה פרוז ויזא

אזוי עפינגט וך בייא דיר דאם סויד דו וואקסם מלמד זכות ויין אויף ויזא דען אנאנצע נאקם איז לוח גינען אמליך פאר ויין וננה וננה וננה אויב דו האקסם נאה ויין איינדעם אנדער ווון אנדער סענקסער, ורשי' שרייבם וננהן סיינגם סען איינגילקעך ווארום לוח האם קיין ווון גיהאמס וכל אשר ד' צייר אנג אלץ וואס דו האקסם אין שקאמס היצא מן הסקים ציא אויס פון דעם ארם: (יג) כי פסחיתם אנטט את הסקים הזה ווארום סיר ונעלין פאר דאליין דיא לאנד כי גילה צעקתם את פני יי טייל עם איז גרויס דאם גישכייא פון דיא ארעקע פאר גאם אויף דיא לייט פון דעם ארם וישלחו יי לשלח אנג גאם האם גישיקום אנג צו דישר

ספר פון ספרתם אנג פון גרוקער נחר, אנג עם איז גינען גרוקע שמה קען האט גינען געשריקען, ונען יצקת פון גינארין גינארין איז דאקלאס וישקעאל ארם גינען נחם דיראל דעם (יא)

וי ונפק לזוט ומליל עם
 חתנוהי נסכי בנתיה
 ואמר קומו פוקו מן
 אתרא הדין ארי מחבר
 יית קרתא ונהה בלחיה
 בעיני חתנוהי: וי ונמסק
 צפרא הנה ודחיקו
 מלאכיא ברזח למימר
 קום דבר ית אתתך ונת
 תרתין בנתך דאשתכחון
 מהימן עמך דילמא
 תלקי בחובי קרתא:
 וי ואתעקב ואתקיפו
 נוכריא בידיה ובידא
 דאתתיה ובידא דתרתין

תולדות אהרן

ויחילו. פסוקים נד: המלכות. ימות נז:

בער המורים

(יד) קומו לכו מן המקום: כ' כמס' הכה ואיך קומו לכו מחד עמי מלמד שנתלקו ישראל לנחות ומסס על כל כיוונים לנחת ומחו כנ' ימי אסלה:

רש"י

פי כך פס: (יד) חתניו. שתי בנות נשואות היו לו בעיר: לקחי בנותיו. שאלות ששכית ל' ארוכות להם: (טו) ויאצו. כתרנומו ולחיקו מהרוה: הנמצאות. המוזמנות לך כבית להילם ומ"א יש וכו' של מקרא: כל דרז: (טז) ויתמהמה. כדי להליל את מ' ממונו: ויחזיקו.

לשחתה: י ויצא לוט וידבר אל
 חתניו לקחי בנתיו ויאמר קומו
 צאו מן המקום הזה פיי משחית
 יהנה את העיר ויהי כמצחק בעיני
 חתניו: וי וכמו השחר עלה ויאצו
 המלאכים בלוט לאמר קום קח
 את אשתך ואת שתי בנותיך
 הנמצאות פן תספה בעון העיר:
 וי ויתמהמה ויחזיקו האנשים
 בידו וביד אשתו וביד שתי בנתיו

רשבים

(טו) וכמו השחר עלה. נכתב פסוק זה נשכיל שכתב לפניו השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה להוריע שכל כך המתניו לו המלאכים בשכיל חבנו של אברהם:

שפתי חכמים

מהרס"ל: ל' אלל אין לומר חתניו ולקוחו כמותו הכל אחר היו דום פשיטא אם חתניו סיו ודלי לוקוחו כמותו ולמס סיה לר"ך לנכות: מ' כמו ספיר"י בעלמו כסמך נכי סמלע על

תספה. תהיה כלה עד תום כל הדוך מתוונט עד דסק מהס' א' מהס סלית להלילו ומתניו להסוך

קוסמים על התורה

(יה) ויהי כמצחק בעיני חתניו וגו'. דער נאר מים חיים שרייבט ווייל לזוט האט צו זיינע אייריקס גיזאנט מיט אנליעקטער, דריבער האבין זיי געקוינט אז דאס איז טאקי אנליעקטער, אונ זאנט וועט נאר גיט פארקערין קוזם:

דיא חתנים פון דיא טעקטער וואס בייא אים אין הויז וועגען גינען ויאמר אונ ער האט גיזאנט קומו לשטיט אויף צאו מן המקום הזה גייט ארום פון דעם ארץ פי משחית יי את העיר ווארום גאט וועט פאר דאקבין דיא שטאט ויהי כמצחק בעיני חתניו אונ עם אין גינען אזוי וויא אנליעקטער בייא זיינע איירעקטעס אין דיא אויבין: (סו) וכמו השחר עלה אונ אזוי וויא דער סארגען שטערין איז אויף גיזאנגען גיזאנעו המלאכים גיטם זאמר האבין גיאילט דיא מלאכים אויף לזוט אונ האבין גיזאנט קום לשטיא אויף קח את אשתך ואת שתי בנותיך הנמצאות בעם דין ווייב אונ ריינע צווייא טעקטער וואס זייא ווערין גיפונען בייא דיר אין הויז מן תספה בעין העיר טאקטער וועקטו פאר לעגד ווערין וועגינ דיר פון דער שטאט: (סו) ויתמהמה אונ ער האט יוק פאר זאקט כדי ער זאל סעזיל זיין דאס פארקטער ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו אונ דיא מלאכים האבין אן גינעקען אין זיין האנט אונ אין דער האנט פון זיין ווייב וביד שתי בנותיו אונ אין די הענט פון זיינע צטיי טעקטער

ספר הישר

אלס גינען סינף יאחרן האט ושקעאל אנגעצויגין זיין סינף אונ-בויגין אונ האט גינוראט שיקען אויף יצחק ער זאל אים הרגנו, האט שרה רענגען אונ האט גינעקטע (חק לישראל ע"ט)

**בְּחִמְלַת יְהוָה עָלָיו וַיִּצְאֵהוּ וַיִּנְחֵהוּ
מִחוּץ לְעִיר: י וַיְהִי כִהְיוּצִיאִם אֹתָם
הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְאָךְ עַל־נַפְשֵׁךָ
אֶל־תְּבִיט אַחֲרָיִךְ וְאֶל־תַּעֲמֹד
בְּכַל־תַּפְכֵּךְ הַתָּרֵה הַמַּלְאָךְ פֶּן**

רשבים

בְּנִתְיָה בְּדָמַם יי עֲלֹתָ
וְאֶפְקֹדָי וְאֶשְׂרֹדָי מִבְּרָא
לְקַרְתָּא: י וַיִּתֵּן פֶּן
אֶפְיִק יְתֵדוֹן לְבָרָא וְאִמְר
חֹס עַד נַפְשֵׁךָ לֹא תִסְתַּכִּי
לְאֲחֹרָיִךְ וְלֹא תִקֹּם בְּכַף
מִיִּשְׂרָאֵל לְמִטְרָא אֲשֶׁתִּיב
דְּלָמָא

(יו) אל תביט אחריך. בשביל יצור החגוד שבשער. ועוד כי המביט אחריו מתעכב בדרך. גם שלא להסתכל במלאכים ובמעשהיהם שלא לצורך כדרכיהם מוט נמות כי אלהים ראינו. וכן ביעקב כי ראיתו אלהים פגום אל פגום והנצל נפשו:

רש"י
סדוס לכך נאמר ויאמר המלך ולא נאמר ויאמרו:
(יו) המלך על נפשך. לדיך להציל נפשות אל החוס
על הממון: אל תביט אחריך. אהה הרשעה עמהם
ג וזכות אברהם אהה ש יצילו איך כדלוי לרחות
כפורענות ואתה יצול. בכל הכבוד. ככר הירדן:
ההרהר המלך. אלל אברהם כרה שמואל ויבש כהר
שנאמר ויעתק משם ההרה. ואף עכשיו היה יושב שם
שנאמר אל המקום אשר היה שם אברהם בתחילה ואע"פ
שכתבו ימהל וגו' אהלים הרבה היו לו וממשי
עד הכרן. המלך טמן השמטין וכן כל יממלטה שבמקרה
אשמול"י" (ענטשליפטען) כלעז וכן (יאשיהו סו) והמליטה
זכר שנמטט העיבור מן הרחם (תהלים קכד) כלפטר
ממלטה (יאשיהו מז) ולא יכלו מלט משל השמיים משא

שפתיה חכמים
נפשו: ג ואל"ף וזה לפי מנינה כתיב פן חספה בטון העיר
מחוטט טלה הרשע עמהם. (מברמ"ט) וק"מ דק"ק פן חספה
בטון העיר אל הסהר כשיר עמהם וזה אל יופיל זכות אברהם
דכ"א אפי' זכות של לדיך טמו אינו מועיל לזה כדמלנו שכל
פחות ממסרה לדיקים לא יביא כל להציל כל העיר כשביט
וגטו בטון העיר לזון שסאלרו עמהם ומ"ט וזכות אברהם
אהה נוטל ל"ל שחיהו נחשב כללו אל הרשעה עמהם וכלו לזון
אהה ראוי לעטט כשביט עמךד ולכן תלל עמהם ואתה יצול
אלל אל תשאר כשיר אללל אפטר עהספה בטון העיר
ולל יופיל לז זכות אברהם. וע"ל דלמ"ט רש"י הלא איך כדלוי
לרחות כ' ממילא לר"מ לר"פ לטיל נמי ס"ק פן חספה בטון העיר
לפי שאיך כדלוי לרחות כפורענות ואל פן חסיה נעטט אל
השאר כעיר כתיב שאירע לטתו. וק"ל: ב מקסיס העולם ה"ל
פירש"י בני ויבור אל"פים אה אברהם שזכר לטון סס"י ודע
שמה אשתו כי ואל"ף היה מלי לפרט משום הלי עמחא יציל
סכ"ו זכות עמחא וקספ נמו לזמט הוכירו טלה יכיע אחריו.
(מברמ"ט) ו"ל דלוי לזו זכות אברהם סהיס לדיך גדול כי
שמואל כדלוי להציל אה לזון מיתהה מדה כננד מדה סהילנו לזון
מן המיתה כמה טלה ביה כי לא היה לזון כדלוי להציל מתוך
לדיך גדול כי"כ כדכרסה ואל"ף תלוי וזכות טוטה וז כזות
אברהם

הספיכה כשיל טוכה וז אלו עשה טוכה וז ללדס אחר שזינו
דוקא וז"ש ויבור אל"פים אה אברהם דה"ל אה לזון לפי פירש"י

פירוש לתורת אלהים

בְּקִסְתָּהּ יי גְּלוּ אִין וַיִּלְעָן דַּעַם בְּרַקְמֹתָהּ פֶּן נֹאֵם
וְנֹאֵם אִין גִּינוּעֵן אוֹרֵף אִים וַיִּצְאֵהוּ אֹנֵן וַיִּיא הַאֲבִין
אִים אַרְזִים גִּיוִצִינִין וַיִּנְחֵהוּ מִחוּץ לְעִיר אֹנֵן וַיִּיא הַאֲבִין
אִים גִּילְאֹתֵם אוֹיְסִין וַיִּוִּינֵג פֶּן דַּעַר שְׂטָמָא:
(יו) וַיְהִי אֹנֵן עִם אִין גִּינוּעֵן כְּהוֹצִיאִם אוֹרֵף הַחוּצָה אֹנֵן
וַיִּיא הַאֲבִין וַיִּיא אַרְזִים גִּיוִצִינִין אוֹרֵף דַּעַר גִּאֵם
וַיִּאכַר הָאֵם גִּיוֹאֲנָתָה דַּעַר סִלְאָהָה וְנֹאֵם אִין גִּישְׂקָתָה
גִּינוּוֹרִין מְצִיר צוּ וַיִּין לֹזֵם הַסֵּלֵם עַי גִּישְׂפָה רַעֲמִטָּע
דִּיין לְעִבְדִין עִם אִין גִּינוּג פֶּן דִּינְעֵטֵם וַעֲנִין צוּ
מְצִיר וַיִּין נְפֹשׁוֹתָ עִם זֹאל דִיר קִיין שְׂאֵר וַיִּין דִּיין
נַעֲלָם אֵל תְּבִיטֵם אַחֲרָיִךְ דוּ וְאַקְסָתָ גִיטֵם וְאַבְלִיקֵם נַעֲבִין
אִינְטֵרֵר זִיךְ וְאִי תַמְטוּר בְּכַף הַכֶּכֶר אֹנֵן דוּ וְאַקְסָתָ דִיךָ
גִיטֵם שְׂמַעְלִין אִין גִּאֲנִיצִין פִּלְאָךְ הַתָּרֵה הַסֵּלֵם צוּם
בְּאֲרָג וַעֲרָטֵם אֲנִטְרֹנְעֵן צוּ אַבְרָהָם וְנֹאֵם עַר וַיִּצְטַם

לקוטים על התורה

(יו) ויאמר המלך על נפשך אל תביט אחריך. דער
ספר עמק המלך שרייבט זין ויך וואס
אָנְקֵטְשֵׁל טוֹתָם זַעֲנֵן גְּעִיבִיבֹתָם אוֹרֵף דִי שְׂמַעְרֵן אֹנֵן
פֶּן דִי מַזְיִקִים וַעֲדָן דַּעַם פֶּגִים פֶּן דַּעַם סַעֲנִקְשֵׁל וְנֹאֵם דִי
וַיְדַן זַעֲנֵן גְּעִיבִיבֹתָם אוֹרֵף דִי שְׂמַעְרֵן, סַעֲנִין וַיִּיא אִים
הַיִּנְגֵן אֲנֵרֵר אִיין אַרְזִין שְׂאֵתֵן, דִּרְבִיעֵר הָאֵם דַּעַר מִלְּשָׁה
גִּיוֹאֲנָתָה צוּ דֹאֵם אֹנֵן צוּ דִיין וַיִּוִּינֵג וַיִּין אֲנִלִין גִיטֵם אִינְטֵרֵרִין
וַיִּיעַר פֶּגִים צוּ סָדוּם, דַּעַר סִלְאָהָה וְנֹאֵם פֶּאָרְקֵרֵטֵם קָדוּם
אֲנֵל גִיטֵם וַעֲדָן וַיִּיעַר פֶּגִים, דָּאֵם וַיִּוִּיב פֶּן דֹאֵם אֲנֵרֵר
יִיא אִינְטֵרֵרִין אִיר פֶּגִים צוּ סָדוּם אֹנֵן דַּעַר סִלְאָהָה הָאֵם
גִּינוּעֵן אִירֵעַ וַיְדַן וְנֹאֵם זַעֲנֵן גְּעִיבִיבֹתָם אוֹרֵף אִיר שְׂמַעְרֵן,
הָאֵם עַר וַיִּיא פֶּאָלֵךְ גִּישְׂרָאֵלְתָם אֹנֵן וַיִּיא אִין גִּינוּוֹרִין אֲשִׁשְׂקִי
וְאַלִין, בְּאֲרָג אֲשִׁשְׂתָם אִין פֶּאָר וְנֹאֵם דָּאֵם וַיִּוִּיב פֶּן דֹאֵם אִין
גִּישְׂרָאֵלְתָם גִּינוּוֹרִין, וַיִּלֵּל דֹאֵם גִּינוּוֹרֵטֵם אִין עַר וַעֲדָן
דִּינְעֵשְׂטֵם וַעֲדָן אִין דַּעַם זְכוּת מִן אַבְרָהָם, אֲנֵרֵר אוֹיֵב
וַיִּין וַיִּוִּיב וַעֲדָן אוֹרֵף גִּירַעֲשֵׁטֵם וַעֲדָן אִין עַר גִיטֵם גִינוּעֵן
דִּיעֵר, אֹנֵן וַיִּילֵל דֹאֵם אִין גִינוּעֵן פֶּאָר גִּאֲמִיין עַר וַיִּיא גִיטֵם
קַעֲנֵן אֲנֵרֵר זִיךְ, דִּרְבִיעֵר הָאֵם עַר גִּיוֹאֲנָתָה צוּ דִיין וַיִּוִּיב
יִיא וְאֵל גִיטֵם פֶּאָר אִים, וַעֲדָן עַר קַעֲנֵן זַעֲדָן אוֹיֵב וַיִּיא וַעֲדָן
סִלְאָכִים אֹנֵן דֹאֵם וַעֲדָן גִירַעֲשֵׁטֵם וַעֲדָן דִּרְבִיעֵר דָּאֵם וַיִּיא גְּעִקְשָׁתָ אוֹרֵף אִינְטֵרֵר אוֹיֵב דֹאֵם אִין גִירַעֲשֵׁטֵם גִינוּוֹרִין,
אֹנֵן וַיִּילֵל יִיא הָאֵם גִיטֵם גְּעִלְזִיבִים דִי גִייד פֶּן מִלְּשָׁה דִּיעֵרֵר עַר וַיִּיא גִישְׂרָאֵלְתָם גִינוּוֹרִין וְסַפֵּר הַבְּרִית עַל הַתּוֹרָה:

ספר הישר
אִיךָ מִאֲרָגֵן פִּרְיָה הָאֵם אַבְרָהָם עֲנִטְמֵרָה זְעוּלָהָה גִרוּיִם
אֹנֵן אַבְרָהָמֵל וַיִּאֲמַרֵר אֹנֵן הָאֵם דָּאֵם גִּינוּעֵבִין צוּ הַכֶּכֶר אֹנֵן
הָאֵם אִיר אַרְזִיבְעִשְׁקִיטֵם פֶּן וַיִּין שְׂטוּב מִיט אִיר וַעֲדָן
(חק לישראל ע"ט) (ח"א)
אִין 4 80

**תַּסְפָּה : יי וַיֹּאמֶר לוֹט אֱלֹהִים
 אֲלֵי-נָא אֲדָנִי : יי הִנֵּה-נָא מִצָּא
 עֲבָדְךָ הֵן בְּעֵינֶיךָ וַתַּגִּדֵל חֲסֶדְךָ
 אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיֹת אֶת-
 נַפְשִׁי וְאַנְכִי לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִיט
 הַהָרָה פְּנֵי-תַדְבַּקְנִי הַרְעָה וּמָתִי :**

דְּלִמָּא חֲלָקִי : יי וַיֹּאמֶר
 לוֹט לְהֵן בְּבַעֲוֵי כְעֵן יי :
 יי הָא כְעֵן אֲשַׁכַּח עֲבָדְךָ
 נַחְשִׁין קַדְמָךָ וַאֲסַגְיָתָא
 מוֹדְבָךָ דִּי עֲבָדְתָא
 עִמִּי דְקִימָא יְת נַפְשִׁי
 וְאַנְא לִית אֲנָא יָכִיל
 לְאֲשַׁתְּרֵיבָא לְמַרְזָא דְלִמָּא
 תַּעֲרַעְרַנִּי בִישְׁתָּא וְאַמְתִּי :

יום ו פרי השלום כל המורה שנים מקרא ואחד תרגום הגנוג השלום כל המורה ותרגום והפסוק :

**כ הִנֵּה-נָא הָעִיר הַזֹּאת קָרְבָּה לְנוֹם
 שְׂפָה וְהוּא מִצְעָר אִמְלָטָה-נָא שְׂמָה**

• הָא כְעֵן בְּרִתָּא הָא
 קְרִיבָא לְמַעְרוֹךְ לְמָן
 וְהִיא זַעֲרָא אֲשַׁתְּיָב כְעֵן
 תָּא וַיֹּאמֶר טס . טסוּתֵּס לֵט : טס
 חו . טסוּתֵּס טס : טס חו טס
 טס . טסוּתֵּס חו . טס טס

רשבים

(ב) הלא מצער היא . ועמה מועטים ויכול אתה להניחה עכשיו שאין בה רוב חוטאים :

שפתי חכמים

טויל אלה כדפרישית וק"ל : ע (מסמט"ט) ולפי זה נרדף אומר כדפריש"י אח"כ אל לא כל תאמר אלי כי לא לשון בקשה . ור"ל דסכינא חריפא ספקי להאי קרא וה"ס ויאמר לוט אליהם אל ור"ל אל תאמר אלי כי ואחר כך מחיל תפלתו להקב"ה וה"ס לא כי מה מלא עבדך וגו' להחיות נפשי וכו' שכתב רש"י לא ל' בקשה ר"ל במלת וא מחיל בקשתו וכמ"ל קודם זה ותרגום כבשו כי ר"ל כבשו הוא תרגום של לא לשון בקשה ולכן הסתך רש"י הסדר לפרש תחילה מלה אדני שהוא קודם שהוא מואחר כפסוק ואח"כ אל לא שם מוקדמים כפסוק אלה כדפריש"י רש"י שם לומר מואחר שרבותיו אמרו שם זה קדש בו' לכן ר"ל שמהל אל לא מחולקים ואל פירוש אל תאמר אלי כי ולא לשון בקשה ודו"ק : פ (נתי"ו) ואש"ל דלפי פירוש חמה הכשעת פמסא וכוכות אברהם חמה נילול י"ל שפאחמ סוה כן אכל לוט עטס כוס והיט סטר שוכות פלמו סוה נילול סוה דפי' סרד כסמך אף כל סער פליל כנלך לור למימר כוכות אלה כדי שגלגל חסו סכל כוכות אברהם (מסמט"ט) אכל קשה ארץ עטס לוט יוסא ככר שמת ממלך אל תביע לפי שפירשית כי ואחם נילול כוכות אברהם פ"ו אלה ר"ל דלא פל סלאחו מהפכת כדלי להגלל מוטנס פל מטפו כסיוס נחשך לדיק כנגדס וק"ל

הרעו שנתקבחה : (יח) אלא נא אדני . (שכונות לה) רבותיו אמרו שם זה קדש ע שאמר בו להחיות את נפשי מי שיש בידו להמית ולהחיות ותרגומו כבשו כען כי : אל נא . אל תאמר אלי להמלט הברכה . נא . לשון בקשה : (ט) פן תדבקני הרעה . כשהייתי אצל אחי שדוס היה הקב"ה רואה מעשי ומשעה בני העור והייתי נראה לדיק וכדלי פ להגלל . וכשאחא אצל לדיק חמי כרשע . וכן אמרה הנרפית לחייו (מ"א ח) כי באת אלי להוכיר את שני פד גלל באת אללי היה הקב"ה רואה מעשי ומשעה עמי ואלי לדקת פיטס ומשאלת אללי לפי מעשך חמי רשעה : (כ) העיר הזאת קרובה . (שכת ס"ק) קרובה שיבתה נתישבה מקרוב לפיכך לא נתמלחה סחמה פדיון אמה כיום קאמר אלה על גאר סומן עדר כדוס קאמר שפיס פירוש להורת אלהים

הרעה ומתי טאמער נועם מיה פאהקפמין דאם ביזי אונ איך נועל שטארבין . ורש"י שרבייקט איוי האם לום ניואנט או איך בין גיווען בייא אנשוי קרום האם גאט גיווען מיניע מעשלים אונ די כעשלים פון קרום בין איך גיווען גיווארין אוי ווי אצדיק אונ בין נוערסט גיווען איך זאל ניצול וערין אפער או איך נועל קומען צו אברקס נועל איך ויין אוי ווי ארשעו :

אויף דעם בארג פן תספה טאמער נועקטמו פאר לענד וערין : (יח) ויאמר יוס איהים האם לום צו ווי גיואנט יי נא אדני איך בעט ריך מיין האר דו ואלקטס מיר נים הייסין אנקרווען צום בארג : (יט) הנה נא כצא עבדך מן בניצוף נון היינט האם גיופוען דיין קנעכט חן אין דייע קניע אויגיו ותגדל ספדך אשר עשית עמדי אונ דו האקטם ניגרייקט דיין חסד וואס דו האקטם ניטווען קיט מיר תחיות את נפשי מיה צו לאוין לעבין ונאני לא אוכל להפסד מתרה אונ איך קען נים אנקרווען צום בארג פן תדבקני

ספר דו"ש

רי"ך מיט קבמות . אונ עם איז אנועק געבאנגען סיי ויאמר וואס אברקס מיט וישמעאל האבין ניש גיווען איינער דעם אנדערין . אפאהלה האם אברקס געשען צו שריו איך וויל גיין זענן מיין זיידן וישמעאל . איך האב אים אונגאנג ניש גיווען . אברקס האם גערשען אויף אקעקעל י"ח

אין כפדים . איך נאקען איז גיווען מריבה . וישמעאל האם גענוקען ויין מוטער אונ ויין נויב אונ גענען צוריק געבאך געו איך דער קינד ווארנען . מריבה האם גיבארין צו וישמעאל סיי אידן אונ איין טאמקער . אונ גאט האם גע"קייקט וישמעאל קיט סיי בהמות אונ ער איז גיווארין נחם לישראל ע"פ (ח"א)

הלא מצער הוא ותתי נפשי : רביעי
 כא ויאמר אליו הנה נשאתי פניה
 גם לדבר הזה לבלתי הפכי את
 העיר אשר דברת : ע מהר המלט
 שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד

לתמן הלא ועירא ודיא
 ותתקום נפשי : כא ויאמר
 ליה הא נסיבת אפך את
 לתתא תרין בדייל
 דלא למתפוק ית קרתא
 דבעיתא עלת : ע אודי
 אשתוב לתמן אבי לא
 איכור למעניו פתתא

רשי

שפתי חכמים

כא קריבחה מדור הפלגה שחפלטו האנשים והחילו
 להחשיב איש איש במקומו והיו היתה בעצמנות פלג
 ומש ועד כאן לא היה שפלט מת בעצמנות מלא אלא כהרסה
 בילד פלג וי החרי ואלויו את רעו ר"ש ועה לא מהס
 ל"כ בעטלד שרונ ומשרונ עד שגולד כוור ל' הרי ס"כ
 ומחור עד שגולד תרח כ"ט הרי ז"א ומש עד שגולד
 אברהם ע' הרי קס"ח חן להס מ"ח הרי ר"ע וזותה
 ענה היתה ענת הפלגה וכשמרבה סדום היה אברהם בן
 ל"ט ענה הרי מדור הפלגה ע"כ ל"ב צ ענה ואשר
 איהרה ויביחה אחרי ויבית סדום ומבורותיה ענה אחת הוא
 שחורו חלטה נא. נא בנימרוח ל"א : הלא מצער
 היא. והלא עוונתיה מועטין ויכול אתה להאניה : ותחדי
 בפשי. כה זה מדרשו. ושטונו של מקרא הלא עיר
 ק קטנה הוא ואנשים בה מעט אין לך להקפיד אם
 תחטאה ותחי נפש בה : (בא) גם לדבר הזה. לא
 דייך שאתה ליזול אף כל העיר חילי בגלגל : הפכי.
 הוסך חזי ר' כמו עד בואי אחרי רופי מדי דברי ט'
 (ירמיה לא) : (כב) כי לא אוכל לעשות. זה
 עובב של מלככים על שחורו כי מחטוים חמטו ותלו
 הדבר בעצמן לסיכך לא וזו משם עד שהוקף לומר

ז' ואת חכמי רש"י בדבאר מקומו הים ויביתו ל"ב ענה
 למה הרבה ענים מחטיו לכוונה אחר פלגו. (מסכ"ח)
 ונק"ח דלא פירש"י תהנה דבור וז' ומה הוא קריבחה מדור
 הפלגה שחפלטו האנשים והחילו להחשיב איש איש במקומו כי
 ומש וע"כ ל"ב ענה ט"י הרי פירש"י פשוט ט"י הוכחתי
 דכשתפלטו האנשים חייקו החילו לנטות ולהחשיב איש איש
 באקומו וכן דרשת טותח אכחה שמתחלס ר"ל לנטות העיר
 והמורד להחשיב עם אחר כך כשנטות משם פני כל הארץ
 יחילו לנטות המגולד כאלו ל"כ במקומו והחישבו פס. אכל
 מחלטה נ"י ל"א חין הוכחה כלל שאינו פשוט של מקרא רק
 ירח עתמלח לסייע זקן מוכח מל רש"י הרי מדור הפלגה כי
 אשתוב אתה הוא שנחמר אפלטת לא וגי' לא וכן מחזור
 עיר רש"י ויחוספו כפ"ק אבטת ובה כעין יוקב כתב עם וכן
 פירש"י בדרום ודלא כמנחת יוכה : ק סר"א יוקב לא ידעתי
 אף ויתקן קטויה רבותיה שהקשו את קטויה לא וכלל כל עמון
 של רבותיה ז"ל סבוליה ופשוטו אינו אלא מפני הקטויה ש
 דמפרט כפ"ק דכתיב. (חמ"ט) לק"מ דפשוטו של מקרא שחפ"י
 רש"י הוא אקיסוף דקרא הלא מעבר היה ולא אחתיה הפסוק
 הבה וגי' קרובס וגו' ויהי חמער וי"פ כנה העיר שאת קרובס
 וגי' ודאי ל"ל כמדרשו ויביתת קרובס. וסוף מעבר ר"ל עוונתיה
 מועטתים וז' : אכל כלה חמער דסיפא דקרא פירש"י תהנה
 גם כן על פי מדרשו ח"ס ח"כ ושטונו של מקרא ר"ל מעבר
 הכני יכל להיות כשטונו עיר קטנה אין לך להקפיד כי ומס
 שוכנה רש"י הכיח הפשוטו של מקרא על קטויה דקרא דהא
 ע"כ ל"ל דרש"י דקרא הוא לפי מדרשו ככלל ל"ל עמלה שלפי
 חדרשו קטנה הלא קטנה פשוט הוא ל"ל לומר עני פעמים
 שטוניתיה מועטת לך הכיח הפשוטו של מקרא פירוש עיר

פירוש לתורה אלהים

וואס ויא איז ערשט פאנעצט גינארין איין און
 פופציג יאָרן יאָהר וְהָרָא מִצְעָר הוּא פֶּאָר וְיֵאָר אִיר
 וְיָד וְעֵנַן וַיִּינִיג עִם אִיר נֶאֱמַר גַּיִם גִּינֹאֲרִין פֶּאָר
 פִּיל אִיר קֵאָם קְעָנְקִסוּ וַיֵּא אִיבְעַר לְאִוּן אֹנֵן גַּיִם
 פֶּאָר דֶּאָרְבִּין וְחִי נָשִׁי אֹנֵן לֹא דֶאָרְבִּין סִיּוּן נָפֶשׁ
 בְּלִיבִין לְעֵבִין : (כא) וַיֹּאסֵר אֱלֹהִים הָאֵם דְּעַר סִלְקָא
 גִּינֹאֲנָם צו אִים הֵנָּה נִשְׁאִי מְבִיד בַּם דְּבִיד הוּא אִיר
 הַאֵב פֶּאָר טְרָאנִין דִּיין פִּגְנִים צו דְּעַר וְאָף אִירָךְ
 דָּאם הִיָּקֵם אִיךְ מֵאָד דִּיר דִּיא וְאָף אִירָךְ צו לִיב
 נְבִיזָה הִפְגִי אָף הַעִיר אֲשֶׁר דְּבִיבָה אִיךְ וְאָף גַּיִם פֶּאָר
 קְעָרִין דִּיא שְׂקָאָם וְאָם דְּרִי הָאֵםִם גִּינֹאֲנָם אֹנֵן
 גַּיִם גִּינֹג וְאָם דְּרִי וְעָקֵם גִּינֹג קְעָרִין וְעַל אִיר
 נֶאֱמַר אֲפִילוּ מִצִּיל זִיּוּן דִּיא גִּינֹגֵם שְׂקָאָם פִּין
 דִּינְעָמִם וְעֵנַן : (כב) פֶּתַח אֵייל הַמַּיִם שִׁפָּה וְעַד
 אֲנַמְרוּעֵן דֶּאָרְטִין בְּלוֹמֵר אֲנַמְרוּרָף נְעִשְׁוִינְקָם
 אֵהֵן פִּי יֵא אֵיבִל נְעִשְׁוִת דְּבִי עַד בִּיאָה שִׁפָּה וְאִירָם אִיךְ

היא מצער הוא פאר נואר ויא איז ווייניג דאס איז
 דאך אקליין שטעטל און ווייניג ליים זענען
 דרינגען בענקסטו ויא לאזין און גיט פאר דארבין
 און לאו בלייבין לעבן סיון נפש דרינגען.
 רש"י שרייבט אזוי איז דער פשם והעיר הזאת
 קרובה די שקאם איז געקומען באנעצט גינארין
 דאס הייקט ויא איז שפעקער מיט איהר
 באנעצט גינארין נאך דעם באנעצונג פון סדום
 מיט דא איבערנע שפעט טאם גיהערין צו איר
 נארום ויא דער צייט און א סדום און באנעצט
 גינארין ביז אהער איז צווייא און פופציג יאָר
 און פון דער צייט פון דעם באנעצונג פון צוער
 איז נאר איין און פופציג יאָר דאס סיינט דער
 פסוק וואס שטייט ואקלמה נא שקמה נארום וגא
 שרעפט אן איין און פופציג בלומר לום האם
 גינאנם איה ועל אנמלווין איז דעם שפעטל

ספר הישר

גִּינֹאֲנִילֵם מִיִּם אֵיבִל עֵקְבֵר אֹנֵן וְשִׁפָּה לִּי וַיִּשְׁפָּט
 וְעֵנַן גִּינֹאֲ, אֹנֵן אֲבִרְתָּה הָאֵם וְשִׁרְקָם בִּי וְשִׁפָּה
 וַיִּבֵב

רַע סִדְרָה בִּי עַד אִיז עֵקְבֵר עַד דְּעַם גִּינֹאֲנִילֵם פִּין
 וְשִׁפָּה לִי. הָאֵם עַד וְעֵנַן וְיִי וְשִׁפָּה לִי וַיִּבֵב אִין
 וְעֵנַן גִּינֹאֲ (דא לישראל ע"מ) (דא)

בְּאֵךְ שְׂמֵה עַל־בֶּן קָרָא שְׁם־הַעִיר
 צוֹעַר: כִּי הַשְּׁמֵשׁ יָצָא עַל־הָאָרֶץ
 וְלוֹט בָּא צַעֲרָה: כִּי וַיְהוֹה הַמַּטֵּר
 עַל־סָדֹם וְעַל־עַמּוּדָה גְּפָרִית וְאֵשׁ
 מֵאֵת יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם: כִּי וַיַּהֲפֹךְ
 אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֵת כָּל־הַכְּפָר
 וְאֵת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמָּח

עד מיתך למסן עי בן
 קרא שמא דקרתא צוער:
 כג שמשא נפק על ארעא
 ורוט על צוער: כד ווי
 אמטר על סדום ועל
 עמודה גפריתא ואשתא
 מן קדם יי מן שמאי:
 כה ויהפוך ית קרניא האיבן
 וית פד מישרא וית פד
 יתבי קרניא וצמחא

ת"א ו' המטיר. סהכרין למ קר ויחבר
 סת. מליחא יו

בעל המורים

(כג) השמש יאל על הארץ וצ: . שספוק מחתיל כה"א
 ומסיס כה"א ענמד סהלך חמסא מילין קודם שילא השמש:

רש"י

שפתי חכמים

שלין הדבר ברשותן: כי לא אוכל. לשון יחיד מאלן
 חתה למד שהאחד הופך והאחד מניל ש שאלין שני
 מלאכים שגלמים לדבר אחד: על בן קרא שם
 העיר צוער. על שם ת והיא מנער: (כד) וה'
 המטיר. מ"מ שנאמר וה' הוא ובית א' דינו: והמטיר
 על סדום. בעלות השחר ב כמו שנאמר וכמו השחר
 עלה שעה שהלכנה עומדת ברקיע עם החמה לפי שהיו
 מהם עובדין לחמה ומסה ולכנה אמר הקב"ה אם אפרע
 מהם ביום ג יהיו עובדי א' לכנה חומריי אלו היתה בלילה
 כשהלכנה מושלת לא היינו חרבים. ואם אפרע מהם
 בלילה יהיו עובדי החמה חומריי אלו היה ביום כשהחמה
 מושלת לא היינו חרבים אלא חזיב וכמו השחר עלה
 וכפרע מהם כשעה שהחמה והלכנה משלטים: והמטיר
 וגו' גפרית ואש. כההיא מטר ד ונשקפה גפרית ואש
 (מחילתא בשלה): מאת ה'. דרך המקראות לדבר כן
 כמו שני למך ולא אמר כש. וכן אמר דוד (מ"א א)
 קחי עמכם את עבדי אדוניכם ולא אמר מעבדי וכן
 אחרתו בשם המלך ולא אמר בשמי. חף כאלן אמר
 מאת ה' ולא אמר מאתו: מן השמים. והוא שאמר
 הכתיב (חובב לו) כי כס ידין עמים וגו' כשבא ליסר
 הכריות מביא עליהם אש מן השמים כמו שעשה לסדום
 וכשבא להוריד הנון מן השמים (שמות טז) הניי ממטיר
 לכס לחם מן השמים: (כה) ויהפוך את הערים וגו'.
 שמון ששאר מקומות שייך לשון זה כללו מדכרים על עמון ע"ד יחיד
 פירוש לתורת אלהים

צוער: (כד) ויי הקסיר אונ נאמ האמו גימאכמ
 רענענען אויף קדום אונ אויף עמודה גפרית ואש
 באת יי שוועביל אונ פיינער פון נאמ מן תפיס פון
 דעם היקועל: (כה) ויהפוך את הערים האל אונ ער
 האמ פאר קערט דיא אלע שמועם ואת כל הכפר
 אונ גאר פלאץ ואת כל יושבי הערים אונ אלע

ספר הישר

שרה ער זמר ניט אראם גיין פון קעקעל פון ער וועט
 אהיים קומען, אברהם האט גימאנט צו ישימעאל'ס ווייב
 גיב מיר אביסל וואסער צום טרינקען ויארום איך בין
 (ת"א)

דארעא : כי ואסתביאת
 אתתיה מבתרזוהי ונתת
 קטא דמקחא : כי ואקדים
 אברהם בצפרא לאתרא
 דמשמש תמן בצילו קדם
 יי : כי ואסתבי על אפי
 סדום ועמורה ועל כל
 אפי ארע מישרא ותוא
 ויהא סליק תננא דארעא
 כתננא דאתננא : כי ויהו
 כל חבלי יי ית קרני
 תולדות אהרן

הַאֲדָמָה: כי וַתִּבֶּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו
 וַתְּהִי נֹצִיב מִלֶּחַ: כי וַיִּשָּׁבּ אַבְרָהָם
 בַּבֶּקֶר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד שָׁם
 אֶת־פָּנָיו יְהוָה: כי וַיִּשְׁקֹף עַל־פְּנֵי
 סָדוֹם וְעַמּוֹרָה וְעַל כָּל־פְּנֵי אֶרֶץ
 הַכְּנַעַן וַיֵּרָא וַהֲנִה עָלֶיהָ קִיטוֹר
 הָאָרֶץ בְּקִיטוֹר הַכְּבָשָׁן: כי וַיְהִי
 בְּשַׁתַּת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכְּנַעַן

כרסו ד: ויסקס: כרסו : חמל
 כ: סלק קיטור: כמחלו : ויכי כשמש
 כרסו ד :

בער המורים
 (כ) ותכע אשתו: כנימי: סיא עירית :

רשבים
 (כח) וישקף: לרעה אמ נמצא שום עשרה וניצולו
 אמ לאו :

רש"י
 חרכעתס וישובת ככלע אחד והסכן מלמעלה למטה
 שנלמר (חיוז כח) כחלמיש שלק ירו וגו' : (כ) ותבט
 אשתו מאחוריו: מאחוריה של נוס: ותהי נציב
 מלח: (כ"ד) כמלה קמחה וכמלה לקחה אחד לה תני
 מעט מלה לחרומים הללו ח"ל חף המנהג הרע הזה אשה כל
 עשן סור"ל (כרארדשחקקל) כלענו: כבש"ן: ספירה ספורין בה סת
 פירוש לתורת אלהים

שפתי חכמים
 המטיר ולא כתיב השליך: (מהרמ"ם) ק"ל המטיר וגו' דכתיב
 סוררים זה חם זה גפרית חמו מטר ל"פ בחמישה וכו' : ה דק"ל
 למה לא כתיב מחחרים אלא ה"פ כשהיה מחחריו סיהם מבטת
 ומסרסל פירש מחחריו על טע עשימה סוכרת מחחר טהיל
 מעט מלה לחרומים הללו ח"ל חף המנהג הרע הזה אשה כל
 עשן סור"ל (כרארדשחקקל) כלענו: כבש"ן: ספירה ספורין בה סת
 פירוש לתורת אלהים

דיא ויצער פון דיא שטעטס זעבס הארעס אין דאס
 שפראצונג פון דער ערד: (כ) ותבט אשתו מאחוריו
 און דאס וייב פון לוח האם אבליק גינעבין
 אינער אים אינקער לוח ויהי נציב סלח אזי ויא
 גיווארין אשטאנד זאלק: רש"י שרייבט מיט זאלק
 האם ויא גיונדינט רען אז לוח האם צו איר
 גיוואנט גיב אביסול זאלק צו דיא אוינחים האם
 דיא אים גיענפערט אפילו דעם דאוונען שלעכטין
 מנהג ווילקסו אויך אויך גרענען אין דער
 שטאט דרום אזי ויא גישטראפט גיווארין אז עם

לוקמים על התורה
 (כו) וישבם אברהם בבקר וי: אברהם איז אויפגעשען
 גאנץ פריה און איז געבאנגען צו
 דעם ועלביגען ארץ וואס ער איז געקומן געשטאנען פאר
 גאט און האט גיגעטין פאר סדום: פון דעם פסוק דערנאכט
 אויך די נקמה אז יעדער מעקש זאל אייביג דאוונען אויף
 איין ארם (אין איין שוקל: און אין שוקל: זאל ער אויך
 אשפין אייב אויף איין ארם און דאוונען) ווייל דער ארץ
 ווערט געהיינגט מיט גינע תפלות: ועליו גינע תפלות
 אונגענומען ווערין פאר תקדוש ברוך הוא: און אפילו דער
 מענטש ווערט דאוונט אדער ער דערנאכט אין דער ויים,
 זאל ער אויך דאוונען דאדער גרענען אייביג אין די ועלביגע
 שטוב און אויף דעם געלביגען ארץ :

איז פון איר גיווארין אשטאנד זאלק: (כ) וישבם אברהם און
 גאנץ פריה און איז געבאנגען אל המסוק אשר עבד שם את פניו
 גינעבאנען פאר גאט: (כח) וישקף על פני סדום ועמורה און ער
 פני ארץ הכנען און אויף גאר דאס לאנד פון דעם פלאץ ויהא און ער
 האט גינעבין ויהא און ער האט גינעבין ויהא און ער האט גינעבין
 קאלק אויבין: (כס) ויהי ארץ עם אזי גינעבין בשחת אלוים את ערי הכנען אז גאט האט פאר דארבין דיא

ספר הישר
 דארשטיג און אפגעטאפעט פון וועג: האט זיא גינאמט
 איה האב קיין גרויס קיין וואסער: און זיא איז גינעטין
 און גינאמט און האט ניש געוואלט קוקען אויף אברהם'ס
 איז גינאמט אים ניש גינעטין ווער ער איז: זיא האט
 גישלאגן אידע קינדער און האט זיי געפליבט און האט
 געשפליבט איר סאן שיקעא: אברהם האט דאס אלץ
 גינעקט און איז ביז גינען אויף איר: אברהם האט איר
 (חק לישראל ע"ט)

אריס גערופין פון גינאמט און זיא איז אויבס געבאנגען
 צו אים: האט אברהם צו איר גינאמט אז ריין סאן וועט
 קוקען פון פעלר זאלקס אים זאגן איין אשטער סאן פון
 לאנד פלישתיים אזי דא גינען און ער האט דך גינאמט
 זען: און זאלקס אים זאגן אז אויך דאס גינאמט זאלד
 ווי ער וועט אהיים קוקען זאל ער אריס געטען דעם
 שטראק פון דעם גינאמט און זאל אויף דעם ארץ אריין
 8 שלאגין

ספר הישר
 אריס גערופין פון גינאמט און זיא איז אויבס געבאנגען
 צו אים: האט אברהם צו איר גינאמט אז ריין סאן וועט
 קוקען פון פעלר זאלקס אים זאגן איין אשטער סאן פון
 לאנד פלישתיים אזי דא גינען און ער האט דך גינאמט
 זען: און זאלקס אים זאגן אז אויך דאס גינאמט זאלד
 ווי ער וועט אהיים קוקען זאל ער אריס געטען דעם
 שטראק פון דעם גינאמט און זאל אויף דעם ארץ אריין
 8 שלאגין

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח
 אֶת-לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה בְּהַפֵּל
 אֶת-הָעָרִים אֲשֶׁר-יָשָׁב בָּהֶן לֹט׃
 וַיַּעַר לוֹט מִצּוֹעַר וַיֵּשֶׁב בְּהַר וּשְׁתֵּי
 בָנָתָיו עִמּוֹ כִּי יָרָא לְשֵׁבֶת בְּצוֹעַר
 וַיֵּשֶׁב בַּמְעָרָה הוּא וּשְׁתֵּי בָנָתָיו׃
 לֹא וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל-הַצְעִירָה

מִישָׂא ודכיר יי ית
 אבְרָהָם ושלח ית לוט
 מִנּוּ הַהֶפְכָּא בַד הַפֵּל ית
 קְרוּנָא דִי תַתּוּ יתיב בְּהֵן
 לֹט׃ לֹטְיִיק לוֹט מִצּוֹעַר
 ויֵיבֵב בְּמִזְרָא וּתְרַתֵּין
 בְּנִתְיָה עִמִּיה אַרְי דְּחִיל
 לְמִיתֵב בְּצוֹעַר ויֵיבֵב
 בַּמְעָרָא הוּא וּתְרַתֵּין
 בְּנִתְיָה׃ לֹא וַתֹּאמֶר רַבְתָּא

רשבים

(ל) כי ירא לשבת בצוער. שלא הניחו המלאך אלא שלא היה לו פנאי להמלט ההרה ונכשיו שהיה לו פנאי קיים דברי המלאך לשבת בהר אולי יהפוך העיר:

שפתי חכמים

ללנת בעבורו רשעים הוא לללות מאחוריו אך מאחוריהם לא תביע עכ"ל: ו (מח"ש) דכל מקום שזכרנו ויזכור ל"ל שהוכרס לחמרה על אותו שהולך לשובה והלכה כמו ויזכור אליהם את רחל וגו' וכן כהנה וכהנה י' אבל כלן יהיה טוביה לאכרסה וישועה ללוח ל"פ ויזכור אליהם את לוח שזכר לישועה ומ"ש את אכרסה ר"ל זכר ללוח הטובה ששעש עם אכרסה ואת אכרסה כמו עם אכרסה וק"ל: ו וקקסה מהר"ם אל על כל זה יש ומקום מולדתו והלך אחוריו ככל מקום שהלך. ול"ל שחיון יש היה לטובת אכרסה אל לטובתו שחם ימות אכרסה יירש הוא מה של גילה אותו ששעה שחיה היה חסכה לטובה לו כיון ויזכרו את אכרסה כיון שנתן עניו נמנון לכן חסכה לו לטובה לקושים על התורה

(כט) ויזכר אלהים את אברהם. (כ"ר) מהו זכירתו של אכרסה על לוח נזכר ו שהיה לוח יודע ששעה אשתו של אכרסה ומעט שחמר אכרסה במערים על שרה אחותו היא ולא גילה לדבר ו שהיה חם עליו לפיכך חם הקב"ה עליו: (ל) כי ירא לשבת בצוער. לפי עשייתה קרובה

לשחול מדוע לא זכר הטובה ששעש לוח לאכרסה שעוב את ארצו שענה לרכותו ו"ל דיש לומר דמה שהלך לוח עם אכרסה לא אותו כמו שפירש"י בני ויהי ריב בין כועי מקנה אכרס וגו' אבל שהלכותו לא היה אל לירשו היה לו לללות ששעה אשתו היא פירוש לתורת אלהים

שטעמט פון דעם פֿלאץ וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם הָאֵם גָּאָט גִּידְעֵנְקָט אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה אֹנֵן הָאֵם אַרְיִים גִּישְׁתֵּב לֹט פֿון דעם פֿאר קַערוּנְג בְּהַפֵּל אֶת הָעָרִים אֲשֶׁר יָשָׁב בָּהֶן יֹט אֹן עִם אִין פֿאר קַעַרְט גִּיוֹוֹרִין דִּיא שְׁטַעַמט וַוֹאס לֹט אִין אִין זַיִיא גִּיוֹעֶסִין. ורש"י שרייבט גָּאָט הָאֵם גִּידְעֵנְקָט צו לֹט דִּיא מִזְבָּה וַוֹאס עַר הָאֵם גִּיטוּהֶעֶן צו אַבְרָהָם וַוֹאס עַר הָאֵם גִּיהֶעַרְט אֹן אַבְרָהָם הָאֵם גִּיזְאָנַט אִין קְצִירִים אִויף שָׂרָה זַיִיא אִין מִיִּין שְׁוועַסְטַעַר אֹנֵן עַר הָאֵם גִּיט גִּיזְאָנַט דִּיא זַאך וַוֹארום עַר הָאֵם חֻסְמִנֹת גִּינְהַט אִויף אַבְרָהָם דְרוֹט הָאֵם גָּאָט אִים רַבְמִנֹת גִּינְהַט אֹנֵן הָאֵם אִים מִצִּיל גִּיוועֶן פֿון דעם פֿאר קַערוּנְג פֿון קְדוּס׃ (י) וַיַּעַר לוֹט מִצּוֹעַר אִין לֹט אִויף גִּיזְאָנְגֵּן פֿון דַּעַר שְׁטַאָט צוֹעַר וַיֵּשֶׁב בְּהַר אֹנֵן עַר הָאֵם זַיִךְ בַּאָנְעַטִּס אִויף דעם בַּאָרְג רִשְׁמִי בְּנִתְיָיו עִמּוֹ אֹנֵן וַיֵּיבֵב צוֹוִיִיא טַעַבְטַעַר וַעֲנֵן גִּיוועֶן מִיט אִים כִּי יָרָא לְשֵׁבֶת בְּצוֹעַר צו זַיִצֵּן אִין צוֹעַר וַיֵּיבֵב עִם אִין נַאָהָט גִּיוועֶן צו קְדוּס וַיֵּשֶׁב בְּמִעָרָה הוּא וּשְׁתֵּי בָנָתָיו אֹנֵן עַר אִין גִּיוועֶסִין אִין אַהִייל וַאָקַעְלַעַרן עַר מִיט וַיֵּיבֵב צוֹוִיִיא טַעַבְטַעַר: (יא) וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל הַצְעִירָה אֹנֵן

(כט) ויזכור אלהים את אברהם וגו'. למשל נוי אשר אין גיווען ביי איה אונקס אונ האט אים גיוואלט שפראפין. דער נוייל איז אנגעקומען דער גוטער פריינד פון שר וואס ער איז גיווען אקרום צו דעם קעניש. האט דער שר אפגיליאון דעם קעניש אונ דאס אים גיט גישפראכט. אונ האט גיוואנט פון אים וועגן מיי גיווען פריינד וואס ער איז ביי קרוב וועל איך דוך איצט גיט שפראפין. אזוי איז גיווען ביי דאס. גאט האט גיוואלט שפראפין לוח צו וואקען מיט קדום. דער נוייל איז אנגעדיקט קומען אבְרָהָם צו דעם אַרְט וואס ער האט נעכטין גיבעטין פאר קדום. האט גאט אפגיליאון לוח וועגן דעם זכות פון זיין גוטען פריינד אבְרָהָם וואס ער איז אקרום פון לוח. דער רמב"ן זקרונו לברכה זאגט לוח האט געוואלט אפגעבן צו אבְרָהָם אז ער זאל אים רעשטן פון קדום. ווייל אבְרָהָם האט אים מיט געמוקען פון חרן. אונ ער האט אים אפגעזיידט פון זיין. דריבער האט לוח געוואקנט אין קדום. אונ אבְרָהָם האט אים צוויי מאה' גיבעטעט פון קדום איין מאהל ווען די מלכים האבן אים געשטאנען. דאס צווייטע מאה' ווען קדום איז אפגעקעט גיטארין. צווייטע טעקטער וועגן גיווען מיט אים כי ירא לשבת בצוער צו זיצען אין צוער ווייל עס איז נאהט גיווען צו קדום וישב במערה הוא ושתי בנותיו אונ ער איז גיוועסין אין אהייל ונקעלערן ער מיט ויבע צווייטע טעקטער: (יא) ותאמר הבכירה אל הצעירה אונ

ספר הישר

האט זיין ווייב אים אַלץ דערציילט. האט וישבאל געוואקט אז זיין פאטער איז דא גיווען. אונ זיין ווייב האט אים קיין פבד גיבעטין אונ ער האט געוואקט וואס זיין

שפראגו איז אנדער שטונאק. ווייל דער מישוואק מויג גיט. אונ אבְרָהָם האט אונקע גערישען צוריק אהיים. שארין גאכט איז וישבאל מיט זיין מושער געקומען אהיים. (חק לישראל ע"ט) (חא)

אונקלוס

ויערפא אבונא סיב
 ונבר לית פארעא למיעל
 ערנא פאזרח על ארעא:
 לב איתא נשקי ית אבונא
 חמרא ונשכוב עמיה
 ונקיים מאבונא בנין:
 לב ואשקיות ית אבונא
 חמרא פליליא היא ועסת
 רפתא ושכיבת עם
 אבונא ולא ידע
 במשכבה ובמקומה:

אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא
 עלינו בדרך כל-הארץ: לב לכה
 נשקה את-אבינו יין ונשכבה עמו
 ונחיה מאבינו זרע: לב ותשקין את
 אביהן יין בפילה הוא ותבא
 הפכירה ותשכב את-אביה ולא
 ידע בשכבה ובקומה: לב ויהי

בעל הטורים

רשבי"ם

(לא) ואיש אין בארץ. סבורות היו שהעולם נחמד (לא) כדרך. כי במסרה כדרך כל הארץ נדרך זים כס בני עלי מה כלן חשמים המטה אף לבלן וזכו מה שאלמרו ו"ל שתיאור לטויה בשאלת השליו: (לב) ונחיה. ו' במסרה ב' כלן ואודך ונחיה סוס ופרד ולא נכחית מהכמה מלמד שעשו כנות לזט ומשם כמות: (לג) ובקומה. יקוד על בואו לומר ששכב עמו קודם ו' שעות וזוהי חזק ועל כל לא ידע בקומה אבל רות לא שכב עם בועו אלא לאחר ו' שעות וזוהי דכתיב והקס כערוס יכיר אה רח רעבו כריו שלא קמה עד לאחר ו' שעות על כן ידע בקומה:

שפתי חכמים

רש"י

לדוס: (לא) אבינו זקן. ואם לא עכשו אימתי שמה ימות זון יפסוק מלהוליד: ואיש אין בארץ. סבורות היו שכל העולם נחרב כמו כדור המבול (כ"ב): (לב) ותשקין וגו'. יין נדמין לכה במערה ח להוליד מהן שני אמות: ותשכב את אביה. ובמערה כתיב ותשכב עמו לעורה לפי שלא פתחה בזנות אלא אחתה למדתה חיסה עליה הכתוב ולא פירש גותה. אבל ככירה שפתחה בזנות פרסמה הכתוב במפורש. ובקומה של ככירה נקוד על ו"ו של ובקומה לומר ששקומה ידע ב ו' וזע"כ לא נשמר ליל שני מלשמות. (א"ר לוי כל מי שהוא להוט אחר בזלמום של עריות לסוף מאכילים כל מי שהוא אחר בלמום של עריות ידע ר"ל לאסוקיזין רעת וקנים מבעלי התוספות

(לא) ואיש אין בארץ לבא. פ' ר' אברהם אבן עזרא ו"ל איש אין בארץ ראוי לבא עלינו כי ה' מחזיקות עצמן במיוחדות: פירוש לתורה אלהים

דיא עלצטע שאקסער האם גיזאנט צו דער יונקסטע אבינו יום אונזער פאקסער איז אלט אונ אז סיר וועלן גיט שווען אצונד אעצה אז סיר זאלן האבן קינדער ווען וועלן סיר דאס שווען דען עם נועט שוין גיין צייט ויין ווארום פאקסער נועט ער לשמארבין אדער ער נועט אויף הערין קינדער האבן וויש אין בארץ בטא עיניו אונ קיין מאנן איז גיט פאר האבן אויף דער ערד ער זאל קומען אויף אונן בדרך גי הארץ אזוי וויא דער סדר איז פון גאר די נועלם. ורשי שרייבט וייא האבן גימיינט אז גאר דיא נועלם איז חרוב גינארין אזוי וויא אין דור המבול: (יב) לכה גיין נשקה את אבינו יין לאקסער אן פרינקען אונזער ספר הישר

יין פאקסער מינט מיט דעם משוואק, אונ ישמעאל האט אונקעסריבען פון זין ויין ויבב אונ האט געקומען איין (ח"א) (חק רישאל ע"ט)

מִמְחֶרֶת וַתֹּאמֶר הַבְּכֹרָה אֶל־
הַצְעִירָה הִן־שָׁכַבְתִּי אִמֶּשׁ אֶת־
אָבִי נִשְׁכַּנְוּ יוֹן גַּם־הַלְיָהּ וּבְלֹא־
שָׁכַבְי עִמּוֹ וַנְּחִיה מֵאֲבִינוּ זָרַע :
לֹה וַתִּשְׁקֹן גַּם בְּלֵילָה הַהוּא אֶת־
אָבִיהֶן יוֹן וַתִּקַּם הַצְעִירָה וַתִּשְׁכַּב
עִמּוֹ וְלֹא־יָדַע בְּשָׁכְבָהּ וּבְקָמָהּ :
לו וַתַּהֲרִין שְׁתֵּי בָנוֹת־לוֹט מֵאֲבִיהֶן :
לו וַתִּלְד הַבְּכֹרָה בֶן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
מוֹאָב הוּא אֲבִי־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם :

א ודעה ביומא דבתרהי
ואמרת דבתא לועורתא
הא שכיבת במשא עם
אבא נשקניה חמרא אף
בלילא ועולי שכובי
עמיה ונקיים מאבנא
בנין : לה ואשקיא אף
בלילא ההוא נת אבוהן
חמרא וקמת זעורתא
ושכיבת עמיה ולא ידע
במשכבה ובקומה :
לו ועדיאו תרפין פנת
לוט מאבנהן : לו וילידת
רבתא פר וקרת שמייה
מואב הוא אבוהון
דמואבאי עד יומא דיו :
דיא וקומה : מיר נר סוכים יא : מואב
כ"ק לת סוכים יא :

בער הטורים (לז) הכתובים הן שכתו אלה ס"ת למפרע סינה לומר לך טעם
שהיה מובא בכול של אש : רשבים
וכן כל עד היום עד ימי הסופר שכתב את הרבה
שפתי חכמים
בר"ש
אוחו (מכסרו) : (לו) ותהרין וגו' . אע"פ שאין האשה
מתעברת מביאה ראשונה אלו שלטו יצטלמן והולילו
ערותן (ס"א עדותן) לחן ונחשברו מביאה ראשונה :
(לו) מואב . זו טלה היתה נעושה פירסמה שמאביה היא
דעת וקנים מבעלי התוספות
(לו) וההון . פירש"י שאין מתעברת אשה מביאה
ראשונה אלו שלטו בעצמן והוציאו ערותן . עדותן
פירוש לתורת אלהים

שכיבה לקומה לא ידע והיא : ' פי' רעו דמורגמין לרעפה
למשלט . ויש גורסין עדותן כדל"ת והיא היא אלס כחולי כתי
היא אלס כעירה קראתו בלי נקיה וקבלה שכר בימי משה
דעת וקנים מבעלי התוספות
בר"ש ב"ר פ' בתוליהן וראה סב"ר ואזה בתולי כתי .
ולא גרסינן כר"ש ככו שאר העולה :

אוחו (מכסרו) : (לו) ותהרין וגו' . אע"פ שאין האשה
מתעברת מביאה ראשונה אלו שלטו יצטלמן והולילו
ערותן (ס"א עדותן) לחן ונחשברו מביאה ראשונה :
(לו) מואב . זו טלה היתה נעושה פירסמה שמאביה היא
דעת וקנים מבעלי התוספות
(לו) וההון . פירש"י שאין מתעברת אשה מביאה
ראשונה אלו שלטו בעצמן והוציאו ערותן . עדותן
פירוש לתורת אלהים

קטומים על התורה
(לו) ותלד הבכירה בן וגו' . ר' עקיבא
האם גירופין איר
זיהן מואב . ראם ווארט מואב צו ציילין אויף
דעם קליינעם צאהל . איז מ' פיר . ו' נעקס . א' איינס . ב'
צוויי איז דרייצעקן . אונ דער ווארט מואב נעמט גירעכניג
פאר איינס . איז צו ואקען . פערצעקן . אונ דער ווארט
דור איז אויף פערצעקן . ווייל דור איז געבארין פון רות
וואס זיא איז פון מואב . די ווינקסטע האט גערופין איר
זיהן בן עמי . די צוויי נערטער בן עמי פטרעפט פיר אונ
צוואנציג אויף דעם קליינעם צאהל . ב' איז צוויי . ג' איז
פינף . ע' איז ויבען . מ' איז פיר . י' איז איינס . צו ואקען
איז ניינצעקן . אונ די פינף אומות . איז צו ואקען פיר
אונ צוואנציג . אונ דער ווארט רבבעס איז אויף פיר . אונ
צוואנציג . ר' איז צוויי . ח' איז אכט . ג' איז צוויי . ע' איז
ויבען . מ' איז פיר . דער ווארט רבבעס איז איינס . צו
ואקען איז אויף פיר אונ צוואנציג . דער סלון רבבעס איז
גיבארין פון צמון . (אלשף) :

מארגין ומאמר הבכירה אי' הנצירה האם גינאגט דיא
עלצטע צו דער וינגסטע הן נון לשכמי אמש את אבי
איה בין גילענין געקטן אים מיט פאטער
נשקטו בן גס בילה לאקער אים און טרינקען וויין
דיינטיגע נאכט אויף יבאי שכיב עמו אונ קום ליג
קייט אים ונחיה פאבינו אונ מיר וועלין דער גערין
פון אונזער פאטער זרע קינדער : (זה) ופישקון . גם
בילה ההוא את אביהן וזו אונ ויי האבין אן גיטרנקען
דיא נאכט אויף זייער פאטער מיט וויין נחמס
הנצירה ופישב עמו אונ דיא וינגסטע איז גי'ענין
קייט אים ולא ידע בשכבה ובקומה אונ ער האט גיט
גינטיקט פון איר ליגיין אונ גיט פון איר אויף
שמיין : (זו) ופטרין שמי בנות יום די צוויי שטעקטער
פון לומ זענען טראגין גיטארין פאבינו פון זייער
פאטער : (זו) ותלד הבכירה בן אונ דיא עלצטע
האט גיבארין אוהן ופטרין שמו מואב האט ער איז דער פאטער
פון מואב בלוקר פון אים קומען ארויס דיא אוקה מואבים עד היום בין היינטיגען טאג איז
מפיר הישר

האט גיבארין אוהן ופטרין שמו מואב האט ער איז דער פאטער
פון מואב בלוקר פון אים קומען ארויס דיא אוקה מואבים עד היום בין היינטיגען טאג איז
מפיר הישר
זיין זיהן ופשמא . האבין יאג . האט ער גיבארין די
אנדערע וייב פון ופשמא . ער האט איר גיטרנקט ווא
(זה) לישראל ציט) (ח"א) 30 11 איז

לח והלצעירה גם-הוא ילדה בן
 ותקרא שמו בן-עמי הוא אבי בני-
 עמון עד-היום: ס כ * ויסע משם
 אברהם ארצה הפניב וישב בין
 קדש ובין שור ויגר בגרר: ד ויאמר
 אברהם אל-שרה אשתו אחתי

לח ועירתא אף היא
 ילדת פד וקרת שמיה
 פר עמי וזא אבהון
 דבני עמון עד יומא דיו:
 * ויגאל ממנן אברהם
 לארע דרומא ויתב בין
 רקס ובין סורא ואתתב
 בגרר: ד ויאמר אברהם
 על שרה אשתיה אחתי
 תולדות אהרן
 כן פסי - כ"ק סג טוהים סס:

שפתי חכמים

הרעום וינתן אלה עדות כתי: כ ועל הפי' הוא קשה למה הלך
 לגרר שהוא רמז הכנס ומ"ה הניח ד"א כו' ומלחך שהיה רוצה
 לו: (ה) ויסע משם אברהם. כשראה שהרבו הכרכים
 להתחלק מלטו שיצא עליו סס רע שבה על כמותו: (ג) ויאמר אברהם. כאן לא נעל רשות אלה על
 ברהם שלא בטובתה לפי שכבר לוקחה לכית פרעה ע"י כן: אל שרה אשתו. על שרה אשתו וכיוצא בו
 לקיחה שרה לאבימלך

(ה) ויסע משם אברהם וגו'. על נקיעת אברהם מטעם הרבה
 עמיים נלמרו. והנראה שסודו ומטרה יחיה ארץ דשנה
 וסוד מביאים משם מוזהב לכלל מדינותיה ונחשך והכסף היה אברהם

לקיחה על התורים

(א) ויסע משם אברהם וגו'. די קשיא איז אברהם האם
 אזוי לאנגן געוואונדען אויף דעם ארץ, פאר
 וואס איז ער איצט געגאנגען וואהרען אויף ארבעים ארש,
 גאר רער ווודר פריעט ווען גאט האט געזאגט צו אברהם
 צו גאט אנוועק גיין פון דער ארץ, פאר וואס האט ער
 מיט גענומען לויט, געפירט דער ווודר ווייל אברהם האט
 געוואקסט אז פון לויט וועט ארויס קומען דור תלפיה, און
 פשוט דריבער האט אברהם גיט גיוואלט זיך דערנווייטערין
 פון לויט און איז אפשטרייב גייען מיט לויט, און ווען לויט
 איז געפאנגען גינארין האט אברהם איינגלישעלט זיין
 לעבין פון גייענענעניגן, און ווען ס'דום איז אויפגעקומען
 גינארין, איז לויט גיערעט גינארין, און איז אנטלאפן
 צו אברהם'סען, אבער איצט אז לויט האט מנה גייען מיט
 גייען צוויי פריעטער, און מוזאב מיט צאלן געגען שוין
 גינארין גינארין, וואס פון מוזאב וועט גינארין ווערן
 דור און פון צאלן וועט גינארין ווערן תלפיה, איצט
 בארן קען שוין גיט לויט, דריבער האט אברהם זיך דער-
 ווייטערט פון אים ויהי רענו בשם דיוי קלפ':

אים ארויס גינאנגען אשם רע אז ער האט מנה גייען
 זיך באזעצט בין קדש ובין שור צווישען קדש און צווישען שור
 אין רער שקטאמ גרר: (ג) ויאמר אברהם אל שרה אשתו
 זיין טויב שרה

ספר הישר

אז דין כאן, איז ויא ארויס געגאנגען צו אים און האט
 גיזאגט צו אים פון הערר וישקעאל'ס פאן איז אין פולד
 ער פישער'ס די קעמלען און פאנגט חיות ועומות. קום ביין
 דערר אין שטוב די וועמט צעפען עקין גענוים ביימט סיד
 פון ווען, די האט אברהם גיזאגט איך וועל גיט עסין ווייל
 איך בין געאליקט ווייטער אז פארין גאר גיב מיר אביסל
 צווישער צום טויבען (ווארעם און גיט דארן שטייט, כאטש
 נייט איז גיזאפן איז גיצאלט און האט ארויסגעפרייגט
 (חכ לישראל ע"ס) (ח"א)

הוא וישלח אבימלך מלך גר
 ויקח את שרה: ויבא אלהים אל
 אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו
 הנה מת עלי האשה אשר לקחת
 והוא בעלת בעל: ויאבימלך לא
 קרב אליה ויאמר אדני הנני גם
 צדיק תהרג: ה הלא הוא אמר לי
 אחתי הוא והיא גסה הוא אמרה

הוא וישלח אבימלך
 מלכא גרר ודבר ית
 ליה: ואתא מימד מן
 קדם " לות אבימלך
 בחלמא דליליא ויאמר
 ליה דא את מאית עלי
 עיסק אתהא די דברתא
 והיא אתת גבר:
 ויאבימלך לא קריב
 לותה ויאמר " העם אף
 זכאי תקבול: ה הלא הוא

ת"א כור חמ. פסוק ט: והוא בשלם.
 טענות סא קרישכ ב: חור טמי.
 ג"כ זכ טענות ט: הלא הוא. ג"כ טכ
 טכ טכ.

בעל המורים

(ד) טמי גם לדיק חכונ. ט"ו אם חכור חיות גם אכנסס סלדיק
 חכור כי הוא טעם וגרס לי חמ:

רש"י

(ט"ו ד) אל הלקה ארון ינו' ואל מות המה. טמיס
 פלטן על: (ד) לא קרב אליה. המלך מטע ל כמו
 שנאמר לא נתחך לנגוע אליה: הבוי גם צדיק
 תהרגו. אף אם הוא לדיק תהרגו טמח כך דרכך
 לאכד הזומית האם כך עשית לדא המטול ולדור הסלגה אף חני
 לארגני: (ה) גם הוא. לרבות עבדים וגמלים ומורים מ טלח
 (אומר גמלים ורועי המורים) אה כלם שלתי

לקיחת שרה לאבימלך

(ג) ויבא אלהים אל אבימלך וכו' הנך כח על האשה אשר
 לקחת והיא בעלת בעל. לכוידעו סקא חייב מיחה מחמת
 שני דברים: א' מפני שלקחה כחוסק ומכלי רעונב וכו' שחיה
 פטיה וכו' שחיה' אשת איש לא הי' לו ללקחה שלא כרעונה. ועל
 זה אמר מל האשכ אשר לקחת. וחסו גולה. וכו' לביתא אשת איש.
 וכוז אמרו והיא בטולה ככל. כי בוי כח מלווים ומחכרים
 על בגול ועל אשת איש וכוזכרס הוא מיחחס. ואבימלך השיב
 הניו גם לדיק. אפילו אם הוא לדיק חכורנו. ויבאר חמ לדיקו.

פירוש לתורת אלהים

האקט גינוקען והיא בעלת בעל אונ זיא איז איין
 אשת איש: (ד) ויאבימלך לא קרב אליה אונ אבימלך
 האם צו איר גיט גינעקטן ווארדן ציער סלאך
 האם אים גיט גילאנס אין איר און רירין ויאמר אונ
 אבימלך האם גינאנט הניו גם צדיק תהרגו אויב אוזי
 אקאלק וואס איז אפילו גירעכט טוסכטו אויך
 הרגנו. ורש"י שרייבט אבימלך האם אוזי גינאנט
 פאר הקב"ה טאקער איז אוזי דיין סקר צו מאכין
 פאר לירען דיא אומות אים זיבט אוזי האקטו
 גיטאקן צו דעם דור הקבול אונ צו דור הפלגה
 אוזי וויא דו נאנט טיה צו הרגנו: (ה) ויהי פאר
 נואר הוא אמר " אחתי הוא ער האם סיר גינאנט
 זיא איז מיין שוועקטער והיא גם הוא אמתה אהי הוא
 אונ זיא האם אויך גינאנט אויף אברתם ער איז

ספר הישר

גינאקטת איז ער זייער גוט דו נאקט אים פון דעם
 גינאקטת גיט ארום לעקען. אונ אברתם האם אוועק
 (חג לישראל ע"ט) (ח"א)

אחי הוא בתם לבבי ובנקון כפי
 עשיתי זאת: ויאמר אליו האלהים
 כחלם גם אנכי ידעתי כי בתם
 לבבך עשית זאת ואחשך גם אנכי
 אותך מחטלי על פני לאנתתך
 לנגע אליה: ועתה השב אשת
 האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך

אמר לי אחי הוא והיא
 אף היא אמרת אחי היא
 בקשימות לפי ובזבאית
 די עבדית דא: ויאמר
 ליה יי בחלמא אף קדמי
 גלי ארי בקשימות לבך
 עבדת דא ומנעית אף
 זכור אנת יחד מלמחמי קדמי
 על פני לא שגבת יד
 דמקרב יתתה: ובען
 אתב אפת נברא ארי
 נביא הוא ויעלי עקב

ותא חטא לי אמת סב: וסב סב: לך סב סב: יי סב: לך סב: רשבים

בעל הטורים

(1) והפלא כי צמח הכא והדך ויסוד לו ויסודו והפלא והדך
 והפלא בעדו חמיר מלמד שסיו אמתך קריר לנקט לאכרס
 שיתפלל בעדו וסו ויסוד לו ויסודו והפלא ולא כזאת שסו לכד

רשבי

ואמר לו אחי הוא: בתם לבבי. שלא דמיתי לחטוא:
 ובנקון כפי. נקו חני מן החטא שלא נעמתי בה:
 (1) ודעתי כי בתם לבבך וגו'. אמת שלא דמיתי ממחילה
 ב לחטוא אבל נקון כפים מ אף כאלו (היה אמר משמע
 ידום יש כאלו): לא נרתחך. לא ממך היה שלא נעמתי
 בה אלא משכתי אפי ואחך מחטוא ולא דחוי קי כה.
 וכן (לקמן לה) ולא נתנו אלהים. וכן (שופטים טו) ולא
 סבור שמח ע חמגנה בעיניו ולא יקבלנה או ישאלך ולא
 יתפלל עליך (6"ל אב) כי נביא הוא. ויודע שלא נעמתי בה

(2) כי נביא הוא. לשון גיב שפתים. רגיל אצלי ומדבר
 את דברי ואבי אורב אח דבריו ושומע תפלותי:
 והתפלל בעדך. שהרי היה צריך רחמים כבדוה לפניו כי
 שפתי חכמים

ק"ל: נ ר"ל דהי"ל גם אחי ודעתי כי בתם לבבך ובנקון כפי
 שית ולא כתיב אכימך כעלמו: מ ו"ל"ט סוף סוף ה"ל כ"ה מן
 פתח סערי לא עשה בעניוה וי"ל כך אמר סק"ה יקיות סתת
 לאו פתח סוף כחבר אמרה אלא ממני הוא כי אהה ביית סוכה
 סתם אף אם הגידה קי שהיה אמת: ע' רגונו לפרש סק"ה
 פתח ועתה סבב אשת חלום כי כתיב הוא דמשמע דוקא דמס"ה
 י"ד לחבר ממני סתם כתיב וס"ה אשת איש סבב א"י לא היה
 אשת לא היה מחויב לו ואף שס"ה אשת איש וסרי גם כ"י
 שמו אחי לכזו: (1) השב אשת האיש. ואל תחא סבור שמח
 יתפלל עליך (6"ל אב) ומי מפרסמו שלא נעמתי בה. (6"ל):
 לקיות שרה לאבימלך

אשת חלום. ועתה מוכרח להשיבה לאכרס. כי פ"ט אשת איש
 היא ולא תחיר קשר הנשואין טעמיס. אבל סוד עלך פון אשך
 חטא עובי סלקת אוחס כחוקס. וחזו גולס. וזאת החכמה על

אמת הוכיח סלכבו ישר והמטעה סעסס ס"י נרלס כעלמו. וסק"ה
 ספ"טו ידעתי כי לא ס"י סוכך נחטוא. וגם אחי סכתי אוחך
 לטוב אלי. לפי שמעט ממנו כח חלום הפלא. וס"ה סבב

פירוש לטורת אלהים

האקט פון פריער גיט אין ויין גיהאט צו וינדריגען
 אָבער דאס וואס דו וואַנקסט דו ביזנס ריין פון אַזינד
 סתקת דו האקט איר גיט אן גירימ דאס איז
 גיט פון ריר גינען דיא סניעה קאר איה האב דיה
 פאר סימין פון צו וינדריגען צו פו גא נתימד לנגע
 אליה דרום האב איה דיר גיט גינעקין פת צו אן
 רירין ייה צו איר: (1) ויקח אונ אצונו השב אשת
 האיש קער וויערד ריא אשה איש אה: דו וואקסט
 גיט טראכטין ויא נועם זיין פארמיאומס ביי אים
 אונ ער נועם ויא גיט נועלין בייא דיר צו נעקען
 אָרער ער נועם דיה פיינגט האבין אונ נועם גיט
 סתפלל זיין פון דיינעם נוענין זאג איה דיר כי
 נביא הוא ער איז אַנקיט אונ ווייקסט אז דו האקסט
 איר גיט אן גירימס והפלי בידך אונ ער נועם

סין קרוער, ורש"י שרייבט וגם (הוא) ווייזת
 אונ אז אבימלך האט גינאנט איה האב גיפרענט
 צינערע קנעקסט אונ די וואס טרייבין דיא איינלין
 אונ ריא קעטלען האבין אלע גינאנט אז אַבְרָהָם
 איז איה קרוערטו כחם לנגי גיט נאָנְקֵיט פון
 סין הארץ וינקין כפי אונ מיט ביינאָקֵיט פון
 סינע העקט עשיתי ואת האב איה דאס גיטאון
 בלוסר איה בין ריין פון אַזינד נען איה האב איר
 גיט אן גירימ: (1) ויאמר אליו הגללים האם נאמ
 צו אים גינאנט בחלום אין חלום גם אנכי ידעתי איה
 ווייס איה כי בתם לבבך עשית זאת אז מיט נאָנְקֵיט
 פון ריין הארצין האקסט דו דאס גיטאון והאשך גם
 אַנְכִי ספ"טו יי אונ איה האב דיה פאר סימין פון צו
 וינדריגען צו סיר בלוסר דאס איז אַקט אז דו

ספר הישר

נאמן צו פרינען. אונ ויקסעאל האט געלויבט נאמן פאר
 דער מוכה וואס ניי פאקער האט אים לייב, נאָקֵיטס האט
 יעשעאל

דו קאפער איז דא גינען נאך אַמִּוּל אונ ווי ווייב האט
 מיט וויינעקען מיט פּבִּד, אונ ער איז אַנְכִיט געמאָנען
 (ח"א) נאמן ישראל (ע"ס)

וְהָיָה וְאִם אֵינְךָ מֵשִׁיב דַּע כִּי־מֹת
 תָּמוּת אֶתָּה וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ :
 וַיִּשְׁכַּם אַבְיִמֶלֶךְ בַּבֶּקֶר וַיִּקְרָא
 לְכָל־עַבְדָּיו וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם וַיֵּרְאוּ הָאֲנָשִׁים
 מֵאֵד : וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְאַבְרָהָם
 וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־עָשִׂיתָ לָּנוּ וְמַה
 חָטָאתִי לָךְ כִּי־הִבֵּאתָ עָלַי וְעַל־
 מַמְלַכְתִּי חָטָאתָ גְדֹלָה מֵעֲשִׂים
 אֲשֶׁר לֹא־יַעֲשׂוּ עֲשִׂיתָ עִמָּדִי :
 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־אַבְרָהָם מַה
 רָאִיתָ כִּי עָשִׂיתָ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה :

וְהָיָה וְאִם לִיבָד מֵיָתִיב
 דַּע אֲרִי מִמֵּת יָמוּת אֶת
 וְכָל דִּי לָךְ : וְאֶקְדָּם
 אַבְיִמֶלֶךְ בַּצֶּבְרָא וַיִּקְרָא
 לְכָל עַבְדֵּיהּ וּמְלִי יָת
 כָּל שְׁתַּמְיָא הָאֲדָרָן
 קְדַמְיָהוּן וְדַחֲלוּ גּוּבְרִיא
 לְחַדָּא : וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ
 לְאַבְרָהָם וַאֲמַר לֵיהּ מַה
 עָבַדְתָּ לָּנוּ וְמַה חָטִית
 לָךְ אֲרִי אֶתְחַתָּא עָלַי וְעַל
 מַלְכוּתִי חוּבָא רַבְתָּא
 עוֹבְדִין דְּלֵא בְּשָׂרִין
 לְאַתְעַבְדָּא עַבְדְּתָ עִמִּי :
 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לְאַבְרָהָם
 מַה חָטִיתָ אֲרִי עַבְדְּתָ
 יָת

בעל השורים

אלה חמיר היה לרוב לחטאיו כדכתיב ויחטא כלו חמיר :

שפתי חכמים

הזהירו על עריות ומתוך דמה דכתיב כי נכזב הוא ה"פ אל חכיה סבור הו' : פ אלל אין לפרש דמעשים אשר לא יעשו קמי על אברהם דהא לא עשה שום מעשה אלא דיבור בעלמא :

רש"י

לפיכך ויחטא בעדך (כ"ק כג) : (ט) מעשים אשר לא יעשו. ומה אשר לא הורגלה לכל על בריות פ בזה לנו על יד עזרת כל נכבס של זרע ושל לקיחת שרה לאבימלך

אשר עשיתי לקחת אשתך. גם ידך היתה במעל הזה. על שמתח אמותי היא. ויש לך חלק גדול בהעון הזה אשר עשיתי. וי"ש מעשים אשר לא יעשו. מעשים שהיו ראוים שלא לעשותם. עשית עמדי. כלומר שנינו בידך עשיתו הרעה הזאת. וידך כירי. והאשם על שנינו בשום :

כגון כי בן נח מזהר על הגזל. וזוהרין זו היה מוחתן. ונתחייבת מוחה. רק אם תפייס את אברהם ויחטא בעדך שחמיה וזיה. ואם ידך משיב מוח תמות על שן גזל : (ט) ויקרא אבימלך וגו' בעשים אשר לא יעשו עשית עמדי. גרסה שגויה אבימלך הו' שאמר לאברהם הרעה

פירוש לתורת אלהים

אונן גיטאהן ומה חסאתי לך אונן וואם האב איך צי
 דיר געווינדן גיט כי הבאת עלי ועל ממלכותי חטאת גדולה
 וואם דו האסט גיטראכט אויף מיר אונן אויף מיין
 קינדיריך אגרויסע וינד בעשים אשר לא יעשו עשית
 עמדי אונעלכע מעשים וואם ווערט גיט גיטאהן
 האסטו גיטאהן מיט מיר פלוקר אזוי אספה וואם
 איז גיט גיוויינטלעך צו קומען אויף קיין
 באשעפעניש איז אויף אונן גיקומען דורך דיר.
 ורש"י שרייבט זיי נעגן גינען פארהאלטן פון אלע
 ערבערן : (י) ויאמר אבימלך אל אברהם אונן אבימלך
 האט גיטאנט צו אברהם מה ראית וואם האסטו
 גינען כי עשית את הדבר הזה וואם דו האסט גיטאהן

מתפלל זיין פאר דיר נחיה אונן דו וועסט פלייבין
 לעבין וואם איך משיב אונן אז דו וועסט גיט וינדער
 קערן זיא דע זאלסטו וויסען כי מוח חסית אפה וכן
 אשר לך אז דו וועסט שטארבין אונן אלץ וואם צו
 דיר : (ח) וישכם אבימלך בבקר אונן אבימלך איז פריה
 אויפגעשטאנען ונקרא לך גבריין אונן האט גירופין
 אלע זיינע קנעכט וינדך אה לך הדברים הגדלה באזניהם
 אונן האט גירעט די אלע ביידי אין ווייערע אויערין
 ויקרא האנשים כבוד אונן דיא מענטשין האבין זיך
 זייער גיפארקטין : (ט) ונקרא אבימלך לאברהם אונן
 אבימלך האט גירופין צו אברהם ויאמר לו אונן
 האט צו אים גיטאנט מה עשית זנו וואם האסטו

ספר הישר

לשקמא גענומען זיין ווייב מיט זיינע קינדער אונן זיינע
 קהמות אונן איז געקומען אין לאנד פלישמים אונן האט
 (תק לישראל על"ט)

אונקלוס

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אָמַרְתִּי רַק
 אֵין־יְרֵאת אֱלֹהִים בְּמָקוֹם הַזֶּה
 וַהֲרֹגֵנִי עַל־דְּבַר אִשְׁתִּי: ַי וְגַם
 אִמְנָה אַחֲתִי בְּתֵאבִי הוּא אֵךְ לֹא
 בְּתֵאמִי וַתְּחִילִי לֵאמֹר: ַי וַיְהִי
 כַּאֲשֶׁר הִתְעָו אֶתִּי אֱלֹהִים מִפֶּתַח
 אֲבִי וַאֲמַר לָהּ זֶה חֲסִדְךָ אֲשֶׁר
 תַּעֲשֵׂי עִמָּדִי אַל כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר

ית פתנמא דדין: ַי ואמר
 אברהם ארי אמרת
 לחד לית דלתת דין
 באתרא דין וקמלונני
 על עיסק אחתי: ַי וגם
 בקושטא אחתי פת אבא
 היא פרס לא פת אמִי
 ונתת לי לאחתי: ַי ויהי
 כד טעו עימאי פתח
 עובדי דיהוה יתי קריב
 לדלתתיה מִפֶּתַח אבא
 ואמרת לה דין סבכותך
 די תעבדון עמי לכל
 ת"א וגם אמר . סטדרין נח :

רשבים

עצור עצר וגו' : (יב) אחותי בת אבי . כי בני בניו היו הם
 בבנים והוא היתה בת הין בן תרח: אך לא בת אמי . לא
 אחותי כמש שובאת מבטן אמי והיא מותרת לי ותחי
 לי לאשה : (ג) כאשר התעו אחתי . הגלגל ממקומי שנאמר
 משום שהוגלה משום כי התעו אחתי ואובד אבי כפל לשון
 הוא כדכתיב תעיתו כשה אובד צאן אובדות היו

שפתי חכמים

צ' כומר היה לו נומר בת אבי היה ולא היה צל בת אמי אלא
 כדי לחמת חם דכרוו בראשונים שחמר אחותי הוא חמר כן .
 וז"ל לשל גבי פרטס נמש לא הכיב אכרסס כלום וייל דפרטס

אשתך היא או חסדך הוא : (יב) אחותי בת אבי היא . ונת
 וכלי לחמת דכרוו צ' השיבו כן . וז"ל והלא נת אחתי חיתה .
 וכן הוא חומר נלעט כי אכסיס אחים נחטו: אך לא בת אמי . הין
 חמס אחרת הכיב : (ג) ויהי כאשר התעו אחתי וגו' . אונקלוס
 חרס מה שחרס . וס לישב עוד דבר דגור על אופניו . כשהולכי
 הקב"ה מכית אבי להיות מטוטס ונד ממקוס וידעתי שחבור
 במקוס רשעים וחומר לה זה חסדך וגו' : כאשר התעו לשון רבים
 ואל תחמה כי בחרבה מקומות לשון אלהות ולשון מרות קרוי
 לשון רבים . אשר כלטו אלהים . אלהים קדושים . וכל לי
 אלהים לי רבים . וכן ויקם אלוני וספ . אלוני האלוני .

פירוש לתורת אלהים

די ואך פלוקר ווי פאלקסטו אויס דאס צו טהרען :
 וייב : (יב) וגם אִמְנָה אֲבִי אֵיךְ אָמַרְתִּי אֲחֹתִי בַת אֲבִי
 הוּא וְיָא אִיו מִיּוֹן שְׁנוּעַסְטֶער פּוֹן אִיוּן פּאָטֶער
 אַךְ גִּיְעֶרַם לֹא בַת אֲמִי וְיָא אִיוּן מִיּוֹן מִיְעֶרַם
 סְאָכְטֶער אֲוֵן אִשְׁנוּעַסְטֶער פּוֹן אִיוּן פּאָטֶער אִיו
 סְאָכֶר צו אַפֶּן לֹחַ תְּחִי יֵי לֵאשָׁה אִיוּ וְיָא גִיְעֶרַם אִיו
 סִיר אַטִיּוּב . וְרֵשִׁי שְׁרִיּוּבַם דָּאָס הָאָט עַר פּוֹן
 דַּעַסְטוּעֶנין אֲוִי גִעְנַעְרַם פְּרִי עַר וְאֵל אָסַת
 סֵאכִין וִינַע רִייד : (יג) וְיָהּ אֲוֵן עִם אִיוּ גִיְעוּעַן
 כָּאֲשֶׁר הִתְעָו אֲוִי אֱלֹהִים מִפֶּתַח אֲבִי אֵן אָמַרְתִּי מִיךְ
 פֶּאָר אִירַם פּוֹן מִיּוֹן פּאָטֶערס הוּיֵן הָאָט אִיךְ
 גִיְעוּסַם אֵן אִיךְ וְעַל גִּיְוִן דִּירָךְ אֲזַעְלַעַק עֶרְטֶער
 וְוָא עִם אִיוּ פֶּאָר הֵאָנְדַעַן לְרַשָּׁעִים וַאֲמַר לָהּ הָאָב
 אִיךְ צו אִיר גִּיְעוּעַן הָאָט הָאָט אֲשֶׁר תַּעֲשֵׂי עִמָּדִי דָּאָס

איה האב גיבראכט אין גינתא אלהים במקום הנה עם
 איו גיב פאר האנדן גאטס פארקט אין דעם
 ארט . ורשי שרייבט אברהם האט אזוי גינאנט
 צו גיב איון אורח אז ער קוסט אין שטאט אריין
 צו גיהער קען אים פרעגן אויב ער וויל עסקין
 אדער פרינקען צו גיהער קען אים פרעגן אויף
 גין וייב איו דאס דין וייב אדער דין שנועססער
 מן הקסם איו דער סדר אז קען זאל אים פרעגן
 אויף עסקין אדער פרינקען אונ אז איה בין אריין
 גיקוסען אין איער שטאט האט קען מיה פירפ
 גיברענט אויף מיון וייב האב איה גיטראכט אז
 מיון גאטס פארקט איו אין דעם לאנדו ורגוני גי

ספר הישר

און האם געווארנט נאנט געפין חברון . און אכילף דער
 פרך פון פלישמים אין געקוסען צו אברהם מיט זיין
 (תק לישראל ע"ט) (ה"א)

נבוא שמה אמרילי אתי הוא :
 י ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים
 ושפחה ויתן לאברהם וישב לו
 את שרה אשתו : ויאמר אבימלך
 הנה ארצי לפניך בשוב בעיניך
 שוב : ולישרה אמר הנה נתתי
 אלהך בנסך לאחיד הנה הוא ילך :

אתרא דנהך לתמן אמרי
 עלי אתי הוא : י ודבר
 אבימלך עאן ותורין
 ועבדין ואמרו ויהב
 לאברהם ואתיב ליה ית
 שרה אתתיה : ויאמר
 אבימלך הנה ארצי לפניך
 בדתמן בעיניך תיב :
 ולישרה אמר הנה נתתי
 אלהך בנסך לאחיד
 הנה הוא ילך כמות דיקר
 תא סה סה . מעיל סו כח זיק גס :

רשב"ם

בער הטורים

עמו רועיהם התעום : אמרו לי . אמרי עלי : (טו) ולשרה
 אמר . דברו פיוסים ותנחומים הנה לקחתי אוהך בתחלה
 מהו ומתן אלה כסף לאחיד . כשביל שיהיית סבור שהית
 אוהך כמו שאמרת לי וכאן שנתן אבימלך לבסוף אלא קודם שזכיראל אל
 ביתו שאפי' פרעה שנענש יותר כתיבו ולאברהם הטוב
 בעבורה קודם נישואין וכ"ש אבימלך : נתנו אלה כסף .

כמו טעמו : (טו) ולשרה . ב' נחמ' ולשרה אמר ולשרה בן שכתוב
 כאן בני טרה הנה הוא לך כמות עינים כמו שיהיה בן לשרה
 לא באונס ולא בכח אלא כמנהג נישואין שהיית נתתי
 שנתן אבימלך לאברהם לבסוף אלא קודם שזכיראל אל
 ביתו שאפי' פרעה שנענש יותר כתיבו ולאברהם הטוב
 רעיו

שפתי חכמים

לא שאל אחו אלא פסח אחי מ"ה לא השיבו אבל אבימלך שאלו
 שני פעמים מ"ה הולך להשיב לו . מהכ"ט : ק דאי על לקיחה
 אשתו הרי לא נעש כל וכלו לא לקחה . (נח"ט) הנה דאבימלך הולך
 לפי את אברהם ולא כן פרעה יל דפרעה חזיק גומר היס
 כי אברהם מעלנו התחכם ואמר לשרה אמרי לא אחותי את כו'
 אבל הנה שאלו אשתך היא או אחותך היא וילך שאלו יהרבו
 ויהי מוכרח גומר אחותי היא ולפיכך לא נלקח פרעה רק נכנסת
 דאחן שנתפס קסה לו ואחר שהשיבה לא הולקי עוד לרפאס
 אבל אבימלך גם אחר שהשיבה ופיסח ונתן תמורת פיה כי
 עזר על לרי שיהי קרוב למוד כמה ששאלוהו אשתך וכמ"ס
 אכסנאי שאל לעיר כו' : ר' כלומר ואלף על פי שזכיראל לא נתן
 לאברהם אלא כדי שיתפלל עליו כמו שפי' לעיל ואיך אמר לשרה

לדווי הארץ . וכן בעליו יומת . והועד כבעליו . ואל"ת
 מהו לשון התעב וכן הגולה ממקומו ואינו מיושב קרוי
 חושה . כמו (לקמן כא) ותלך ותתע . (תהלים קיט)
 תעיתי כשה אובד (איוב לח) יתשו לבלי אוכל ולא
 יתשע וצבי אכלס : אמרי לי . עלי וכן (לקמן כו)
 וישאלו לבני המקום לאשת על אשת . וכן (סמות יד)
 ואמר פרעה לבני ישראל כמו על בני ישראל (שופטים ט)
 סן יאמרו לי אשה הרגתהו : (יל) ויתן לאברהם .
 כדי שיתפייס ויתפלל עליו : (טו) הנה ארצי לפניך .
 אבל פרעה אמר לו הנה אשתך קח וכן . לפי שנתתיאל
 שהמארייס טעמו זמה : (טו) ולשרה אמר . אבימלך

לכבודו כדי לפייסה ר הנה עשיתי לך כבוד זה נתתי
 לקיחת שרה לאבימלך

דעת וקניס כבעלי התוספות

(טו) ולשרה אמר הנה נתתי אלה כסף לאחיד וכו' . נודע
 הלחץ אשר המרפטים לוחים עלמס כפסוק זה והכריח
 מביא כמה פירושים ע"ז . והכרי כעל ספר קל"ק פי' ולחץ שלמס
 אברהם לאבימלך טעמו ויזמיקו מדוע קראה אחותי . והיא אמרה
 אחי . גלה לו ג"כ שדבר זה הוא סוד כינו לבין טרה . ואלף
 משרתיו ונכסו לא ידעו מזה . דל"כ בלי ספק כבר נתגלה הדבר
 כשער כת רכוס . אבל כל אשתי אברהם עבדיו ויהיו חשבו שהיא
 אחותו ולכן לא נתגלה הסוד . וי"ס הנה נתתי אלף כסף לאחיד .
 מוסב על מה שמכנהו אחיד . ואלף שיער עתה שהיא כנלה .
 לכסות עינים הנה הוא אחיד לכל אשר אתך וזהו כל . הדיעו
 לחוטלת זה נקרא אחיד טסה יתקפו . ואלמר ונכפת . מנגד . כלומר נתן לה רשות
 שתתרחק ממנו ותלך לביטה . כי אין מדרך ארץ שיתך מנית המלך בלי רשות מהמלך :

הנה נתתי אלה כסף לאחיד . אלה ישון כבוד כמו
 וואלף הכח כסף לשון חיפור כי נכסוף ככספת .
 הנה נתתי ולמדתיך עצה טובה וחוסדה על אודות
 אחי . לאחיד על אחיך על אודות ארתו שאמרת עלי אוי
 הוא הנה . וי"ס אלה כמו שנה אליך כסף לשון חיפור
 כדירש"ל הנה הוא קר כמות עינים ארתו שם דאחן שאת
 קוראה לו חנה כיבוד וצנוה הוא . שיש מומר בעני הוא

וי"ו בא כנאמר מוסבר הנה הוא לך כמות עינים לכל אשר אתך .
 אמר לה כהסגר מאמר . הנה הוא לך כמות עינים . כלומר
 לחוטלת זה נקרא אחיד טסה יתקפו . כי אין מדרך ארץ שיתך מנית המלך בלי רשות מהמלך .
 פירוש לתורת אלהים
 איו ריין חקר וואם רד ואלקט מיט מיר טאהן
 אי פי המקום אשר נבוא שפה צו אויבליען ארש וואם
 מיר וועליו דארטין קומען אמרי זי זאג אויף מיר
 אחי הוא ער איז מיין ברודער : (יז) ויבא אבימלך
 האט אבימלך גינבען צו ויקר לשאף אונ רינדער
 ועבדים ושפחות אונ קנעקט אונ דיקנט מיידין
 ויתן לאברהם אונ האט גינבעין צו אברהם כדי ער
 זאל איבער גיבעטין ווערין וישב לו את שרה אשתו

ספר
 בעזראנטא אין באר שבע . אונ האט גיבאקט אשטוב אין
 (חק לישראל ע"ט) י"הא

שָׁרָה אֵשֶׁת אַבְרָהָם: סְכָא אֵיִיהוּהָ פְּקֹד אֶת־שָׁרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעֲשֵׂ יְהוָה לְשָׁרָה כַּאֲשֶׁר דָּבָר: כַּ וַתֵּתֶר

אֵשֶׁת אַבְרָהָם: א וַי
דָּבָר יְת שָׁרָה כַּמָּא
וַאֲמַר וַעֲבַד יי לְשָׁרָה
כַּמָּא דְמַלְלִי: כ וַעֲדִיִּאת
תַּמָּא וְיִּפְקֵד יִי לֵב מַעֲטִים ח
מַגִּילָה לֵב כִּיִּם כ

רשבים

לכבוד של שרה אמר אבימלך כל זה ולא לקטרת

עליו סגוריה ואמר אם לא חתן לה עתה כן א"כ החתן את סקר
עגורת ועט אותה ח' טנה מטיבה לו ורע והוא כן מאה עתם
אשור מחיבתן וטרה לא החמדר נכתרים. ד"א שאמרו נכתרים ידים
שלא נסקרה אחר סמירת פרעה לבי סאמן סיה משמוש ידים
ולא סיה חסר כי אם יבוא: סקר את טרה: סקר את כל הסקרות

שפתי חכמים

לכבוד ולסיים אמר כך וק"ל: ש' שאין לו מר שפירוש כל אריות
שרה כמו על דבר אשר לא קדמו וכו' שהרי נתיב שלם אם אנוכי
ידעתי וכו' ואחשבה אחרך מחשבותי לו ומשמע שלא עלה סקריה
כח נשמת אלה לא למימך כלכד והכל כתיב כי ספר כל
רחם וגו' אלא ס"כ ל"ט ע"ס דבורה של טרה עסקה וז' ומשמע
מה שפירשה' לטיל בני וינטע ס' את פרעה וגו' ועל פי דבורה
של טרה מהכל טקה כנו"ס יל' ר' ואל"ה מה הוכחה ים מבחו
דלמא מה סקרה נפקה לפי טעה סיה המועד סקנה לו סקריה
ולא לא עכשיו תימתי דהא כספס לריכס לילי ובראש טנה סיה
ספקדיס וי"ל דרש"י כנולו חירין וז' כחם סכת פקד ככר קוס
סירשא אל אבימלך וקסס מה כל להסמיטעו סקודת סירשא את
אבימלך ויחא אל טרה אלא ודלי סכה להסמיטעו כל להסמקס כו'
רל"ס: כחכ סרל"ס תימא דמהכל סממט סאין כלן מקומן
דל"כ מלי טמט פרטס ו דקאמר ואין סדכר כן סכרי כנ"ץ
עם כתיובי וטמטע טעה לוט עם נכתיובי מלי טמט אכריס
אבימלך סחללל אכריס טליס ומחלפוי ובראש טנה ספקדיס
ומה ז' סאמר סחלל פרטס וכו' וכו' תירך כיון דכתיב וכו' סקר
הא סיה לו להסדיק אלא ללמדך וכו': א סקסה מרל"ס אכל ס'
ואספר מטיני סאמר סמריס ומחלפוי אכל סרס וגו' סוה סחמריס
לסכרס מחמרי לא רלס לפרט וגבי כחשר דכר מלי לא סיה לירך
לסכס מכיון סאמר בני דיבור סיה דכר ס' אל אכריס אלא
כדי לטוריס ספרטס טכ"ו ועס ס' לטרה כחשר ככר וכו' למועד
ס: ב ואל"ה ל"ל טכ"ו לפרס וי"ל דריל אספ"י טלא אמר סקריס
לא יירכך וגו' אלא אכריס אלא לא סכסיטו טיטיס סירש

בעל הטורים

מלכות: (ה) ו' סקר. כ"מ שאמר ו' סוף ונית דינו טלמוד
עליו סגוריה ואמר אם לא חתן לה עתה כן א"כ החתן את סקר
עגורת ועט אותה ח' טנה מטיבה לו ורע והוא כן מאה עתם
אשור מחיבתן וטרה לא החמדר נכתרים. ד"א שאמרו נכתרים ידים
שלא נסקרה אחר סמירת פרעה לבי סאמן סיה משמוש ידים
ולא סיה חסר כי אם יבוא: סקר את טרה: סקר את כל הסקרות

רש"י

שרה. ע"ס דבורה של טרה: (ה) ו' פקד את שרה
וגו'. (כ"ק נב) סמך פרעה זו ללמדך שכל המבקש רחמים
על חנינו והוא לירך ולחיות דבר הוא נענה ר תחילה
שלאמר ויחלל וגו' ומיך ליה וכו' פקד את שרה שפקדה
ככר קודם שרפא את אבימלך: כ כאשר אמר .
כזריון: כאשר דבר. כל"כ והיכן היא אמירה והיכן
למא דכור. אמירה ויאמר אלהים אכל טרה אשתך וגו'.
דבור סיה דבר ה' אל אכריס כגריט ככו' סכבריס
א וטס נאמר לא יירכך זה וגו'. והביא הירש משרה:
ויעש ה' לשרה כאשר דבר. ב לאכריס:

פיסן כשר המלך את טרה וכס"י כו נספסה סודס וניול לוס
ויסל לו ככר וסס נלקחה טרה ועל ססס כעד כל רחס לביט
שרה סרי לו כגדל וסס סקטוריס סחלל ועל סמכיס זכ אחר ז' על
אח טרה דמטע ספקד חויה קודם סירפא את אבימלך אס כן לא סיה
למחוס למס אל סירש בני כחשר אמר לאכריס ואל לטרה חוירין
לאכריס מחמרי לא רלס לפרט וגבי כחשר דכר מלי לא סיה לירך
לסכס מכיון סאמר בני דיבור סיה דכר ס' אל אכריס אלא
כדי לטוריס ספרטס טכ"ו ועס ס' לטרה כחשר ככר וכו' למועד
ס: ב ואל"ה ל"ל טכ"ו לפרס וי"ל דריל אספ"י טלא אמר סקריס
לא יירכך וגו' אלא אכריס אלא לא סכסיטו טיטיס סירש

דעת זקנים סבעלי החסופות

ולמה תאמר כן לכל אשר אתך כול' זאנשים הרגילים
אצרך שירודים סבעדיך הוא. ואת כל ונכרתה אכל לכל
העולם שאין סבירין דכרר תוסרי ותוכיה שלא תאמרי
אחי הוא שלא תבא לירד תקדה: ו
(כ) ותחד. מה עיבורה כלא צער אף לידתה: כלא צער:

סנשיטת אלא גלי דידך כדי סידעו סכל סחחלל סקריס לטעוט
ספרוש לתורת אלהים

שָׁרָה אֵשֶׁת אַבְרָהָם דָּאָם נוֹיִיב פּוֹן אַבְרָהָם: (א) כִּי
פִּקַּד אֶת שָׁרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר אֹנָן גַּם הָאֵם גִּידְעָהָם צו
שָׁרָה אַזּוּי ווי עַר הָאֵם גִּינְאָמָט אַזּוּ יֵאָל מְרָאנִין
נוֹעֲרִין וַיַּגִּישׁ יי לָשָׁרָה כַּאֲשֶׁר דָּבָר אֹנָן גַּם הָאֵם
גִּיטְאָנִין צו שָׁרָה אַזּוּי וויֵא יַעַר הָאֵם גִּירְעַמ צו
אַבְרָהָם וְלֹא יִרְשָׁה זֶהוּ דָאָם אִיז טִיִּימִישׁ עִם וועט
דִּיך גִּיט גִּרְשָׁנָן דְּעַר דְּאִוִּינְעַר דָּאָם מִיִּינָט מְעַן
אַלְיַעֲזַר וְכִי אָם אֲשֶׁר יֵצֵא כַּסְעִיָּהּ הוּא יִרְשָׁה
גָּאָר דְּעַר נוֹאָם וועט אַרוּיִם גִּיין פּוֹן דִּינַע גִּידְעַרִים
דְּעַר וועט דִּיך גִּרְשָׁנָן הָאֵם דָּאָם גַּם מְקַיָּים
גִּינְוַעַן צו אַבְרָהָם אֹנָן הָאֵם גִּירְכַאָמָט דְּעַם יִרְשָׁה
פּוֹן שָׁרָה: (ב) וַתֵּתֶר אֹנָן אִיז מְרָאנִין גִּינְוַעֲרִין

צו אַלְיַעֲזַר. גָּאָר גַּם הָאֵם כַּקְנֻזָּת נַעֲמָה אִיזָּה שָׁרָה אֹנָן
סִפְר
פִּדְאִין כִּי דְּעַם סִיִּיה פִּקַּח הָאִינִין ווי דְּמַרְשִׁין גְּעַמְאָהָם
שְׂפָאָט כִּי הָאִינִין גְּעוּזִין דְּעַם גַּמְעִין מִן דִּי שְׂפָאָט
(חג לישראל ע"ט) (ח"א)

(ה) ו' פקד את שרה וגו'. כמדום סה"כ יי"י עקרת סכית
או סקר עגלמל ותסי כרי סקרה אם סכניס סמחה סאלמר
היניק סניס סרר. ככח סחל"י סחמלמר הוה לוומר סכניני כו'
וכדי לכוניו וכו' וכו' סניס עקרת סכית מלמח עקרת. וכדי לכוניו וכו' סניס
דכריס ו' היניק כניס טרה סכית כן אין כתיב. למט סרר
סיהס לטווח יתר מלוי אמר לו סכניו סכריס אלא סכניו סניס ח' ספ
לנו כניס מיד נחת דריה סכניו טעניס חלל סכניו מניטח וסא

לקובים על התורה

(א) ו' פקד את שרה וגו'. וי"י שָׁרָה אִיז גְּעַמְאָהָם
גִּינְוַעֲרִין רֵאשׁ הַשְּׁנָה יֵאָל מְרָאנִין גִּידְעָהָם דְּעַם
יֵאָדַר, דְּרִיבְעַר שְׂפִיטִין אִינן פִּסְטוֹחַ וְח'. נוֹאָרוּם וְזֵא עַם
שְׂפִיטִין וְח'. מִינְאָן קַעַן גַּמָּט מִיִּם וַיִּין בִּית דִּין הָאִינִין אִזּוּ
גְּעַמְאָהָם, אֹנָן רֵאשׁ הַשְּׁנָה מְקַשְׁט דְּעַר בִּית דִּין מִיִּם גַּמָּט
צו וַאֲקַעַן, דְּעַר אֹרֹר הַרְוִיִּם שְׂפִיטִין פִּסְטוֹחַ וְזֵא
דִּי גִינְוִי פִּסְטוֹחַ אִינָם גְּעִיב דָּאָם אֲנְדַעַע, אִינן פִּרְעֻרַךְ
דִּינַע פִּסְטוֹחַ שְׂפִיטִין אִזּוּ גַּמָּט הָאֵם פִּסְטוֹחַ אֲבִיבִילְךָ
אֹנָן וַיִּנְעַ אֲלַע צְשׁוּב מְעַבְקָשׁוּי דִּי נְקָרִים אֲלִין גִּיט מְעַנְעַן
וְזֵךְ גְּעַמְאָהָם אֹנָן דִּי גְּקָבֻזָּת אֹנָן דִּי גְּעַנְעַן
מְעַבְקָתָא נֵאֲלִין גִּיט מְעַנְעַן גִּירְאִין וַיִּנְעַע קִינְדַּעַר,
מְאִקְדַּעַם שְׂפִיטִין גַּמָּט הָאֵם גְּעַרְדִּיגְקִיט שְׁנָה זֵא וַיֵּאֵל מְעַבְקָתָא
וַיַּעֲרִין, קַעַן וַיֵּאֵל גַּמָּט אִינִין אִזּוּ גַּמָּט וְזֵא שְׂנָכָט וְזֵא אִיז
גִּינְוַעַן כִּי אֲבִיבִילְךָ אִיז יֵאֵל מְעַבְקָתָא גִּינְוַעֲרִין פּוֹן אֲבִיבִילְךָ,
דְּרִיבְעַר וַאֲנָם דְּעַר פִּסְטוֹחַ אִזּוּ דִּי גַמָּט נוֹאָם שָׁרָה אִיז
כִּי אֲבִיבִילְךָ, הָאֵם אֲבִיבִילְךָ גָּאָר גִּיט גְּעַמְאָהָם וְזֵךְ גְּעַמְאָהָם
הָאֵם אִיז גְּעַרְדִּיגְקִיט צו גַּמְעִין וַיֵּאֵל מְעַבְקָתָא וַיַּעֲרִין מִן

דְּרִיבְעַר דָּאָם אִיז דִּי שְׂפָאָט אֲבָם נַהֲרִים, דִּי מְקַדְּעַר מִן פִּקַּד
הָאִינִין גִּירְאָהָם אֲשִׁיטָאָם אִיזּוּ הָאִינִין גִּינְוַעֲרִין דְּעַם גַּמְעִין
100 8 81 100

וּתְלַד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְקַנְיָו
 לְמוֹעֵד אֲשֶׁר־דָּבַר אֱלֹהִים׃
 וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת־שְׁם־בְּנוֹ
 תְּוֹלַד־לוֹ אֲשֶׁר־יָלְדָה־לוֹ שָׂרָה
 יִצְחָק׃ וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק
 בְּנֵוֹ בְּרֶשֶׁמֶנַת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 אֱלֹהִים׃ חֲמִשִּׁי הַיּוֹם וַאֲבְרָהָם בֶּן־
 מֵאֵת שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת־יִצְחָק בְּנֵוֹ׃

וּלְיַדֵּת שָׂרָה לְאַבְרָהָם
 בֶּן לְקַנְיָו לְמוֹעֵד
 דְּמַלִּי יָתִיב יי: וַיִּקְרָא
 אַבְרָהָם ית שׁוֹם בְּרִיָּה
 דְּאֵת־יָלִיד לִיה דִּלְיַדֵּת
 לִיה שָׂרָה יִצְחָק׃ וַיִּמַּל
 אַבְרָהָם ית יִצְחָק בְּרִיָּה
 בֶּן מֵמֵאָה וַיִּמְזֵן בְּמֵאָה
 דְּפִקֻּד יָתִיב יי׃
 וַאֲבְרָהָם בֶּן מֵאָה שָׁנִין
 בֶּן אֶת־יָלִיד לִיה ית יִצְחָק

תולדות אהרן
 יחל . קידושין טז : טעם טז . קידושין
 טז : וְהִכְרַסְתָּ . וְ . מֵעַלְמָּה׃

דעת וקנים כסעלי התוספות
 (ב) (למועד אשר דבר אלו רבי יודן ורבי חמל רבי יודן ואמר למלמד שזולד אלו חלשים שלא יאמרו קציתו של אבימלך הוא ורבי חמל אומר לוי יאמר למועד אשר דבר אלו דמליל יתיה את המועד ו אשר דבר וקבע כשאלו לו למועד ואשוב אלך שם (לוקטיו) היתה זו איקונין שלו

שפתי חכמים
 מפרש חזק וישיב כי לשרה אע"פ שלא דבר אלא לאברהם חסדו וכו' ודקל' למה נחזיק אלו בחול"ם ט"ו לו ליקטר בחיל"ק חתם הח"א"ף למה ע"פ אברהם ט"ו הדבור ועל זה פ"י דלוחו קלא אמועד זמנו שאין טעם ל' דבור על המועד מ"פ הולך לבטוף דבר וקבע זכ"י כ"י טעמו הדיבור על קביעת המקום לו שריטה ככותל ואמר לו כשתגיע חמה לשריטה זו לירדת שרה את יצחק

מסורות בלוח ומניקות בניסן חמה ט"ו . גם ע"ו ראו למעור מדוע הלא יתכן עשות טרחות חלבה ללא טורח הלא גם זה הוא זה מן המופתים ספוראים מה שחזיק בנה יצחק לבדו . אכל כלל סענין כזה הוא עם מה שאמרו ז"ל במדרש בשעה שפקדה שרה נפקדו סרוב עקרות עמה ואם הדבר כי יטול ספק ביניהם אמרתי גם כמה כי חוסר להם ואמר שהיא נפקדה ע"י וולחה . אי לזאת כי הילדים כהולדו מסיבתה ממש ע"ד א"ס יכיל נכדו וזר לזית אחד ויראה כמה אהבים חסודים על השלשן איש איש חלקו ומבטו ופקדה על השלשן או ידעם כי נתתן לפני הנכס"ב והוא יושב על כל אחד מנו . כי סדר נפקדת שרה חלמי ע"ה כי כשבר ספדי פירוש לתורת אלהים

קטומים על התורה
 אברהם די נמרא ואגם דער קענישן וואס קעט צו גאט פאר זיין תרג' וועגן אונ צו זיין דאך אויף די זעלביגע מדינה וואס זיין תרג' דאך . קענשערש גאט אים פרעגן ווי צו קענשערש צו זיין תרג' ווייל אברהם האט גיבעטן פאר אבימלך'ס וועגן זיגע ווייבער זאל'ן קענערט ווערן . דריבער האט גאט זיגענענערש צו אברהם שרה זאל קענערט ווערן׃

גיסקען און וועט צו אים גינאגם אז דיא ווינן וועט קיסען צו דעם ארמ איבער אן אהר דענסקסמאהל וועט שרה גינארין און זיין (ג) ויקרא אברהם אונ אברהם אונ אברהם האט גירופין את שם בני הוינן וי דעם נאקען פון זיין ויקרא וואס איז גינארין גינארין צו אים אשר יתנה לו שרה יצחק וואס שרה האט צו אים גינארין ויקרא . ער אים גירופין יצחק׃ (ד) ויבן אברהם את יצחק בנו האם אברהם מל גינען זיין ויקרא יצחק בן שמונה ימים אז ער איז אלט גינארין אכט מאנ באשר צוה אהר אהר אהר אזוי וויא גאט האט אים גינאמין׃ (ה) ואברהם בן מאת שנה בתרג' וי את יצחק בנו אונ אברהם איז אלט גינען

ספר הישר
 רבי ויקרא אים . אכ"פ . מרק . אונ אים איז שפארק ריך גינען מיט פיל בדיחות האט ער גיט געקענט וואהנען צו זאפען מיט זיין משפחה . האט ער אויך געפונען א ציידען פלאץ און האט באשר געקאכט געקאכט א שפאטן און האט געריסן דעם נאקען פון די שפאטן אכט זואכ׃
 וואמר

פון די שפאטן בייך . פון די שפאטן איז גינארין די לאנד פארם . ביי מרח איז גינאמין זיין ווייב די מוסער פון אברהם . האט מרח געזעען איז אברהם ווייב און זיא האט געזאגט צו אים און וואס ער גערושן זיין נאקען צואכ . נאקעס איז מרח גינאמין . און צואכ האט גינארין (חק לישראל ע"ש) (ז"א)

**וְהָאָמַר שָׂרָה צָחַק עֲשֵׂה לִי אֱלֹהִים
כִּלְיָהִשְׁמַע יִצְחָק לִי: וְהָאָמַר מִי
מִלֵּל לְאַבְרָהָם הַיְיִנְיָקָה בְּנִים שָׂרָה**

**בְּרִיה: י וְאָמַרְת שָׂרָה
הָדוּא עֶבֶד לִי יִי כָל
דְּשִׁמְעֵ יַחְדֵי לִי: וְאָמַרְת
מִן מַהִי מִן דְּאָמַר
לְאַבְרָהָם וְקָיִים דְּתוּנִיק
תָּא וְחֵמֵר . מִיֵּעֵר טו :**

רשבים

פסק: (י) מלל כי בחרי לישגה הכח ואיךד שומר מה מלל מדבר במפלת ארס נומר שזכות אברהם יהיה מפלת ארס: מלל. בני' מי מלל לאברהם. כלומר ירעו ויבינו כל השומעים מי האלהים שמלל לאברהם להיות לו בן משרה כי היניקה בנים שרה אחרי זנותה ולקנותה טול אברהם

שפתי חכמים

דומה לו: (י) יצחק לוי. יטמה עלי. ומדרש אגדה הכינה עקרות נפקדו עמה הרבה חוליס נתכרלו בו (י) כיום הרבה תפלות נענו עמה ורצ שחוק היה בעולם: (י) משה הוא ומי הוא (וכמה הוא גדול) שומר הכטומה הקב"ה מנטיח ועושה: מלל. שגה הכתוב ולא אמר דבר גימטריא שלו ק' כלומר לסוף משה לאברהם: היניקה בנים שרה. ומהו בנים לשון רבים כיום המשמה הביטוי השרות את בנייה עמהן והניקה אותם שהיו אומרות לא

בעל המורים

רש"י

דעת וקנים מבעלי החוסמות

(י) ותאמר מי מלל. ותאמר לרש"י שבה ורומה לו אמרו צדיק כי טוב מ' שבתו לצרוק הג' שבתו שרה לאותו

שכל הכנים ונ"כ אמר אברהם אין זו שעת הנטיעות אלא גלי ית' לנו הוא ועזובנו נפקדו כולם. והוא מ"ס המדרש הניקה

פירושו לתורה אלהים
וְדַע כִּדְרֵשׁ שְׂרָה אֵיךְ שְׂרָה צָחַק עֲשֵׂה לִי אֱלֹהִים וְהָאָמַר שָׂרָה צָחַק עֲשֵׂה לִי אֱלֹהִים הָאֵם וְיִין וְהָאָמַר יִצְחָק: (י) ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים האם שרה גיזאגמא אפרידי האם מיר נאמא גיזאמבא כי השומע ווער עם וועט דאם הערין יצחק? (ועט זיך פרייען פון מיינעם וועגין.

פרקי רבוי אליעזר

וענן אידע אידעס גינען סרזקען, אונ איצם האט זיא גינעפצן די סילק פון אידעס גרייסן פערסנדיק קינדער, דעם דריטער וואנדער אין פון דעם סאג וואס די היפעל אונ ערד וענן בשאפין גינארין, אין גים דעקענעם גינארין די אלטער אויף מענשלין, ביו צו אברהם אבינו, אברהם איז אלס גינארין, ווי עס שפייט אין פסקו וואברהם יקנו, אברהם איז אלס, נבי לויטום איש יבנהו זאנאם, אזוי ווי די קרוין בעשטיגט די קאם פון סלק, אזוי בעשטיגט די אלטער (די ווייטע הארן) צו אלטלין פאן, צו אינגען מענשט איז שיינ אז ער איז שפארק אונ נעוים צו אלטלין פאן אז שיינ די ווייטע האר, דער פערטער וואנדער איז פון דעם סאג וואס די היפעל אונ ערד וענן בשאפין גינארין, וענן מענשלין גים קבאנען גינען, נאר ווא ער איז גינען אין וונג אין שטוב אין זאם אז ער האט אגיס גיפארקט איז באאל די גשבה תאריס גענאנען פון די קאם לעבער אונ איז גיפארקט, ביו זעלב אבינו האם גינעפין ביי חקב"ה רבונא של עולם זאלקס גים צו נעקטן פון מיר די גשפח ביו איז נועל בענשלין מיינע קינדער אונ וועל זי וואגן סאק פאר מיי גיפארקט, אונ חקב"ה האם גיפארקט ווי זעלב וואנדער אים גינעפין, ווי עס שפייט אין פסקו פון האם גיזאנעם צו יסוף בייין פאטער אוי קבאנען, אלס מלכים פון דער וועלט וואנדען זיך געוואנדערט, דריבער ווען אפענשט גיסם דארף פון וואגן צום לעבין, דאס ניטען זאל זיין צום לעבין, דער פונקטען וואנדער איז פון דעם סאג וואס די היפעל אונ ערד וענן בשאפין גינארין ביו די יודין וענען תאריס גענאנען פון ספרים איז דער גים סריקין גינארין, אונ ווען די יודין וענן תאריס

אונקלוס

בנין שרה ארי ילידת
פר למבתלה: ח זרבא
רבא וארמסיל ועבד
אברהם כושתיא רבא

כייִרְדְּתִי בֶן לִזְקֵנִי: ח וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד
וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אֲבָרְהָם מִשְׁתָּה גְדוֹל

ח"א ויגדל יום: פסחים ק"ט סנהדרין כ: רש"ב

כי אין גדול כאלהים: (ח) ויגמל: גדול מן הדרים
כרבתיו בשמואל עד גמלך אורו: כיום הגמל: שעשה
או משתה כבוד שמצינו בשמואל כאשר

שפתי חכמים

אמרו מי מלל הלא בקימה מלל אלה לכן שמה וכו': זה המרעיל
למה לא כתוב וחמלו: אלא ויגמל הילך מעלמו לפי שהיה לטוף
בזה הדמים שחיונו מעלמו טופק מלינק שמואל כחלז כמו עכ"ל:
לידת שרה את יצחק

אשר חך כאלמטה פקידה נקדו סס: ח"ל הכתוב וסי פקד
פח שרה: הפקידה היתה לשרה לא לזולתה: כי היא נפקדה
במקום מרום: ונגה נפקדו שחר עקרות וזהו סלמרו ח"ל וסי פקד
אח שרה סס"ל מושבי עקרת כתיב זו שרה: סלמרו ותי סי
עקרה: כלומר היא היתה עקרת כפקידה סי: והעד אם הכניס
כ"ל: ח"ס הכתיב מי לל לאברהם טיניק בניס שרה: כלומר
בניס רביס סי: לו לאות ולומפוי כי חסד טנס לאברהם

לקטומים על התורה
(ח) ויגדל הילד ויגמל: דער אלשוך הקדוש פרענט צו
וואס שפייט דאס ווארע ויגדל: ער איז גרויס
גיטארין, גאר מען זאל גיט זאגן דריבער האט שרה
אויפגהערט צו זיין זיך וואס וויל ווא האט קיין סוף געמאט
אין די קייט, דריבער זאגט דער פסוק ויגדל ויגמל:
זיך האט אויפגהערט ויזין וויל ער איז שוין גרויס
גיטארין און האט שוין גיט געזארגט ויזין:

(ח) ויגדל הילד ויגמל און דאס קינד דער וואקסין

פרקי רבני אליעזר
געזאנגען פון ספרים איז דער ים סרוקין גיטארין, אלע מלכים
פון דער וועלט וואס האבן דאס גיטערט זענען דערשלאקן
גיטארין: דער ויקטאטער וואנדער איז גיטען פון דעם סאן וואס
די ווען סיס די לבנה זענען בשאפין גיטארין גיטן זיי גלייך
זייער וועט און לויכטין אויף דער וועלט, ביז ווישעט איז געקומען
און ער האט מלכה געשלאקן פאר די ווייניג ווערן, און עס
איז געווען ערב שבת, האט ווישעט סוף געמאט סאמער ווערן
די ווייניג סלל שבת ויין, און ער האט גיטען אז די פעלקער
קומען צו די מלכה סיס דעם כל פון די מלכות, האט ער
אויסגעהויבן זי האנט צו די ווען און צו די לבנה און צו די
שפעטער און סיס דעם זאקסן פון גאט האט ער געזאגט אויף
די ווען סיס די לבנה און די שפעטער זיי זאלן גלייבן שפייין,
און אלע זענען געבליבען שפייין אויף ווישעט זאקס און
דרייסיג שעה, איז די צייט האבן די ווייניג גיטען די מלכה,
און די פעלקער האבן גיט זאקס די מלכות, ווייל די מלכות
זענען גישפאטען, אלע מלכים פון דער וועלט האבן דאס
גיטערט און האבן זיך געוואנדערט, דער ווישעט וואנדער
איז גיטען, פון דעם סאן וואס די היטען און ער האט געזאגט
גיטארין איז גיט גיטען אפגעשטאל גאר און געזאגט
געזען ווערן פון די קראכטיג, גאר ווען דער סוף זאקס
איז קראכט גיטארין וואס ער געזעסן ביי גאט האט אים גאט
גיטערט געקומען איז דאס גיטען אוואנדערט, ביי דער וועלט,
ווען דער גרייט ווישעט איז געקומען פון כלל חזקתו און האט
געזאגט צו אים גאט האט געזאגט די וועלט גליבן נאך פוסעצער
זאך און אויף דעם דריטען סאן וועסט אריין זיין אין בית
געקלעם וואס חזקתו גיטאט צו וועטער וואס איז דער צייכן
פון ווישעט ווערן אמת, האט ווישעט גיטאט צו חזקתו
זיין פאסער אמת פלעגט זיך גיטן צו די ווען און צו די לבנה

(ח) ויגדל הילד ויגמל תוי, ווען יצחק איז אנטוויקלט גיטארין
ווען ער האט שוין אויפגעהערט צו ווייזן האט
אברהם געמאכט אבריקסע סעודה וכו' סעודת האט אברהם
געמאכט אין סעודה האט ער געמאכט ווען ער האט געמל
זיין ווען יצחק, די אנדערע סעודה האט ער געמאכט ווען ער
האט אים געשווייגט, די ערשטע סעודה איז גיטען אפגעט
סעודה, די אנדערע סעודה איז גיטען אפגעט צו ווייזן און צו
דער צייטן זיי גיט פון חקביה, זיי אויף סעודתו שפייין ויגדל הילד
פון פסוק, ווארט אין פסוק האט געזארגט שפייין ויגדל הילד
וויגמל וועט אברהם משתה ודלו: צו וואס שפייין נאך אטאל
ביום תגמל את יצחק, אדער זאל שפייין וועט אברהם משתה
גדול ביום תגמל את יצחק: צו וואס שפייין ויגדל הילד
גאר אויף זאנס דער פסוק ויגדל הילד ויגמל וועט אברהם משתה
גדול: דאס איז איין סעודה, וועט אברהם משתה גדול ביום
תגמל את יצחק, דאס איז אפזאונדערט סעודה, דאס איז די
סעודה פון גיטת מלכות ווי דער מודלש זאנס ביום זעל אל אמת
יצחק: דעם זאקסן סאן האט ער פל גיטען זיין ווען יצחק, ח"ג
איז זאנס, ח"ג איז סוף, ג נא רביע, פון וואס האבן די
חכמים גיטאט געזען פאסער וואס איז פל זיין גיטן, דאך ער
דעם סאן סאן אפגעט וואס ער האט זיך ווען
אריין צו ברענגען זיין ווען גיטתו של אברהם אבינו:

בער המורים
ק' נומר כהיה אברהם בן ק' טיניקט בניס שרה
רש"י

ילדה שרה אלה אסופי הכיאה מן השוק: (ח) ויגמל.
לסוף ה כ"ל חסד (גיטען עס): משתה גדול:

דעה זקנים מעבלי החטונות
שמלד לאברהם הניקה בניס שרה דהיינו הקודש ברוך הוא.
ר"א מי מלל, מי יאמר לאברהם שיש בו לחטונות הוא
כמו מליטה:

שמחה שמהם שאלמד טיניקט בניס שרה: כלומר היתה כאל כל בניס
מי יכיר הנס לאברהם: טיניקט בניס שרה: כלומר מה טיניקט
סוף סי' רעון מיוחד אך אליו ולא להיות מהספקים

פרוש לתורת אלהים
מי פרי אברהם ווער האט גיטעט צו אברהם מיניקת
בניס שרה זאל ווייזען קינדער זיי גיטען בו זקניו
אז אויף זאל גיטארין אונזן אויף ויין עלטער
כלומר זעהט ווער עס איז און וואס פאר
אגרויסקייט דאס איז דער וואס היט ויין הקמחה
דאס איז חקביה וואס ער זאגט און משה:
ווארין אנטווייגט וועט אברהם

ווארין אנטווייגט וועט אברהם

און צו די שפעטער, איז די ווען אנטוויקלט פון אים און זיי האט
אפגעגעבען אים פערט זעהן גדול, אויב דא וויילט וועט
זיי ווען זאגט גיטען נאך גראד האט זיך גיטען זאגט
איך וויל פארגעסן די ווען זאל זיך אויף איר גיטן
גראד, און זאל גלייבן שפייין אויף איר זאנס, אויף דעם
האבן זיך געוואנדערט אלע מלכים פון דער וועלט:

און צו די שפעטער, איז די ווען אנטוויקלט פון אים און זיי האט
אפגעגעבען אים פערט זעהן גדול, אויב דא וויילט וועט
זיי ווען זאגט גיטען נאך גראד האט זיך גיטען זאגט
איך וויל פארגעסן די ווען זאל זיך אויף איר גיטן
גראד, און זאל גלייבן שפייין אויף איר זאנס, אויף דעם
האבן זיך געוואנדערט אלע מלכים פון דער וועלט:

בְּיוֹם הַנִּמְלֵ אֶת־יִצְחָק׃ וְהִירָא
 שְׂרָה אֶת־בְּנֵיהֶּר הַמְצַרִית אֲשֶׁר
 יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק׃ וְהִיאֵמֶר
 לְאַבְרָהָם נִרְשָׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֵת־
 בְּנֵיהֶּ כִּי לֹא יִירָשׁ בְּנֵיהֶּ אֵמָה הַזֹּאת
 עִם־בְּנֵי עַם־יִצְחָק׃ י וַיֵּרַע הַדְּבָר

בְּיוֹמָא דְאַתְחִסִּיל ית
 יצחק׃ ׀ נחזת שְׂרָה ית
 בר הַנֶּר מְצַרִיתָא דִּילִידת
 לְאַבְרָהָם מִצְחִיק׃ וְנִאֶמְרַת
 לְאַבְרָהָם תְּרִידָ ית אֵמָתָא
 תְּדָא נִית בְּרָה אֲרִי לֹא
 יִרַת בַּר אֵמָתָא תְּדָא עַם
 בְּרִי עִם יצחק׃ י וְבִאִישׁ

רשבים

בעל המורים

(ט) מצחק . שכבר גדל הורבה ולא רצתה להשתנות
 עמד פן ירצה החוקיק בירושת אביו עם יצחק׃

(ט) מצחק . בניו להרנ וכו' שחול' סביב יורש בו חן כדי להרננו׃
 (י) גרש . ג' נכנס' גרש את אשתו . גרש לן . כלש גרש יגרש .

שפתי חכמים

רש"י

ו' פ' הרא"ש דכנניא מאי נ"ח א"ח היתם הפסוקה גדולה כימס
 או כלאשים רבי המספר אלא להודיע שנדלו עולה היו עם׃
 ז' (ממ"ט) לוי רק ח' הל"ל כהד"א מהו מצחק אלא אמר לשון
 כולל מצחק דמשמע כולו כהד"ר הוא כ' וק"ל . וסקסא סרא"ס
 ואמר אם כדכרי הרב ה"ל דלמר הקב"ה עבשין מה הוא לזיק לא
 רשע ואמר לזיק וזה א"ח רשע כמחוס וי"ל מה הוא אהו שן
 שקטרו עליו אמרו לזיק מה שחן ז' דומה לכן סורר ומורה
 משום דכן סורר ומורה החמיל לעשות דברים המביאים אהו
 לזיד חזוב מיתה לכסוף אבל ישמעאל לא עשה ענין המביא אהו
 למות כללח עכ"ל׃ ח' (ממ"ט) דל"ב ב"ס עם ל"ל הל"ל׃ עם בני
 עם בני עם יצחק (כ"ר) מכיון שהוא בני אהילו
 עם אהו הגון כילתק ח' או הגון כילתק אה' אם אהו

שהיו עם גדולו ו הדור עם ועבר ואכימלך . (כ"ר)׃
 (ט) מצחק . לכוון ע"א כמו שנאמר (שמות לב) ויקומו
 ללצק . ד"ל לשון גילוי עריות כמה דתימא ללצק כי .
 ואמר לשון רלימה כמה דתימא (ע"כ ב) ויקומו נח הנערים
 ז' וישחקו לפניו וגו'׃ (י) עם בני וגו' . מתשובת שרה
 כי לא ירש בן האמה הוהת עם בני אהת למד שיהי
 מריב עם יצחק על הירושה ואומר אהי ככור וטעל פי
 שנים ויולאים כשהיה וטעל השתו ויורה בו תל"ס כד"ל (משלי
 כו) כמתלכה היורה זקיס וגו' ואמר הלא משחק אהי׃
 אם אהו הגון כילתק ח' או הגון כילתק אה' אם אהו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ט) ביום הנמל את יצחק . ביום הנ"מל את יצחק והירטו לשמונה ימים׃

פירוש לתורת אלהים

פייילען אונ האט גיזאנגט איה קרייב קאמאנוים׃
 (י) ויאמר האט שרה גיזאנגט לאברהם צו אברהם
 גרש האפה הוהת וזאת בנה פאר קרייב דיא דינקסט
 מיט איר וזהו י' לא יירש בן האפה הוהת עם בני עם יצחק
 דער ער זאל גיט ירשען דער וזהו פון דיא דינקסט
 מיט מיין וזהו מיט יצחק . ורש"י כאנואריקט אז
 זיא האט שוין גיזאנגט ועם בניו פון דעקסלעוועגין
 האט זיא גיזאנגט ועם יצחקו זיא האט דאך גיין
 אנדערין וזהו גיהאט נאר אזוי האט זיא גיזאנגט
 אז ער איז נאר מיין וזהו ער זאל אפילו גיט זיין
 אזוי פרום ווי יצחק אדער ער זאל האבין אין זיה
 נאר דיא קעלע ער זאל זיין פרום אזוי וויא יצחק
 אונ זאל גיט זיין מיין וזהו נואלט אויה ישמעאל
 גיט ווערנט גינען צו ירשען מיט אים סבל שכן אז
 ער האט אין זיה פידע קעלעות גר איז מיין וזהו
 אונ איז פרום אויה דער צו׃ (יא) וירע וירב מאיד

משתה גדול ביום הנמל את יצחק אונ אברהם האט
 גיזאנגט אנרויסקען קאהלצייט אין דעם טאג אז
 יצחק איז אנטווינגט גינוארין . ורש"י שרייבט
 דרום רופט אן דער פסוק (משפתה גדול) וייל אויף
 דער קעדה איז גינען גדולי הדור דאם מינגט
 מען דיא גרויסקע צייט פון דעם דור . דהיינו שם
 אונ עבר אונ אביהקלן׃ (ט) ותיא שרה את בן הטר
 הפצרית אשר ילדה לאברהם אונ שרה האט גינען
 דעם וזהו פון הַנֶּר המצריית וואס הַנֶּר האט
 גיבארין צו אברהם מצחק ער שפעט . ורש"י
 שרייבט מצחק מינגט מען ער האט געדינט
 עבודת פוקבים . אונ נאך אפשט איז מצחק איז
 לשון רציקה ער האט זיך גיקרינט מיט יצחק
 איבער דער ירושה ער האט גיזאנגט איה בין
 אכבור נועל איה נעמען צוויי חלקים אונ זענען
 ארוים גיזאנגען אונ האט גינארפען אין יצחק

פרקי דרבי איצער

(ט) ותיא שרה את בן הַנֶּר המצריית תו' . די גיינסע פרובונג
 איז גינען שרה האט גינען דער וזהו פון הַנֶּר
 המצריית שפילט זיך . ישמעאל פלעגט נעמען אפיינל-אונ-בוגין
 אט פלעגט שפען איה דר פויל' . אמהל האט גר גינען
 יצחק זיגט אהין האט ער גישאן אויף אים מיט אפיייל אונ
 האט אים גינואלט הרננו' . ווי שרה האט דאם גינען האט זיא

אונקלוס

פתגמא לתרא בעיני
 אברהם על עיסק בריה:
 יד ואמר יי לאברהם לא
 יבאיש בעיניך על שלימא
 ועד אסתך כל דחמיך
 קך שרה קיבל מנה ארי
 ביצחק יתקרון קך בנין:
 יד ואת יח בר אסתא
 לעמא אשויניה ארי בךך
 ת"א כל אחר . מביא יד מסדרין טו
 יד ביצחק . מביא לא מסדרין טו

מאד בעיני אברהם על אורת בנו:
 ויאמר אלהים אל אברהם אל
 ירע בעיניך על הנער ועל אמתך
 כל אשר תאמר אליו שרה שמע
 בקלה פי ביצחק יקרא קך ורע:
 וגם את ברהאמה לגוי אשימנו

בעל המבורים
 גרס סהמס סוהא וזת כנה וזו פתגרס סלן וכטול סגרה' סרס
 לסגר סכיתס נענסס ונעחעכנדו כניס וסולרסו לסגרהס ססס :

(יב) יקרא לך ורע . ברייתו שהקיסוחי לזרעך לתת להם
 את ארץ כנען כדכתיב כי גו יהיה ורעך וגו' על יצחק

רשי

שתינו זו : (יא) על אורת בנו . (י"ד) על שמש
 טילה בם לחרות רעה ופסוקו על שאומרת לו להלחם :

שפתי חכמים

יצחק חלה כל לומר מטלה בני לנד כדאי סלל ירע ימטחל טט
 וכן מטלה יצחק כולנד כדאי וקול דלה כח" : ב (ממ"ט) ככיה
 מדרס וסוטו דלפוטו לנד קסס סהק"ס ח"ל אל ירע סמיוך
 על סגסר וטל אמתך ס"ס סגרהס ככיה כ"כ על אמתו וזתס
 אמר ירע וגו' על אודות כט לנד לן סר וט" ד"ל טילה לח"ר
 דזכ על סייך בני אמתו וזי ללו סכסו"ס יד ח"ל סחמר סהק"ס
 סייך לחיורה סרה לסמחו כקולס נטנין יח לח"ר ג"ס כי כ"ח
 ג"ס לסוטו ו"ו ורכסס מוס סטיס נח"ס על אודות כט ספוא
 כטל כי חיכה אודות ג"כ סודו"ס כטו על זכ"ס על ל"ד וסלל
 כטל כט כח"ס אחר כך אל ירע וגו' על כטסר וזל כח"ב על
 אודות סכסר אלס לסודות סחורס ככיה כ"י דכרס וזל סגריהס
 לנד אחר סהק"ס אל ירע וגו' : י (ממ"ט) דיק סל"ל סמס
 דלכרס כח"ס כל אסר לסודות סחורס וזל סמס ח"יס דכרך
 סמקאל וזיס אס סמס אסתמל אל מוטרי וס"ק דקול כולל
 דכורס ח"ל דק סהק"ס ודומס לז רוס סהק"ס ודומס לו קלה
 סדמס לסון יאלס כח קול ס"ס נמי דכסו סקודס לסודות
 סה"ל אל דכרס מטמס כטס ח"ל מוקל רוס סהק"ס ודומס
 לו קלה סדמס לסון יאלס כח קול ס"ס נמי דכסו

פירוש לחורת אלהים
 ואל גים שלעקם ויין אין דייעע אויגין על הנער ועי
 איתך אויף דעם יונג אונ אויף דיין דינקם
 כל אשר תאמר אליו שרה אלץ וואס שרה ואננס ריד
 שפע בקלה פאר געם איר קול דאס הייקט דו
 ואלקסם זיא פאלקען כי ביצחק קרא קו ורע דען נאר
 די הינדער פון יצחק וועלן גידו"סין ווערין דייעע
 קינדער : (יג) וגם את בן נעסס קטו אשקט אונ אויף

גער אברהם אונ עם אין וייער שלעקם דיא וזף
 אין דיא אויגין פון אברהם על אודות גט פון וועגין
 ויין וזקן וואס שרה געט גיאוואס קען זאל אים
 אונעק שיקען ארער רעם אודות גנון וועגין ויין
 וזקן (וארום ער האט גייערשט און ער אין ארום
 גינאנגען למרבות רעה : יג) ויאמר אלהים אל אברהם
 קאמ גינאננס צו אברהם אל ירע בעיניך עם

פרקי דרבי אליעזר

אזי ארום גינרין דאס אזי גינען אציכין אזי זיא אזי פזך
 חזינקס . אונ אברהם האט זיי בעליים סר זאל וייסקן דעם וועג
 וזא זיי גינען אויב ער נעמס וועלן אפואל זעקן ויין וזקן יאשקא
 זאל סר וייסקן וזא אים זי נעקניקען . אונ אברהם קאמ זיי
 גינעקין אויף דעם וועג ברזיס סיס וואסער . אונ וועגין זעם
 זכאט פון אברהם אזי זיי וואסער גים זייערירע גינארין פון דעם
 קרינען . אונ זיי נקך זיי נעקניקען אזי דער סדקר האט זיא
 אגנענדריין פראקטיין וועגין זיי זעכט"ס וואס זיא אפואל
 קעדינס קען זיא אזי גינען זיי זייד אפאסער אין סקריס . האט
 באכר גיפעלס די וואסער פון קרינען . דער קרינען אזי געבליבען
 לזייד זיא וואסער . אונ דריבער האט ער זיך געליגט צווישען זיי
 וזקן יאשקאל פון זיך ווען יאשקאל אזי אונען אונגען אזי
 אברהם'סן אזי ער אלס גינען ויבען אונ צוואנציג יארן אונ
 יצחק אזי אלס גינען זעקן יארן . דערזייד אזי יאשקאל סר
 גינארין פון דארטש האט ער זיך געליגט צווישען זיי וועגין
 אזי דער סדקר אונ האט געבעטן זיי חקביה ער זאל אים געבן
 וואסער זום סקרינען ער זאל גים אפאריין פון דארטש . אונ
 גאט האט גינעקען זיין חקלה . אונ עס אזי פון גינענדען
 גינענס גינארין אפרינען וואס ער אזי בעשען גינארין דעם

שאקס איר ברייא פון אז זיין דיין חייב] אונ גיב צו זיין דינקס
 דער אונ שיק דיא אונעק סיס איר וזקן . זיי זאלן גים זיין אז
 זאקען גים סיס כיר אונ גים סיס סייך וזקן גים אויף די וועלס
 אונ גים אויף סולס חבא . זאגער זיי אברהם וועגען די זייד
 קרינער גינען פון אלע שלעקסס תאם אים האט גינארין . זיי
 יהודה זאנס אין זיי זאנס [זאך דעם פאך וואס שרה האט
 קרינען אזי גינען [אברהם] אזי זאנס גינען גינארין זי אברהם
 אונ האט גינאננס אזי אס דעם וייסקן קען גים אז קען שרה זיי
 גינארין גינארין אזי זיא שייך אונגעביריס גינען זיא זאל זיין
 זיין חייב . גים הקר אזי זיין חייב . נאר שרה אזי זיין חייב .
 פון אירע געבארען און . אונ הקר אזי זיין דינקס . אונ אלץ
 וואס שרה רעם זיך זאנען זאקסו פאקן ווארום אלץ וואס שרה
 האט צו זיך גינען האט זיא גינען סיס אמת . זאל זיך גים
 שלעקס זיין גים וועגין . יאשקאל אונ גים וועגין הקר . אברהם
 אזי שרה אויפגעשפאנען אונ האט געשריבען אונס וזא ער
 סאנס סרייא זיין חייב הקר] אונ האט דעם גים גינענען אז
 הקר . אונ ער האט אונעק געליקט יאשקאל ער זאל גים וואגין
 זאלקס סיס זאקען גים אויף די וועלס אונ גים צו גינען חבא .
 אונ אברהם האט גינעקען זיך הקר אונארטיר זיא זאל זיך סיס
 (ח"א) (ח"ב)

**כִּי זָרַעַךְ הוּא יְיָ וַיִּשְׁבְּם אַבְרָהָם
בְּבִקְרָךְ וַיִּקְחֵלְחֵם וְהִמַּת מִיָּם וַיִּתֵּן
אֶל הַגֵּר שֵׁם עַל־שִׁבְמָה וְאֶת־הַיֶּלֶד
וַיִּשְׁלַחַהּ וְתִלְךְ וְתִתַּע בְּמִדְבַר בְּאֵר
שָׁבַע: טו וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן־הַחֲמַת**

הוא: יד וְאֶקְרִים אַבְרָהָם
בְּצַפְרָא וְנִסִּיב לְחִמָּא
וְרוֹקְבָא דְמַיָּא לְיַב
לְהַנְר שְׁוִי עַל פְּתַחַת נִת
רְבִיָּא וְשִׁלְחָהּ וְאֶזְלַת
וּמַעַת בְּמִדְבְּרָא בְּאֵרָא
דְשָׁבַע: טו וְשִׁלְמוּ מַיָּא
מִן רוֹקְבָא וְרַמַּת יִת

רשבים

הבטחתך: (יד) ותתע במדבר באר שבע. לפיכך ויכלו המים מן החמת שאלו הלכה דרך ישר היה מופקיע לה החמת מים שבתן לה אברהם עד המולן:

שפתי חכמים

נבי מהר"ר על פסוק לקול אשתי שהיה מיללת עליו כקול וכו': ב ולפסוקי שלא יאל לתרבות רעה למע לא נתן לו כסף וכו' י"ל דלכרסם הוה סכור כמישוע זמן אחר שיאל כרונו משרה אשיכנו אללי מהרש"ל. ולפי מ"ה מהרמ"ט לעיל בס"י א' לק"מ לפי שאין הפסוק חוקק על המדע והואך לנתיב ע"פ אלל תירין מהרש"ל אינו כולן דל"כ הו"ל נתי"י לנתיב ע"פ מהרש"ל שהיה להשיבו וכו' ומספיק לפסוקו ומדבר ולא הו"ל לנתי"י לנתיב רק שהעם שמספיק למרשו לנב ודוק: ז' דק"ל ואלו הילך קאי לחסדיך ליה ולא על ויתן אל סבר דל"כ שם לחסדיך ליה הו"ל הו"ל אה סולד. ז' (ממ"ט) דיק ותלך משמע לעתה ולעונה כהורחל לשון הליכה ככל מקום ואח"כ אמר ותתע משמע שלא אהרדי וי"ל מתחלה ותלך קודם שהיה חוטא ואח"כ ותתע וכו' ותו דרובתו הכתוב לומר שמעתה במדבר וע"כ לא היה לה מים ושאר הספור אבל א"ל הולכה כדרך ל"פ שותתה היה כוונת וי"ש ותלך ותתע שהלכה לתועת כוונת דהיינו שחזרה כו' ומ"ט ותתע הוא ע"ל והוא ע"ד ויחי כאשר התעו וכו' וכמו שת"ל כד עשו עממיהו כתר ע"ל וכו': ז' (ממ"ט) דיק דל"ל ויכלו הלחם וסמים ממ"ט מתלה ויקח לחם ותמת מים ויתן וכו' למסתחא נחך מברכה האלסה וסתיה לפי ערך הראוי זה לזה א"כ היה ראוי להיות נתיבים כלים כהעם אל כשול ל"פ שכל הבורות ששתה יותר מדאי ולא לפי ערך האלילה והיינו לפי שדרר חוליים וכו' ולכ"ל ויכלו המים והוא כללם. (ממ"י) נראה לי דר"ל מלגל כתיב

בעל השורים

(טו) ויכלו. כי כחם' הכל ואיך ויכלו כלם תקוה. ויכלו כנוסת ימי. כיון שכל המים ימי כלו ויכלו כנוסה שמיחה למא מגונה מאוד:

רש"י

אברהם עפל לשרה בניאלות: (יד) לחם וחמת מים. ולא כסף וזהב לפי שהיה שונאו ב על שיאל לתרבות רעה: ואת הילד. (כ"ד) אף הילד שם על שכמה ל שהכניסה בו שרה על רעה ואחזתו ממה ולא יוכל לילך כנגליו (כ"ז) ו: ותלך ותתע. חזרה מ לגלולי בית אביה (כ"ח): (טו) ויבדו המים. לפי שדרך חוליים ב לשמות

על שכמה אף הילד הוה ליה למכתב כהדא ותשאהו והדר ותשקן כהורחל לשון הליכה ככל מקום ואח"כ אמר ותתע משמע שלא אהרדי וי"ל מתחלה ותלך קודם שהיה חוטא ואח"כ ותתע וכו' ותו דרובתו הכתוב לומר שמעתה במדבר וע"כ לא היה לה מים ושאר הספור אבל א"ל הולכה כדרך ל"פ שותתה היה כוונת וי"ש ותלך ותתע שהלכה לתועת כוונת דהיינו שחזרה כו' ומ"ט ותתע הוא ע"ל והוא ע"ד ויחי כאשר התעו וכו' וכמו שת"ל כד עשו עממיהו כתר ע"ל וכו': ז' (ממ"ט) דיק דל"ל ויכלו הלחם וסמים ממ"ט מתלה ויקח לחם ותמת מים ויתן וכו' למסתחא נחך מברכה האלסה וסתיה לפי ערך הראוי זה לזה א"כ היה ראוי להיות נתיבים כלים כהעם אל כשול ל"פ שכל הבורות ששתה יותר מדאי ולא לפי ערך האלילה והיינו לפי שדרר חוליים וכו' ולכ"ל ויכלו המים והוא כללם. (ממ"י) נראה לי דר"ל מלגל כתיב

שלוחי הגר ובנה

(יד) וישכם אברהם בטרק וכו'. כתב המ"ח הכתוב מגיד כזה דקתא אברהם אבינו שפך שהיה כזה קתא אכזרית לשלח אמתו ובנה (שהיה כלשתו ובנו) למדבר ובפרט כי ירשו הוא ואמנם כיון שהיה זווי הבורא י"ל כזה ירדו עמלו לתועת כדון וזיוון קליוון למלות ואין מתקיימו עפי מפרש"ל וקם כדבר זאת נכר עכשו מעל וכל כי הנה ספר חסד הוא וכל עבדוהי חמיר לעשות חסד לכל כאשר וכל מ"ל לקיים מלות הבורא עשה נגד עבדו וקם עוד כדבר כדבר והתחלור על כנו כי אין גדול כללוסי: ויקח לחם וחמת מים ויתן וכו'. חז"ל (ב"ב פ' ג) אמרו כזה ביתו של א"ל ותריסו הו'. ולכלור מה היתרנות כנתיבת לחם ומים. לל עליו ויתן לחם ומים. ונס מה הוא הלשון ביתו של א"ל הלא כלל לא ה' הנותן כ"ל אברהם היינו לנד לא אחר מאנשי ביתו. אמנם לפי הנוהר לעיל כי אברהם כיון כזה לקיים מאמרו של הקב"ה אף נגד עבדו ומסדו

דעת זקנים מבועלי התוספות

(טו) ויכלו המים. פירש"י לפי שדרך חוליים לשמות הרבה. והים' דאמרי' במציעא דער יעקב אבינו לא היה חזרשא. י"ד דער יעקב לא היה אדם מצעט. אך זה לא חלה אלא מחמת שרה שהכניסה בו עין הרע:

בשכמה נגמם ממנו אמתו וכו' כמלות כוראו וכיזר ויותר שהיה לעשות חסד לכל כאשר וכל מ"ל לקיים מלות הבורא עשה נגד עבדו וקם עוד כדבר כדבר והתחלור על כנו כי אין גדול כללוסי: ויקח לחם וחמת מים ויתן וכו'. חז"ל (ב"ב פ' ג) אמרו כזה ביתו של א"ל ותריסו הו'. ולכלור מה היתרנות כנתיבת לחם ומים. לל עליו ויתן לחם ומים. ונס מה הוא הלשון ביתו של א"ל הלא כלל לא ה' הנותן כ"ל אברהם היינו לנד לא אחר מאנשי ביתו. אמנם לפי הנוהר לעיל כי אברהם כיון כזה לקיים מאמרו של הקב"ה אף נגד עבדו ומסדו

דעם זוהן פון דער דינקסט וועל איך מאכין צו אפאלק פ' ויגדך הוא נוייל ער איז דיין זאקען: (יד) וישכם אברהם בבקר אונ אברקם איז אויפ־נעשטאנען גאנץ פריה בוק אונ ער האט גינוסען יתם וחסת מים פריים אונ אלאגער וואקער, ורש"י שרייבט אקער גיין אקטם האט ער אים גיט גיגעבין ווארום ער האט אים פייגד גיהאט כהקת ער איז ארוים גיגאנגען לפרכות רעהו ונתן אי קר אונ ער האט גיגעבין צו הגר דאם פריים מיט דעם וואקער שם על שפיה ער האט גיטאהן אויף

איר אקסיל ואת הילד אונ דאם קינדר האנט ער אויך גיטאהן אויף איר אקסיל, ורש"י שרייבט שרה האט אין אים אריין גיבראכט איין עין הקיע האט אים אן גיחאפט ארויף אונ איז קראנק גינוארין אונ האט גיט גיגאנט גיין דרום האט ער אים גיגעבין אויף איר אקסיל וישלחה אונ ער האט זיא אונקען גישיקט ותגיד ותתע במדבר באר שבע אונ איז גיגאנגען אונ איז פארקלאנדעמו גינוארין אין דער מדבר פון באר שבע: (טו) ויכלו אונ עם איז אים גיגאנגען חסם פון חסדת דאם וואקער פון

פרקי דרבי אליעזר

דאָרפֿ האָבן זײ געפונען קוואַלן וואַסער אונ זענען דאָרפֿ גינעפן, אונ גיטשעאל האָט גענומען אַזױיב אונ ערױבט סאַב, זיא האָט געזייען עיקה, עס איז אונקען געגאנגען דריי יאָרן פון זיא צײט וואָס שפּאַצירט איז אונקען פון אַברָהָם, האָט אַברָהָם

ערשפּיין פּרײַסשאַט פּאַרן נאַכט צווישען פּאַן אונ נאַכט, אונ גיטשעאל מיט הגר האָבן געפונען וואַסער פון דעם ברונען, אונ האָבן אָנגישעפּט אַקריגול וואַסער אונ געפונען געגאנגען וויפּער זײ דער מדבר פון זײ זענען געקומען צום מדבר פּאַרן, (חסד לישראל ע"ט)

אונקלוס

בביתא ותחתיה חדר
 אילנית: מן ואלת ויתביב
 קה מקביל ארחיק פמינד
 בקשתא ארי אמרת לא
 אחי במותא דרבנא
 ויתביב מקביל וארימת
 ית קלה ובבת: וישמע
 קדם: ית קלה דרבנא
 וקרא

ותשלך את הילד תחת אחד
 השוטים: מן ותלך ותשב לה מנגד
 הרחק במטחוי קשת כי אמרה אל
 ארצה במות הילד ותשב מנגד
 ותשא את קלה ותבך: וישמע
 אלהים את קול הנער ויקרא מלאך

רשב"ם
 (מן) כמטחוי . כתרגום :

שפתי חכמים

רש"י

הרכב: (מן) מנגד. מ מרחוק (כ"ל): כמטחוי
 קשת. כשתי טוחות והוא ריבוי מן כלטון משנה
 הסתיח כלטון ע"ש שורש יורה כתי. וז"ל היה לו
 לכתוב כמטחי קשת משפט הוי"ו ליכנס לכאן כמו
 (שה"ש ב) כמטחי הסלע מגורת (העופה יט) ויחטה
 ימגו ויגשו כשכור וכן (שם סה) קוץ ארץ מגזרת קלה:
 (י) את קול הנער. מכאן ניספה תפלת המלה

ולא היה עוד מיס לשוח ולשון וכלו משמע תפלוס שלא כסותן:
 מ לא לשון נגד כפסחו דמחי ל"ח סה דכסלחא לפרוש מרחוק
 א"ש שנתן הפסוק אח"כ פסעס כי אמרה וז"ל אל ארצה וז"ל ותו
 זלעזו שוחי ה' לנגדי תמיד שסוף לשון טובה וע"כ הוא לשון קירוב
 ובזן אמר אח"כ הרחק וז"ל וסס לרכים סותרים ל"פ דמנגד
 כתיב הוא כהיפך כמו מן נגד סה"ס כתיב"ק פ"י כמו מן ור"ל
 אדמת יודיה למרס לתנא ומגרת (תהלים קו) ימגו ויגשו
 ותשב מנגד. כיון שקרב למות הוסיפה להתרחק: (י) את קול הנער ובנה

אלהאכור גם על בנו ולא לחוס עליו וע"כ כיון ששמע מפי הקב"ה סתמך לו כל אשר תאמר עליך שרה שמש בקולה ושרה אמרה
 גרה האמה סולח ולא אמרה שכל האמה כי גירוסיה הוא כלבויות וכעלמה כעין גירסה את האדם ובזמנה וכו' ודאי לא סי' רמז
 לנברסה לתת לו סף לתם ומיס כדו לקיים דברו של מתי"ס הקב"ה שיקפיד שישמע לכל אשר תאמר שרה. וזה סיס שבה יותר
 לנברסה שלא תם על נפש בני נכד לזוי כסורא. ואמנם אמר הכרסה ידעתי כלשתי שרה כהלקת אשר ודאי היא מינה מקדמת

שלוחי הגר ובנה
 פירוש לתורת אלהים

ותשב מנגד אונ זיא האם זיה גינעצם פון דער
 ווייטען. ורש"י שרייבם אז זיא האם גינעצן עם
 איז נאהגם דאס קינד נאל שטארבן האם זיא זיה
 גינעצם נאך (ווייטער) וישא אח קלה ויבך אונ זיא
 האם אויף גיהויבן איר קול אונ האם גינייגם:
 (י) וישמע אלהים את קול הנער האם גינעצם
 דאס קול פון דעם יונג פרוקר ער האם אן גינעצן
 זיין הפלה פון דאנען וייסין סיר אזו דיא הפלה
 וואס דער חוזה איז אויף זיה אליין מתפלל
 וערש עם געקער אן גינעצן ויז זיי הפלה וואס
 אנדערע זענען אויף אים מתפלל וקרא סלאך האליהם

דעם לאנער. ורש"י שרייבם אברהם האם איר
 גינעצן ויאקער גינעצין נאר ווייל וישמעאל איז
 קהאנק גינארין אונ האם גיהאם גרויס הויך האם
 ער דאס ויאקער אויס גינייגקען ותשלך את הילד
 אונ זיא האם אונעק גינארפין דאס קינד תחת
 אחד השוטים ויאקער איינעם פון זיא פיימער:
 (מן) ויבך אונ זיא איז גינאנגען ותשב לה מנגד אונ
 זיא האם זיה גינעצן פון ווייטען ברחק כמטחי קשת
 נויט אזוי ויזא צנוויא בונין שום כי אמרה (וארום
 זיא האם זיה גינארמם אל ארצה כמות תמיד אויף
 וועל גיט זעהן איז דעם שטארפין פון דעם קינד

פרקי דרבי אליעזר

פון וישמעאל וועט קימען נאכטו אים זאגין זיין אפטיש פון
 פון לאנד קענן איז געקויפט ד"ך זעהן אונ ער האם גינאנק דער
 שיעול פון קשוב איז גיט גוט. ווען וישמעאל איז געקויפט אהיים
 האם דאס ווייב אז אים גינאנק אזוי זיי אברהם האם איר
 גינאנק, וישמעאל פארשטאנען ווער דא איז זינען אונ
 האם פארשטאנען וואס דער פאפער האם גינאנק, אז די טייב
 זיינען איז גיט גוט, האם וישמעאל זיא אונעק געשקם פון ד"ך
 אונ די פאפער הרך האם גענוען אזוייב פאר וישמעאל פון איר
 פאפערס פאפילע אונ איר אפיען איז גינעצן פונקט, זאך איז
 דריי יאהר שפעטער איז נאך אפאל אברהם גענאנגען זיא
 פרך צו וישמעאל, אונ האם אויף פרער גישארין אז שרת
 ער זאל גיט אראפנין פון געפיל ווען ער וועט קימען צו וישמעאל

אברהם גענייגקם צו זעהן זיין ווען וישמעאל, אונ האם
 געוואלט זיין צו אים איר דער פרך, אבנד שרה האם אים גיט
 גילאנס זיין צו וישמעאל, ביז ער האם געסוף שווערין ער נאל
 גיט אראפנין פון דעם געפיל ווען ער זעט זיי וישמעאל,
 אברהם האם געריסען אין דער פרך אונ איז געקויפט צו
 וישמעאל אין האלדין סאונ אונ ער האם גישארפין דאס ווייב
 פון וישמעאל, האם ער גינאנק צו איר ווא איז זיין פאן, האם
 זיא גינאנק צו אים ער איז גענאנגען סיי זיין מוסע איר דער
 סוף צו גינייגקען שייקלען, נאכדעם האם אברהם גינאנק צו
 איר גיט צו וישמעאל ברויט אונ אפילו ויאקער ווארום זיך זין
 שייקעמאכערן פון דער פרך, האם זיא גינאנק איר האב קיין
 צווישן אונ קיין ויאקער, אברהם האם גינאנק צו איר ווען זיין
 (תק דויהאליע"ט)

אֱלֹהִים אֶל־הַגֵּר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר
 לָהֶמְחָלֶךְ הַגֵּר אֶל־תִּירְאֵי כִּי־שָׁמַע
 אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנֶּעַר בְּאֲשֶׁר הוּא
 שֵׁם: יי קוֹמֵי שְׂאֵי אֶת־הַנֶּעַר וְהַחֲזִיקֵן
 אֶת־יָדָךְ בּוֹ כִּי־לִגְוֵי נְדוּל אֲשֵׁי־מִנּוּ:

וְקָדָא מְלָאכְא דִּי־יִתְגַּר
 מִן שְׁמַיָא וַאֲמַר לֵיהּ מַה
 לָךְ הַגֵּר לֹא תִדְחִיל אֲרִי
 שְׁמִיעַ קָדָם יי קוֹמֵי
 וְדַבְרָא בְּאַתֵּר דִּי הוּא
 תָּמָן: יי קוֹמֵי מוֹלֵי יַת
 רַבִּינָא וְאַתְקִיפוּ יַת יְדֵיךְ
 בִּיָּה אֲרִי לְעַם סְנִי
 תִּיא יי שֵׁם . ו יי יי :

רשבים

(וי) כאשר הוא שם. לפי שלא היתה רואה אותו שהרי נחרקה מאותו מקום הוצרך לומר במקום

שפתי חכמים

רש"י

דלא יסכה מוכח הילך כקריב אלא מרחוק הכתוב כמסותו וגוי
 ויחזיק: ע' ז"ל הא גם היא ככחה כדכתיב ותשא קולה ותכין
 ולמה ל' שמת לקולה. וכן דלמתיב כ"ק דרכות ולקיים כ"י
 לנפשי ומשי און חכום מחר עשנו מתיב האסורין ז"ל משום
 דלא מתי מתיב אכל אי מתי מתיב עתי עתיב ר"א: פ' מה
 שקשה עמלן על כן סודר ומורה שהוא נכון על שם סודר כפרשת
 כי תלל אפרטה כס"ד. ככך כדכתיב אכל יי לחמה למה לא
 קטרו עמי מחותן עבירות עבירו וקטרו עמי מחותן עבירות
 שפתי לשפתי ולא הוא אלא בני וחזק ופתי יי שפתי כדכתיב
 אחרי אליבי דר"ג דפליג עלייהו דר"ע ופתי כדכתיב עבירו קרא
 דקתק לגבאי. אכל כתיב כדכתיב עבירות הוא שפתי מדרש
 חלוקות כן אם לא שהוא מופרש כדכתיב שפתי כן כן נראה שלא
 כד יחולן לקטרו עמי ממעשים עבירו כי אין כ"ד מעשיין אלא
 מכן יי שם ומעלה ולשפתי אלא היה כי אם יי שם והא לא
 קטרו ממעשים עבירו יי שם כדכתיב יי לשפתי עבירו עכשו
 עשה תשובה כסוף ימי כתיב עבירי יי לקמן כפרשת חיי ערה בני
 ויקטרו אותו יתכן וישמעאל ודוק יי: ז' ופתי וכן כתיב לא יזמחו

שלוחי הגר ובנה

על להם ומים וזאת אינו נחשב בעיניהם לבלום ממש ולא כינוה בשום אופן כחמירי גרם בחמה בלתי לחם לה לידה לדרך פת ומים כי אין זה נחשב בעיניהם למאומה ורק כוננה ולא כחמירי גרם ולא כחמירי גרם כי המשלח את בני לונדוקים הם פירושו לתורת אלהים

אֵי הָגֵר מִן־הַשָּׁמַיִם הָאֵם אִיִּין מְלָאךְ פֻּון גָּאֵם גִּירוֹפִין
 צו הַגֵּר פֻּון דְּעַם הַיְקַמַּעַל וַיֹּאמֶר לֵיהּ אֹנֵן עַד הָאֵם
 גִּיזְאָנְטָם צו אִיר פֻּה לָךְ הַגֵּר וְאֵם אִיו צו דִּיר הַגֵּר
 אִי תִירָא דו וְאֵלְקַם דִּיךְ גִּיֵם פֻּאָרְקִמִין כִּי שְׁמַע אִיהִים
 אִי קוֹי הַגֵּר (וְאֵרוּם הָאֵם גִּיֵהֶרְטָם דָּאֵם קוֹל
 פֻּון דְּעַם יִיגָג בְּאֲשֶׁר הוּא שֵׁם דָּאָרְמִין וּוּא עַר אִיו .
 ורש"י שרייבט דיא מלאכים האבין מקבירג גינען
 און האבין גיזאנט רבון של עולם דער גיבאעאר
 וואס וייגע קינדער וועלן שיימין דייגע קינדער
 דורך דארשט ואלקס דו אים אויף פרענגען
 אברינען אזוי וויא נויטער וועט שיימין . ווארום
 ווען מען האט דיא ישראל גיפירט אין גלות צו
 דיא ערביים האבין דיא ישראל גיזאנט צו דיא
 וואס האבין וויא גיפירט סיר בעמין אייה פירט
 אונן צו דיא קינדער פון אונער פעקער ישמעאל
 וועלן וויא ידך איבער אונן קרחה אין וועלן
 אונן נעבן עמין און אבריקען ווענען די ישמעאלים
 וויא אקעגין גיזאנגען און האבין וויא גיבארכט
 גיזאלצען פלייש און גיזאלצענע פוש כדי אז ווי

פרקי ררבי אליעזר

און ער אין ידך נעקמען האלכין סאנ און האם נעקראסין דאם נייב פון ישמעאל . אברהם האם גיזאנט צו איר ווא אין דין

וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא
 בְּאֵר מַיִם וַתִּלְקַח וַתַּמְלֵא אֶת־הַחֶמֶת
 מִיַּם וַתִּשְׁקֵף אֶת־הַנְּעָר: כִּי־וַיְהִי אֱלֹהִים
 אֶת־הַנְּעָר וַיַּגְדֵּל וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַר וַיְהִי
 רֹבֵה קִשְׁתָּ: כִּי־וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַר פָּאָרָן
 וַתִּקְחֶהָ לְאִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

אֲשׁוּרִינִיה: יֵשׁ וְנִלְאָ יֵשׁ יֵת
 עֵינֶיהָ וַחַוֹת פִּירָא דְמֵי
 וַאֲזֻלַת וַמְלַת יֵת דְרִיקְנָא
 מֵיָא וַאֲשַׁקֵּיאת יֵת דְבֵיָא:
 כִּי וַיְהִי סִימְרָא דְיֵי
 פְּסַעְדִּיה דְבֵיָא וְנִלְאָ
 וַיְחִיב בְּמִדְבַרָא נְחֹה
 רְבִי קִשְׁתָּא: כִּי וַיְחִיב
 בְּמִדְבַרָא דְפָאָרָן וַיִּמְסִיבַת
 לָיָה אֶמְיָה אֶתְתָּא

רשבים

מן שמש. דומו ויובשי אי מן דמטה זקן כולם נכפלים
 באות אחרונה. אבל רובה מגורת רבה. עשה. בנה.
 ענה. שיאמר עושה. רונה. קונה: (כא) במדבר פארן.

שפתי חכמים

עכרים במים כלומר אם הוא לדיק במים או רשע והסביו לו לדיק
 הוא במים אבל רשע הוא ממקום אחר ועוד שכיוו ימיתו בניך
 כלמא זאחא ממלח לו אח הכלל והקפיה הטיב להם כיון שעתה
 שמלאים מים וכשמכניסו לתוך פיו ופותחו הרוח ככנס בגופו
 קשת. על שם האומנות כמו חמר גמל ליד לפיכך הטי"ו מורגשת
 הוא שנאמר ידו בכל וגו': (כא) מארץ מצרים.

שלוחי הגר ובנה

פוא נוחו טי מלך טוב הנמלל כידו מאלל ומשקס וכסף וזהב
 וכנדים הרכה לרוח מהלך וגם אפילו כעליות עבדים מאלח כאלמר
 כחורה העניק לו מאלקך ומגרך ומיקבך וע"ו כיונה שרה
 דכדייה עלא לומר כלשון שלמות טיהא לפחות משמע כעליות
 עבדים הכלומר כהם וכי תשלחו לא תשלחו ריקם רק בגירושין
 בשלח ואכזריות אבל ודאי לא כיונה על לחם ועל מים כי לא
 כלל אשר חלמר. וע"כ אמרו חז"ל מלאך שבינו דבר ומזה ידע
 ומזה ידע אכרסא אשר ודאי לא כונה שרה דכדייה לזו. וע"כ
 לחם ומים. וזוה כחיו ויתן אל כהר לשון נתינת כממהה כי
 לא נתן לה אלא כחורב הנתינת העניקה הנתינת להסבד כי
 שמע לקול שרה שלא תאל כללח העבדים לשלחם כהעניקה מגורטו כ"א
 כחורה גירושין וגרסה מביחו וגם אמר הקהל ויקח לחם וגו'
 ויתן אל הגר שם על שכמה הכל לכבוד זקקת אכרסא כי מה שרה'
 ברשותו ליתן לא נתן ע"י שליח למים מלוח כי יותר
 מנשלחו ופעלמו לקח ובעלמו נתן וסם על שכמה כי העניין
 כיו עליו הנתינת:

רש"י

ישמעאל וירחמו עליו (ש"א) (שם כה) חוררות דולטים
 ח"ת דולטים אלא דולטים ואלו יולאים לקרלתם ומכילין
 להם בשר ודג מלוח ונדודת נפוחים כשכורים ישראל
 יורה חלים בקשת: יורה חלים בקשת:
 ממקום גדוליה שנאמר ולה שפחה מלרית וגו' היינו דלמתי

דעת זקנים מבעלי חתומות

(כ) רובי רובה קשת. היה מפיו ומשליך החצים בקשתו
 ורובה לו ורבו. וי"ס רובה קשת יד כו"ס חרוב רביא.
 וכן יקבלו הרובין תשובתן במסכת חזו"ה ורפי' ירד הלד
 קשת בעל קשת:

לא עבר אכרסא בזה על שמועת קוג שרה
 כיון שרה דכדייה לזו. וע"כ אמרו חז"ל מלאך שבינו דבר ומזה ידע
 ומזה ידע אכרסא אשר ודאי לא כונה שרה דכדייה לזו. וע"כ
 לחם ומים. וזוה כחיו ויתן אל כהר לשון נתינת כממהה כי
 לא נתן לה אלא כחורב הנתינת העניקה הנתינת להסבד כי
 שמע לקול שרה שלא תאל כללח העבדים לשלחם כהעניקה מגורטו כ"א
 כחורה גירושין וגרסה מביחו וגם אמר הקהל ויקח לחם וגו'
 ויתן אל הגר שם על שכמה הכל לכבוד זקקת אכרסא כי מה שרה'
 ברשותו ליתן לא נתן ע"י שליח למים מלוח כי יותר
 מנשלחו ופעלמו לקח ובעלמו נתן וסם על שכמה כי העניין
 כיו עליו הנתינת:

פירוש לטורת אלהים

אִים מֵאֲכִינִי צוֹ אֲנָרוֹיִם פֶּאֲלֶק: (ים) וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת
 עֵינֶיהָ אֹנֵן נָאֵם הָאֵם גִּיעִפְיָתָ אִירָה אֹיגִינִן וַתֵּרָא
 בְּעַר פִּיָּם אֹנֵן וַיָּא הָאֵם דְּעַר זְעִירָ אֲבָרִינֶע קִיִּם
 וַאֲסַעַר וַתִּלְקַח אֹנֵן וַיָּא אִיִּן גִּינְאֲנֶעֶן וַתַּמְלֵא אֶת־הַחֶמֶת
 מִיַּם אֹנֵן הָאֵם דְּעַר פִּוֶּלְטָ דְּעַם לֶאֱנַעַל מִיִּם וַאֲסַעַר
 וַתִּשְׁקֵף אֶת־הַנְּעָר אֹנֵן וַיָּא הָאֵם אֵן גִּיטְרַעֲנֶקְתָּ דְּעַם
 יִוִּג: (כ) וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנְּעָר וַיַּגְדֵּל אֹנֵן נָאֵם אִיִּן גִּינְוֶעַן
 מִיִּם דְּעַם יִוִּג אֹנֵן עַר אִיִּן אֹיִף גִּינְוֵאֲקִסִּין גִּינְוֵאֲרִין
 וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַר אֹנֵן עַר אִיִּן גִּינְוֶעַן אִיִּן דְּעַר מִדְבַר
 נְחִי אֹנֵן עַר אִיִּן גִּינְוֶעַן רֹבֵה קִשְׁתָּ אֲשִׁימַעַר קִיִּם

פירוש לטורת אלהים
 די שסוב זאל פורף וערין סים אלעם נוסען אונ איז אירעק
 צוריק אהיים, ווען נישטאל איז געקומען אהיים האם זיין ווייב
 זיט אלץ גינאנס וואס דא איז גינאנס, האם שפעאל געזאמט
 ווי גרויס עס איז די גינאנס פון אפאשער פון זיין זאקן,
 נאכדעם ווי שרה איז גישאקצין האם אכרסא צוריק גענומען
 הקר, אונ ער האט אירם גינאנס זיין הארץ צו איר, אונ עס
 האט

פירוש לטורת אלהים
 אים מאכין צו אנארוים פאלק: (ים) וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת
 עֵינֶיהָ אֹנֵן נָאֵם הָאֵם גִּיעִפְיָתָ אִירָה אֹיגִינִן וַתֵּרָא
 בְּעַר פִּיָּם אֹנֵן וַיָּא הָאֵם דְּעַר זְעִירָ אֲבָרִינֶע קִיִּם
 וַאֲסַעַר וַתִּלְקַח אֹנֵן וַיָּא אִיִּן גִּינְאֲנֶעֶן וַתַּמְלֵא אֶת־הַחֶמֶת
 מִיַּם אֹנֵן הָאֵם דְּעַר פִּוֶּלְטָ דְּעַם לֶאֱנַעַל מִיִּם וַאֲסַעַר
 וַתִּשְׁקֵף אֶת־הַנְּעָר אֹנֵן וַיָּא הָאֵם אֵן גִּיטְרַעֲנֶקְתָּ דְּעַם
 יִוִּג: (כ) וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנְּעָר וַיַּגְדֵּל אֹנֵן נָאֵם אִיִּן גִּינְוֶעַן
 מִיִּם דְּעַם יִוִּג אֹנֵן עַר אִיִּן אֹיִף גִּינְוֵאֲקִסִּין גִּינְוֵאֲרִין
 וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַר אֹנֵן עַר אִיִּן גִּינְוֶעַן אִיִּן דְּעַר מִדְבַר
 נְחִי אֹנֵן עַר אִיִּן גִּינְוֶעַן רֹבֵה קִשְׁתָּ אֲשִׁימַעַר קִיִּם

פ ששי כב ויהי בעת ההוא ויאמר
אבימלך ופילל שר צבאו אל
אברהם לאמר אלהים עמך בכל
אשר אתה עשה: כג ועתה השבעה
לי באלהים הנה אסית שקר לי
ולניני ולנכדי פחד אשר עשיתי
עמך תעשה עמדי ועם הארץ
אשר נרתה בה: כד ויאמר אברהם
אנכי אשבע: כה והוכח אברהם
את אבימלך על־אדות באר המים

מאן אדמא דמאן: כג ויהי
בפענא הוה נאמר
אבימלך ופילל רב
חיליה לאברהם למימר
מימרא דיי בפענא בכל
די את עבדי: כג וכען
קניס לי במימרא דיי
הקא דלא תשקר פי
וכברי וכברי כרי
פמיבותא די עבדי
עמך מעבדי עמי ועם
ארעא די אתותבתא בה:
כד ויאמר אברהם אנה
אקניס: כה ואוכח אברהם
ית אבימלך על עיסק
תא אם תשקר: כה ויהי
כעל המורים
(כג) לנכדי: כה ויהי
באר המים

רשבים

כדכתיב והוא יהיה פרא אדם: (כב) ויהי בעת ההיא
שגורל יצחק משרה וידע אבימלך גסים שעשה לו הקב"ה
לכך בא עתה לכרות ברית עמו. וכן כל בעת ההיא
צריך לפרש לפי המאורע: (כג) ולנכדי: כן בני:
רש"י

ולנכדי. עד כאן רמזי האב על הכן: כחסד אשר
עשיתי עמך תעשה עמדי. שאלמתי לך הנה ארתי
לפניך (כ"ד): (כה) והוכח. תחוכת עמו על כך:
כריותה ברית אברהם עם אבימלך

(כג) ועתה השבעה לי באלהים הנה וגו'. לכאורה קשה הלא
למימך ה' מלך הארץ ומה ה' ליריד לחסד של אברהם. הלא
אברהם הוא עמו של אברהם לכן וברך ועבדים וגו' וגם חיה ספר
יעשה עם הארץ שאמר אליו ועם הארץ אשר נחתה בה. אבל
היו נלוות כוונתו של אברהם הנשמים כוונתו הטללים
על ידו ויהי ברכת ה' עליהם כונת אברהם שימנע
בהם כונת שמים מעל אל הארץ אשר נרם טל היות הנשמים והטללים מלוים בה ותתכרך כוונתו והכל תעשה חסדך אשר עשיתי
עמך תעשה עמדי ועם הארץ הגרים כאלני:

פירוש להגות אלהים

מוקם: (כג) ועתה אונ אצוהך השבעה לי באלהים הנה
שנוער צו מיר דא בייא נאם אם תשקוד ואויב דו
ועקם פאלש זיין זי צו מיר וגיניי אונ צו מייע
קינדער ויגנדי אונ צו מייע אייניקלעך פחד אשר
עשיתי עמך אזוי וויא דער חסד ונאם איה האב מיט
דיר גיטאקן דאם איז ונאם איה האב דיר גיטאקם
מיין לאנד איז פאר דיר דו מעקנסט ויענען ווא דו
וויקסט תפשע עפרי זאלקטו מיט מיר אויך אזוי
שוהען חסד ועם הארץ אשר נרתה בה אונ מיט דעם
לאנד ונאם דו האקסט דרייען גיטאקם: (כד) ויאמר
אברהם אנכי אשבע האם אברהם גיטאקם איה וועל
שנוערין: (כה) והוכח אברהם את אבימלך אונ אברהם

אךם פון וואגען ער איז גיטאקסין: (כב) ויהי בעת
ההוא אונ עם איז גיטאקסין דער ועלפער צייט
וואמר אבימלך ופילל שר צבאו אל אברהם האם גיטאקם
אבימלך אונ פיכוד זיין הויקם מאנן צו אברהם
יאמר אזוי צו זאגן אלהים עמך בכל אשר אתה עשה
נאם איז מיט דיר אין אלץ ונאם דו מוקם.
דריי שרייבט טייל וויא האבין גיטאקסין אז ער איז
ארום גיטאקסין פון קרום בשלום אונ האם
מלחמה גיטאקסין מיט דיא מלכים אונ זיי וענען
ארכין גיטאקסין אין וויגע הענט אונ זיין טייב האם
אום אקניד גיטאקסין אויך דער עלפער דרום האבין
זיין גיטאקם נאם איז מיט דיר אין אלץ ונאם דו

פרקי רבני אליעזר

האם אר איינס גיטאקסין קטורה, טייל איבע פששים וענען
זייען שיינ טי קטורה, אונ ויא האם גיטאקסין צו אים ועקם
(תא) (תה לישראל ע"ט)

אֲשֶׁר נָזְלוּ עִבְדֵי אַבְיִמֶלֶךְ: כו וַיֹּאמֶר
 אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה אֶת־
 הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם־אֵתָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי
 וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי בְלַתִּי הַיּוֹם:
 כז וַיִּקַּח אַבְרָהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן
 לְאַבְיִמֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית:
 כח וַיָּצַב אַבְרָהָם אֶת־שִׁבְעַת כִּבְשֹׁת
 הַצֹּאן לְבְרִיתוֹ: כט וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ
 אֶל־אַבְרָהָם מָה הִנֵּה שִׁבְעַת כִּבְשֹׁת
 הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבְרִיתִי:
 לו וַיֹּאמֶר כִּי אֶת־שִׁבְעַת כִּבְשֹׁת תִּקַּח
 מִיָּדִי בְּעִבּוֹר הַתְּהִיחֵלְי לַעֲדָה כִּי

בִּידָא דְמִיָּא דִּי אֲנִסוּ
 עִבְדֵי אַבְיִמֶלֶךְ: כו וַיֹּאמֶר
 אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִיָּן
 עִבְדֵי יְת פְּתִימָא דְרִין
 וַיִּפֵּי אֵת לֹא תִימָא לִי
 וַיִּפֵּי אֲנָא לֹא שָׁמַעִית
 אֲדִהִין יִמָּא דִּין: כז וַיִּתֵּן
 אַבְרָהָם אֶעֱן וְתוֹרִין וַיִּתֵּב
 לְאַבְיִמֶלֶךְ וַיִּכְרְוּ תְרִיחִין
 קָנִים: כח וַיָּצַב אַבְרָהָם
 יְת שִׁבְעַת חֲרִפִּין דְּעֹן
 בְּלַחֲדִיחִין: כט וַיֹּאמֶר
 אַבְיִמֶלֶךְ לְאַבְרָהָם מָה
 אֵינֵן שִׁבְעַת חֲרִפִּין אֵלִין
 דִּי אֲקִימָא בְּחִדִּיחִין:
 לו וַיֹּאמֶר אַרְי יְת שִׁבְעַת
 חֲרִפִּין תִּקְבִּיל מִן יָדִי

בעל הטורים

(סג) סגרת. ענים כחמ' סגרת כללונה. חתם סגרת כל גבולות ארץ. כוכים חכמים נכרלו כל גבולות ארץ :

שפתי חכמים

רש"י

(ב) בעבור תהיה לי. זאת: לעדה. לשון עדות של נקבה ק כמו ועדה המנחה: כי

שול לרין כענין זה תעלה אמי לו הכתר. מהרש"ל: ק וסא דלא כח"כ לעד וכתב לעד מפני שכול לשון נקביה כי עדה לנקבה

פירוש לתורה אלהים

און ער האט גיגענין צו אבימלך ונכרוו שנייהם ברית
 און ווי האבין ביידע פורת ברית גיטוען: (כה) ויצב
 אברהם האט אברהם גישמעלעט את שבע כבשות הצאן
 לברתו ריא ויבען שאף אליו: (כט) ויאמר אבימלך אל
 אברהם אונ אבימלך האט גינאנט צו אברהם מה
 הנה שבע כבשות האלה וואס באמיימיין ריא ויבען
 לעמלעך אשר הצבת לברתו וואס דו האקסט וייא
 גישמעלעט באוונקער: (ל) ויאמר האט אברהם
 גינאנט כי אה שבע כבשות תקח מדי דען ריא ויבען
 לעמלעך ואלקסו נעמען פון מיון האנט בעבור פון

האט אנויכוח ניהאט מיט אבימלך על אדות באר
 תפיס אשר נזלו עבדי אבימלך ונענין דער בריגען מיט
 וואסער וואס ריא קגעמט פון אבימלך האבין
 גענוגל: (כו) ויאמר אבימלך אונ אבימלך האט
 גינאנט לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה אויך וייום גיט
 ונער עם האט גימאקן ריא ויפא ויגם אפה לא הגדת לי
 און אויך דו האקסט מיר גיט גינאנט ויגם אנכי
 לא שבעתי בקמי היום און אויך אויך האב דאס גיט
 גיהערט נאר היינט: (כז) ויקח אברהם אונ אברהם
 הט גינאמען צאן ובקר שאף און רינדער גיטו אבימלך

פרקי רבני איעור

ועם גימלעך וערין די וינד ביי יודין, און ווי תעלין באהען די
 וויקטע ששעם, און תעלין ריון מאכין די וועלן פון גריבער
 און פון סוסקען, און תעלין פלאנצין גערשנער און ויין
 גערשנער, און ווי תעלין פארצאקען (נאמן מאכין) די סאנהעדין
 פון בית המקדש וואס נעמען צו בראכן, און נאך אועלעך
 זאכן, און דיי סלקוסות תעלין די קינדער פון וויקטעל מאכין,
 איין סלקוסות וועט ויין אין דעם אבאבער וואלד, און איין סלקוסות
 וועט

דעם וויקטעל און גיט צו טולס הקא, און ער האט
 זיי גיגענין סגרות, רבי ישמעאל נאנט סופיעהן זאכין וועלין
 די קינדער פון וויקטעל שאהן אויך דער וועלט אין די לעצטע
 זייטן איידער קשית וועט קוסטן, זיי תעלין פקסיון די ערד
 מיט שפרוק, זיי תעלין מאכין פון אבית הקברות אפייערונג
 צו שפעטן און צו מיטס, און עם וועט גיבערס וערין די
 פאלשקייט, און דער אמת וועט זיין דערווייטערס, און עם
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

חֲפַרְתִּי אֶת־הַבְּאֵר הַזֹּאת: לֹא עַל־כֵּן
 קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בְּאֵר שֶׁבַע כִּי
 שָׁם נִשְׁבַּעוּ שְׁנֵיהֶם: לִבְוִיכְרָתוֹ בְּרִית
 בְּבֵאֵר שֶׁבַע וַיִּקַּם אַבְיִמֶלֶךְ וַיִּפְיֵל
 שָׂרֵצְבָאוּ וַיִּשְׁבוּ אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים:
 לִבְוִיכְרָתוֹ בְּבֵאֵר שֶׁבַע וַיִּקְרָא
 שָׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵים: לִבְוִיכְרָתוֹ

בְּרִית דְּתַהֵי לִי בְּסִמְדוֹ
 אֲרִי חֲפַרְתִּי יַת בְּרִיא
 תָּרָא: לֹא עַל כֵּן קָרָא
 לְאֶתְרָא הַהוּא בְּאֵר שֶׁבַע
 אֲרִי תַמָּן קִימִי תְוִיחִיוּ:
 לִבְוִיכְרָתוֹ קִים בְּבֵאֵר שֶׁבַע
 וַיִּקַּם אַבְיִמֶלֶךְ וַיִּפְיֵל רַב
 חִילִיָּה וַתְּבוּ לְאֶרְעָא
 דְּפִלְשְׁתִּיָּא: לִבְוִיכְרָתוֹ
 אִילָנָא בְּבֵאֵר שֶׁבַע וַיִּצְלִי
 תַמָּן בְּשֵׁמָא דִּי אֱלֹהֵא
 דְעַרְמָא: לִבְוִיכְרָתוֹ

היא וישע אשל . מוסט עס : ויקרא עס . מוסט עס :

רשבים

(לג) וישע אשל . פרדס היה והתפלל שם

שפתי חכמים

כמו עד לזכר : ר דלכתי חייך הוכיח וס דלתי לומר עיי עדים
 ח"כ מלי עעס דגנדי אכרסס שלל תנשו לפני אכתינן סהרי היס
 מי שיתרחה על הכאר ר ויעלו המיס לקראתו שלו הוא ועלו לקראת אכרסס : (לג) אשש . רב וסמול
 חד אמר פרדס להכיל מנשו פירות לאורחים בסעודה . וחד אמר סודק לאכסניו וכו כל מיני פירות
 ומנינו לשון נטיעה כהלים שנאמר (דניאל יא) וישע אשלי פלדנו : ויקרא שם וגו' . על ידי זמנו אשל
 נקרא שמו של הקב"ה אלוה לכל העולם לאחר שאוכלים ושותים אמר להם ברכו למי שאכלתם משלו סבורים אתם שמשלי

פירוש לתורת אלהים

זוענין תהיה לי געזר דאס זאל זיין צו מיר פאר איין
 גדות כי חפרתי את הבאר הזאת אז איה האב גינראבין
 דיא ברינען , ורשוי שרייבט דיא פאסטעקער פון
 אבימלך האבין גיקריגט אונ האבין גיאנגט מיר
 האבין גינראבין דיא ברינען האבין זיין צווישען
 זיה אפ גישמיאוקט דער וואס נועט זיה וויזיין
 בייא דער ברינען אונ דאס וואסער נועט ארויף
 גיין אקענין אים צו דעם הארער די ברינען וענען
 זיין אויף גינאנגען קענין אכרסס , אונ דער
 סדרש שרייבט דיא פאסטעקער פון אכרסס
 האבין גיאנגט וועלכער פון אונזערע הארין וועלין
 שטעלין זייען שאף בייא דער ברינען אונ דיא
 וואסער וועלין ארויף גיין קענין די לעמלעך דעם
 קערין זיין וענען זיין אויף גינאנגען קענין
 אכרסס לעמלעך דרום האט אכרסס גיאנגט צו
 אבימלך די זאלקט בייא מיר געמען דיא זיגען
 לעמלעך ברי עס זאל זיין אונ גדות אז איה האב
 גינראבין דיא ברינען ווארום דורך זיין דיאס
 גינאר גינארין : (יא) על פון קרא נקסום ההוא באר שבע
 דרום האט ער גירופין דאס ארט באר שבע
 כי שם נשבעו שניהם ווארום דארטין האבין ביידע

פרקי רבני אליעזר

נועט זיין אויף דעם ים , אונ איין מלחמה נועט זיין אין רויס , דאָס וועט קיסען פליש , אונ ער נועט זעהן ווי רי גענין רינער
 די מלחמה נועט זיין שווערער ווי גינע צוויי מלחמות , אונ פון וועלין פארלארן גערין , נאכדעם וועט ער קיסען אין ארץ
 ישראל , אונ עס נועט זיין די נאמלח :

**אֲבָרְתֶם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים
 רַבִּים: פּ שְׁבִיעֵי כַב * וַיְהִי אַחֲרֵי
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נָסְתָה אֶת־
 אֲבָרְתֶם וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ אֲבָרְתֶם וַיֹּאמֶר**

**אֲבָרְתֶם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים
 יוֹמִין סְגִיאוֹן: * וַיְהִי
 אַחֲרֵי שֶׁנִּתְּנָה לְאֵלֹהֵי וַיְהִי
 נִסִּי יְת' אֲבָרְתֶם וַיֹּאמֶר
 אֱלֹוֹ אֲבָרְתֶם וַיֹּאמֶר הָאֱלֹוֹ**

ת"א ויהי יומין סגיאון * ויהי אחר
 מנייתם: פ: ויבטלו את אברהם ויבטלו את

רשבים

(א) ויהי אחר הדברים האלה כל מקום שאמר אחר הדברים האלה מחובר אל הפרשה שלמעלה. אחר הדברים האלה שורג אברהם המלכים אמר לו

הקדוש ברוך הוא אל תירא אברהם וכן האמות. ויהי אחר הדברים האלה שנולד יצחק ויוגד לאברהם לאמר בן ובתואל יולד את רבקה. וכן אחר הדברים

שפתי חכמים

נהם עדים וק"ל: ש מה שגידך לפרש זאת משום פסוק שלחורו שכתוב ויהי אחר הדברים האלה וכו' שהיא פסוק לכל מקום שכתב אחר הוא פסוק נדרשתי לך וכו' היה י"ב

אכלתם משל מי שאמר והיה העולם אכלתם (סועה י): (לד) ימים רבים. מרובים על כל הזכרון כחברון עשה כ"ה שנה וכאן כ"ז שהרי כן ע"ה שנה היה בלאתו ממדון וזאתה שנה ויבא ויטב בללוי ממרח של מנישכ אלף שם שבכל מקומותיו היה באורח חונה ויבטע והולך שנאמר ויעבור אברהם. ויעתק משם. ויהי רעב ויורד אברהם למצרים. ובמלכים לא עשה אלה עשה המלכים שהרי שמו פרעה מיד ויבא ויטב בללוי ממרח אשר כחברון של יעקב עד שהתפכה סדום מיד ויסע משם אברהם מפני בוסה של לוט ובה לארך פלתיים וכן ל"ט שנה היה שהרי כשלישי למילתו בלו אללו המלכים הרי כ"ה שנה וכאן כתיב ימים רבים מרובים על הראשונים ולא בא הכתוב לשתוס אלה לפרש ואם היו מרובים עליהם שתי שנים או יותר היה מפרשים ועל כרחק אינס יתירטו יותר משנה הרי כ"ז שנה מיד ולא משום חזרו לחברון וזאתה שנה עקדתו של של יצחק י"ב שנים. כך שטיה נסדר עולם (כ"ד): (ה) אחר הדברים האלה. יש מכותותיו אומרים (סנהדרין פט) אחר דבריו של יעקב שהיה מקטרג ואומר מכל עטרה שטתה אברהם לא הקריב לפניך עד אחד או איול אחד אחר לו כלום עשה אלה כשכיל בנו אלו הייתי אומר לו וכה אותו לפני לא היה מעבד וי"א אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתחפר על יתק

עקרת יצחק

(ב) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם וגו'. וקסם למס ה' ליד ה' לנסותו במעשה עקדת בנו הרי כבר

נמסרסו נגדו לאבנתו לפי כמסירת נפשו בלוא כשלים וק"ו שיעמוד כנסיון זה למסור את נפשו בנו. ובתה כמסכר ככ"ר שהענין הוא

פירוש לתורת אלהים

(לד) ויגד אברהם בארץ פלשתיים ימים רבים אונ אבְרָהָם האמ גיוואהנתא אין לאנד פלשתיים פיל מענ: (א) ויהי אונ עם אינ גיווען אחר הדברים האלה נאך דיא דאוונע רייד, ורש"י שרייבנט נאך דיא רייד פון דעם ששן וואס ער האט מקטרג גיווען אונ האט גיוואנט פאר גאט ביה פון נאר דער קעודה

קבשים על התורה

(א) ויהי אחר הדברים האלה וגו'. נאבדעם ווי אבְרָהָם האט געקאכט אפארקוידונג מיט אבימלך, האט גאט גיוואנט צו אבְרָהָם ער זאל פקריב ויין וצחקן פאר אנדערן עולה, וייל די פענשלין אביגן גיוואנט אז שיה איז קעגנרע גיווארין פון אבימלך, אונ צחק איז דער ווען פון אבימלך, דריבער האט גאט גיט גיקענט יאגין

וואס אבְרָהָם האט גימאכט האט ער פאר דיר גיט מקריב גיווען קיין שום קרָן האט גאט ביה גיענפערט, ער האט דאך דאס גיטאהן נאר פון זיין ווען געגין אונ אז איך וואלע אים גיוואנט ער זאל שעכטין זיין ווען פאר מיר וואלע ער טיה גיפאלגט, אונ אטייל זאגין נאך דיא רייד פון ישמעאל וואס ער האט זיך בארימט אקעגין יצחק אונ האט גיוואנט איך פון אלע גיווען דרייצען יאהר אז מיר פאשער האט טיך מל גיווען אונ האב אים גיט גיווערע האט גיזעק צו אים גיוואנט דו בארימסט דו מיר איין אכר פון דיין לייב אז גאט זאל מיר זאגין איך זאל טיך אלזיין שעכטין פאר דו וואלע איך אים גיט ווידער גיווען והאלהים נסה את אברהם אונ גאט האט גיפֿרובט צו אבְרָהָם ויאמר אֱלֹוֹ אֲבָרְתֶם אונ גיוואנט אבְרָהָם ויאמר האט אבְרָהָם

ספר הישר

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אבְרָהָם, אפארלי האט גיטראפין יצחק מיט ישמעאל, גענען גיוועסן צו זאמען, האט ישמעאל גיוואנט צו יצחק איך בין איך אזוי פֿרונג ווי דו, ונען גאט האט גיוואנט צו פיין אבְרָהָם ויאמר

פרקי דרבי איזעוור (א) ויהי אחר הדברים האלה וגו'. די זענעט פֿרובונג אז גיווען די עקרת, אפארלי איז ישמעאל געקועטן צו

משלי חכמים אונ די תורה זאגט גיט גאט האט געפֿרובט יצחק, יצחק איז דאך באמאלט אלע גיווען ויצען אונ דרייסיג יאהר האט ער (ח"א)

חק לישראל ע"ט) (ח"א) געקענט 16 31

אָנָּא: בַּ נְאֻמְךָ דְּבַר בְּעָן הַנְּבִי: בַּ נְאֻמְךָ קַח נָא אֶת־בְּנֵי־אֶת־ ית בְּרַךְ יִתְ יְחִידָךְ דִּי רְחִימְתָּא יִתְ יִצְחָק וְאַיִיזִי יִצְחָק וְאַיִיזִי

רשבים

האלה שהגיד מרדכי על בגתן ותרש גדל המלך אחשוורוש אז המן שרצה להרוג את מרדכי והועיל לו מה שהציל את המלך ונתלה המן. אף כאן אחר הדרכים שכרת אברהם ברית לאבימלך לו ולזינו ולגברו של אברהם ונתן לו שבע בכשות הצאן והרה אפו של הקדוש ברוך הוא על זאח שהרי ארץ פלשתים נתון לאברהם וגם ביהושע מטילי על ערי חמשה חרני פלשתים גורל בכלל גורל ישראל והקדוש ברוך הוא צוה עליהם לא לתיה כל גשמה לכן רש"י

שפתי חכמים

שנה אחרי כן ולא שנה נאמר אחר לכן מפרש אחר דכרין של שנה כו' ולא אחר הדברים שהיו בין אברהם לאבימלך כסמך ליה: ת פ' א'ין נא האמור כלא חלא לשון בקשה דהא מיניט עטה הוא ולשון זימון: (ב) קח נא. אין נא חלא לשון בקשה ממך עמוד לי בזה הגסיון שלא יחמרו הרשעות לא היה כהן ממש (סנהדרין, טז): את בניך. אמר לו שני בנים יש לי אמר לו את יטיבך אמר לו זה יהיה לחמו זה יהיה לחמו אמר לו שניהם אני אוהב אמר לי את יצחק.

עקרה יצחק

כנו והודיע על הגנבה. וישאלו אותו לאמר מהו הגנבה. דלכשר הכו חוקך לא פלח להודות ובמכת כרך הודיע. ויאמר לא ללכשר כי בעת זכתי כמתחרת לגנבו עוב כמתסכחי ולחייב אם יחפסוני ויכוני ולא אזוד כשום אופן. לכן ללכשר יכוני לא עלם לקושים על התורה

אברהם ער נא' יצחק'ן גרינגען פאר אַקְרָן, וְאִרְוִים דִּי מַעֲמָשִׁין, וְיִאֲסִין וְאִנּוּן אִיִּמְט אִיו גְּעוּיִיכ'ן דִּיעְרוּאָמְט גִּינְוִרְוִים צו אַבְרָהָם אִיו יִצְחָק אִיו גִּיט זִינן וְהָרָן דִּירִיבְעֵר גִּיט גֵר אִיו שְׁעֻבְטִין, וְיִאֲוִים וְעֵרִיבְעֵר פִּאָטְעֵר שְׁעֻבְטִין זִינן וְהָרָן, אַפְּעֵר אִיו אַבְרָהָם הָאָט שׁוּיִן דַּעֲמַאָט אַפִּאָמִינִיגִינְג מִיִּט אַכִּיפְלָה עַר נָא' קִיין שְׁלַעֲכַמְט פִּאָהִין צו אַכִּיפְלָה'ס קִינְדַּעֲר, וְעוֹטֵם קַעֵן שׁוּיִן גִּיט, קַעֵנעֵן וְאִנּוּן אִיו וְיִיִי אַבְרָהָם וְיִיִּים יִצְחָק אִיו דַּעֲר וְהָרָן פִּון אַכִּיפְלָה דִּירִיבְעֵר שְׁעֻבְטִין דַּעֲר אִים, וְיִיִיִי עַר אִיו אַכִּיפְלָה'ס וְהָרָן פִּאָר דִּאָךְ גִּיט אַבְרָהָם אִים שְׁעֻבְטִין, אַבְרָהָם הָאָט דִּאָךְ גִּישׁוּוֹאִיִּין עַר וְזֵאל גִּיט שְׁלַעֲכַמְט פִּאָהִין צו אַכִּיפְלָה'ס קִינְדַּעֲר, דִּירִיבְעֵר וְיִיִיִי אַבְרָהָם גִּיט יֵאל שְׁעֻבְטִין יִצְחָק, אִיו וְיִיִיִים יִצְחָק דַּעֲר וְהָרָן פִּון אַבְרָהָם, אִונ אַבְרָהָם גִּיט אִים שְׁעֻבְטִין וְיִיִיִי גֵאָט הָאָט אִוזִי גִיבִאָטִין, וְעֵרֵלִין אַלְעֵ וְיִישַׁעֵן וְיִי גֵרוּם דִּי יִיבִישְׁאָמְט פִּון אַבְרָהָם אִיו צו גֵאָט, אִו אַפְּרִיזִי זִינן גַּלְעִיאָטְעֵן וְהָרָן וְיֵאָט עַר הָאָט פִּון שְׂרָה, אִיו דִּי יִיבִישְׁאָמְט אִוִיִן גֵאָר גִּישְׁט גַּעֲגִין דִּי יִיבִישְׁאָמְט פִּון גֵאָט, (ע"ד):

(ב) ויאמר קח נא את בניך וגו'. הקדוש ברוך הוא האט גיטואלט אברהם זאל פריער פֿעקבעקענען ויאם

גייגנפֿערט איה האב בייִדע ליב האט הקב"ה ווידער גיזאגט ואת יצחקן און דרום וְהָאָט גֵאָט פֿיבֿף גִיט גִיזאגט עַר נָא' יִצְחָק מַקְרִיב זִינן פֿרִי זִינן דִּיעָה זֵאל גִיט מְבוֹדְקָל וְעוֹרִין אִונ וְיִידַעֲר פֿרִי עַר זֵאל אויף אים באליבערן דרא מָצוּה אִונ צו גַּעֲבִין אִים שְׁבַר אויף אִיטְלִיבְעֵן דִּיבּוּר (דִּיבּוּרִין)

ספר הישר

אִלְט גִינְוִעֵן דִּיכִיבְעֵדָעֵן יֵאָדַר אִונ אִיה הָאָב מִיִּה גִילְאֻמְט מִלִּי זִינן, הָאָט יִצְחָק גִיזאגט צו יִשְׁעֵמֵאל דִּי פֿעֵרִימְט דִּי מִיט דַּעֲם שְׁמִיבְלָה גִיט וְיֵאָט מִעֵן הָאָט פִּון דִּי אַפֿעֶלְשִׁישְׁעֵן, וְיֵאָט מִיִּד וְאִנּוּן אִיה נָא' מִיִּין גֵאָנְץ לַעֲבִין גַּעֲבִין פִּון יִגְעֵמְטוּעִין וְיֵאָלְט אִיה דֵאָס שׁוּיִן גִיטְאָהִין דִּי רִיִּיר פִּון

משלי חכמים

אִוזִי גִירוּם וְיִיא דַּעֲר נִסְיוֹן פִּון אַבְרָהָם, גֵאָר לְמַלְאַל עֵם הָאָט עַר הָאָט דֵאָס גִיט גַּעֲמַאָט, וְיִאָדַךְ דִּאָךְ זִינן דַּעֲר נִסְיוֹן פִּון יִצְחָק אַסְאָהִיל גִיבִאָטִין מִעֵן הָאָט אִינְעֵם וְהַשְׁרַח גִינְוִעֵן פִּאָר אַנְגַּב (תק לישראל ע"ט)

שמל כן י"ג שנה ולא מיעה אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני אלו אמר לי הקב"ה זכח עומך לפני לא הייתי מעטכ: ה הנבי. כך היא עניינם של חסידים לשון עטה הוא ולשון זימון: (ב) קח נא. אין נא חלא לשון בקשה ממך עמוד לי בזה הגסיון שלא יחמרו הרשעות לא היה כהן ממש (סנהדרין, טז): את בניך. אמר לו שני בנים יש לי אמר לו את יטיבך אמר לו זה יהיה לחמו זה יהיה לחמו אמר לו שניהם אני אוהב אמר לי את יצחק.

פי כבר מספר על גב אחד שנתאם על נכסיו ויחם לומר שלא גב. וילו הסופס להכותו למתן זורה על הגנבה ויחלו להודות. וילו הסופס להכיל את בני יצחק ויחל להגות בשבט עמרו. והכן נעק אפי אפי כלפי נעמר. ולא יול גנב להחלף לעקת פירוש לתורת אלהים

גיזאגט הנבי אן גיבֿרִיִּים צו מֵאָהֵן וְיֵאָט דו וְעוֹמְט מִיר שְׁאָפִין (ב) וְיֵאָסֵר אִונ עַר הָאָט גִיזאגט קח גַּעֵם נָא אִיה קַעֲט דִּיָּה, וְרִשְׁי שְׁרִיִּיבְט גֵאָט קִרְוֵה הוּא הָאָט אִים גִיזאגט אִיה קַעֲט דִּיָּה דו וְאָלְקֵט בַּאֲשַׁמְיִין אִיו דִּי פֿרּוּב פֿרִי מִעֵן זֵאל גִיט זֵאָנִין אִיו דִּיא עַר־שָׁמַע פֿרוּבּוּגִין אִיו גִיט גִינְוִעֵן קִיין מִקְשֵׁל אִת גִּבָּה בִיִּין וְהָרָן אִת יְחִידָךְ בִּיִּין אִיִּיזִיבְעֵנען אַשֶׁר אִהַפֵּת וְיֵאָט דו הָאָסְט לִיב אִה יִצְחָק (רש"י שְׁרִיִּיבְט הַקְבִּיָּה הָאָט צו אִים גִיזאגט גַּעֵם בִּיִּין וְהָרָן הָאָט אַבְרָהָם גַּעֲפֵנְפֿערט אִיה הָאָב צָוּוִיִיִי וְהָרָן וְעוֹלְכִין זֵאל אִיה גַּעֲפֵנְעֵן הָאָט הַקְבִּיָּה וְיִידַעֲר גִיזאגט בִּיִּין אִיִּיזִיבְעֵנען הָאָט אַבְרָהָם גַּעֲפֵנְפֿערט וְיִיא וְעֵנֶען בִּיִּידַע אִיִּיזִיבְעֵנע דַּעֲר אִיו אִוִיִן אִיִּיזִיבְעֵנעַר בִּיִּיא זִינן מוּשְׁפֵּער הָאָט הַקְבִּיָּה גִיזאגט דַּעֵם וְיֵאָט דו הָאָסְט לִיב הָאָט אַבְרָהָם גַּעֲפֵנְפֿערט אִיה הָאָב בִּיִּידַע לִיב הָאָט הַקְבִּיָּה וְיִידַעֲר פֿרִי זִינן דִּיעָה זֵאל גִיט מְבוֹדְקָל וְעוֹרִין אִונ וְיִידַעֲר פֿרִי עַר זֵאל אויף אים באליבערן דרא מָצוּה אִונ צו גַּעֲבִין אִים שְׁבַר אויף אִיטְלִיבְעֵן דִּיבּוּר (דִּיבּוּרִין)

פרקי דרבי אליעזר

שְׁבַר־קִיִּים, אִונ אִיו דִּי גַּעֲפֵנְעֵן נָכַמְט הָאָט הַקְבִּיָּה גִיזאגט צו אַבְרָהָם גַּעֵם בִּיִּין וְהָרָן וְיֵאָט עַר אִיו אִיִּיזִיבְעֵנעַר וְיֵאָט דו הָאָסְט מִיִּי גֵאָט מִיִּד וְאִנּוּן אִיה נָא' מִיִּין גֵאָנְץ לַעֲבִין גַּעֲבִין פִּון יִגְעֵמְטוּעִין וְיֵאָלְט אִיה דֵאָס שׁוּיִן גִיטְאָהִין דִּי רִיִּיר פִּון

אִוזִי גִירוּם וְיִיא דַּעֲר נִסְיוֹן פִּון אַבְרָהָם, גֵאָר לְמַלְאַל עֵם הָאָט עַר הָאָט דֵאָס גִיט גַּעֲמַאָט, וְיִאָדַךְ דִּאָךְ זִינן דַּעֲר נִסְיוֹן פִּון יִצְחָק אַסְאָהִיל גִיבִאָטִין מִעֵן הָאָט אִינְעֵם וְהַשְׁרַח גִינְוִעֵן פִּאָר אַנְגַּב (תק לישראל ע"ט)

אונקרוס

לך דאָרעא פּוֹדֶהנָא
וּאִסְקִיָה קַדְמֵי תַמָּן
לְעֵצְתָא עַל חַד מִן מַרְיָא
דִּי אֵימַר לָךְ: גִּי וְאֶקְדִּים
אֲבָרְתֶם בְּצַפְרָא וְנָרִי

לָךְ אֶל-אֶרֶץ הַמְּרִיָה וְהַעֲלֵתָה שָׁם
לְעֵלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר
אֵלֶיךָ: וַיֵּשְׁבֶם אֲבָרְתֶם בַּבֶּכֶר
וַיַּחֲבֹשׂ אֶת-חֲמורוֹ וַיִּקַּח אֶת-יָשְׁנֵי

תולדות אהרן

ויבטל פסחים ד' וסוד' קט מולין 85 :

בעל המורים

(3) אל ארץ פסחים . בני כירושלים :

הזרנים שבע צדיקים מבניך ואלו הן שמשון הפני
ופנחס שאול ושלשה בניו . ד"א חו"ק שבניו בחריבים
שבע משנות ואלו הן אהל מועד וגלגל נוב ושילה
פלשתים שבעה חרשים : נסח . קונטרס אריא"ה : (2) המוריה . האמוריה איך האמוריה . הרבה אלפין
חרים . ויטש חושך כמו ויאמש . לא יהל . כמו לא יאהל שם ערבי :

רש"י

ולמה לא נילה לו מתחילה שלא לטרכבו פתאום
א ותזוז דעתו עליו ותסורף וכדי להכניע עליו את מנוח
וליתן לו סכר על כל דבור ודבור : וארץ המוריה .
ירושלים וכן בדברי הימים (3 ב) לבנות את בית ה'
הוראה וילאה ישראל . והאנקלוס תרגמו על שם עבודת
לאחר להר לעשות עולה ומשהלכו אמר לו הוריהו : אחד ההרים . הקב"ה מתחלה הדיקונו . (ס"א משה'
לדדוקים) וחס"ל מנלה לה (2) וירושלם . חדרו למטה (פסוקים 7) : וירחש . הוא בעלמו ולא זיה לאחד
(3) וקרא עליה את הקרויה : אה וישלם . הוא בעלמו ולא זיה לאחד
מעבדיו שההכה מקלקלת השורה : את שני בעריו . (כ"ר) ושמעאל ולאיעור שאין חלם חנוב רשאי לנאה

רש"י

בכמה מקומות לא שאלנו לו בקטס הראש : א כדו שלא יאמרו
ספקים סתריף דעתו ולכך עשה חלל או לא הוב מעורף בדעתו
לא היה עושה : (נח"י) ויל דבעתה קמא לא בני דלם כן הליל
את בקי ויחד אשר הכסת ומדמאר את ש"מ להק אתח וכוונתו

שפתיו חכמים

בירושלים בזה המוריה . ורבותיו פירושו על שם שמטש
הקפת ש"ס בו מור נרד ושאר כשמים : והעלהו . לא אמר לו שחטוה לפי שלא היה חפץ הקב"ה לשמחו אלף
להטלו להר לעשות עולה ומשהלכו אמר לו הוריהו : אחד ההרים . הקב"ה מתחלה הדיקונו . (ס"א משה'
לדדוקים) וחס"ל מנלה לה (2) וירושלם . חדרו למטה (פסוקים 7) : וירחש . הוא בעלמו ולא זיה לאחד
(3) וקרא עליה את הקרויה : אה וישלם . הוא בעלמו ולא זיה לאחד
מעבדיו שההכה מקלקלת השורה : את שני בעריו . (כ"ר) ושמעאל ולאיעור שאין חלם חנוב רשאי לנאה

עקדת יצחק

את בני וסכטו פלנות אחותיו לשמות קול עונתו לכן הזכרתי
להרות . דעלגה עופתין ים כדלם וכו' וסכר ישרו ממני ככן
פירוש לתורת אלהים

וְיָדָה אֹנֶן גִּיָּא דִּיר אֵי אֶרֶץ הַמּוֹרִיָה צוֹם לְאָנָד
מוריה דאם איו וירושלים והעלה שם לעשה אונ
כרעגן אים דארטין אויף פאר איין עולה . רש"י
ש"ר"יבט הקב"ה האם גיט גינאקלם קוען זאל אים
סקריב פון איין גאר אויף כרעגנען אים אויף רעם
בארג פון איין עולה וועגין אונ אז יצר האם אים
אויף גיבראכט האם ער אים גינאקט גידיער אים
ארבאם על אחד ההרים אשר אמר אליך אויף איינעם
פון דיא קערנ וואס איך וועל דיר זאגן : (3) וישלם
אברהם בבקר אונ אברהם איו אויפגעשטאנען נאגן
קריה ער האם זיך מורו גינען צו דער מצוה
גינע קעקט ליבשלאפט וואס ער האם גיהאם צו הקב"ה קמיום זיין זיינע סוזה בפה את

בכני כרנס פנימו לנורר כה הסודות . אכל על בני לא עלה
על דעתי שיטוה מכות אכרויה כשילי נכתי . לכן כאשר לקטו
לקוטים על התורה

ער גיט פאקן . מיר וייסין אז אברהם איינע איו גינען
אנרויקער בע"ז בחקנות אויף פקענשין . ער האם גינעבין
אטיו אויפאקט צו געדיער קענשט וואס איו אריין געקומען
צו אים אין שטוב . אונ ער זאל געקען אקעמט אונ אים
שעקטין . דאם האם אברהם געוויס גיט גינעקט . ווייל זיין
הארץ וואלט דאם גיט גינעקט פאקן . אונ דער פקענש
זאל גאר זיין . זיין ווען . אונ גאר זיין איינגייער ווען .
אונ אוועק וואס איו אצדיק . וואס דו האקט אים געוויס
ליבער ווי דו האקט זיך אריין . פון דעקסטענין זאלקט
אים פקריב זיין פאר אברהם :

(3) ויקח את שני געביו אחו ואת יצחק . פאר וואס האם
אברהם פריער גענומען זינע גוויי זינען נאכר
דעם האם ער גינעקט יצחק . ער האם דאך פריער געבראפט
וירחש את חטורו אונ ער האם אריין אן גינערט זיין וועלט . האם
זינע קעקט גינעקט ליבשלאפט וואס ער האם גיהאם צו הקב"ה קמיום זיין זיינע סוזה בפה את

ספר הישר

פרקי דרבי אליעזר
אם ליב . דאם איו יצחק . אונ זאלקס זיין סימו אים צום זאגן
מוריה אונ זאלקס אים אויפבריינגען פאר אעיקה אויף איינעם
פון די בערן וואס איך וועל דיר זאגן . האם אברהם גינאקט
צו הקב"ה פון וואנען וועל איך וויסן אויף וועלגין בארג . האם

יצחק זענען גינעקט גינארוין פאר גאט אונ גאט האם
פא"ה געוואלט פריבין אברהמען . איו די צייט זענען
געקומען די פלאקיס פאר גאט אונ דער ששן איו אויך
געקומען גאט גינאקט צום ששן פון וואנען קומטו .
האם דער ששן גינאקט איה קאב געזענען די וועלט . האם
גאט גינאקט צום ששן וואס נאקטט צו די פקענשין פון דער וועלט . האם דער ששן
געקומען זענען גאר פריס ווען זיי בארשין פון דיר צשעס בעשין . אונ אז דו האקט זיי שוין גינעבין די זאך וואס זיי

משי"י חכמים
זיין אונ ער האם גיט גינאקט מוריה זיין . האם דער ששן
געבויטן פון זאל גינעקט דעם איינגייען זיין פון גאב אין
2 82

אם האם אריין
געבויטן פון זאל גינעקט דעם איינגייען זיין פון גאב אין
(ה"א) (הק רישראל ע"ט)

**נַעֲרֵיו אֶתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנֵוֹ וַיִּבְקַע
עֵצֵי עֵלְהָ וַיִּקֶּם וַיִּלְךְ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הַאֱלֹהִים: הַיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אֲבָרְהָם אֶת־עֵינָיו**

את חמריה ודבר ית תרין
עזימוהי עמיה וית
יצחק בריה וצלה אעי
לעלתא וקם ואזיל לאתרא
די אמר ליה י: ה ביומא
תליתאה וזקף אבדקם

רש"י

שפתי חכמים

שכב פסם השיב הקב"ה על שאלת אברהם וכטמא כהרא נחוד
לא סני דל"כ סולי"ל חיטבל קח את יצחק את כנן את יחידך אשר
האבך דהוה מני חזיב טמא: ב וי לא היו לו חלם שני נערים
אלה נערוו הומוזים לו טמם ישמאל ואליוטו: עיין לקמן
כפרסת בלג טם שפרשתי בני שני נפאים דכנסם למח טינה רש"י
פירוש דהטם מהכ"ל והמכש"ל פי' דכנסט טיבה רותו נכוסה
והיה צריך לשימוש פי' שטו שמשמש זם את ז' חבל הכרסס
רק שכל יבא יחידו שאל יטרך חחד מנפרו לוקיפו מטוס סכי
מביא רהיט מן המרגוס חלל כל נפרט דלחא נמי לטון כיוקע
עקרת

לדרך ב בלל ב' אטשים שאל יטרך החחד נקביו ויתרחק
יהיה השני עמו: ויבקע. תרגומו וללח כמו (ש"כ יח)
ולחו בירום ג לטון כיוקע סינדרל כלעזו (ספאלטען):
(ד) היום השלישי. למח אחרת מלחלתו מיד כלי
שלא יאמחו הגמנו ושכרבו פתאום וטרף דערתו וחלו
סטיה רוחו מוכוה לא היה צריך לשימוש טיבה שמשח את עלמו
לקח שני נערים עמו לכך פי' טעם זס ע"כ: ג ונראה לי דלויטו
עקרת

ליה מרגסטיס. שאלם חוכב את לבו יחור מנופי: כן ע"ד ס"ן
טס נסיון זס. כי הלוכות הקדושי' נחליט ס"ן מקבלים עליהם על
לקושים על התורה

הרגסווי ביסוריו יחור מיסוריס שלי. כי אמנם חנכי מטאתי
וחלם סלחן מס עשו. וחז"ל אמרו (כ"ב קנ"ט) דכריס עדיפא
פירוש חרות אלהים

נעמען יצחק, ער איז דאך דער געיקר צוויי אים גייט
אבדקם דעם וועג, נאר אז שורה אונ יצחק וואלטיין זעהן
אז דער געיקר וועג איז וועגן יצחק, וואלטיט שורה גיט
געלאזט גיין יצחק ביי אים אבדקם ואל איר זאגן וואו היין ער
פירט יצחק, אונ טאמער וואלטיט זיא גיט איינצולייגן ער
אדער זיא וואלטיט שוין גלישטאנדן פון צער, דריבער האט
אבדקם גיזאמט ער גייט נאר פון וויינעטוועגן אונ האט
גענאמען זיינע צוויי יונגען מיט און וועג. נאר ווען ער
האט שוין געזאמלט ביי דעם ארויס גיין פון שטוב האט

שני נעריי אתו אונ ער האט גינאמען וויינע צווייא
וינגען מיט זיך אונען ישמעאל אונ אליעזר
דען א אדם חשוב טאר גיט גיין אין וועג און
צווייא קענענשין (עיין רש"י) ואת יצחק בנו אונ האט
גינאמען זיין וזהו יצחק ויבקע עצי עצה אונ אבדקם
האט גישפאלטן דאס האלץ פון וועגן דער עורה
ווקס אונ ער איז אויף גישטאמען ויזק אל חסוקם אשר
אמר לו האלוים אונ איז גינאמען צו דעם אדם וואס
נאמט האט אים גינאמט: (ר) ביום השלישי אין דעם אבדקם

דעם דריטען טאג וישא אבדקם את עיניו האט אבדקם

פראקי דרבי אליעזר

ספר הישר
האמין גיבעטען און עס איז זיי נאט פארלאזן זיי זיך אונ
דערמאנען זיך שוין גיט, איה האב גינען אבדקם דער
וזהו פון פרח איינער, ער האט געמאכט גינען איז ער
גינען פרום וואו ער איז געגאנגען האט ער גיבאקט אפוקת
אונ האט מקריב געווען קרבנות אונ ער האט געקענט
געמאכט ביין נאמען צו די גאנצע וועלט, ווי זיין וזהו
יצחק איז גיבארן גינארין האט ער זיך שוין פארלאזן
אונ ער האט געמאכט אגויזקע קענדה, אונ פאר דיר האט
ער אפילו איין קרבן גיט מקריב גינען, ווייל דו האסט
אים שוין גינענען וואס ער האט גינארט האט ער זיך
שוין פארלאזן, האט גאט גיזאמט צום שלום אבדקם איז
אזוי פרום זיין ער איז גינען, אונ אז איה וואס איז צו
אים ער זאל מקריב זיין פאר אקרען זיין וזהו יצחק וועט
ער דאס אויף טארן, האט דער שלום גיזאמט זע גאט זאג
צו אבדקם ער זאל מקריב זיין פאר אקרען זיין וזהו יצחק
וועסטו זיען ווי ער וועט זיך גיט פאלגן, האט פאר דאס
גיזאמט צו אבדקם געס ביין וזהו יצחק גינען אים פאר
אבדקם האט פון דעם אבדקם געטראכט אעצה ווי אזוי ער
זאל נעמען זיין וזהו יצחק פון זיין מוטער שורה, איז אבדקם געקויפן אין דעם גיזאמלט צו שורה אונ האט זיך גענעמט,

חכביה גינאמט צו אבדקם אויף דעם באני וואס דו וועסט
זעהן פון קבור שפיים אונ ווארט אויף דיר, אויף דעם בארג
ואלקטו מקריב זיין זיין וזהו פאר אקרען עולה, אבדקם איז
אויפגעשאפען פריה אונ האט גענושען זיין וזהו ישמעאל אונ
זיין קעכס אליעזר אונ זיין וזהו יצחק אונ האט געשפאמט
דעם אייזל, דער אייזל איז גינען אזהו פון דעם אייזל וואס
איז צשאפן גינארין דעם ערשטן ערב שבת צווישן פאג אונ
נאקט, אויף דעם אייזל האט געריפען שמה ווען ער איז
געגאנגען פון סרגן אין סכרים, אויף דעם אייזל וועט רייסן
דער שלם פליש, ווען יצחק איז געגאנגען צו דער עקדה איז ער
אלט גינען זיבען אונ דרייסיג יאהר, אונ ישמעאל איז אלט
צווישן פופציג יאהר, אונ ווען גינגדי איז גינארין אקרען
צווישן אונ אליעזר, ישמעאל האט גיזאמט צו אליעזר,
פיין פאסער אבדקם גייט מקריב זיין יצחק פאר אקרען עולה,
אונ איה פון דאך זיין וזהו וועל איה אלץ גיזען פון פיין פאסער,
אונ אליעזר האט גיזאמט צו ישמעאל ביין פאסער האט זיך
אקרען אויף איינעם פון די קערן וואס זענען אין דעם אבדקם
זאל נעמען זיין וזהו יצחק פון זיין מוטער שורה, איז אבדקם געקויפן אין דעם גיזאמלט צו שורה אונ האט זיך גענעמט,

חכמים

משלי

נאכדעם האט פון גינענעם דעם נגב פאר וואס ווען פון האט
זיך גיזאמלט האסטו גיט מורח גינען, אונ אז פון האט ביין
זהו גיזאמלט האסטו יא מורח גינען, האט דער נגב גינענערס
ווען איה זיין געגאנגען גנגט און באקאמט גינען פון פינגען

טורקט אונ פון זאל אים צו פירען נעבן פאסער אונ פון זאל
זיט אנהייבן גלאגן, וויא פון האט דעם קרבן גישלאגן אונ
דאס קרבן האט געשרינען צום פאסער איה קען גיט אויסהאלטן
דיא יסורים האט ער נגב באהי מורח גינען אויף איה נגכה,
(הס לישארע ע"ט)

אונקלוס

ית עינוהי ויהא ית ארתא
מרחיק: ה ויאמר אברהם
לעזרימאחי אודיתו לכון
הבא עם המרא ואנא
ועלמיא נתתמי עד פא
ונסגוד ונתוב לוחבון:
ו ונסיב אברהם ית אעי

וירא את המקום מרחק: ה ויאמר
אברהם אל עזרימו שבר לכם פה
עסיהחמור ואני והנער נלכה עד
פה ונשתחיה ונשובה אליכם:
ו ויקח אברהם את עצי העלה

ת"א יאלר . יבשות וכו' מכות קרי ב"ש
עט נ"ס : ו בספר . עופר קטן י"ט :

רשבים

(ד) המאכלת . סכין . ע"ש וחרבי האכל בשר : (ז) את המקום . בני' זה ירוסלם : מחק . חסר כתיב קרי ביה
ומסתופה ונסבה תכס ראש ונסבה לבו ונסבה תפסה לרבינו ונתקרה ונסבה פסוקו מלפניהם: (ה) ומנוסה . ומנסה
פסוקו חכמה שאלר נסתופה ונסבה וכו' יסרלל לטעות תכסה והיינו לבו ונסבה תפסה לרבינו ונסבה פסוקו ה' אליך ונסבה

רש"י

היה לו שעות להמליך אל לבו לא היה עושה: וירא את המקום . ראה עין קשור על ההר: (ה) עזי כה . כלומר
דרך מוטע למקום אשר לפניו . ומדקם גלגלה לרעה היכן הוא מה שאלר לי המקום כה יהיה זרטי: ונשובה.

עקרת יצחק

דעת זקנים סבעלי התוספות

(ס) שבו לכם פה . מדרש כשראה אברהם את המקום
מרחוק ועין קשור עליו אמר ליצחק בני מה אתה רואה
אמר לו הר גאה ועין קשור עליו חזר אמר גברי ואמר להם

פ"ס והיו אומרים פ' ק"ס ככל יום שנאלר כה וזהה את ה'
אלכין ככל לכדך וכל נפסך . אפי' הוא טעל אח נפסך . לכן
יצחק שה' רניל לקבל מליו טול פ"ס למחור נכסו על ק"ה
לא ה' ענין סעוקים נסיון גדול לפניו . שה' מוכן בכל יום לזה .
אכל אכרסם שטעולס לא טעל על דשותו שה' יטהו לטקריב את

דעת זקנים סבעלי התוספות

פירוש לתורת אלהים

אויף גיהויבין וינע אוינין וירא את המקום מרחוק אונ
ער האם דער זעהן דאס ארם פון גייטין . ורש"י
ש"ר יבם ער האם גינעקן איין וואלקין איז גינען
גינענין איבער דעם בארג האם ער פאר שטמאנען
אז דאס איז דאס ארם אונ פאר וואס האם הקבית
אים גינענין דאס ארם ערשט דעם דרישען מאנ
פרי מען זאל ניט זאנין הקבית האמו אים פאר
מוקעלט אונ ער האם קיין צייט גיהאט זיך
מינשב צו זיין אבער ער זאל צייט האבין צו
באדעקין זיך וואלט ער דאס גיט גינען גיטהענען:
(ה) ויאמר אברהם אל עזרימו אונ אברהם האמו גינאנס
צו זינע וינען שבו לכם פה עם החמור בלי יבם דא
ויצען מיט דעם אייזיל ונני והנער נלכה עד כה אונ

ער גינאנס צו יצחק אויב דו וויקסט קום אויף מיט אונן .
אוי ויצחק מיט גינאנאנען :

(ז) ויאמר אברהם אל עזרימו וגי' . אברהם האם גינאנס
צו זינע וינען יבם איר דא אויף דעם ארם
מיט דעם אייזיל אונ אויף מיט דעם קינד וועלין מיר גיין
פיו צו דעם ארם דאס מיר זעהן פון גייטין . ויזיל אברהם
קאם גינאנען זיין אריין מיט יצחק אונ יצחק זאל אים
פריענין וואס ער האם אים גינענעם מיר שראנין האלץ
אונ פריער אונ אפטיקער . זעה אויף אז דו גייסט מקריב זיין
אפריקן ווא איה דער שפעס . אונ אברהם האם אים
גינאנענעם האם וועט שוין זעהן דעם שפעס . וועט שוין
יצחק פארשטיין אז ער וועט זיין דער קרין . וועט יצחק
זיך פארברייטן צו זיין אפריקן . אונ עם וועט גיט זיין די
זאך ביי אים פריענין . ווארום פריענין . קען זאך יצחק
פרישען אונ שטארבין :

איה אונ דער ויבן דאס איז יצחק וועלין מיר גיין אפריקן ביסול ווען צו דעם ארם וואס איז פאר
אונן . ואין סדרש שטייט אויף האם אברהם גינאנס אז האם הייטם מיר מקריב זיין מיין זימן יצחק
פאר אים עולה וועל איה זעהן וויא אויף וועט מקריב ווערין דער פסוק ופה יהיה יצחק דאס
אוי שטייטם דינע קינדער וועלין זיין אויף וויא דיא שפטערין אין היקעל ונשתחיה אונ מיר וועלין
זיך בוקין פאר האם ונשיבה אליכם אונ מיר וועלין ויידער קערין צו אויף . ורש"י שרייבט אברהם
קאם גינאנען ויא זיין וועלין זיך ביידע אום קערין: (ו) ויבם אברהם את עצי העלה אונ

ספר הישר

פרקי דרבי אליעזר

שוין לאנג אריס געשריבן פון זיין שטוב אונ האט זיך אפגע
געשיקט אין דער פריד . אבער זיך בין זיין קעניקס וואס איז

אונ נאנט צו איר . אונזער ווען יצחק איז שוין א"ש ייבען
אונ דרייסיג . ואמר אונ ער דאס זאך גיט גילענעם ווי אזוי
צו דינען נאט . איה וועל גיין פארנין מיט אים אין דעם בית
הסדרש פון שם נאכד אונ דארטין וועלין זי אים פריענען ווי

חכמים

אונ עס איז בייא מיר געבריינען אפילו קען וועט מיר קלאנין
מיט סתרים זאל איה גיט מזה זיין . ווייל איה האב מיר אפגע
זיין אונ

אויף ער זאל דינען נאט . ווי אזוי ער זאל פאנין תפלת
משלי חכמים
אונ געריקט אויף דיא סתרים . אונ זיין זענען וועלען אין
גינאנענעם אין פון האקן . דריבער האב איה גיט געשפירט
(תק לישראל ע"ט)
(ה"א)

וַיֵּשֶׁם עַל־יִצְחָק בְּנֵו וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת־
הָאִשׁ וְאֶת־הַמֶּאֱכֹלֶת וַיִּלְכּוּ לְעִנְיָהֶם
יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אֲבֵרְתָם
אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְנִי
וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאִשׁ וְהָעֵצִים וְאִיהֶם
הַשָּׂה לְעֵלָה: וַיֹּאמֶר אֲבֵרְתָם
אֱלֹהִים יִרְאֶהֲלֵו הַשָּׂה לְעֵלָה בְּנִי

וַעֲלֵתָא וְשׂוּי עַד יִצְחָק
בְּרִיה וְנָסִיב בְּיָדֶיהָ יָת
אִשְׁתָּא וְיָת סַבִּינָא וְאִזְלוּ
תְרוּוּהוֹן פְּתָדָא: וַיֹּאמֶר
יִצְחָק לְאֲבֵרְתָם אָבִוּי
וַאֲמַר אָבָא וַאֲמַר הָא אָנָּא
בְּרִי וַאֲמַר הָא אִשְׁתָּא
וְאֵעִיָּא וְאֵן אִימְרָא
לְעֵלְתָא: וַיֹּאמֶר אֲבֵרְתָם
קָדָם יִי גַבִּי לִיִּה אִימְרָא

תולדות אהרן
כסה נפולג . סכרדוין עט : אהליס יראה .
סרטים 30 :

בער הטורים

ובכותם הנלות מתקבלות לנו ונסכה אל עיר ה' ואם לא זכו אומר נתנה ראש ונסכה הכל ככותב הכרסה ;
רש"י

כדלשכתן ולחזו את הירדן : ד והא לדרוך לשי עמיסו דלפי
טעם א' קשה לקרוא חוזו אובלת ל"פ שמכרת וישעם זה לחוד
ק' לקרוא חוזו סכין כחמעו ל"פ עור ט"ש שרבל' כ"י . (ממ"ט)
והא דלא סני כפי' כתרס לחוד דלפ"ו א"ש שנקרא מחלת ולא

נתבא טיטובו טיהס : (1) המאכלת . סכין על סם
שאוכלת את הכשר כמה דתימא (דברים לב) וזרבי
תחכל כשר ושמכרת כשר לאכילה . ד"ל זאת
נקלח מחלת ד על סם שישראל אכולים מתן סכרה :
ויכבו שניהם יחדו . אכרס טיהס יודע שחולך
מרגיש בדכר : (ח) יראה לו השעה . כלומר יראה

לשמוע את בנו היה חולך בדרון ושמתה כיצחק שלא היה
ויכר לו השעה ואם אין סה לפולה בני . ואפ"ל שביין

דעה וקנים מבעלי החומסות

עשה טעניו הרבש חוק כנפשו בדכר שלא פוה על רשועו
ומכל מקום נתראה לזו ועשה זאת כשמתה הרי זה יסיון גדול .
וזה שאמר הכתוב והאלהים נסח את אכרסה ולא ילחק לפי
שכרסה ה' מרגיש את לער ילחק יותר מילחק עמלו . ואלו

מה אחס רואים אמרו לו אין אנו רואים שום דבר אמר
להם אחס והחמור שום שאונכם רואים כמחרו א"כ שבו
לכם מה עם החמור . ונ"ל דהיינו הך דאמרו ד"ל עם
הרומה לחמור ולפיכך עבר אין לו חיים כמו חמור :

פירוש לתורה אלהים

הנני בני דא בין איך מיין וזהו ויאמר אונ יצחק האם
גיואגמ הנה האש והעצים דא איו פאר האנדרין פייער
אונ האלץ וציה השעה מעוזה אונ ווא איו דאם לעקלע
צו איין עוזה : (ח) ויאמר אברהם האם אברהם
גיואגמ אלהים יראה לו השעה נאם וועט ווייזין אונ
וועט אויס דער וויילין צו זך אלעקמלע אונ אז
ער וועט גיט אויס דער וויילין מעוזה בני וועט זיין

אברהם האם גינמקען דאם האלץ וישם על יצחק בני
אונ ער האם גימטהען אויף זיין וזהו יצחק וצחק
בירו את האש ואת המאכלת אונ ער האם גינמקען אין
זיין האגט דאם פייער אונ דאם מעקער ויגבי
שניהם יחדו אונ וענען גינאנקען פיידע צו ואקען :
(ז) ויאמר יצחק אל אברהם אביו אונ יצחק האם גיואגמ
זע זיין פאטער אברהם ויאמר אונ ער האם גיואגמ

פרקי דרבי אליעזר

צו נאם , האם שרה גיואגמ צו אברהם'ען דו גינט גיעקמט
דו ואלקטם טאקיו גיין מיט אויס צו אש ועקר . גאר ואלקטם
ועקו ער נאר דארט גיט לאנג זיין ווארום דו ווייסט דאך
או פיין לעקיו איו אנגעפונדין צו זיין לעקיו , דו נאכט
האם יצחק קענטשטיגט אין דעם קענאיה'לם פון שרה אונ
אנאנצע נאכט האם זיא אים געקושט אונ איו'ען לענומען
אונ זיא האם גיואגמ צו אים מיין וזהו ווי : אזוי קען איך
מיה אפשיידן פון זיך אונ זיא האם קענוייגט מיט אים ,
אונ זיא האם גיואגמ צו אברהם'ען איך קעמט דיה גיב
טאכטער גאר אים אצויין , טאכטער וועט ער זיין הונגעריג
אונ גיט אים גיט , ואלקטם אים גיט לאונן גיין מיט די פיס , גאר

פירוש אים פאן אונ נאכט וועל איך אים ירשען , דערווייל איו
אנאנצעקען אשמוקטע פון הימלע אונ האם גיואגמ גיט
לשקטאל וועט ירשען אונ גיט אליעזר וועט ירשען , איר דארפט
איך גיט קעניען , דעם דרשען פאן נענען זיא נעקען צום
בארג צופיס , האם אברהם יעקו'ן די שקינה איו כ"א אויף דעם
בארג , ער האם קענעהן אויף דעם בארג שפייס אפשייערדיגער
זייל פון דער ערד ביו צום הימלע , אברהם האם גיואגמ צו יצחק
מיין וזהו דו זעהסט עפעס אויף די בערג האם יצחק גיואגמ איך
אכטונג אויף מיין וזהו , איך האב דאך ביין אנדער וזהו קיין
גיב אים עסין , אונ ווען ער וועט זיין דאך'שמיג גיב אים

משלי חכמים

דריבער תוב איך בעמסן מודת זיין , פאר האם נאל מיין וזהו
ליידן יסורים פאר מיין נגבה , בייא אברהם אונ יצחק איו אויך
אזוי נייען , בעוים האבין אברהם אונ יצחק אלע טוב געלייענט
קריאת שבת אונ האבין גיואגמ וזהבת את ח' אליו'ד ככל לבבך
ובכל

אזוי שטארק דיא יסורים , אבער אז סען וועט שלאגין פיין וזהו
פאר פיין נגבה , דאם תוב איך גאר גיט בעשראקס , דריבער
באלד ויא מיין וזהו האם אנגעווייבן שרייען פון נייע יסורים ,
דיא יסורים פון פיין וזהו תוב איך שוין גיט נייקעס פארטראגן ,
(חם לישראל ע"ט)

וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: ׀ וַיָּבֹאוּ אֶל־
 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לּוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּכַּן
 שָׁם אַבְרָהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ
 אֶת־הַעֲצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יֶצְחָק בְּנֵו
 וַיֵּשֶׁם אֹתוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל
 לַעֲצִים: ׀ וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת־יְהוֹ

בַּעַלְתָּא פְּרִי וְאֶזְלוּ
 פְּרִי וַיְהִי פְּחָדָּא: ׀ וַאֲרַמְּ
 לֶאֱתֵרָא דִּי אֲמַר לֵיהּ יְיָ
 וַבְּנָא מִמֶּן אַבְרָהָם יֵת
 מִדְּבָרָא וְסִדֵּר יֵת אֲעִיָּא
 וַעֲקֵד יֵת יֶצְחָק פְּרִיהּ וַאֲשִׁי
 יֵתִיהָ עַל מִדְּבָרָא עֵרִי מִן
 אֲעִיָּא: ׀ וְאֹשְׁמִים אַבְרָהָם
 תִּרְא יֵשֶׁת. זִכְרִים: ׀ מִנְהוּם עַבְדֵּי מִן יְיָ

בעל המורים

(1) למחוט. ב' כחם' למחוט את בנו למחוט עליהם העולה כס' ויחולק גבי קרנות שאלו למחוט ענין הקרנות מחזקתם כדלמחט
 כספין היו פתחיו יד ורגל כעקבות יצחק בן אברהם:

שפתי חכמים

אחלה ולא סכין דל"כ קשה דל"ה הירישה של מהלכלת מורה על
 דכר ידוע כבר והא עד הנה לא היה לסכין שם של מהלכלת כלל
 והרגלים כימד היא עקירה והוא לשון עקודים שהיו קרסוליהם לכניס מקום שנקרין אותו זו היה ניכר:
 עקרת יצחק
 טוס הקנה' למכרם עלמור עמנו למחוט לא ה' כספין (1) ויקח את המאכלה שמכשרת הכשר לבינה. ד"א
 גדול כל כך:

לקומים על התורה

(1) וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יְהוֹ וְגו'. דער תרגום יונתן
 שרייבט ווי אַבְרָהָם האָט גענוקען דעם מעסער
 אין האַנט האַבין די אויגן פֿון אַבְרָהָם געקוקט אין די
 אויגן פֿון יֶצְחָק, און די אויגן פֿון יֶצְחָק האַבין געקוקט
 גינאנגען פֿינדע מיט אַגליה האַרץ צו מאַהן דעם רצון פֿון הקבֿיה: ׀ (1) וַיִּבְאֹר אֶל הַמָּקוֹם וַיִּזְרַע אֶסְרָו
 הַגֵּזְרִים אֲוֹן וַיִּזְרַע עַל דָּעם אֲרָם וְיֵאָם גָּאָם אִים גִּינְאָנְט וַיִּכַּן שָׁם אַבְרָהָם וַיֵּת הַמִּזְבֵּחַ אֲוֹן
 אַבְרָהָם הָאָם גִּינְאָנְט דִּי אֲרָם וְגוֹד אֵת תַּעֲצִים אֲוֹן עַר הָאָם אֵן גִּירְעֵכְשׁ דָּאָם וְהָאֶלֶף וַיַּעֲרֹךְ
 אֵת יֶצְחָק בְּנֵו אֲוֹן עַר הָאָם גִּינְאָנְט וַיִּזְרַע יֶצְחָק וַיֵּשֶׁם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לַעֲצִים אֲוֹן עַר הָאָם אִים
 גִּינְאָנְט אויף דעם מִזְבֵּחַ אַיְבֵּר דעם האַלף: ׀ (1) וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יְהוֹ אֲוֹן אַבְרָהָם הָאָם אִים

ספר הישר

עַד וְאֵל רִיבִישׁוֹן אויף דעם אוייל, און עַר יֵאָר גִּים וַיִּצְעֵן
 אויף די זון, וְאֵלְכָם אִים גִּים לְאוֹן אֵלִינוֹן אִין וַעֲבֵן, אֲוֹן
 וְיֵאָם עַר וַעֲבֵן וַעֲבִינוֹ וְאֵלְכָם אִים גְּעָבִין, אֲוֹן שְׂרָה הָאָם
 גָּאָה גְעוֹיִט, אִין דער פֿריה האָט שְׂרָה גְענוקען אַשִׁיעַר
 מִבְּבוֹשׁ אֲוֹן הָאָם אֲוֹנְעֵטְאָהן אִין וְהָן יֶצְחָק, אֲוֹן אַשִׁיעַר
 הַיִּשְׁעֵל אויף זיין קאַם, אֲוֹן וַיֵּאָם זֵי גִינְעָבִין שְׁפִיזוּ
 אויף דעם וַעֲבֵן, אֲוֹן אַבְרָהָם מִיט יֶצְחָק האַבין אַנְגְּעוֹיִבִין
 גִּימ אִין וַעֲבֵן, די קֶנְעֵכֶם פֿון אַבְרָהָם זֵי, וַעֲבֵן גְענאָנגען
 זֵי גְעִישִׁין, שְׂרָה אִין גְענאָנגען זֵי גְעִישִׁין, שְׂרָה אֲוֹן
 אַבְרָהָם אֲוֹן יֶצְחָק אֲוֹן אֵלְע קֶנְעֵכֶם האַבין שְׁפִאָרַק גְעוֹיִבִים,
 שְׂרָה הָאָם גָּאָה אַקֵּטְאָה אִים גְענוקען אִין וְהָן יֶצְחָק אֲוֹן
 דָּאָם אִים גְעקוקט אֲוֹן גְעוֹיִבִים אֲוֹן הָאָם גִּינְאָנְט מִיין
 וְהָן וַעֲבֵן תִּים אויב אִין וַעֲבֵן דִּיךְ גָּאָה אַקֵּטְאָה לְעוֹן, אֲוֹן
 אֵלְע קֶנְעֵשִׁין וְיֵאָם וַעֲבֵן דָּאָם גִּינְעוֹן האַבין שְׁפִאָרַק גְעוֹיִבִים, אֲוֹן שְׂרָה אִין צוֹרִיק גְענאָנגען אִין גִּינְאָנְט
 מִיט גָּרוֹם גְעוֹיִן, אֲוֹן אַבְרָהָם אִין גְענאָנגען מִיט יֶצְחָק עַר יֵאָר אִים פֿקִירִב זיין פֿאַר אַקֵּטְאָה אֲוֹן עַר וְיֵאָם מִיט

משלי חכמים

אָנְגְּעוֹקֵן מִיט לִבְשֵׁאָם, עַר הָאָם גִּינְאָנְט אֵלְע וְסֵאָן וַעֲבֵן אֵיךְ
 דָּאָב גְעִישִׁינוֹם יִרְיֵית שְׁמֵעַ קָאָב אִין גְעִישִׁאָכֶם חֵטֵן מִיין וְיֵאָם
 מִיךְ אִינְיִנֵן מִיט יִסְרִים אֵלְ אֵיךְ גִּים אַקֵּטְאָהן אִין מִיךְ דִּיא
 לִבְשֵׁאָם פֿון קָאָם, דִּיפֿער אִיבֵם אִין אֵיךְ דָּאָב שׁוֹן די יִסְרִים
 (ח"א) (הק לישראל ע"ט)

וַיִּקַּח אֶת־הַמַּאֲכֵלֶת לְשֹׁהַט אֶת־
 בְּנוֹ: "וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלְּאֶךְ יְהוָה מִן־
 הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם | אֲבִרְהָם
 וַיֹּאמֶר הַנְּנִי: יב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי־שֵׁלַח
 יְדֶךָ אֱלֹהֵי־הַנְּעֹר וְאֱלֹהֵי־תַעֲשֵׂי לֹו מִיְּמֹוֹמָה

בעל הטורים

(יא) ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים. ס"ח בני' מיכלל הוי :

שפתי חכמים

מעולם רק עכשו ע"י מנשה זה קורא אותו הספוק כך לכך
 הור"ק נ"ב לטעם א' שזולת ושוכמכרת וכו' וז"ל הוא שם
 לכל ספין : ד' וק' ובי הולאת דם הוב מוס חלף י"ב כרסם אמר
 חו"ע ממנו ד' וק' וקריב אותו אל' הקב"ה אל חו"ע ממנו דם

לקוטים על התורה

צו די מלאכים ונאם אין הימ"על, יצחק האט גי'עהן די
 מלאכים און אברהם האט זיי גיט גי'עהן, האבין די
 מלאכים גערופין איינער צום אנדערין קומט וועט איר
 געהן צוויי איינציגע צדיקים זענען דא אויף דער וועלט
 און איינער שעקט, און דער אנדערער ווערט גישאכטן ;
 (יא) ויאמר אברהם אברהם וגו' דער אלשיף שרייבט
 ווען נאם האט גיאגט צו אברהם ער זאל
 פירען זיין ויהוה צו דער עקדה, האט ער אים גאר גערופין
 איין מאהל, אברהם, און אברהם האט ג'אך גענעפערט
 אויך פון אנגעביריט צו טאהן וואס ר' וועקטט זאגן, און
 ווען דער מלאך האט גערופין צו אברהם, האט ער אים
 געמוזט רופן צוויי מאהל אברהם, ווייל די געדאנקען פון
 אברהם זענען גי'וען פארשטאמט צו טאהן דעם ווילען פון
 נאם מיט דעם שעקטן יצחק'ן האט ער ניש גיהערט דאס
 ערשטע ווארט אברהם ביז ער האט געמוזט זאגן נאך
 אַמאָר אַבְרָהָם :

גאר גיט טוהען פלומו דו זאלסט אין אים גיין

ספר הישר

גענומען זיין ויהוה ישמעאל און זיין קנעכט אליעזר, אין
 וועג האבין ביידע געקריגט, ישמעאל האט גיאגט מיין
 פאטער גיט שעקטן יצחק'ן וועל אויך אלץ רישון, און
 אליעזר האט גי'אגט אויך וועל אלץ רישון, ווייל ביין
 פאטער האט זיך מיט ביין מוטער ארויס געטריבען פון
 זיך און ער האט גישווארן אין דו וועסט אים גיט רישון,
 געוויס וועט ער זיין פארקעגין מיר געבין, און אברהם
 מיט יצחק זענען געגאנגען אין וועג אין געקומען צו זיי
 דער שטן פארשטעלט זיי א מאלערט מאן און האט גיאגט
 צו אברהם ווי פ'טו אויף בארש און גיקוט טאהן אויף
 אונזר שעקטן ביין איינציגע ויהוה וואס נאם האט זיי אים
 געגעבין אין זיינע לעצטע יאהרן, עס איז ליגען נאם
 האט דאס זיין גי'וען מאהל גיאגט דו זאלסט גי'וען ביין
 ויהוה, ווארום נאם האט צו גי'וען מענטשן געגאגט אויף
 אונזר מען זאל אקענטשן פקריב זיין פאר זאקרון, אין
 אשמומקע פון נאם די זאלסט פקריב זיין ביין ויהוה פאר
 שטן האט ער אויך אים אנגעשריגען און ער איז אונזעק

משלי חכמים

זאין שעקטן פון זייןשטענדיג זאלע זייד דאס פיהן, און איצט
 זא נאם האט פאך אויף געזאגט יצחק זאל זיך זאין שעקטן.

רש"י

(יא) אברהם אברהם. לשון חכה הוא שכולל את שמו :
 (יב) אל תשלח. לשחוט אמר לו א"ל' לחס כחתי
 לכהן אטעה כו חכלה וזאזיא ממנו מעט דה ס' אל' אל

פירוש לתורת אלהים

גישטרעקט זיין האנט ויקח את המאכלת לשחוט את
 בנו און האט גי'ומען דאס מעקער צו שעקטן
 זיין וזהו : (יא) ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים און
 אמל'אך פון נאם האט צו אים גירופין פון דעם
 הימ"על ויאמר אברהם אברהם און ער האט גיאגט
 אברהם אברהם ורשי שרייבט דאס וואס ער
 האט צווייא מאהל גירופין אברהם דאס איז לשון
 ליבשאפט ויאמר האט אברהם גיאגט הנני דא בין
 אויך : (יב) ויאמר האט דער מלאך גיאגט אל תשלח
 ידך אל הנער דו זאלסט גיט שטרעקן דיין האנט
 צו דעם ויגן צו שעקטן אים האט אברהם גיאגט
 בין אויך דען אום זיקט אהער גיקומען אויך וועל
 אים האמשי לאזין אביסור בלוט האט אים דער
 מלאך גיאגט זאל תעש לו מיהא דו זאלסט צו אים

פרקי רבני אליעזר

אין וועג גי'ענדיג יצחק גיאגט צו אברהם פון פאטער
 האלץ און פיישר נענין דא ווא איז דער שעפט צו אקרון עולה,
 האט אברהם גיאגט צו יצחק נאם וועט געהן דעם שעפט פאר
 א עולה פון ויהוה, דו פון ויהוה וועסט זיין דער שעפט צו אעלה,
 רבי ישמעאל זאגט ווי אברהם מיט יצחק זענען געקומען צו
 דעם בארן האט נאם געווען מיט דעם פרינער צו אברהם און
 האט גיאגט צו אים דאס איז דער מנבח, דאס איז דער מנבח
 וואס אהם הראשון האט אויף אים פקריב גי'וען זיין זאקרון, אויף
 דעם פרינע האט קון און הכל פקריב גי'וען זייערע קרבנות,
 אויף דעם מנבח האט ג'ח פקריב גי'וען זיין זאקרון, זאקריעם
 האט יצחק גיאגט צו אברהם, מיין פאטער בינד מיר גוט,
 בינד מייענע צוויי הענט און מייענע צוויי פיס, אברהם האט אים
 געב'דן זיינע צוויי הענט און זיינע צוויי פיס און האט געלייגט
 די האלץ אויף דעם מנבח און אויף די האלץ האט ער געלייגט

ישלח און אין חלום האט זיך דיר געדאכט אז דו הערסט
 אקרון, אברהם האט פארשטאנען אז האט איז דער

אונקלוס

ארי כען ידענא ארי
 וכללא דניי ארי וכלא מבעת
 ית כרף ית יחידך מני
 י ונקה אברהם ית עינוהי
 כסדר אלון וחזא והא
 דכרא תרא אוןיד בלא ילנא
 וירא י ירה קוסס לא כסרה ו ו

כי אתה ידעתי כי ירא אלהים
 אתה ולא חשבת את-בנך את-
 יחידך מפני: כי יושא אברהם את-
 עינו ירא והנה איל אחר נאמן

רשבים

(יב) כי עתה ידעתי. כלומר עתה אני רואה ונתפרסם לכל העולם כי ירא אלהים אתה: (יג) וירא והנה איל. עובר לפניו: אחר נאמן בסבך בקרינו. כלומר אחר בן ראה את האיל מדי עברו נאמן בסבכי היער שפתי חכמים

תעס לו תמונה אל תעס בו מוס: כי עתה ידעתי. י"ד חכא ח"ל אברהם אפרס לפניך את שוחתי תמול אמרת לו כי בילתך יקרא לך זרע וזוית וזמרת קח הכער אמר לו הקב"ה לא תמלל בריחי ונעלם ספתי לא חשבו כשאלמתי לך קח ונעלם ספתי לא חשבו לא אמרתי לך שחשבו אלא העלבו אסקתיה לחתי: כי עתה ידעתי. מנחה יש לי מה להשיב לטען ולאומות התמיהים מה היא חכתי אללך יש לי פתרון פה עכשו שרואים כי ירא אלהים אתה: (יג) והנה איל. מונן לכך ו משעת ימי בראשית: אחר. אונרי שלמר לו

ואברהם סבר שלא י"ל כנולא דס ח"ל אי"ל אקריב ממנו אבר ח"ל אל תעשה בו מוס ומהר"ל: ו דפיה לו לכתוב וירא איל אחר נאמן והנס למי לי אלא מלמד שיהי מונן לכך כ"י: גא את כנך עכשו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל אשה כשאלמתי לך קח ונעלם ספתי לא חשבו לא אמרתי לך שחשבו אלא העלבו אסקתיה לחתי: כי עתה ידעתי. מנחה יש לי מה להשיב לטען ולאומות התמיהים מה היא חכתי אללך יש לי פתרון פה עכשו שרואים כי ירא אלהים אתה: (יג) והנה איל. מונן לכך ו משעת ימי בראשית: אחר. אונרי שלמר לו

עקדת יצחק

דעת וקנים מבעלי התוספות
 (יג) אחר נאמן. פסיקתא אמר לו לאברהם דאמ בון העומדים אחריו בשמרה מסובכין נאחזין בעבירות וזה יהיו כושין

(יג) וישא אברהם את עינו וגו' איל אחר וגו'. וקסה חכר אמר. ועוד שפי' לו לאברהם טעם אולי האיל הזה הוא אל אלהים כפי"ל שבת מעדרו והכי נוס הוא וסמל לקרבן. אך ח"ל חמרו (אבות פ"ה) עשרה דברים נכללו ע"ש בין השמחות

לקוברים על התורה

ואמר מהן סוף האיל סוף. וזכין השמחות שבו נכלל פה סודמן פירוש לתורת אלהים
 פעלער מאבין כי גשה ידעתי נוארם אונגד תיים איה כי ירא אלהים אתה אז דו ביום אגאנס פאר-כר מינער ולא חשבת את בנך את יחידך מפני אונ דו האקס גים פאר מיטין ביין איינציגן זוקן פון מיר, ורשיי שרייבט אברהם האמ גיאנג פאר הקביה איה וועל מיר פאר דיר אויס ריידן מיין הארץ נעכטין האקסו מיר גיאנג אז יצחק וועט גירופין נערין מיין זאמען אונ דער נאך האקסו מיר ויידער גיאנג געס ביין זוקן אונ אזוי אים מקריב פאר איין עולה אונ אונגד זאקסו מיר ויידער שמוקע גים דיין האנג צו דעם יונג. האמ הקביה יענשפערט וואס איה זאג בין איה גים משנה דען אז איה האב גיאנג זוקן נא את בקה האב איה גים גיאנג דו זאקס אים שעכטין נאר איה האב אים גיהיסין איה פרענגין

(יב) כי עתה ידעתי וגו'. דער סלאך האמ גיאנג צו אברהם איה האב פריער געוואקס אז דו האקס מוזא פאר גאט, אונ איינט ויים איה נאר גאט, איין מאהל האקסט גענויען אז דו האקסט מוזא פאר גאט ווען קען האמ דוה אריין גינארפין אין קאלף הויבן צום פאר-פרענען אונ דו האקסט גים גינארט דינען עבוסו, איה נאר גייען די גרויסע זאך ווען מען האמ דוה אריין גינארפין אין פייער, נאר די אייני סנוב, אבער נאך דעם פארברענט ווערין וואלט שוין מער קוין צער גיווען אבער איינט איה נאך גרעסער, ווייל דאס קעבין פון דיין זוקן איה ג"י דיר מינערער פון דיין קעבין, דו וואקסט בעסער וועלן אליון גישאקטין ווערין נאר ביין זוקן זאל פלעגן קעבין, אונ נאכדעם ווי דיין זוקן וואלט שוין גישאקטין גינארין, ווי גרויס וואלט גיווען דיין צער אויף אייביג אזוי זאנג ווי דו וועקסט קעבין, אונ דו וויקסט דאס אויך מאמן פון גאקסט ווערין ויים איה איינט נאך פערער ווי גרויס ביין מוזא איה פאר גאט:

אתה ידעתי דען פון היינט אן איה פאר האנגין צו מיר וואס צו ענשערין צום שמן וואס פאר ווינגערין ויך וואס איה מיין לייבשאפט אין דיר נוארם זיאל וועהן יעצט ופי ירא אלהים אמת: אז דו גיזט אגאנס פארקטיגער (יג) וישא אברהם את עינו אונ אברהם האמ איה גיהויבן זינגע אויגין אונ האמ גינעהן ומה אונ צי איין ויידער אחר נאך דעם אז דער סלאך האמ אים גיאנג ואל תשלח

אתה ידעתי דען פון היינט אן איה פאר האנגין צו מיר וואס צו ענשערין צום שמן וואס פאר ווינגערין ויך וואס איה מיין לייבשאפט אין דיר נוארם זיאל וועהן יעצט ופי ירא אלהים אמת: אז דו גיזט אגאנס פארקטיגער (יג) וישא אברהם את עינו אונ אברהם האמ איה גיהויבן זינגע אויגין אונ האמ גינעהן ומה אונ צי איין ויידער אחר נאך דעם אז דער סלאך האמ אים גיאנג ואל תשלח

ספר הישר

פרקי דרבי אריעור
 זין וזהו יצחק, אונ האמ איינסצויגין די האנו אונ האמ

געגאנגען, איה דער שפן געגאנגען צו יצחק אונ ער האמ זיך פארשטעלט ווי איינגער קענטש וינער אשיינער, אונ ער האמ גיאנג צו יצחק דו וויקסט אז בין גינאלענער משלי

חכמים
 אז אברהם יצחק ויער ואל שעכטין זיין זוקן, אז דעם איה אברהם גינען פארקערייט, דריבער איה גינען זיאל פארקנס אונדער גינען

אז דאס ביי יצחק נאר גים גינען ביין גינען זיין ער איה גינען זאל פאג פארקערייט צו דער זאך, אבער אז גאט זאל זאגן (זהו לישראל ע"ס) (ה"א)

בְּקִרְוֵהוּ וְאִלֵּי אֲבֵרְתֶם וְנִסְיַב יַת דְּבָרָא וְאַמְסִיחָה לְעֵלְתָא חֲלָף בְּרִיָּה :

ח"א ויפלו. זכרים וז מנחום כב :

רש"י

חשב בלבו וראי זה המלאך בא בשליחותו של הקב"ה ווימן לי אילו זה חתת בני ולכן נאחז בסבך שאוכל לקחת ולהקריבו. וכן קרמו שרים אחר זונגים ושבו העבים אחר הגשם. ואח"כ ובא הגשם. וכן ואחר בא משה ואהרן בולם פירושם אחרי כן :

שפתי חכמים

לומר דלמך קאי אלעיל ועין לון מקימו וס"ה קרא קרא וישא אכרסס את עיניו אחר יורה וסכס חיל נחשו ועו וס"ה מביא רחיס מן התרגום סברי חרסס ווקף אכרסס עיניהו בנור אלון ר"ל אחר חלה : ח (ממ"ט) כיון שאמר נחשו לעון יחיד ויחיד ל"ל דקאי על

ח והטעם שוכבו ומערכבו כאלמות : תחת בנו. מאחר שכתוב ויעלהו לעולה לא הכר המקרא כלום מזה תחת בנו על כל עבודה עשה ממנו היה מתפלל ואומר יה"ר פתחה זו כללו. היא עשייה כבני כללו בני שחוט כללן

רש"י

בקרנות יהי' תוקעין אותן לפני ואני אוכור להם עקידת יצחק ואוכה אותם ברין וכה עסקו של שורר ככנים בוז ומוציא בוז כן בניך אפילו יש להם כמה קשיטורין אני אכנים אותם בוז ולא אשבע להם. ולכן אמר משה לישראל השופר צניוריא הוא לכם תקעו שופר בראש השנה כדי שיוכור לכם הקב"ה עקידת יצחק ותזכו בדיון :

בשעת מ"ח וכשני עמיד ליתקע כשיבא משיח וכו' הסופר אחר הוא ואינו כשאר האלילים. ותיקף עליו על דעתו כי הוא

פירוש לתורת אלהים

וזהו : רש"י שרייבט אויף אישליכער עבודה וואס ער האט גיטהען האט ער מהפלי גינען און האט גיזאגט עם זאל זיין דער וויילען פון הקביה עם זאל זיין גלייה וויא מיין וזהו איז גישאקטין גינארין און וויא גלייה זיין בלוט איז גישפרענגט און גלייה וויא ער איז פארברענט גינארין און

פרקי רבני אליעזר

געטען דעם פקעט צום שעקטין זיין וזהו. הקב"ה האט גיעקן ווי דער פאקטור געבונדן זיין וזהו. און ווי דער זיך האט זיך געלאזט גינען. און דער פאקטור האלט דעם פקעט אין האנט. ער זאל אים שעקטין. און די מלאכים האבן גיאנגט צו הקב"ה רבונו של עולם וזעקטן דאך דערזיין דרום וזהו וואס די האקס רחוקות אויף אלע פשעענדיש האב רחוקות אויף יצחק ער איז דאך אפגעשט און ער זינט געבונדן פאר דער ווי אבקה צום שעקטין. כדי יהודה זאגט ווי דער פקטור איז גילען אויף ריף האלדו פון יצחק איז ארויס געפליגן די גשק פון יצחק. און ווי יום איז געווען גינארין אשטופט פון הקב"ה צו אברהם די זאלקס גיס שעקט דין האנט צו דעם קינד. איז די גשמה צוריק אריין געקומען צו יצחק. האט אברהם אים אריינגעבונדן און יצחק האט זיך גישטעלט אויף זיינע פיס. האט יצחק געזאגט אז נאט וועט געבעדי פאכן די פיס. און ער האט גיאנגט די בדקה ברוד אהרן ה' סמיה פתיים. רבי זכוריה זאגט דער זאל וואס איז בשאטין גינארין דעם קלשטין ערב שבת צורישען פאן און נאכט איז געקומען צורישען פון זאל אים מקריב און אויף סבת וואס פון זאטם גינאלס מקריב זיין יצחק. האט דער שטון אים פארהאלטן און ער איז פארהאלטן גינארין מיט זיינע צוויי פערעך צווישען צווישן. וואס האט דער זאל גיטאקן. ער האט אריינגעזיגן

ספר הישר גינארין. די זאלקס מיד פאלקין די זאלקס דין גיס לאזן שעקטין. די זאלקס גיס פארלידען זיינע יונגע יארין. ווי יצחק האט גיעקט די ביה האט ער גיאנגט צו זיין פאקטור די האקס גיעקט וואס דער פקטור האט צו מיר גיאנגט. האט אברהם גיאנגט צו יצחק די זאלקס ווישען דער וואס גינארין צו די ריעט זיין ביידי אוי. קיין פקטורש גאר דער שטון דער יצר הרע וואס ער וויל גיס זאלין טאקן וואס גאט האט אונז גיקאטין. אבקה האט נאך אפאהר אונען געפריבען דעם שטון און ער איז אונען געגאנגען פון וויא. אונז איז געגאנגען אויף מיטען וועג און האט געמאכט אגרויסן טייה וואסער. אברהם מיט יצחק האבן אנגעהויבן גיין אין טייה דער טייה איז גינען אלע מאהל טייער זיי זענען שוין גינען צונו דערטראקטן ווערין. זענען זיי שטארק דערשראקטן גינארין. דערזייל האט אברהם דערקענט אז דא איז קיין טייה גינען. האט אברהם גיאנגט צו יצחק און ווייס די וועג אז דא איז קיין מאהל גינען אטייה גאר דאס האט אונז אויף דער שטון געמאכט. האט אברהם ארדישען מאהל געפריבען אויף דעם שטון ער זאל אונען גיין. איז דער שטון דערשראקטן גינארין פון אברהם'ס שטומקע און איז אונען געגאנגען

זיין פארערשטע פוס און האט אפגעריסן דאס קלייד פון אברהם, האט אברהם זיך אריינגעקוקט און האט דער זעקן דעם זאל, זאטם ער אים אפגעבונדן פון די צווייגן און האט אים געליינט אויף דעם מוכח ער זאל אים מקריב זיין פאר ויקרון, ער זאל זיין אנטקאטשט פאר זיין וזהו יצחק. רבי ברביה האט גיאנגט דער ריח וואס איז אריינגעגאנגען צו זאטם פון דעם

וַיִּקְרָא אֲבִרְהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה וַיִּרְאֶה אֲשֶׁר יֹאמַר ה' הַיּוֹם בְּתֵר

וַיִּפְלַח וְצִי' אֲבִרְהָם
מִקֵּץ בְּאַתְרָא נְהוּא וַאֲמַר
קְדָם יי הָכָא יְהוָה פְּלִחִין
דְּרַבֵּי כְּבִין וַאֲמַר בְּיִמָּא
הַדִּין בְּטוֹבָא הַדִּין

תולדות אהרן

אמר יאמר . פסחים פח : כסר ה' . כרסוס כב :

רשבים

(יד) אשר יאמר היום ולמחר בהר ה' נראה הקב"ה
לאברהם :

בערה המורים
(יד) ה' יראה . כפסיק נומר נר שקרא עם המקום ה' חס
טויל אפי' עם חסם שעתיד הקב"ה לחדש ליושעים ידע . חסו
שגמרו וסם העור מים ה' שמה : כסר ה' . נ' כסם' כתיב
כתורה כסר ה' כנכוחים לכא כסר ה' כנכוחים מי יעלה כסר ה' כנגד שגם רגילים שגוין לבר ה' רגל :

שפתי חכמים

כאלו איך בקרנו כלל ל'ס לסורות שהיה פני האיל דסינו קרנו
לז את המקום הזה להשרות בו שוכותו ולתקריב כאן קרבתו : (יד) ה' יראה . כשטו כתרגומו ה' יבחר ויראה
הקוראים את המקרא הזה חומרים עד היום הזה על היום הזה שכל המקרא שכל הדורות הבאים
לישראל בכל שנה ולהגילם מן הסודעות כדי שיאמר היום הזה בכל הדורות הבאים כסר ה' יראה אפרו של

עקרת יצחק

ומדוע שמו ה' המקום הזה ובעת הולדתו . בעת הולדתו קרנ
תמורת כנו . כי כמעט שניהם שוים . כי גוף הפיהם אונן
הכמה שום סמה . כי חומר האדם מן הכמה און . לכד
הכמה בטורס . והאלו הם אשר נכרא כע"ס כין 'השמה'

ה' יראה שרצוני והצפי לשחוט את בני כאשר צוני אשר
בני ארם בהר ה' יראה אפי' אברהם ירא אלהים את בני כבנות הצוד וכשיראו אותו חורין יאמרו שלא

פירוש לתורת אלהים

דער וויילין דאס ארם צו מאכין דוהען ויין שבינת
דרגען אונ צו פקריב ויין דיא קרבתות אשר יאמר
היום ויום נועם ונאגנט ווערין אויף אים צו דיא

עם איז גינוארין פון אים אשן : (יד) ויקרא אברהם שם
המקום הווא אונ אברהם האם גירופין דעם גאמען
פון דעם ארם יי דיהא גאם זאל זעהן אונ זאל איום

פרקי רבוי אליעזר

קרנן איל . איז גיוען ביי גאם גליך ווי יצחק ואלס גיוען
דער קרנן אונ ער ואלס פארקרינט גינוארין אונ פון אים ואלס
אויפקעמאנגען דער ריח . אונ הקב"ה האם גינוארין ער זאל
בעקש'שן יצחק אויף די ואלס אונ צו עולם הבא . רבי חנינא
בן רוסא זאגט פון דעם איל זענען אכע זאכן בענטש
גינוארין . די אש פון דעם איל איז געלייבט גינוארין אפטרואסענס
צו דעם גאלרענטעם סובת וואס איז גיוען אין בית המקדש
וואס אויף אים האם מען געברייכערט די קסרת . די אדערין פון
דעם איל זענען די קסרענס צו דעם פידול וואס דער הלפן האם
אויף אים געשפילט . רי פעל פון דעם איל איז דער גארטליך פון
אליהו הנביא . די צוויי קעניער פון דעם איל זענען גיוען
שופרות . מים דעם שופר פון דעם ליגקען גארין האם הקב"ה
גיבלאזין אויף דעם בארג סיני ווען ער האם געקניפן די טורה
צו די יידן . און מים דעם שופר פון דעם רעכטן גארין וועם
הקב"ה בלאזין ווען קשיח וועם קמיען . אלע יודן פון דער
נאנגער וועלס וועלן הערין דעם קול שופר וועלן ווי ניד פאר
זאמלען צו גוין אין ארץ ישראל . ווי עס שטייט אין פסוק א'ז
דעם סאג וועם גיבלאזין הערין מים אפדריסן שופר :

ספר הישר

איז דער ארם סודקען גינוארין . אונ אברהם מיט יצחק
זענען שוין געמאנגען גלייך ביי צו דעם ארם וואס גאם
האם אים גינואנט . האם אברהם גיזעהן פון ווייסן אויף
דעם בארג שפייט אפייערדיגע וייל פון בארג ביי צום
דיבעל אונ אונאלקען איז אויף דעם בארג אונ דער פכוד
פון גאם איז אין דעם וואלקין . האם אברהם גיזעהעט ויין
ויהו יצחק די ועהט געפעס אויף דעם בארג האם יצחק
גיזאגט איה זעה אפייערדיגען וייל פון הימלעל ביי צו דיא
גער זאג איה זעה אונאלקען אויף דעם בארג אונ דער פכוד
פון גאם איז אין דעם וואלקין . האם אברהם געוואקט אז
דער וויזען פון גאם איז ויין ויהו זאל ויין אקרנן עולה .
נאקדעם האם אברהם גיזאגט צו אקרנן אונ אליעזר
אוי ועהט געפעס אויף דעם בארג . האבין די געזאגט מיר
זעהן גאר גיט . האם אברהם געוואקט אז גאם וייל גיט ווי
זאלין גוין צום בארג . דרויער האם אברהם גיזאגט צו ווי
יצחק איה דא מיט דעם אויול . און וועג האם יצחק גיזאגט
צו אברהם מיטן פאטער מיר האבין האלץ מיט פייער ווא
איז דער שעפעס מען זאל אים מקריב ויין פאר אקרנן עולה .
האם אברהם גיזאגט צו יצחק מיין ווהן הקב"ה וייל דו
זאלסט גוין דער קרנן עולה . פאטער מיין ווהן ווילסט גיט ויין דער קרנן עולה . וועל איה דיה גיט גייסין אונ וועל
דיה גיט מקריב ויין . זאג מיר דעם גאט אונ שעם דיה גיט פאר מיר . האם יצחק גיזאגט צו ויין פאטער איה שטער
ביי גאם אונ ביי דין לעבין אז איה גיט מיט די געקשעט שמה אונ איה זויב גאם וואס צו גאם מיר אויפגעוויילט
פאר אקרנן . אברהם האם יוד שטארק געפרייט מיט די רייד פון יצחק . אונ אברהם האם אונגעווייזן וואהען דעם
מוצט . אונ יצחק האם גיזאגטן זאקען דער האם גיזעצין צום פאטער שטיינדיג מיט ליים . ווי דער מוצט איז פערשט
גיזאגטן האם אברהם געלייט האלץ אויף דעם מוצט . אונ צו האם געבונדן יצחקן אונ יצחק האם גיזאגט צו
וין פאטער זיגן מיר גוט פאקער וועל איה מיר זאגיי' קאנען וועם פטור קערין וועם שחיטה . האם אברהם אפי

יְהוָה יִרְאֶה: מו וַיִּקְרָא מִלְּאֲנֵי יְהוָה
 אֶל־אֲבָרְהָם שְׁנֵית מִן־הַשָּׁמַיִם:
 מו וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻמ־יְהוָה כִּי
 יֵעָן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
 וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידֶךָ:
 ז' כִּי־יִבְרַךְ אֲבָרְכֶךָ וְהִרְבָּה אֲרֻבָּה

אֲבָרְהָם קָדָם יי פֿלח:
 מו וַיִּקְרָא מִלְּאֲנֵי דְבִי
 לְאֲבָרְהָם תְּלִינְתָּ מִן
 שְׁמַיָא: מו וַאֲמַר בְּמִימְרֵי
 קְיָמִית אֲמַר יי אֲרִי חֲרָה
 דִּי עֲבַדְתָּא יֵת פֿתְּנָמָא
 הַדְרִין וְלֹא מִנְעַת יֵת בְּרַךְ
 יֵת יְחִידֶךָ: יי אֲרִי בְרַכָּא
 אֲבָרְכִינְךָ וְאַסְגָּהּ אֲסַמְי
 יֵת

בעל הטורים

(ח) והרבה הרבה את זרעך. ג"פ כתיב וזרעך ב'ג' או כנגד ג"פ זרע סקולו סקאל. זרע בך ה' בני זרע אברהם דכתיב וז' כבך את אברהם ככל. זרע קדש מלכה כנגד זרע סקדס כמו של הקב"ה. כנה זרע אמת כנגד יעקב שהיה מטהו שלמה וכו' וכו' דכתיב תתן אמת ליעקב: וכחול כ' כנס' דין וזרעך וכחול אברה ימים וזכו סמלרז כי כימי הסך עמי ככעתיבו ג'כ' גלחיתוכ ימים: רש"י

שפתי חכמים

לקראת פני אברהם שהיה רך כפי להקריבו והטעם טובבו כדי לעכבו. ואפשר שגם מהר"ם כיון לזו ע"ש: מ' (מח"י) וז"ל

עקרת יצחק

ורועה בעדן נן אלטיס. כנסה כי בן חוט קדוש. וכל נופי סוף קדוש. וסיה יבול להיות קרוב תמורה יצחק. ג"כ אמרו חז"ל שאפרו של האל מונח לפני הקב"ה לזכור תמיד וזוהו של הפקדס וזרעו של יצחק:

הדין אין לי למסור חותמי מכיון שלא שאלת אותו בשעת מעשה ועוד שכבר נשבעתי דך. אמנם אעשה חסד עמך וליעקב בן בך אסמרטו ה"ד תתן אמת ליעקב חסד לאברהם כמו' תתן אמת שהוא חותמו של הקב"ה

פירוש לתורת אלהים

וְעַל־עֵרַם גִּישׁוּנְאָרְיִן נְאֻם יי רַעַם נְאֻם בִּי יֵעָן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה כְּרוֹם נוֹיִל דְּרוּ הַאֲקִט גִּישׁוּנְעָן דִּי וְאֵךְ וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידֶךָ אֲנִי דְּרוּ הַאֲקִט גִּיט פֿאר מִיטִין דִּיין אִינִי צִינְעִין וְזִהוּ: (י) בִּי בְּרַךְ אֲבָרְכֶךָ דַּעַן אִיךְ וְנַעַל דִּיךָ בְּעַנְטְשִׁין וְהִרְבָּה אֲנִי מַעֲרִין אֲרֻבָּה אֵת וְרַעַע נַעַל אִיךְ מַעֲרִין בִּינְעַע קִינְעַר

לחך לצור ועומד להכפרה: (יז) בך אברכך. אמת לאח ואמת לכן: והרבה ארבה. אמת לאח מ' ואמת

דעת זקנים כבעלי התוספות

רציתי לקיים מצות ה' ואו יראה שאין העובד מצדי. ואמבר בסדרש כשאמר לו הקב"ה לאברהם אל תשלו ירך אל הנער והעל האיל תחת בנו לא רצה אברהם להניחו עד שנשבע לו הקב"ה שיחשב לפניו אפרו של איל כבאילו היה אפרו של יצחק ונשבע לו ומיד הורידו טעל הבזבז ואחר שהורידו אפר לו הן לי חותמך על הדבר הזה. א"ל מן מעשה ועוד שכבר נשבעתי דך. אמנם אעשה חסד עמך וליעקב בן בך אסמרטו ה"ד תתן אמת ליעקב חסד לאברהם כמו' תתן אמת שהוא חותמו של הקב"ה

טענ נואם וועלן קומען ביה אויף דעם פארג יי. גרזה וועט זיך גאט פאנווייזן צו זיין פאלק: (נו) ויקרא מלכה יי. אי אברהם שנית מן השמים אונ אכלאך פון גאט האט גרויפן צו אברהם דאס אנדערע קיאהל פון דעם הימלעל: (סו) ויאמר אונ גר האט גיזאנט ב' נשבעתי איך האב בייא מיר

ספר הישר

אברהם האלם אויפגעצויגן די האנט צום נעמען דעם מעסער. האט גאט פאלד געשיקט אמלאך. ער זאל אפֿ האלטיין אברהמען פון דעם נעכטלין אונ אברהם האט אויפגעהויבן די זאגן אונ האט גיזעהן ווי אשעם (אבראם) גייט אין וואַרד צווישן די בייסער אונ דער שפֿין האט פארשעפעט די הערנער פון דעם באבאן וויזשען דיא צווייגן ער זאל גיט קענען קומען צו אברהמען. אונ דער באבאן איז באשאפן גיזארוי אין די ערשטע זעקס טעג נואם די וועלט איז באשאפן גיזארוי. אונ נייט אברהם האט אים דערקענט אז ער איז איין אברהם פארבאן גיט ווי אלע באנויגעטע, דריבער האט אים אברהם אפגעשעפעט פון די באנויגן. אונ האט אפגעצויגן זיין זיין אונ האט אים אראפגענימען פון מִבְּטָח אונ אויף זיין אָרְט האט ער געלייגט דעם שפעס, אונ האט אים גיזאכטין אונ האט אים מקריב גיזען פאר אקרבן עזי'ה אונ נייט אברהם האט גיזאכטין שפעסין זיין זיין זעקס אונ הקב"ה האט אים געהייסן שעכטין דעם שפעס, דריבער האט ער גיפעטן אז דער שפעס זאל זיין ביי הקב"ה גיזעכונג גידיי ווי ער וואלט גיזאכטין זיין זיין זעקס אונ וואלט אים מקריב גיזען פאר אקרבן. אונ הקב"ה האט אָנגעזע

גיזאךן, נאכדעם האט יצחק גיזאנט צו אברהמען אז איך וועל שוין זיין אין גאנצן פארברענט וואלטיט נעמען אביינדי' פון מיר אונ וואלסט דאס בריינגען צו מיין מוסער, נאר וואלסט איר גיט זאגן די בשורה ווען זיא וועט זיצען געבין אקרוינען אונ גיט ווען זיא וועט זיצען אויף אזויכין ארץ, אונ טעם פון שרעק וועט זיא באוין פאלין אין ברוינען ווארע זיא גיט פון אראם פאלין אויף די ערד, ווי אברהם האט געהערט זי בייך דעם ויצחק האט ער געזען געוויינט אונ יצחק האט געוויינט שטארק, אונ האט גיזאנט צום פאטער געשווינט טוה מיט מיר ווי גאט האט אונ גיזאכטין אונ אברהם מיט ארבעט זענען גיזען אין די הערנער קהי"ה אונ די אויגן האבין גיזאכטין סערעין, אברהם האט געלייגט זיין זיין זעקס אויף דעם מִבְּטָח אונ יצחק האט אויפגעצויגן די האלדן קען זאל אים שעכטין, אונ אברהם האט אויס־געצויגן די האנט געמען דעם מעסער, די מלאכים האבין גיזענט צו הקב"ה אונ האבין גיפעטן ער זאל געבין אמוסליבוונג איין אנדער קרבן פאר יצחק, אונ האב בתמלות אויף דעם פאטער מיט דעם ווען, נואם זיא זענען קומען גיזען בייך, זעה נאר ווי יצחק ליגט געצויגן אויף דעם מִבְּטָח אויפגעצויגן דעם האלדן צום שעכטין, אונ

ית בנה ככוכבי שמיא
 וכתבא די עלי פה יבא
 וידתו בנה ית קרני
 סנאידון: יי ותברכו
 גדיל בנה עלי עממי
 אדעא חנה דקבילתא
 למימרי: יי וזה אברהם
 לית עוילימיה וקמו
 ואילו פחדא לבאר שבע
 ויטיב אברהם בכבאר

את־זרעך ככוכבי השמים וכתול
 אשר על־שפת הים וירש זרעך את
 שער אבינו: יי והתברכו בזרעך
 כל גויי הארץ עקב אשר שמעת
 בקלי: יי וישב אברהם אל־נערו
 ויקמו וילכו יחדו אל־באר שבע
 וישב אברהם בבאר שבע: פ מפטיר

ת"א ונתן אשר. כפול ד

בעל המורים

(יס) עקב חסר שפחת קול. ס"ח כתיב

שפתי חכמים

רש"י

דס"פ טעני בכרות נלחק חלד ככות עלמו וחלד ככות אכרס לכן: (יס) וישב אברהם בבאר שבע. לא יזכה
 ממש סהרי בחכרון היה יושב י"ב טנים לפני עקידתו כל ילחן ילח מבלר טבע והלך לו לחכרון כמו שזכר
 ויגר אברהם בלחן פלשטים ימים רבים משל חכרון הראשונים והם כ"ו טה כמו שפירשנו למעלה:
 רעת וקיום מבצלי התוספות
 (יס) וישב אברהם. ויזחק הבין הלך שלחו בליה פטני עין הרע שכן חגיגה מישראל ודורה משנה שיבאו מתוך כבשן
 האש לא תפוש לחיבן הלכו. ו"א בולק שפתו בעין הרע. ומשום הן שמתן בן יהודק אמרו שישנו מקום
 הלכו ולמד תורה לפני יהושע הכהן הגדול שמע נא יהושע הבדיל תבדיל אתה ורעך היושבים לפניך כי
 אנשי מופת סהה מאי כי אנשי מופת וכו':

פירוש לתורת אלהים

ככוכבי השמים אזוי וויא דיא ששמעין פון דעם
 היקועל וכויל אשר על שפת הים אונ אזוי וויא דאם
 זאמר וואם אויף דעם בארמין פון דעם ים וירש
 זיך את שער אויביו אונ דיינע קינדער וועלן זיין
 דיא ששעט פון ויינע פוירד: (יח) ותברכו בזרעך
 כל גויי הארץ אונ וויא וועלן זיך בענטשין אין

ספר הישר

אין זין אונג. וואס די ביזס גירעכט, דיינע העששים זענע
 גוט, אונ מיין הארץ איז פכיליק נואם סין וזהו איז
 גינוארין אקרון צו דיר, נאר פייער אויגן גיסקען פארערו,
 שרד האם געליינט איר קאם אויף דעם שמים פון אירע
 אדינקט אונ איז שפיל געווארן, שרד האם גענוסקען אירע
 דינקטין אונ איז מיש זיי געמאנגען צו די שפאטן חכרון,
 וועסען זיא האם בענגט און נועג האם זיא גיסקען
 סאמער האם טען גיסקען אברהם מיש זיך, אונ עס האם
 קיינער געוואנט איר צו זאגן, ווי זיא זיא געקומען אין
 חכרון איז צו איר געקומען דער שפן פארזאעלט וויא
 אפגענישט אונ האם גיזאגט צו איר, שרד, איר קאב דיר
 פוירד זיאנט ליגען, אברהם האם נאר גיש גיסקען
 זיין וזהו זיך, אונ זיך שרד גיש גיסקען ווי שרד האם
 גיסקען האם זיא גיש געקענט פארטאגן זיי גרויסע
 שרד אונ איז באלד גישטארבן, אברהם מיש זיך
 זענען געמאנגען צוירן פון די עקדה אונ זענען געקומען
 אין באר שבע אונ האבין שרד גיש גיסקען טען האם זיי
 גיזאגט דיא איז געמאנגען אין חכרון זענען זיי געקומען
 אין חכרון אונ האבין גיסקען שרד איז גישטארבן האבין
 זיי שפארק געוויינט, זיך אונ געמאלדן אויף די מופע
 אונ האם געענטיג, אונ קאבין אויף איר גיזאגט
 ארויסין חסרד:

שבע: כ ונתן בטר
 פתומיא האלון ואתחיא
 לאברהם למימר הא
 יצית מלכה אף היא
 בגין לנחור אחיה: כא ית
 עין בוכריה וית בוז
 אחיהו וית קמואל אבדו
 דארם: כב וית פלדש וית
 חוז וית פלדש וית ידקף
 וית פתומיא: כג ובתומאל
 אוליד ית רבקה תפומיא
 אלון יצית מלכה לנחור
 אחיהו דאברהם:
 כד ולחינתיה ושמיה
 ראומה ויצית אף היא
 ית טבח וית גחם וית
 תמש וית מעקה: פ פ פ

כ ויהי אחרי הדברים האלה ויגד
 לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה
 גסה הוא בנים לנחור אחיה: כא את
 עיני בכו ואת בנו אחיו ואת
 קמואל אבי ארם: כב ואת נדש
 ואת חוז ואת פלדש ואת ידקף
 ואת בתומאל: כג ובתומאל ילד את
 רבקה שמנה אלה ילדה מלכה
 לנחור אחי אברהם: כד ופילגשו
 ושמה ראומה וילד את
 טבח ואת גחם ואת תמש ואת
 מעקה: פ פ פ

קמ"ו אמנו"ן סימן , ומספירין ושה חסת כמלכים כ' סימן ד':

רש"י

(כ) אחר הדברים האלה ויגד' כשזכו מהר המוריה היה אברהם מרבה ואומר אלו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים היה לי להטילו אשה מכנות ענר אשכול וממלא בשור הקב"ה שגולדה רבקה בת זוגו וזהו הדברים האלה ו הרדודי דברים שהיו ע"י עקידה: גכ הוא. אף היא השוחה משפחותיה למשפחות אברהם ג"כ מה אברהם י"ב עטמים שילאו מיעשק ח' בני הגבירות וד' בני שפחות אף אלו ח' בני הגבירות וד' בני פלגש: (כג) ובתומאל ילד את רבקה. כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא כשכיל פסוק זה: חסלת פורשת וירא

שפתי חכמים
 וזה אחת לאכ ואחת לכן: י כתב הרמ"ם ולא ידעתי מי הכריז לרש"י וז' להניח פסוקו של מקרא שהוא מוריו על הדברים האחרים למעלה כנראה ממת הללם שהם דכיו המלאך שהביטוהו בהרבה ארבה ובתשער אחר הדברים ההם כבת זוגו של יצחק ולבת אחיה המדרש של הרסודי דברים שלא נזכרו בכתוב כלל וכו' עד וכשרו קב"ה שגולדה רבקה דמשמע מו"י אפי"ס שהובן בו אחרי ורש"י יז' פ' כחמס מקומות כ"מ שנאמר אחרי מוטל הוא יז' דקרו מוטל כל זמן שלא יהיה חקף ממש בלי שום אישור עכ"ל: חסלת פורשת וירא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כא) את עין בכורו. אומרים במדרש זה איוב שנא' איש היה בארץ עין איוב שמו. קמואל. זה בלענו ולמה נקרא שמו קמואל שקם על אימתו של אל:

פירוש לתורת אלהים

גינאקומט אין פאר שבע: (כ) ויהי אונ עם איז גינעון אחרי הדברים האלה נאך דיא רייד. ורש"י שרייבט נאך דעם אז אברהם האט זיך אום גיקערט פון דער עקידה האט אברהם גיפראכט אז מיין זוהן זאל גינעון גישאכטן ווערין וואלט איך גישטארבן אן קינדער איך וואלט גיבארקט אים געבן אטייב פון דיא שעקטער פון עגר אשכול ומקרא האט אים גאט קבשר גינעון אז עם איז גיבארין גינארין ויין פת זוג ויגד אברהם לאמר אונ עם איז גינאנט גינארין צו אברהם אזוי צו ואנין הנה ילדה מלכה גם הוא בנים לנחור אחיה מלכה האט אויך גיבארין וזהו צו דיין ברוךער נחור: (כג) ובתומאל ילד את רבקה אונ בתומאל האט גימאכט גיבארין רבקה. ורש"י שרייבט דר גאנצער יחס וואס דא איז אויס גינעבינט איז קעהר גיט גישרייבען גינארין נאר פון דעם פסוק גינעון:

דקושים על התורה
 (כ) ויהי אחרי הדברים האלה וגי' נאך דעו עקידה האט אברהם געטראכט איך האב גיט גוש גישאקן וואס איך האב יצחק גיט תהינה געמאכט שוין זאנג, וואלט שוין יצחק געמאט קינדער, אפילו איך וואלט אים גישאכטן, וואלט איך מיד געטרייקט מיט זיינע קינדער דרייער האט איצט גאט גימאכט צו אברהם וזו רבקה איז גיבארין גינארין אונ ויא איז דער זוג פון יצחק (מדרש):

א ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת ואתה ידעת כי עבדך היה ירא את יהוה והנשה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים: **ב** ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך הנידו לי מה יושלכי בבית ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אסד אסוד שמן: **ג** ויאמר לכי שאל לך פלים מן ההויץ מאת פלי שבנוכי פלים רקים אל תמעיטי: **ד** ובאת וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך ויצקת על פלי הפלים האלה והפלא תפיעי: **ה** ותלך מאתו ותסגר הדלת בעדה ובעד בניה הם מנישים אליה והיא מיצקת: **ו** ויהי כמלאת הפלים ותאמר אל בנה הנשה אלי עוד פלי ויאמר אליה אין עוד פלי ויעמד השמן: **ז** ותבא ותגד לאיש האלהים ויאמר לכי מכרי את השמן ושלמי אתי נשיכי ואת בניכי תחיי בנותר: **ח** ויהי היום ויעבר אלישע אל שונם ושם אשה סלך קרי סכנוך קרי סמוקת קרי סנשך קרי סובנד קרי

פירוש ע"מ

(א) ואשה אחת מנשי בני הנביאים אין ונספתא שפיים קצוי הנדקש מנה און עבדין מאהר האם דא וייב פון עבדיה געשרינען צו דעם נביא אלישע (דיא געטערט וואס שטייען אין דעם פסק) ווי ויא האם גייען אן אלישע געבעט איר ניט, האם ויא ניט געוואקס וואס ויא זאל מאכן, ב' דא איז געבאנען צום בית הקברות וואס האם געשרינען איר בארף דעם מענטש וואס איז גייען תבא ה' וואס האם מורא געהאט פאר הקברות איז גייעט גינארין אפשוטקט פון בית הקברות פון צווישן די פנים ועלכין ויא ה' בארפסט, פיר מענטשן זענען דא וואס זענען געווען ויא ה', אברקס און זיפק און אייב וואס עבדיה, האם דאס וייב פון עבדיה געטערט איר בארף דעם מענטש וואס זענען געווען ויא ה' קאר' וואס האם שפארק מורא געהאט פאר הקברות, האם קען איר געווען דעם קבר פון עבדיה איר פון און האם געשרינען מיין פון און ויא סוף ויא אברקס מיין פארניקערט, איידער דו בינד גיטשארק'ן האב איר דו גיטשארק'ט

דיא פולע פלי זאקסו אונעק ריקען און זאלקט געבין אנאנדערע פלי אליידנען אויף דעם ארם צו דער פילקען ויא אבער דיא פלי פון בוימקעל זאלקסו שטעלן אויף איין ארם: (ה) ותלך מאתו איז ויא אונעק גינאנצען פון אים ונספתו הדלת בעדה ובעד בניה און האם פאר שלאסין ויא מיר פאר איר און פאר אירע קינדער הם מנישים אליה ויא האסין גינעקנט צו איר דיא ציידנען פלים ויהי סמוקת און ויא האם גינאסין: (ו) ויהי כמלאת הפלים עם איז גינען אז דיא פלים זענען דער פולקט גינארין ותאמר אל בנה הנשה אלי עוד פלי האם ויא גינאקט צו איר וזהו גינעקן נאה צו מיר אפלי ויאקט אליה אין עוד פלי האם ער גינאקט צו איר עם איז ניט דא נאה אפלי ויעמד השמן איז גיבליבען שטיין דער בוימקעל פלומר ער האם אויף גינעקט צו גיין: (ז) ותבא ותגד לאיש האלהים איז ויא גינאקט און האם עם גינאקט צו דעם געמליקען מאנן ויאקט האם ער גינאקט לכי מכרי את השמן ויא פאר קויף דעם בוימקעל ושלמי את נשיך און באצאהל דיין סאנער ואת ובעד און דו און דינע קינדער תחיי בטחך קומען איר ויה עוד דער געוין מיט דעם איבדינען: (ח) ויה עם איז גינען איין סאג ובעד אלישע אל שונם איז אלישע גינאקטן איז דער שפאט שונם ושם אשה תבאה און דארטן איז גינען

(א) ואשה אחת מנשי בני הנביאים און איין אשה פון דיא וייבער פון דיא נביאים דאס איז גינען דאס וייב פון עבדיה צעקה אל אלישע לאמר האם גישרינען צו אלישע צו זאגן עבדך אישי מת דיון קנעקט מיין מאנן איז גיטמארבין ואתה ידעת כי עבדך היה ירא את יהוה וואהל אז דיין קנעקט האם מורא גיהאט פאר גאט והנשה בא קחת שני ילדי לו לעבדים און דער וואס האם גיבארקט אים געלט איז גיקומען צו געמען מינע צווייא קינדער צו זיך צו קנעקט טייל איר האב אים ניט צו צאהקלין: (ב) ויאמר אליה אלישע האם אלישע גינאקט צו איר מה יש לך בבית זאג מיר וואס איז דא בייא דיר אין שטוב ויאמר האם ויא גינאקט איז לשפחתך כל בבית דיין דיקקט האם קיין זאך אין שטוב כי אס אסוד שמן גינעקט אביסול בוימקעל אויף איין מאהל ויה עוד שטיקען: (ג) ויאמר האם אלישע גינאקט לכי שאלי לך פלים מן ההויץ ויא אנטלאיי פלים צו דיר פון דער גאס מאת פלי שכנד פון אלע דיינע שכנים פלים רקים ציידנען פלים אל תמעיטי דו זאלקט ניט ווייניג געמען: (ד) ובאת ונספתו הדלת ובעד בניך ויצקת על פלי הפלים האלה ויהי השמן ושלמי אתי נשיכי ואת בניכי תחיי בנותר: (ה) ויהי היום ויעבר אלישע אל שונם ושם אשה סלך קרי סכנוך קרי סמוקת קרי סנשך קרי סובנד קרי

גדולה ותחוק בו לאכל לחם ויהי מדי ענבו יסר
 שמה לאכל לחם: ו ותאמר אל אישה הנדה נא
 ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד:
 נעשה נא עלית קיר קמנה ונשים לו שם משה
 ושלחן וכסא ומנורה והיה בבוא אלינו יסור שמה:
 ויהי היום ויבא שמה ויסר אל העלית וישכב
 שמה: ו יאמר אל ירחו נערו קרא לשונמית
 הזאת ויקרא לה ותעמד לפניו: ו יאמר לו אמר
 נא אליה הנה חרות אלינו את כל החרוזה הזאת
 מה לעשות לך ה'יש לדבר לך אל המלך או אל
 שר הצבא ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת: ו יאמר
 ומה לעשות לה ויאמר ירחו אבל בן איך לה ואישה
 זקן: ו יאמר קרא לה ויקרא לה ותעמד בפתח:
 ו יאמר למועד הזה פעת חיה אתי חנקת בן
 ותאמר אל ירחו איש האלהים אל תכזב

סאת קרי פירוש עיט

אויף וועקטן פארקלאגט מיר מיט
 פיינע צוויי קינדער, האסטו מיר
 געשפערט חבכיה וואס ער איז דער
 זעקער פון דער וועלט האט מיר
 גיזאגט פארלאז דייער קומים און
 איך וועל זיך דערהאלטן אויף דער
 וועלט און זיין אפלאגה זאל זיך אויף
 מיר פארזיכערן? און איךס האבן
 מיר גיט דער עס זאל אונז העלפן
 און העקסטן, און די צוויי קינדער
 די יחומים האבן געשרייען אונזער
 פאטער אונזער פאטער נעם אונז צו
 דיר, מיר האבן דא גיט ביי וועקטן
 צו זיין אונזער מוסער אז ארעם און
 אונז וויל קען געקען פאר קעניגס,
 האט ער זיך געשפערט פון קבר גיט
 צו דעם נביא ארבעט און נעמט מיט
 זיך זיין ביסל בויקאיל וואס איז
 געקליבען אין שטוב וועט אלשע
 געקנישן דין מיט דעם בויקאיל,
 ווארום ווען איך האב געהאלטן דיא
 הונדערט הייליגע נביאים אין צוויי
 קעלעס, צו פאפציי נביאים אין
 אקעלעס, און האב זיך געשטימט מיט
 ברויט און וואסער האב איך גיבעט

האסט דיר צום הארץ גינגען דאס דאווענע עסק
 צו באהען פון מייגעטוועגן איין אויבער שטוב
 פה וואס פאר אטובה באדארפסט דו האבן מיר
 זאלן דיר מוהיגען גיט האסטו עפעס צו גיידן צום
 קלך אבער צום הויפט מאגן וואס האט זיא
 גיזאגט ביה עמי איך זיך צווישען מיין טאלק און
 צווישען מיינע קרובים און קיין עקענשט מוהט
 מיר קיין שלעכץ דאס איך זאל באדארפן קלאגן
 אויף אים: (יד) ויאמר האט ארבעט גיזאגט צו גיחוי
 ופה לעשות לה און וואס דען זאלן מיר איר טאהן
 אטובה פאר די מובה וואס זיא האט און גיטאהן
 ויאמר גיחוי האט גיחוי גיזאגט אבי פאר וואר בן זין
 לה זיא האט קיין ווען ואישה זמן און איר מאגן איז
 אלט: (סו) ויאמר האט ארבעט גיזאגט קרא לה רוף
 זיא נקרא לה און ער האט זיא גירופין ונעמד בפתח
 האט זיא זיך גישמעלט אין דער טיר: (סו) ויאמר
 האט ארבעט גיזאגט צו איר למעד תה צו דער
 דאווענע צייט איבער אראהר פעת חיה אזוי וזיא
 דו לעבסט היינט אזוי וועסטו איבער אראהר אין
 דער צייט אויך לעבין את היקת בן נעקסט דו
 האלטן איין ווען וואס האט זיא גיזאגט איך
 קעם דרך אז ארבי זאג גיט אזוי מיין האר וואס איך
 וועל האלטן איין ווען דען דאס לשון וואקנת דו
 איז משמע גיט אויף לאגן איש האלהים דו
 געטליכער מאגן אי תביב בשפתה זאג גיט זיין
 דיקט אזוי אזאך וואס וועט גיט זיין אויף לאגן

איין אשה חשובה דאס איז גיווען אבישג
 השונמית שוועקסער ותחוק בו לאכל לחם האט זיא
 אים שטארק גיבעטן דאס ער זאל ביי איר ברויט
 עסין ויהי מדי ענבו איז גיווען ווען ער פלעגט
 דארטין דורך פארן יסור שמה לאכל לחם פלעגט ער
 אפ קערין אהין אין הויו אריין צו עסין ברויט:
 (ס) ויאמר אז אישה האט זיא גיזאגט צו איר מאגן
 הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא איך ווייס אז
 דער נביא פון נאט איז אהייליגער מאגן עבר
 עלינו תמיד ער קוקט צו אונז: (י) געשה נא
 עלית קיר קמנה ונשים לו שם משה ושלחן
 וכסא ומנורה ויהיה בבוא אלינו יסור שמה ויהי
 היום ויבא שמה ויסר אל העלית וישכב שמה:
 ו יאמר אל ירחו נערו קרא לשונמית הזאת ויקרא
 לה ותעמד לפניו: ו יאמר לו אמר נא אליה הנה
 חרות אלינו את כל החרוזה הזאת מה לעשות לך
 ה'יש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא ותאמר
 בתוך עמי אנכי ישבת: ו יאמר ומה לעשות לה
 ויאמר ירחו אבל בן איך לה ואישה זקן: ו יאמר
 קרא לה ויקרא לה ותעמד בפתח: ו יאמר למועד
 הזה פעת חיה אתי חנקת בן ותאמר אל ירחו איש
 האלהים אל תכזב

בשפחתה: * ותתר האשה ותלך בן למועד
 הוה בעת היה אשר ידבר אליה אלישע: ה ויגדל
 הילד והיה היום ויצא אל-אביו אל-הקצרים:
 יס' ואמר אל-אביו ראשי וראשי ויאמר אל-הנער
 שאהו אל-אמו: כ וישאהו ויבאהו אל-אמו וישב
 על-כרסיה עד הצחרים וימת: כא ותעל ותשכבהו
 על-מפת איש האלהים ותסגר בעדו ותצא:
 כב ותקרא אל-אשה ותאמר שלחה נא לי אתך
 מן-הנערים ואחת האתונות וארוצה עד-איש
 האלהים ואשוכה: כג ויאמר מדוע אתי הלכתי
 אלו היום לא-חדש ולא שבת ותאמר שלום:

כאן מסתימן הספרים

כד ותחבש האתון ותאמר אל-נערה נתג ולך
 אל-תעזרי לי לרכב כי אם-אמרתי לך:
 כה ותלך ותבא אל-איש האלהים אל-הר
 הכרמל והיה כראות איש-האלהים אותה מנער
 ויאמר אל-נחזי נערזי הנה השונמית הלז:

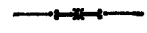
סאת קרי סהלבת קרי

בויסאיל אין די צוויי געלעסעס פון
 פאן און ביי נאנטס און דאס פיסל
 בויסאיל אין פיר געבליבען, זאב
 דעם גביא אלישע ער זאל דעם גבית
 גערפאנגען פאר הקב"ה וועט הקב"ה
 אייך בצאלה'ן וואס אייך האב אים
 גיבאקעט, ווארום אזוי זאגט דער
 פסוק דער וואס גיט דעם ארעם פאן
 דאס ער פארבראנט זע הקב"ה און
 הקב"ה וועט אים בצאלה'ן, זאל
 הקב"ה אייך בצאלה'ן וואס אייך האב
 געפירט צו דיא הונדערט ארעבעס
 גיבאיים, און דיא שטופקע איז שפיל
 גיטארין, איז דאס ווייב פון עובדיה
 געבאנגען צו אלישע און דאס אים
 דערציילט פון וואס איז פאן דאס
 גיזאגט און עס איז גיטארין ויזארין
 דער נס ביי די בויסאיל, און אזוי
 ווי עס איז גיטארין ויזארין דער נס
 ביי דיא בויסאיל אזוי איז גיטארין
 גיטארין זאגט ביי די פליס, די
 קינדער האבן איז געפירט פליס און
 די בויסאיל דאס ווי גיטארין און ווי
 גיזאגט פליס געגען פון גיטארין
 מיט דעם בויסאיל וואס די גיטארין
 ויזאגט צו די קינדער פאקטער זעגען
 דא צו קראכענע פליס שארינגס
 בריינג ווי צו פיר, ווערן אז הקב"ה
 קען פאכין פון דעם פיסל בויסאיל
 זאלן פון דערין אזוי פיל ליידיגע
 פליס מיט בויסאיל, קען ער פאכין דיא עבראכענע פליס וואלן גאנץ דערין, דאס קינד דאס געזענען אלע צו גיטארענע פליס

פירוש עים

גאד זאלקעם בעמינ גאם אויף אזוהן וואס זאל
 לעבין פלייפין: (י) ותתר האשה ותלך בן איז די אשה
 פראגענדיג ויזארין און דאס גיבארין אזוהן
 למועד היה צו דער נאזינער צייט בעת היה וואס
 זא האט דער לעבט פלולום אפר דבר אלה אלישע
 וואס אלישע האט גירעם צו איר: (יה) ויגדל הילד
 איז דער וואקסן גיטארין דאס קינד ויהי היום איז
 גיטען איין פאן ויהי אי גידי איז ער ארויס
 גיזאנגען צו ויין פאקטער אל הקוצרים צו דיא
 שניטקערס: (יט) ויאמר אל אביו ראשי און דאס
 גיזאנגט צו ויין פאקטער מיין קאפ מיהם קיר ווי
 ויאמר אל הנער האט דער פאקטער גיזאנגט צו איין
 יונג שאהו אל אסו פראג אים צו ויין מוסקער:
 (כ) וישארו ויבשרו אז אסו האט ער אים גיטראנין
 און דאס אים גיטראניט צו ויין מוסקער וישב על
 כרסיה עד הצחרים וימת איז ער גירעסן אויף אירע
 קניא ביו איין סימין פאן און איז גיטראנין:
 (כא) ותעל ותשכבהו על מפת איש האלהים איז זיא
 גיזאנגען אויף דיא אויבערשטע שטוב און דאס
 אים גיליינט אויף דעם בעם פון דעם געמליקען
 מאנן וואקטער בעדו ויבא און דאס פאר שלקאסין פאר

זאם עד האם בענטען און האם די שטיקער צו נאמען נישטעלעם מינים אויף דאס אנדערע און די צלם זענען באלד גאנץ געווארן און טור געווארן מיט בוימאיל :

משלי חכמים

(כס) ויאמר לגיחוי וכו' וקח משעתי בדרך וכו' למשל אחר און נישארין אין ועג און האם בענטען מיט זיך אפשות, און דעם חסד זאמט מען דער סוף פארם אין ליפעני צום ירד, דער סוף פון פארן ביו ליפעני וייל הארם דארף ער האנדלען קיפין אבער פארקויפן און ער פארין ער זאל קיפן פונקט צום ירד, ניט פארן און ניט שפעטער, אבער זיין קשרת וואס פארם מיט אים, און אין אונטערשיד צו דער סוף פארם אין ליפעני אדער ער פארם צו איין אנדער שטאם, צו ער פארם פאר דעם ירד צו נאך דעם ירד, ווארום ער גייער נאר צום סוף, אבער אז דער קשרת אליין האט אויך אפסול סוףהר און וייל אויף זיין אין ליפעני פון ירד, אז ער שוין צווייגער סוף, אז גיחוי גיחוי איז אויך אזוי גיחוי, גיחוי איז גיחוי אפשות פון גלישע, ווא גלישע איז געמאכען איז גיחוי מיט געמאכען, איז גיחוי גיחוי פון גלישע אזוי ווי איינער גייט מיט אפשות, פירוש עיט

כו עתה רוינינא לקראתה ואמר לה השלום לך השלום לאישך השלום לילד ותאמר שלום: כו ותבא אל איש האלהים אל ההר ותחוק ברנעיו ויגש גיחוי להרפה ויאמר איש האלהים הויפה לה כי נפשה מרהלה ויהוה העלים ממני ולא הגיד לי: כח ותאמר השאלתי בן מאת אדני הלא אמרתי לא תשלה אתי: כט ויאמר לגיחוי הגר מתנה וקח משענתי בדרך וקח פי תמצא איש לא תברכנו וכי יברכה איש לא תעננו ושמת משענתי על פני הנער: ל ותאמר אם הנער חיה יהוה וחי נפשו אם אעובד ויקם וילך אחריה: לא וגיחוי עבר לפניו וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין קשב וישב לקראתו ויגדלו לאמר לא הקיין הנער: לב ויבא ארישע הביתה והנה הנער מת משכב על ממתו: לד ויבא ויסגר הדלת בעד שניהם ויתפלא אל יהוה: לה ויעל וישכב על הילד וישם פיו על פיו

כיו גלישע מיט גיחוי איז אויך אזוי גיחוי, גיחוי איז גיחוי אפשות פון גלישע, ווא גלישע איז געמאכען איז גיחוי מיט געמאכען, איז גיחוי גיחוי פון גלישע אזוי ווי איינער גייט מיט אפשות, פירוש עיט

דאזיגע שונאמית: (כו) וקח און היינט רויף לויף נאר אקעגין איר און זאג צו איר השמים גע אויב עם איז שלום צו דיר אויב עם איז שלום צו דיין מאנן און אויב עם איז שלום צו דיין קינד האט זיא גיחוי גיכערעם וואסער שלום האט זיא גיזאמט עם איז שלום: (כז) ותבא אל איש האלהים און איז גיקומען צו דעם געשליכען מאנן אז הטר צו דעם בארן ותחוק ברנעיו און האט אים אן גינאמען אין זיינע פים ויגש האט גיחוי גינעקטם אנועק שמויסיין זיא ויאמר האט דער געשליכער מאנן גיזאמט הויפה גע לאז איר אפ כי דען איר גיכיד איז איר פאר גיטערט זיי און גאט האט עם פאר היולין פון סיר און האט עם סיר גיט גיזאמט: (כח) ותאמר האט זיא גיזאמט השאלתי האב איה דען גינעשטן איין וזהו פון מיין האר האב פאר וואר איה האב זיאן וזהו גיזאמט זיא דו זאלקט סיה גיט נארין מיט אזוי אזוהן וואס וועט גיט לאנג לעבין: (כט) ויאמר האט ארישע גיזאמט צו גיחוי הטר סתרה גורם אן זיינע לענדן און געט סייין שפעקן אין וועג איין מאנן זאלקטם אים גיט גענאשטן בלומר זאלקטם אים קיין שלום

ויהי דער גויס איז דער שפעקן מיט
 אים און דא דער שפעקן גייט און
 דער בענעלש מיט אים, דריבער פון
 גיחתי איז געבאנען מיט דעם שפעקן
 פון אלישע, און דער שפעקן האלט
 גיבענין אויף דעם קינד נאמל גיחתי
 גלייך ווי אלישע וואלט גיבענין אויף
 דעם קינד, אבער אז גיחתי האט דין
 גיבענעם בונדער פון אלישע האט
 ער שוין דעם שפעקן אפגעשילט פון
 אלישע, און דער שפעקן קען נישט
 לעבעדיג מאכן :

ועינו על עיניו וכפיו על כפיו ויגהר עליו ויהתם
 בשר הילד : לה וישב וירך בבית אחת הנה
 ואחת הנה ויעל ויגהר עליו ויזור הנער עד
 שבע פעמים ויפקח הנער את עיניו : לו ויקרא
 אל גיחתי ויאמר קרא אל השנמית הזאת ויקראה
 ותבא אליו ויאמר שאי בנה : לו ותבא והפל על
 רגליו ותשתחו ארצה ותשא את בנה ותצא :

סכמו קרי

פרוש ע"מ

האם זיך גיליגט אויף דעם קינד גיחתי פון זי פון
 גיחתי זען זיך ופשוט זען פשוט און האט גימאקט זיין
 קאהל אויף דעם קינדס קאהל און זיינע אויגן
 אויף דעם קינדס אויגן און זיינע הענט אויף
 דעם קינדס הענט גיחתי גיחתי און האט זיך פאר
 שפרייט אויף אים ויהתם בשר הילד און עס איז
 נוארעם גינארין דאס לייב פון דעם קינד :
 (יה) וישב וירך בבית און האט זיך אום גימאקט און
 איז גיבאנען אין דער גטוב אחת הנה ואחת הנה
 איין קאהל אהין און איין קאהל אהער בעל גיחתי
 גיחתי און איז אויף גיבאנען און האט זיך ווי דער
 פאר שפרייט אויף דעם קינד גיחתי גיחתי עד שבע
 פעמים האט גיניקט דער קינד ביי זיינען קאהל
 ויפקח הנער את עיניו און דער קינד האט גיניקט
 זיינע אויגן : (לו) ויקרא אל גיחתי ויאמר האם אלישע
 גירופין צו גיחתי און האט גיבאנען דאס אל השנמית
 הזאת וירך צו דיא שונמית הקראה האם ער זיא
 גירופין ותבא אליו איז זיא גיקוקען צו אים ויאמר
 האם ער גיבאנען צו איר שאי בנה הייב אויף דין
 וזהו : (לז) ותבא ותפל על רגליו ותשתחו ארצה איז זיא
 גיקוקען און איז גיפארין פאר זיינע פנים און
 האט זיך גיבוקט צו דער ערד ותשא את בנה ותצא
 און זיא האט אויף גידייבין איר וזהו און איז
 ארויס גיבאנען :

אהר קריאת פרשת השבוע טיש מקרא ואלד תרנום והפמרה ומזמור ה' מלך נאות לבש או מזמור שיר
 ליום השבת וה' מלך יללנו דכרו משנה והלכה מסדר מהירות טעם עד סימון כחוננו היום :

ברמנורא

משנה מקאות פוק ד

פרק ד א המניה כלים תחת הצנור. מרוכ שמי נשמים וכנסים כו ויורדים דרך פיו למקוה והכל מיירי
 בצנור של עץ שקבוע ולכסוף תקון דואחיל ולא היה תורת כלי עליו כשקבוע חט"פ שטקון אחרי כ
 לא השיבי המים שנתוכו מים שחובים החיל ולא היה תורת כלי עליו כהמט: ואחד כלים קסמים. דלא
 תיחא דלא השיבי: אפילו כלי גללים. דלא השיבי כלים לענין טומאה השיבי כלים לפסול את המקוה אפי'
 אם שברם או כסה אותם דלא
 דמי למטה הקנים דלא פרק ד א המניה כלים תחת הצנור. אחד כלים גדולים ואחד כלים
 קטנים אפי' כלי גללים כלי אבנים כלי ארמה פוסלין את
 בשוכה. ובס"ק נשכת כנמ' המקוה. אחד המניה ואחד השוכה כדברי ב"ש. וביה משהוין בשוכה.
 פיר ד א המניה כלים תחת הצנור איינער האט
 גישפעקט פלים אונטער אריגע
 וואס רינט אראפ רעניגונאקער פון דאך אהר פלים
 דוים סאיי ער האט גישפעקט גרויסע פלים אהר
 פלים קטנים אונ סאיי ער האט גישפעקט קליינע
 פלים אפי' פלי גללים אפילו פלים וואס זענען
 גימאכט פון מיט פון בהמות גלי אבנים שטיינערנע
 פלים גלי אדער ערדנע פלים וואס זענען גיט
 גיטריקענט גינארין אין קאהל הויבין, און מען
 גיט אריין די וואקער פון די פלים אין מקנה פוסלין
 אהר תפקח נערק דיא מקנה פוסל ויירך דאס איז
 גישפעקט וואקער אהר המניה אהר השוכה סיי ער
 האט גישפעקט די פלים אונטער דיא רינע דיא
 וואקער נאל אריין רינען אין נייא, און סיי ער
 האט פאר נעסין דיא פלים אונטער דיא רינע,
 און ער האט גאר גיט גיזוואקס אז דיא וואקער
 האט אין נייא אריין גערניען, נאכדעם אז ער
 גיט אריין דיא וואקער פון דיא פלים אין דער
 מקנה נערק דיא מקנה פוסל דובר ביי וואס אזוי
 זאמט גיט שטאיי יביה הלל קהרין בשוכה אונ בית
 הלל זאנין אז ער האט פאר נעסין דיא פלים
 אונטער דיא רינע, און דיא פלים זענען פוש
 וחק לישראל ע"ט) (ח"א)

שומי פלוגתייהו כשהיטין תחת הצנור בשעת קשור עבי' ונתפורו ושכחן וחזרו ונתקשרו דכ"ט סבוי מאס פורו עבים לא נתכבד' מחשבתו הראשון' דגלי דעתי' שרש שיטלו לחוכן וכ"כ סכרי בטלה מחשבתו דכי נתפורו חסד דעתייה דקפסר לא ירדו גשמים עוד אבל היטין תחת הצנור בשעת קשור עבים וחזרו גשמים לבא ואלא למלכתו ושכחן דכרי הכל הואיל ומתחלה לכך נתפרין לא בטלה מחשבתו בשכחתו ואם היטין בשעת פפור עבים דכרי הכל מותרים שלא נתכוין מתחלה לכך: בשוכח

א"ר מאיר נמנו ורכב ב"ש על ב"ה. ומורים בשוכח בחצר שהוא בחצר שהוא פהור. פהור אר"י עדיין מחלוקת במקומה עומדת: ב המניח סבלא תחת הצנור כחצר שלא תחת המניח. ותתמלאו מן המטקין ומפלו למקוה דדוקא תחת הצנור הוא דפליגי ד"ט דגלי דעתי' דלמא שיטלו לחוכן ומאס פור לא בטלה מוזהבה קמיתא אבל הניח כחצר חס"י בשעת קשור לא מוכחא משיקרא מחשבתו קמיתא שפיר הלכך בטלה כשנתפורו: עדיין מחלוקת במקומה עומדת. שלא עמדו למנין על כך ולא רבו תלמידי ז"ט: ב המניח סבלא תחת הצנור. להמשיך

גית גירעניגט. דער ווייל איז ער גינאנגען צו זיין ארבעט, און האט פאר געסין אז ער האט גישטעלט דיא פלים אונטער דיא ריגע, און עס איז גינאנגען רעגין דורך די ריגע אין דיא פלים, האלטן אלע אז זיין קחשקה איז גיט פסל גינארין דורך זיין פאר געסין. און אז די וואסער פון דיא פלים איז אריין גינאסין גינארין אין מקנה, נוערט דיא מקנה פסול. און אז ער האט גישטעלט דיא פלים אונטער די ריגע ווען דער היפעל איז גינען קלאהר, דער נאך איז דער היפעל פאר וואלקניגט גינארין און עס איז גינאנגען רעגין דורך דיא ריגע אין זיין פלים, און פון דיא פלים איז דיא וואסער אריין גינאסין גינארין אין מקנה ווייל זיין מיינונג איז נאר גיט גינען אין דיא רעגינוואסער. דריבער האלטן אלע אז דיא מקנה איז פשר רבי מבי האט רבי מאיר גינאנט נמנו רבי בית שפאי על בית הלל קען האט גיציילט דיא פלמירדים, זענען דיא פלמירדים פון שמאי גינען קעהר ווי די פלמירדים פון הלל וואס זייא זאגן אז דיא מקנה איז פסול יסודים און בית שמאי איז מודה צו בית הלל בשוכח בחצר שהוא פהור אז ער האט פאר געסין פלים אין הויף גיט אונטער דיא ריגע, אפילו ווען דער היפעל איז גינען פאר וואלקניגט, נאר נאכערע זענען דיא וואלקניגט צו זאנגען און דער היפעל איז גינארין קלאהר. און עס איז נאך אקאהל פאר וואלקניגט גינארין און עס האט גירעניגט אין דיא פלים, און דיא וואסער פון דיא פלים איז אריין גינאסין גינארין אין מקנה, איז דיא מקנה פשר רבי יוסי האט רבי יוסי גינאנט געדין פלוקת במקוה עטרת דיא קריג פון בית שמאי מיט בית הלל שטייט נאך אויף איר ארם, דיא פלמירדים פון שמאי און פון הלל האבין זיך נאך גיט גיציילט: ווי טייסען וועלכע פלמירדים זענען קעהר, טייסען קען נאך גיט וויא ווער דער דין איז: ב הפנים פגלא תחת המיור אז ער האט גישטעלט אברעם אונטער אריגע, און דיא ברעט שטייט קרום, די וואסער

גינארין מיט רעגינוואסער פון דיא ריגע, און ער האט אריין גינאסין דיא וואסער פון דיא פלים אין דיא מקנה, איז דיא מקנה פשר ודיא נקרא נאנט בית שמאי מיט בית הלל קריגען אויף דעם אויפן, ווען ער האט גישטעלט די פלים אונטער דיא ריגע איז גינען דער היפעל פאר וואלקניגט און ער האט די פלים גישטעלט וועגן דעם עס זאל אין זיין אריין ריגען דיא רעגינוואסער פון דיא ריגע, דער נאך זענען די וואלקניגט צו זאנגען און דער היפעל איז קלאר גינארין, און ער האט פאר געסין אז דיא פלים שטיינען אונטער דיא ריגע, האט ער זיין גיט צו גינען, און עס איז נאך אקאהל פאר וואלקניגט גינארין און עס האט גירעניגט אין דיא פלים דורך דיא ריגע, בית שמאי זאגן ווייל ער האט אריין גישטעלט דיא פלים אונטער דיא ריגע, און ער האט גינאנט עס זאל אריין ריגען וואסער אין זיין, דורך דעם וואס דיא וואלקניגט זענען צו זאנגען איז גיט פסל גינארין זיין סחשקה, ווארום ער האט איין אקאהל געוויזן אז ער ווייל אין די פלים זאל אריין ריגען וואסער דריבער אז איצט האט אריין גערונען דיא רעגינוואסער אין די פלים איז קוקט גינארין זיין סחשקה פריער, און אז דיא וואסער פון די פלים וועלן אריין גינאסין נעדין אין דיא מקנה, איז דיא מקנה פסול, און בית הלל זאגן ווען די וואלקניגט זענען צו זאנגען און ער האט גימיינט עס וועט שוין גיט רעגנען, איז שוין פסל גינארין זיין פריערדיגע סחשקה, און דער נאך ווען עס האט גירעניגט האט ער נאך דאמאלס גיט גישטעלט דיא פלים נאר ער האט זיין פאר געסין איז נאך גיקוקען דיא וואסער אין דיא פלים גיט מיט זיין וויצען, דריבער אז דיא פלים זענען פול גינארין מיט רעגינוואסער פון דיא ריגע און זיין זענען אריין גינאסין גינארין אין מקנה, איז דיא מקנה גיט פסול, אבער אז ער האט גישטעלט דיא פלים אונטער די ריגע ווען עס איז גינען פאר וואלקניגט און עס האט נאך

המים למקוה : אם יש לה לבובו . עשה סביב מד' (6) רוחותיה כדי שיהיה לה בית קבול : פוסלת את המקוה .
 קדו לה מים שאובים ומשום נטר לה היה מפסיל מקוה דמיירי בצנור שקבעו ולבסוף חקקו כדברי רישית : זקפה
 לידרוח . כדי שתהיה מעטפת שבה : אינה פוסלת את המקוה . ללא קיימת כדרך קבלנו : ג' החוטם
 בצנור . לרך נטר להיות פתוח מב' לדידים מב' חקקו את המקוה אר"כ חקקו בו חקקו מעט כדי לקבל

(6) וכו' יגמס סוקה כ' דלפי
 מי' דוחה פסולת (6) אינה כו'
 ובגון דלכלא סעולה סיו נפסי
 נמשתי למקוה דלתיב נפסי
 משום דהויא ע"י סוקה כתיב
 כמו כפ"ה מ"ה ברא"ש :
 [3] צרורות . הנתנגלים במים
 כדי שלא יגרו עם המים כדל"ב :

אם יש לה לבובו פוסלת את המקוה ואם לאו
 [6] אינה פוסלת את המקוה . זקפה לידרוח
 בין כך ובין כך אינה פוסלת את המקוה :
 ג' החוטם בצנור לקבל [3] צרורות . בשל עץ
 כל שהוא . ובשל חרס רביעית . ר' יוסי
 אומר אף בשל חרס כל שהוא . לא אמרו
 רביעית אלא בשברי כלי חרס . היו צרורות
 מתחללים בתוכו פוסלים את המקוה . ירד לתוכו עפר ונכבש כשר .

לריות המעכבים הלך המים
 כשחקקו ולבסוף קבעו איירי
 האיל והיה עליו תורת כלי
 כשה' תלוש הרי המים
 העוכרים זו שאובים הן
 ופוסלים את המקו' : ובשל
 חרס . לא חשיב כלי אר"כ
 יס לה בית קבול של רביעית :
 ולא אמרו רביעית אלא

בשברי כלי חרס . וזקף קוץ החרס לאחר שאבדו כעין שהיה הסכר מחוץ רביעית חבל מתחלתו אפי'
 כל שהוא חשיב כלי חרס . ומהחללי' . מתחללי' כדון בית קבול וזאמס מהחוקים
 זו אר"כ שנתמלה כולם חלה מתענטע' חילך וחילך ל' ותתמלה המלכה : פוסלין את המקוה . ללא נכבש
 קבולו : ירד לתוכו . לתוך בית קבולו : עפר ונכבש . שטר נקבע ונטעה מהחוק יפה והמים עזבירה
 עליו חרסו כמלה נעלה כדורה ככיתא ניסק : כשר . לזין כזן בית קבול . וזלון ונורו ומיזג אחד הוא :

ובשל חרס ביא אערדענע רינע רביעית אויב אין די
 גריבול גייט אריין אקוואטירול וואסער . הייסק
 דיא רינע אפלי אונ דיא וואסער וואס גייט דורך
 די רינע אין מקנה מאכט פסול דיא מקנה . אונ
 אויב אין גריבול גייט נאר אריין ווייניגער וויא
 אקוואטירול . איז דיא רינע גיט אפלי . אונ דיא
 וואסער וואס גייט דורך איר אין די מקנה מאכט
 גיט פסול די מקנה רבי יוסי אומר אף בשל חרס כלי שהוא
 רבי יוסי זאגט אפילו ביא אערדענע רינע וויא
 פיל טיף דיא גריבול איז הייסק ויא אפלי אפילו
 אין דיא גריבול גייט גיט אריין ארביעית איז ויא
 אויך אפלי יא אמרו רביעית אף בשברי כלי חרס
 אערדענע פלי אז ויא איז צו גראבין גינארין
 אויב אין דיא צו פראכענע שטיק גייט אריין
 אקוואטירול . הייסק ויא נאך אפלי . אונ אויב
 ווייניגער וויא אקוואטירול איז ויא קיין פלי
 אכער אערדענע פלי אנאנע אפילו ויא האלט
 ווייניגער וויא אקוואטירול הייסק ויא אויך אפלי
 ויי צרורות מתחללים בתוכו אויב דיא שפענדלאך
 ויצען גיט היינג אין דיא גריבול נאר דיא
 שפענדלאך שאקלען זיך אין דיא גריבול
 מתחללים איז טייטש שאקלען פוסלים את המקנה
 דיא וואסער וואס גייט דורך דיא רינע אין דיא
 מקנה מאכין פסול דיא מקנה טייל דיא וואסער
 זענען אריין גינאנען אין דיא גריבול וואס ויא
 הייסק אפלי אונ אז ויא וואסער קופען אריין אין
 מקנה . קופען וויא דיא פון אפלי אין מקנה
 ירד לתוכו עפר ונכבש אכער אז אין דיא גריבול איז
 אריין גיפאלין ערד ונדער שטיקלאך שפענדלאך
 אונ דיא ערד אדער דיא שפענדלאך זענען איין
 גיפרעקט אין דיא גריבול . איז גלייך וויא עם
 וואלט גיט גינען קיין גריבול . אונ אז עם גייט
 דורך דיא רינע וואסער אין מקנה פסול דיא מקנה

פון דיא רינע זאל גיין אויף דיא ברעט אונ פון
 דיא ברעט זאל גיין גלייך אין מקוה אם יש לה לבובו
 אויב דיא ברעט האט לייקטען פון אויבין אין
 אלע פיד וויטען פוסלת את המקנה די וואסער וואס
 גיט פון דיא ברעט אין מקנה מאכט פסול דיא
 מקנה . ווארום דיא ברעט איז אפלי זענען דאך די
 וואסער גיקופען פון אפלי אין מקנה ויא ויא אונ
 אויב ויא האט גיט קיין לייקטען אינה פוסלת את
 המקנה מאכט ויא גיט פסול דיא מקנה זקפה לידרוח
 אז ער האט גישפעלט דיא ברעט אונמער דיא
 רינע ויא זאל אף גינארשין נערין . ויא זאל נערין
 גיין . אונ דיא וואסער פון דיא ברעט איז אריין
 גינאסין גינארין אין מקנה ביז די רינע פלי סאיי
 אזוי אונ סאיי אזוי . סאיי דיא ברעט האט
 לייקטען ארום אונ סאיי ויא האט קיין לייקטען
 ארום אינה פוסלת את המקנה מאכט ויא גיט פסול
 דיא מקנה : ג' החוטם בצנור קבול צרורות ארינע איז
 גינען גימאכט . ציטייא זענען . אונ אדעק . אונ
 דער אנהייב פון דיא רינע הויבין אונ דער סוף
 פון דיא רינע אונטען אין ביידע עקין איז גינען
 האסין . אונ דיא וואסער וואס גייט דורך דיא
 רינע מאכט גיט פסול דיא מקנה . סיידן אין
 דעק פון דיא רינע אינזוייניג האט קען אויס
 גינראבין אגריבול אז דיא שפענדליך וואס פאלין
 אריין אין דיא רינע זאלען זיך דארט פאר
 האלפען די וואסער זאל קענען ויין גיין . דאס
 הייסק . החוטם בצנור ער האט גינראבין אין די
 רינע . קבול צרורות אז דיא גריבול זאל צו
 געמען דיא שפענדליך וואס נערין אין איר אריין
 פאלין איז דער דין אזוי זשי עץ ביא אהילצערנע
 רינע גי' שהיא וויא טיף דאס גריבול איז הייסק
 שוין דיא רינע אפלי . אונ דיא וואסער וואס גייט
 דורך דיא רינע אין מקנה מאכט פסול די מקנה

שהוא צר מכאן ומכאן. מנ' פיתויו ממקום שהמים נכנסים בו וממקום שיוצאים ממנה למקוה: ורחב באמצע. אפי' לא חשב לקבלה כל"ו שלא חקק בו לקבל צורות: ד מים שאובים. כהן פסולין למקוה: ומי גשמים. הפקדים: שנתערבו בחצר או בעוקה. גומא שהמים מתקבלים כהן או על מעלות המערה ומשם ומשני יורדו למקוה: אם רוב מן הכשר. כגון שכל' (ב) סאה. מהן מי גשמים וי"ט מים שאובים כשר: הו"ו מקלחין

[ג] שרא כ"ו. אמנם ה"י הכוונה שיהיו המים מן המקום הכר בחוק. ה"ה"מ: (ג) ל"ד אלא אפי' משכו יותר מל' סגו: (ג) ויתערבו דריש"ה ל"ד ולא אפי' אלא להפוקי בלא המסכה חו'

סלון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה: ד מים שאובי' ומי גשמי' שנתערבו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה. אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול. מחצה למחצה פסול. אימתי כזמן שמתערבים עד [ג] שלא יגיעו למקוה. הו"ו מקלחין בתוך המים אם יודע שנפול לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא ירד להכות שלשה לוגין מים שאובים כשר ואם לאו פסול: דה השוקת שבסלע אין ממלאין ממנה וואו מקדשין בה ואין מוין ממנה

המים שאובים כפי עומם שלא נתערבו בכשרים אין פוסלין דרך האכסה אלא כזוב (ג) כגון מקוה טיב בו כל"ו סאה מי גשמים ממלא ככתף וממשיך לתוכו וי"ט סאה מים שאובים וכשר הואיל והרוב מים כשר' וכן להכה: דה השוקת. אכן הלול שעל שפת המעיין והמים נכנסין לה דרך מור שדפוסו ומשקין בה בהממות: אין ממלאין ממנה. מים למי טעמת: ואין מקדשין בה. אין נותנין אחר פרה על המי' שבתוכה לזינה שבתוכה כלי. והטעם מיידי

מקנה פשר סלון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אריג'ע נואם איז שפאל פון דער וייט נואם דיא נואסער גייט אריין און פון דער וייט נואם דיא נואסער גייט ארויס. אונ אין מיטן איז ער ברייט. אונ אנדריבול איז גיט דא, דיא נואסער נואם גייט דורך דיא רינגע אין מקנה איז מיט מאכט גיט פסול דיא מקנה מפני שלא נעשה קפנה טיי"ד די רינגע איז גיט גימאכט גינארין אין איר זאל זיך עפעס פאר האלקיין איז דאם קיין פלי: ד מים שאיבו גישעפטע נואסער נואם וענען גינען אין אפלי אונ וייא וענען פסול צו אמקנה ופי גשמים אונ רעגין נואסער נואם וענען פשר צו אמקנה שנתערבו בחצר אין הויף אריף דיא ערד וענען דיא ביידע געבלייב נואסער אויס געמישט גינארין יבעקט אנדער אין אנדערב וענען דיא ביידע געבלייב נואסער אויס געמישט גינארין נעל מיעות הפקדה אנדער אויף דיא שטיינען (דיא פערעפ) נואם גיינען אראפ אין אפיר קאנטיגע גרוב אזו גידעקטע. וענען דיא ביידע געבלייב נואסער אויס געמישט גינארין. אונ פון אייגע פון דיא ערשער וענען דיא נואסער אראפ גינאנגען אין אמקנה אם רוב מן הכשר פשר אויב דיא פשרה נואסער איז מעהר ווי דיא פסולה. דהיינו דיא פשרה נואסער איז איין אונ צוואנציג סאה. אונ דיא פסולה נואסער איז גיינצעהן סאה. איז דיא מקנה פשר ואם רוב מן הפסול פסול אונ אויב דיא פסולה נואסער איז מעהר וויא דיא פשרה. דיא פסולה נואסער איז איין אונ צוואנציג סאה. אונ דיא פשרה נואסער איז גיינצעהן סאה. איז דיא מקנה פסול מפנה מקנה אויב עס איז העלפט אויף העלפט. צוואנציג סאה פשרה נואסער אונ צוואנציג סאה פסולה נואסער פסול איז די מקנה פסול אפטיינען נאגין מיר אז די פשרה נואסער איז מעהר וויא דיא פסולה איז די

ועומ'ט : (ד) סר"ח וקס"ח דאם כן הו"י חני אינ"ה יפול"ה לקבל
 מים ל"ה חמט"ה ס"ח ע"שור לנק"ה וכי"ס מכו"ה מתורת כלי וע"ה
 דכמ"ח מ"ל נע"ה ע"ה"ה מ"ה"ה ו"ה"ה מ"ה"ה ג"ה ס"ה לנ"ה
 ע"ה"ה מ"ה"ה ו"ה"ה מ"ה"ה ו"ה"ה מ"ה"ה ו"ה"ה מ"ה"ה ו"ה"ה מ"ה"ה
 יוס"פ ע"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה
 יקבל ל"ה לנ"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה
 ע"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה מ"ה"ה
 ס"ה ק"ה ו"ה"ה :

כסלע מחובר שמקו ופ"י תלוש שהכרז ולכסוף הקקו
 האולו ולא ה' ע"ה שס כלי כחלום חו"ה תשוב כלי :
 ואינה צריכה צמיד פתיל. אם היה כחולה המת
 מלגת על מה שכתובה בכסוי לכד כלה נמ"ד פתיל לפי
 שאינה שכתובה כלי אלא כבוד
 ודוח שמל"ה על מה
 שכתוב בכסוי לכד : ואינה
 פוסלת את המקוה. אם
 נפלו מ"י גמלים מתוכה
 למקוה אין נחשבים מים
 שאובים לפסול את המקוה :

ואינה צריכה צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה.
 המקוה. היתה כלי וחברה בס"ר ממלא"ה בה
 ובק"שין בה. ומזין ממנה וצריכ' צמיד פתיל ופוסלת את המקוה.
 ניקבה מלמטה או מן הצד. ואינה יכולה לקבל מים כל שהם כשרה
 וכמה יהיה. בנקב בשפופרת הנוד. אמר ר' יהודה בן ברוריא מעשה
 בשוקת (גמרא ל"ג יהוא) שהיתה בירושלים והיתה נקובה בשפופרת הנוד

וכמה היא בנקב. לכתול מתורת כלי שלא יפסול את המקוה מטעם שאובי (ד) : בשפופרת הנוד : ושעורו
 סביהו מ"י אכשתי על די הסוכות לאגול חזרות ברחוק כריחו נקב : שוקת יהוא' : כך היתה
 נקרתה וכל עהרות של ירושלים נכבליה על גבה שמעבליה בתוכ' ועו"י סכרות ולא היה נשקות' : מהם אלה

דער שמיין איז אין אשמוב אונ אין שמוב איז דא
 אמת. איב דער שמיין איז גומ צו גידעקט
 גינארין איידער דער סת איז גישטארבן. אז
 דער דעק איז גומ באהעפט צום שמיין. איז מהור
 אלץ נאם אין שמיין ליגט. אבער אז דער דעק
 איז גומ גומ באהעפט צום שמיין. נאר ער ליגט
 אזוי אויף דעם שמיין. איז אמת אלץ נאם ליגט
 אין שמיין ופסקת את הפסקה אויב עס האט אריין
 גירעניגט אין שמיין אונ פון שמיין איז די וואקער
 אריין גינאקסין גינארין אין אמתקה. איז די סקנה
 פסול ונייל דער שמיין איז אפלי ניקבה מלמטה או
 כן הצד ותינה. וכלה קבל מים כ' שהם אויב דער
 שמיין איז גילעבערש גינארין אינאקסין אין דעק.
 אדער אין דיא וואנט בייא דער זייט געבין דעק
 אונ זיא קען גיט דער האלפין אין זיה קיין ביסול
 וואקער אונ עס האט אין דעם שמיין אריין
 גירעניגט אונ דיא וואקער איז אריין גינאקסין
 גינארין פון שמיין אין סקנה גשרה איז די סקנה
 פשר ונייל דער שמיין איז שוין קיין פלי וצפת תה
 גגבט וניא גרויס פאל זיין דיא לאך פאפופרת הנוד
 אזוי וניא דיא לאך פאל דער וואקער איז
 אלאגיל מען זאל קענען אריין שטעקן און צווייא
 פינגער אין די ברייט אונ וניא קענען אויס דרייען
 ארום אלע זיימען (ע"ה חיים) אפר רבי יהודה בן בתיא
 רבי יהודה בן בתיא האט גינאנט משה בשבת
 יהוא שתתה בירושלים אין ירושלים אזי גינען
 אשמייערנע קארעטע קען האט איר גירופין די
 קארעטע פון יהוא. אונ זיא איז גישמאנען בייא
 אפשרה סקנה ותינה נקבה פאפופרת הנוד אונ אין
 דיא קארעטע איז גינען אלאה אזוי. רוים וניא
 דיא רעקר פון אלאגיל. אונ אז עס וואנט אריין
 גירעניגט אין שמיין איז דיא וואקער דורך דיא
 לאך אריין גינאקסין גינארין אין סקנה אונ פון
 סקנה פלעגט אריין גיין דיא וואקער אין שמיין
 אויך דורך דיא לאך איז גינען באהעפט אונ
 אויס געמישט דיא וואקער פון שמיין מיט דיא

אש פון דיא פרה אדוקה וואם וניא זענען אויס
 נעמישט גינארין אין איין אנדער פלי. אז מען
 סאקט איין דעם אויב אין דיא וואקער מיט אש
 וואם אין דעם שמיין אונ מען שפריצט אויף
 אטמא ווערט ער גיט מהור ותינה צריכה צמיד פתי
 אויב דער שמיין איז אין אשמוב וואם אין שמוב
 איז דא אמת. אונ דער שמיין איז צו גידעקט
 גינארין איידער דער סת איז גישטארבן. אדער
 מען האט דעם שמיין צו גידעקט איידער מען
 האט אים אריין גיבראקט אין שמוב. אפילו דער
 צודעק איז גיט גומ באהעפט צום שמיין. איז
 אויך מהור אלץ נאם אין שמיין ליגט ותינה פסקת
 את הפסקה אויב עס האט אריין גירעניגט אין דעם
 שמיין אונ פון שמיין איז אריין גינאקסין גינארין
 אין סקנה. איז דיא סקנה גיט פסול דא שמועקט
 אז דער שמיין איז אריין גינעצט גינארין אין די
 גרד דער נאה האט מען אויס גיהאקט די קאקסין
 אין דעם שמיין דריבער ווערט גיט גירעניגט
 דער שמיין פאר אפלי ותינה פלי ותינה פלי אבער
 אז דער שמיין איז גינארין אפלי דער האט אויס
 גיהאקט אין אים דיא קאקסין. דער נאה האט
 מען אים גילייגט בייא דעם קוואל אונ מען האט
 אונגען באקלעקט מיט וואפנע ער זאל גיט
 געריקט ווערן פון ארץ ממלא"ה אז מען שעפט
 אן וואקער מיט דעם שמיין צו דיא אש פון דיא
 פרה אדוקה איז די וואקער פשר יפסקין בה אונ
 אז מען שייט אריין אש פון די פרה אדוקה אין די
 וואקער וואם אין שמיין אין די וואקער מיט דיא
 אש פשר יפזן סקנה אויב מען האט אויס געמישט
 די אש פון די פרה אדוקה מיט וואקער אין איין
 אנדער פלי. דער נאה האט מען דאס אריין
 גינאקסין אין דעם שמיין. אדער מען האט זייא
 אויס געמישט אין דעם שמיין אונ מען האט
 איינגעשונקט דעם אויב אין די וואקער מיט אש
 וואם אין שמיין אונ מען האט געשפריצט אויף
 אטמא ווערט ער מהור ותינה צמיד פתי אויב

עצה כל המהירות שבירושלים נעשית על גבה ושלחו ב"ש ופחתה מקוה שלם היה גלגה ומי שבש"א עד שיפחות רובה :
רובה. אפי' יש בנקב כשפורת הנוד לעולם תורת כלי עליה עד שחשבר רובה :

וואקער פון מנהג יהודי בני המהירות שבירושלים נגשות
זי נבה אונ אלע גלים פון ירושלים וואס זענען
גינען טמא פלעגט קען טובל זיין אין דעם שמיין
אונ דורך דיא מבילה פלעגט קען מאכין מהרות
ושלוח בית שמיא ופתחת האבין בית שמיא נעשיקט

תוספות

גמרא נדה דף יב ע"א

רשי

בין יסות . פירוט לזכור אסור נדוח אכל אסור לכה על היסנה כדאמר בגמרא (דף כ) א"כ הכא לא לגמרי כישנה חזירי אלא אלה אלה
ערה כל כך עתה לכשיז אכ הוא פהורה אי לאו :
שמואל במאי מוקי לה . והיא ולקמה אליה עסקה כשהרות וי"ל דליק מלישנה יתירא דקמיני נשיהם להם נזחוק סהרס
ואמאי חזירי דתו נמי תיכיר תו נמי תיכיר וכלין וזוסיס אלא לגמרי דליידי דעסקה כשהרות וכפ"כ (ד' טו) דקמיני כל נזשסי כחוקת
סהרס וקמיני כתר הכי והכלאס מן

ב כו'. וכיון שחכמה תיר חמריין ופועליין והבאין קבית האבל
לתשמיש אין לך נדיקה ומבית המשתה נשיהם להם בחוקת
נדולה מזו דלי לא קיס לה מהרה . ובאין ושוהין עמהן בין ישנות בין ערות
דסאור' היא הוה נדקה ברא"ה שהניחן בחוקת מורה אבל הניחן בחוקת
שומאה לעולם היא ממאה עד שתאמר לו
מהורה אני והא שמואל במאי מוקי לה אי בשיש לה וסת קשיא ערה ואי
כשאין לה וסת קשיא בין ערה בין ישנה . לעולם קשיא לה וסת
וכיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו א"ל רב פפא לרבא
פפאי פוי מלי נזחוק ולחוקמי כאין לה וסת ודיס עסקה לא קאי אלא חזירי' להיות נדוקת ותו לא קאי על גב יסות' דמתיני'
כ"ס לה וסת כדפריך לעיל וסת מתיני' כ"ס לה וסת עסקין) :

בין חכמה . פ"י כיון שכל מן הדרך מפיסה ותוכנה לתשמיש ואי חזירי ככר רמי' חכמה סהרסניס כשפת רליה וזכרת אכל
אם לא כל מן הדרך אסור כשה לשי שאינו מחזירי' כפיס של תשמיש אלא כל פליס מיד ולא רמי' חכמה לחזירי' סהרסניס :

הנה רבנו חסדיו ופועליין והבאין קבית האבל וסבית המשה
די רבנן האבין גילעקט די מענקמשיין וואס
פארין מיט איינען ואדער מיט פערד . פוך-
מאנקעס אונ זענען געקומען ביי נאכט אהיים פון
נועג . אדער ארבייטער וואס זענען געקומען ביי
נאכט אהיים פון וויינער ארבעט . אדער מענקמשיין
וואס זענען געקומען ביי נאכט אהיים פון אאבל .
אדער פון אשקחה ואחרונה . אקעוהרן נשיהם
הם בהנחת סהרה קענין זיין רעכענען אז וויינער
וויינער . זענען כהור יבאין ושוהין עמה וסת אונ קענין
קומען צו וויינער וויינער אונ בהעפקיין זיך מיט
זיין בין ישנות בין ערות סיי זיי שלאפן אונ סיי זיין
זענען וואכערדיג ככה דברים אמרים זענען זענען דיא
בייד גינאנט גינארין בהנחת סהרה זענען זיין
זענען אונעק גענאנגען פון דער היים האבין זיין
גילאזין דיא וויינער זענען גינען ריין . שפעלמ
קען אויף דער חזקה . אז זיין זענען נאך איצט
אויך ריין אכל הניח בהנחת סהרה אקער אז זיין
האבין גילאזין דיא וויינער זענען זיין זענען גינען
קמא יעקס היא ספחה כוז דער מאן זיין אייביג
האלקטין פאר קמא עד שתאמר לו סהרה אני כיון זיין
ועמ אים זאגין איה בין ריין . איז דאך אקשיא
אויף שמואל ווא שמואל כפיא מוקי לה וואס וועמ

מה למעבד כי הא תחנית' . סיוע רשי' כי הא תחנית' דכתי'
דדיקס או תביעה וק' דכתיב דוקא חריץ דיק' וז"ל מלי
קא חסד לבי דתחנית' בחסי' דתחנית' לא מגיף בחסי' וכו' וז'
לכעול גירייה קבוי דתקטעו לנבי כול סיס מלא הא פסיקס
דלמדי למי (ד' ו) כל זכרון לא כתי' דדיקס וגם סין למסמדי
לכדוק דלא קן לבי עמיט ושרט

מה למעבד כי הא תחניתא א"ל סודנא לא
דמגניא באפיה :

וכדוק' דקאמרי סמואל ליעול דתחנית' כפי אפי' תמנע
כי הא תחנית' . כתיב דדיקה או וגיטס : סודני' .
ת"ל על עס סוד ה' ליראיו . לא כתיב דדיקה דכתי'
מגרכת לה דיק' מגיף בחסי' . ליראיו הא תחנית' דלא
למעבד כי הא תחנית' דלא
כתי' דדיקה דליתו ס"ל בלא
מן הדרך (או דוקא וכו')
הכב כתיבו ח"ל סודני רב פלא מקיל עבר ה' כדלמדי
בל"ג סודני' לא סמדי ומסיל עבר קנרה סודני כדלמדי
כפ"ס תמדי בתלוד לבי סודנא רהי' : דמגניא באפיד
כתחית' אם אחת מגריכה דדיקה והלא תמנע ותתגב כפטיה

סיח' מ' וזו למד חולס כתיבו ככרייה' א ביין דתחני' נמי
תחני' דיק' למסרות ונראה למד חסו למעבד כי הא תחנית'
דלא תרבה מדי גינה דמהא אף לכעול גירייה לירי' לסיק'
ולתבטס וכו' דלמדי' למי דלמי' למי' לא וסח לא כתיב דדיקס
לכעול גיטס מ"ל דלמדי תביעס כתי' מי נמי למי' לירי' כשסוף
כתי' דלא חיתא דתיסא עממס סוס אמרס לבי קודס לכו' לכל
פלא מן סודך היכא למיחס ומתחית' דמדי' מ' (ד' ע) דלמי' מן
כתי' דדיקס אכל כתיבס אפי' דמי כפירס דוקא ח"ל גיטס לא וסר
ממר לבי מגיף בחסי' . סיועס אם לירי' לסיק' :
למי' דדיקה דליתו ס"ל בלא
מן הדרך (או דוקא וכו')
הכב כתיבו ח"ל סודני רב פלא מקיל עבר ה' כדלמדי
בל"ג סודני' לא סמדי ומסיל עבר קנרה סודני כדלמדי
כפ"ס תמדי בתלוד לבי סודנא רהי' : דמגניא באפיד
כתחית' אם אחת מגריכה דדיקה והלא תמנע ותתגב כפטיה

גי'אגמס צו רבא מהי למעבד כי הא תחניתא צו קענ
קען סאדן וויא דיא ברין'א . אכער גיין אפי' ספי'
קאמס רבא גי'אגמס צו רב פסא סידי' דו למדי' דא
גיין . א אשקה נוען דער מאן קימס שוין צו איר אונ
זו'ר' בראשית דף כח ע"א

דמדי' כד לתקדס יומא דממלי סכתא סוכת שלום טריא ודחפריסת כעמלא . מלין סוכת שלום דא סכתא וכל רוסין
ועלשלין דסדין וססרד ומסאכא כלוה סמדין ומללין כתיבא דירחייא דטקבא דהקומה רבא . דהא גיין דלמדי'
קדושתא על עמלא רום סכרדא לא חמדי' . דלא עירק מקמיה דא . וכדין עמלא כמסדו עמלא ילא כתיב
ללמלא על נטירד כגון סומר אח עמו ישראל למד למן . דהא דא כיומא דסול אחתקן דלמלא כתיב' נטירד . אכל
בסכת סוכת שלום דחפריסתא על עמלא ודחפריס' ככל סמדין . וספי' הייבי גינהס נטירד חיינו וכלא כעמלא אשתכח
מללין ומתחיל וכו' בקדושא דימחא מרכינן דערס סוכת שלום עמלי' ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים אמת' על
ידעמי' חלא דא היא מדורא דהרי"א סוכה . ובכתיב לממלא דלמדי' סוכה דלחפריסתא עמלא ולמסרד סמנא ולמדי'
(ד"ה מגיף) עמלא כחמא דרשייא על כתי' ובג"ד לא דמלין מכל סמדין וע"ל דערס סוכת שלום עמלי' :

חוקא לחק
מוסר
כספר תריס דף ע' ע"ב

יש לחק אפי' מהי' למי' ה' מדס כמדי' ערס יטולס מדס כמדי'
ומחור דריל עספ חכילת' על סמנת יטקס חכילת' על מנעס
אפי' דכתיב ולא יקח סודר ומירשו סודר מלי' סיינו אפי' חסוכה
דממלא ספר כסמנת' ממנ' . אם רזיס דמס לממלא מן כתיבו

יש לחק אפי' הערה לפני' ה' פדה ביה' יעדער קענקיש
דארף פאררביקען נואם ער האם פאררביקיש
גענין נאמ . ג'י'ך אויף ג'י'ך . אין נואם ער האם
געני'דיקם . אין דעם זאל גיין די השוקה מתי' ישי'ס
פדה ביה' איידער ער נועט גישפארקאס נוערין
ג'י'ך אויף ג'י'ך וקמו' וקיומ' נגרי'ך דיא חקבים
גאבין גי'אגמס יטקס חכילת' על עמלא יטקס חכילת' על
פדה אז ער האם גי'אגמס גי'אגמס עבירות זאל
ער סאדן ער גי'אגמס סודר ואויב ער האם גי'אגמס
פיל עבירות . זאל ער סאדן פיל סודר

גאמ נעקמס גי'ס שוחד ויטרו שוחד סאדן די חקבים גי'אגמס דאם סייק' קען נואם נעקמס גי'ס
שוחד אכענה פאר אעבירה . דאם איז נאר זאל דער קענקיש סודר'ם גי'ס השוקה . נאר ער סודר'
עבירות אונ סודר'ם סודר' . לעכנה' גאמ גי'ס אפי' עבירות אויף די סודר'ם נתיב' אפי' חשוכ' ודחפריסת'
דמד' השטת' פס' אכער אז דער קענקיש האם גי'אגמס השוקה אונ ער סודר'ם סודר'ם נואם נעקמס
פארקעמס פון די עבירות . זענען סאדן די סודר'ם סודר'ם אונ ער סודר'ם סודר'ם נואם נעקמס
די אויב אקענקיש וייל געפיען סן ביי גאמ יא יכטס זאל ער גי'ס גיין אכעקן שטימ' וכל סודר'ם
פדי' ה' קארום עס שטימ' אין פסוק נח האם געפיען ון אפי' די אויגין פון גאמ זאל יטקס

אלא כשמו פירושו ספי' נח כדכורו ובעמשי וסולכו כלא' במדעס
 כעגלס ולכן מלא' חן חן וזה חד הוא לכך תיקנו אחת חונן
 כדושה על שם כבד את ה' מוכרין ר"ל מהדע' חסדך לבית
 כחפלה על דרך דע את אליה חסדך ועכדכו וזוין עמדי' אלה
 חפלה ובתפלה דעמו . ככלל כבוד את ואם שלא יתקיי' עס
 שום חסד שלא יתפרו מולידו כמנהג העולם . יס סוער כסנן
 תל עפר כחורו בשמחה ארס עומד על התל וכן חסידס נטוי עיני
 אלס הוא חסד כל יתחונן ויתקשר כאלין כי הוים לו מהר על

הכל סיני דלתיב ען חייס סילא למחויקיס דס וסומניס מלולר

אונ עם שטייט ניט פאר וואס ער האט געפונען
 חן אלא בשטו פירושו נאר אזוי ווי זיין נאמען . אזוי
 איז ער גיווען . ווייל ער איז גיווען נח . גוט אין זיין
 נאמור . ער איז אויף קיינעם ביז גיווען . און זיין
 נאמען איז גיווען נח . דריבער האט ער גיפונען
 חן ביי אונ שטיי' נח דריבער ויבטעשוי וולוכו כדאימא
 במדע' העגלס ולכו ספא' חן ווייל ער איז גיווען גוט
 מיט זיין ברידן און מיט זיינע מעשיות און מיט
 זיין גיין . אזוי ווי עם שטייט אין מדרש הגעגלס .
 דריבער האט ער געפונען חן ביי גאון חן ונח חן
 הוא חן און נח זענען די זעלביגע אחיות . ווייל
 ער איז גיווען נח דריבער האט ער געפונען חן
 כדן היקנו אחת חונן כדאימא דריבער הייבט זיך אן
 דיא שמונה עשרה מיט אהה חונן ואויסער דיא
 ערשטע רריי כרכוחו על שם כדן את ח' מחנה ווייל
 עם שטייט אין פסוק ר' ואלקם געבין כבוד צו
 גאט כהונת . ואלקם גיט זיינען מהונת נאר
 ואלקם זיינען מחנה ר' דעט יוסד מהדע' שחנה
 ככונ בתפלה דער פסוק מיינט צו זאגן ואלקם
 געבין כבוד צו גאט פון דעם שקל וואו גאט האט
 דיר געשטיקט אז ר' ואלקם פארשטיין צו דעסין
 ביי גאט על דרך דע את איהו איהו ויבנה ווי עם
 שטייט אין פסוק ווייס דעם גאט פון זיין פאטער
 און ואלקם אים דינען וזין גבולה אלא תשנה וזיסען

שרי כגון לישול מהחביל' או מהגרר לחצוין בו שזינו
 ואף זה אומר בירוש' מדרת חסידות : (ב) אמור לגוול
 אפי' על מנת לשלם דבר יפה כמנון יש מי שאומר
 דהיינו (אם) אין החשלומוין בעין שאם הם בעין כיון
 שהם ימים מהדבר שלוקח וכות הוא להם ויזכה
 אותם לבעלים על ידי אחר : (ג) כל הגוול את

זחוק' גלי סיס כהל ויהסר וסל לא יס' הוא נקשר כאלין ויסעסו

אויס זעפעס ווערס זיין שיי' קעגן ער דאס געמען
 פון זיין חבר אן זיין חבר'ס וויסען כגון ליסי' מהחבילה
 או מהגרר היצוין בו שניו רהיינו צו געמען אשטיקול
 שטרויא פון אבינטול שטרויא . ארער אשטיקול
 דעלציל פון אפארקע ריין צו מאכין די ציין .
 דאס קעגן מען וואף ית אופר בירושלמי סמדת חסידות
 אויף דעם זאגט אויף ר' ער וירושלמי . אז אהסיד
 זאל דאס אויף גיט געמען : (ב) אמר לגוול אפילו על
 קנה שלם דבר יפה ספני מען סאר גיט אונעק געמען
 פון איינעם זאוא אפילו ער מיינט אים צו געבין
 פאר דעם אנדערע זאף ויש מי' שאומר דהיינו אם
 איז חששונין גיין אנדערע זאגן דאס איז נאר אז
 די געענע זאף וואס ער מיינט אים צו געבין
 האט ער נאך גיט ביי זיך . דא סאר מען גיט שאם
 הם גיין אבער אז ער האט ביי זיך דיא געענע
 זאף וואס ער מיינט אים צו געבין כיון שהם ימים
 מהדבר שטייט ווייל די זאף וואס ער וויל געבין איז
 געקער פון די זאף וואס ער געקט וכות הוא להם
 איז דאס פאר זענעם אטובה ויזכה אותם לבעלים על
 ידי אחר זאל ער דאס געבין צו איינעם . ער זאל
 דאס וזכה זיין פאר זענעם וואס ער וויל אים דיא
 זאף געבין . ויהער שזיין ר' זאף צו זענעם . הייקט
 דאס גיט אנונה . נאר געטאהשם : (ג) כן הגוול את

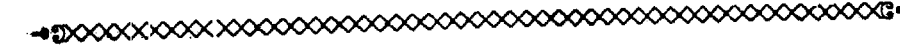
מיינט מען תפלה . מען זאל געטין בייא גאט ויבטלה דעהו און דורך די תפלה וועקטו וויסען
 דעם בל פון גאט . דריבער אלע קאג איירער מען הייבט אן צו געטין ביי גאט . זאגט מען
 פריער אהה חונן לאדם דעת . ר' האקט גיגעבין דעם מענטש פארשטאנד ער זאל וויסען צו
 געטין ביי דיר בגלל כבוד' אב ואם שלא יתקסם עם שום אדם שלא יתדפו מולדיו כמנהג העולם אין בגלל פון
 געבין כבוד צו פאטער און מוטער איז . מען זאל זיך גיט קריגען מיט קיינעם . דער אנדערער זאל
 גיט פארשעמען זיינע אקטערין . ווי דער שטיינער איז ביי דער וועלט אז איינער קריגט זיך מיט
 זיין' חבר זידלעט ער אנדער ער פלוקט זיינע אקטערין יס סוער הנהי' מי עפר בהונן הנשמה די גשמה
 אין דעם גוף איז אזוי ווי אפארג ערד וואס שטייט אין דעם שטערעקדיגען ים איש עפר על
 פמל אקענטש שטייט אויף דעם פארג ויז חסידס נטוי ענין און אויף דעם פארג ים זעקלאנגט
 אבוים פון געבין אן הוא חכם כל אויב דער מענטש איז כלול . יתחונן ויתקשר באלין ואל ער זיך ואלקסין
 און זאל זיך צו בינדען צום בוים די חסיד או סתרינו בהקנה כל חסיד בת' יתרוס סאקער היינט ארער
 סארגין וועלן דיא וואלן פון ים שלאגין מיט שטארקייט אין דעם פארג נעט דער בארג צו
 ווארפן ווערן וואס לא יתיה הוא נקשר באלין אויב ער וועט גיט זיין צו געבונדן . צום בוים שטייט
 הני וועט דער וואל אים פארקלייזן . אבער אז ער איז צו געבונדן צום בוים . וועט ער שוויקען
 מיט דעם בוים צו זאמען בוי צו אקבען . דער גוף איז אויף ווי אים וואס שטארקט . די גשמה
 איז אין גוף . וויא דער בארג וואס אין ים . און אויב די גשמה וועט זיך האלטיין אן דיא תורה
 וואס די תורה איז דער בוים פון געבין הייט דתיב דאס איז וואס שטייט אין פסוק ען סיס היא
 גשמוקיס בה ויתקבחה מאשר דיא תורה איז אבוים פון געבין צו דיא מענטשין וואס האלטיין יא .

וכתיב על ואת יתפלל כל חסד הלך למת הלוא הויה חיות
דכתיב לטות חולדות כדפי' נחמ' כדכתיב רק למקם מיס' כתיב
לנו לא ינישו לנו הויה נחמס חלמס סתרי ל' וגו' :

חבירו אפילו שוה פרושה כאלו נחמל' נפשו: (ד) אפסי
הוא בסבנת מות וצריך לנהול את חבירו כדי לחצול
נפשו צריך שלא יקחנו ללא על דעת לשלם :

חבר אפילו שוה פרושה או איינער געטמט אונזעך פון
זיין סכר אפילו אזאך וואס איז גאר נוערמס זיין
פרושה באילו טפל נפשו איז גלייך ווי ער וואלמט ביי
אים גענוקמען זיין נשמה: (ח) אפילו הוא בסבנת מות
וצריך לנהול את חבירו כדי להציל נפשו אפילו ער איז
אין אסכנה מען וויל אים הרגנן אונ קען ויה אויב-
לייזן מיט געלט, ער האט אפער זיין געלט
סיידן ער זאל ביי איינעם אונזעך געקען געלט.
וועט ער זענענס געבן ער זאל ויה רעקסין פון
מיט, קען ער גורנן, צריך שלא נחמט אלא על דעת
לשם גאר ווען ער געמט דאס געלט מוז ער
קראכטן צו בעאהלן:

אונ די וואס לעהקען אונזער דעם בוים ער זאל
גימט פאלין ודי וואס לעהקען אונזער דיא חנה
זיא זאל גימט פארנעקסין ווערין וועלן זיין גליקליך
וכתיב אונ גאך שטייט אין פסוק על ואת תפלי כל
חסידי אלהי דעת מצוא אויף דעם זאל יעדער חסיד
בעקטן צו דיר גאט לעת מצוא, צו דער צייט
וואס ער וועט גארפין שטארבן גמט מצוא דהיינו
מיתה לעת מצוא מיינט קען צו דער צייט פון
שטארבן דכתיב למת חזמות ווי עס שטייט אין
פסוק דיא קרעפונג צום מיט (כדפירשו במסכת
ברכות) אזוי ווי מיר האבן גילערותם אין די (מסכת
ברכות) בה נשפט מיט הדים אלו לא יגיע ווען עס
וועט זיין אפארפלייצונג פון פיל וואקער זאלן
זיי צו אים גימט קוקען אלו היינו הנשמה צו אים מיינט קען צו די
נשמה וואלן דיא נשמה זאל גימט דערטרוקען ווערין, ווי עס שטייט אין פסוק אלה ספר לי דוד
הקולך האט גיזאנט פאר גאט די וואקסט זיין מיין ובהעלפעניש, ביי דיר וואקסט מיר עשהאל-
מין ספר דכתיב וואקסט מיר היטען פון דעם שונא, פון דער ציר הרע:

פרישת חיי שרה עניני פמירת צדיקים

אונ דרייסיג יאהר וויא פיהל דאס ווארט ויהי
קרעפט און דען ביז גינצני יאהר וואס זיא
האט קיין קינד גיהאט איז איהר לעבין קיין
לעבין גיט גיוועזן, אזוי וויא רחל האט גיזאנט
צו זעקצן הבה לי בנים וואס און סתה אנכי.
גיב מיר קינדער דען אז גיט איז גלייך וויא איה
וואלמט גישטארבן, זעהן מיר אז און קינדער
איז דאס לעבין גיט קיין לעבין, איז דאך דער
עיקר לעבין פון שרה גיוועזן פון דער צייט וואס
יצחק איז גיבארן גיזאנט ביז צו דער עקדה
וואס זיא איז דעמאלט גישטארבן, דאס איז אין
באנצין זיבען אונ דרייסיג יאהר וויא פיהל ויהי
קרעפט און, גאר בעטוייל דיא נוסע יאהרין
זענען גיוועזן צום סוף פון איהרע יאהרין איז
גלייך זיא וואלמט גיהאט גוט איהרע אלע יאהרין,
דען אז אפגעקמט צום גרשטין איז ויהי ויער
גיט און איהר דער אילער איז איהרע נשמה,
פארנעקסט ער דיא נוסע יאהרין טאט ער האט
גיהאט אונ דער יגענט, אונ אז אפגעקמט
האט צום גרשטין גיהאט שלעכטע יאהרין אונ
צום סוף האט ער גיהאט נוסע יאהרין איז
בייא איהם גלייך וויא אלע זינען יאהרין
זענען גיוועזן גוט, דאס מיינט דער פסוק
ויהי חיי שרה, אפילו דער זיגן לעבין

ויהי חיי שרה פאה שנה וגו' דער מדרש נאמט דער
שמן האט זיך געריימט מיט אכרעם אבינו
אונ האט גיזאנט צו אים דורך דיר איז גישטארבן
שרה, ווייך די האקט געבריינגט זיין וזהו יצחק
צו די עקדה, אונ ווען גיט די עקדה וואלמט שרה
גאך גילעבט, דריבער זאגט דער פסוק ויהי חיי
שרה וגו' שני חיי שרה, דאס זענען דיא יאהרין
וואס שרה האט געדארפט לעבין דאס לעבין פון
שרה איז גיט קער גיווען אויסקניעטעס פון חקביה
גאר ביז הינדערמס זיבען אונ צוואנציג יאהר,
אונ אן די עקדה וואלמט איהר שרה גיט ליינגער
גילעבט ווארומ דיא גמרא זאגט עס שטייט אין
פסוק וזה השקשש וזה השקשש, דיא זוגן שיינט-
אויף אונ די זוגן גימט אונזער, איידער עס גימט
אונזער די זוגן פון איין צדיק שיינט אויף דיא
זוגן פון איין אנדער צדיק, איידער איין צדיק
שטארבט ווערמט פריער גיבארן איין אנדער
צדיק, איידער שרה איז גישטארבן איז גיבארן
גיזאנט רבקה, דריבער אז קען האט גיזאנט צו
אכרעם רבקה איז גיבארן גיזאנט, האט אכרעם
געוואקסט אונ שרה האט געוואקסט אז עס איז
געקומען די צייט שרה זאל שטארבן, גאך אפשמ
קען קען זאגן ויהי חיי שרה וגו', דען אפמיש
ער עיקר לעבין פון שרה איז גאר גיוועזן זיבען
(חק לישראל ע"ט)